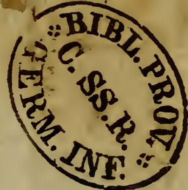

Prima hujus operis editio „rarissima", per Provincias missa, ad explorandam Doctorum per universam Societatem sententiam.
Hanc editionem appellant Thomistae in materia de auxiliis adv. vulgatam S.J. sententiam v. autorem.

Fideli custodiatur.

RATIO

ATQVE INSTITVTIO STVDIORVM

PER SEX PATRES AD id iussu R.P. Præpositi Generalis deputatos conscripta.

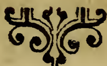

ROMAE.

In Collegio Societatis Iesu. Anno Domini. M. D. LXXXVI.

Cum Facultate Superiorum.

LECTORI. S.

E omni ſtudiorum ratione differuere ſex deputati Patres, quæ ad eam rem maxime facere arbitrati ſunt. Viſum eſt tamen R. P. Præpoſito Generali, cum hoc opus arduum ſit, & in publicam totius Societatis vtilitatem inſtituatur, quò & æquioribus animis excipiatur, & perpetua ſedulitate conſeruetur, nihil firmiter definire prius, quàm omnium Prouinciarũ Doctores noſtri, quid de tota re arbitrentur, exponant. Hoc itaque volumen deputatorum Patrum opera confectum typis iuſſit excudi: non vt tanquam plane conſtituta iam res induceretur in mores, ſed quò expeditius multa ſuppeterent exempla, quæ in omnem Societatẽ dimiſſa, ſicut à Romano iam Collegio dijudicata ſunt, ita & à Prouinciarum Doctoribus recognoſcantur. Qui poſtquam Romam perſcripſerint, quæcun-

que de tota re ſenſerint, tándem à R. P. Præpoſito Generali, auditis Prouinciarum ſententijs, quid optimum factu ſit, decernetur.

ACTA CONGREGATIONIS,

quæ anno 1584. iuſſu admodum Reuer Patris Præpoſiti Generalis Claudij Aquæuiuæ habita eſt de ratione ſtudiorum inſtituenda.

Onſtitutiones 4 par. c.13.A. De ſtatutis, inquiunt, lectionum horis, ordine, ac modo, & de exercitationibus tam compoſitionum (quas à Magiſtris emendari oportet) quàm diſputationum in omnibus facultatibus, & pronunciandi publicè orationes, & carmina, ſpeciatim in quodam tractatu per Generalem Præpoſitum approbato agetur ſeorſum, ad quem hæc Conſtitutio nos remittit; id dumtaxat monendo, illa locis, temporibus, & perſonis accommodari oportere, quamuis ad illum ordinem accedere, quoad fieri poteſt; conueniat.

In eadem quoqne 4.par.c.5. §.4.& c.14. §.3. ſic habetur. Sequantur in quauis facultate ſecuriorem, & magis approbatam doctrinam, & eos autores, qui eam docent: cuius rei penes Rectorem (qui, quod ſtatuetur in vniuerſa Societate ad maiorem Dei gloriam, ſequuturus eſt) cura ſit.

Hic tractatus ijs conſtitutionibus commendatus, qui & ſtudiorum praxim, & doctrinæ ſolidioris, authorumque delectum, ſicut oportet, informet, ac moderetur, noſtrorum omnium patrum vo-

tis iam inde ab ortu ac primordio Societatis expetitus est, quòd cum in cæteras Instituti nostri partes excolendas strenuè ab ijs, qui præsunt, incumbatur: pars ista tamen, quæ literarijs studijs rectè instituendis temperandisque continetur, nondum planè exculta, nec ad eam speciem ac splendorem, quem in optatis esse doctissimo cuique par est, perducta videretur. Duo planè sunt Societatis nostræ præsidia ac firmamenta, ardens pietatis studium, & præstans rerum scientia: In hæc duo capita omnis Constitutionum nostrarum vertitur cardo, eò quòd pietas, si doctrinæ luce orbata sit, singulis quidem priuatim prosit non parum: at in Ecclesiæ, proximorumque vtilitatem operam pene nullam conferre poßit in concionibus, in sacramentis administrandis, in iuuentute erudienda, in disputationibus cum fidei aduersarijs, in consilijs, responsisque de dubijs rebus, & cæteris nostrorum hominum muneribus ac functionibus: quæ doctrinam non vulgarem illam, sed excellentem quandam desiderant. Ad eam vero consequendam intereſt plurimum, qua ingrediamur via, quibus artibus, quibus vtamur auxilijs, quòd nisi ratio facilis, ac solers ineatur, multis consumptis laboribus fructus respondere soleat exiguus: contrà vero si studiorum labor ad sapientem aliquam normam dirigatur, non magnis lucubrationibus magnum compendium, & fructus vberes referantur. Huc accedit, quòd non modo nostrates, sed externos etiam adolescentes docendos suscepimus, quorum cum nu-

mero

merosa sit multitudo, præclara indoles, nec rara nobilitas, nostro muneri, nostræque apud alios existimationi facere satis non videmur, si tot pueris nostræ fidei commißis, tamquam nutrices, non omnia optime mansa, vt aiunt, in os inseramus, ne exiguo cum progressu in scholis nostris penè consenescant. Porrò nec leue pondus, & calcar ad studia nostra bene componenda accedere debet ex eo, quòd res nostræ quotidie in promptu, atque in oculis omnium sunt, eorum etiam, qui non optime videntur affecti. Horum verò iustam accusationem effugere non valemus aliter, nisi quod non nullis beneuolentiæ erga nos deest, id rerum bene gerendarum consilio, atque industria compensemus, cum præsertim non pauci sint, qui in hac literaria palæstra, cum à nostris vinci non æquißime ferant, non parum res quidem suas promouere, nostras autem obscurare nitantur. Iam nihil attinet multa verba facere de animorum consensione, quam grauissime nostræ commendant Constitutiones, in ijs præsertim, quæ publice geruntur, aut docentur: huic vero consensioni nondum satis potuit esse consultum: cum enim nullus ordo, forma nulla communis adhuc præscripta esset, licere sibi quisque exīstimauit & sentire quæ vellet, & quæ sentiebat, alijs tradere ea methodo, quam maxime probabat, vt aliquando non minus nostri inter se, quàm ab externis dissentirent. Illud etiam vltimo ac præcipuo loco cauendum videbatur, ne rerum nouarum studium, quod aliquando in nonnullis apparet, in

aliquod discrimen nostram adducat existimationem, idque hac ætate, quæ cum plus nimio abundet hæresibus, matura potius indiget soliditate, quam parum tuta subtilitate doctorum. Atque hi doctrinæ tanquam scopuli licet sapienter declinari posſint à veteranis profeſſoribus, consulendum tamen fuit etiam tironibus, quos veteranis iam defeſsis oportet identidem subrogare: tamen si hoc cautionis genus ne veteranis quidem obfuturum sit, cum poſsit interdum multis iam annis confirmata autoritas aliquem audaciorem reddere, & ad res nouas promptiorem. His itaque de causis semper visum est optimum factu, si tam docendi varietas, quam opinandi libertas certis legibus vinciretur.. Idquod cum hucusque confici commodè non potuiſſet, tandem admodum R. P. Præpositus Generalis Claudius Aquauiua postquam primis suæ administrationis annis in Constitutiones, omnium officiorum regulas, Congregationum canones, & priuilegia Societatis emendatiſsimè edenda diligenter incubuit, anno tãdem 1584. adiecit animum ad studiorum rationem firmiter, atque vtiliter constabiliendam: eaque de causa ex disiunctiſsimis Societatis prouincijs patres Theologos sex ad id operis deputandos euocauit. Ex Hispania venit P. Ioannes Azor, ex Lusitania P. Gaspar Gonzales, ex Gallia P. Iacobus Tirius, ex Austria P. Petrus Busæus, ex Germania superiore P. Antonius Guisanus, Romæ commorabatur P. Stephanus Tuccius, omnes administrandarum

scho-

ſcholarum vſu præditi, & in omnibus penè facultatibus verſati, gnari etiam ſinguli rerum prouinciæ ſuæ, vt variarum gentium auditis, collatiſque moribus, ac ſtudijs id communi conſilio ſtatueretur, quod locis, quoad eius fieri poſſet, congrueret vniuerſis. Itaque ſexto Idus Decembris, qui Conceptionis Deiparæ Virginis dies eſt, per R. P. Generalem ad Sanctiſsimi Domini noſtri Gregorij pedes oſculandos deducti ſunt, vt auſpicatò negotium tam operoſum inchoarent. Benè precatus Pontifex, ſedulitatemque, ac celeritatem operi adeò ſalutari vt adhiberent, ſerio eſt adhortatus. Neque verò Pontifex Maximus ſolum, ſed & Cardinales nonnulli doctrina, & autoritate præcipui, quos tantæ rei certiores facere oportuit, inſtitutam hanc à Reuer. P. Generali quaſi communem ſtudiorum reformationem vehementiſsime comprobarunt. Domicilium peropportunum & commodum, hybernis quidem ſex menſibus in pœnitentiaria S. Petri, æſtiuis autem caloribus per trimeſtre ſpatium in Quirinali monte ad S. Andream illis eſt attributum. Horæ ternæ diebus ſingulis in conſultatione ponebantur; temporis reliquum legendis Doctoribus, & commentarijs, quos aliqui manu ſcriptos ex prouincijs attulerant, traducebatur.

Iam verò vniuerſum hoc opus duo in capita diſtributum fuit. In vno de ſecuriorum opinionum delectu ac cenſura agitatum eſt. In altero traditus fuit ordo, ac praxis ſcholarum, omniumq; exer-

citationum, quibus ad sapientiam, ac bonas artes Iuuentus promouetur, institutio. Ac primum in opinionum Theologicarum examine, in quo aliquid excogitare, quod multis probetur, arduum semper visum est omnibus; patrum illorum vnus, qui praeerat Congregationi, quaestionem aliam ex alia iuxta ordinem Partium, Quaestionum, Articulorum S. Thomae in disceptationem vocabat; ordine suam quisque sentētiā prodebat; si suffragia concordabant, haud magno negotio res transigebatur; sin dissidebant, tum disputatio acris oriebatur: diuidebatur quaestio in proprios status, certa secabantur ab ambiguis, lubrica, & obscura â ratis & definitis: controuersiae capite sic explorato, discrepantium inter se argumentorum momenta appendebantur, in chartam sedulo referebantur; copiosa duorum, interdnm etiam trium dierum disputatione examinabantur, donec qui aliter senserant, in plurimorū sententiā sponte concederent.

In constituenda deinde certa ratione, ac metho do, qua scientiae, & facultates singulae tractarentur, recitabātur Patrum nostrorum in hunc vsum conseruatae deliberationes siue Romae, siue extra in nobilioribus Societatis Collegijs varia temporum occasione institutae: percensebantur epistolae, & consulta, legesque vniuersitatum, & diuersi generis alia, partim superioribus annis, partim nuperrimè ad Reuerendū P. N. Generalem ex plerisq; cum Italis, & Hispanis, tum etiam Galliae, Germaniae, Poloniae prouincijs transmissa: relegebantur

quartae

quartæ partis Constitutiones, studioque ad nutum illis parendi sedulò expendebantur: Canones similiter Congregationum, Regulæ, & statuta scholarum, consuetudines præterea, moresque Collegij Romani, quæ liber manu scriptus simul omnia complectebatur. Ex his antiqua plurima retinebantur, recentioraque attexebantur, abrogabantur non nulla: si qua dubitationem adferebant, singuli prouinciæ suæ priuatas, vel communes institutiones, vsum, & exempla scholarum, mores, & euẽta in medium proferebant, commoda, & incommoda demonstrabant, quibus tot, tamque varijs auxilijs ad disquisitionem, iudicationemque adhibitis, multarum peruestigata sunt remedia difficultatum, iactaque mutuæ inter nos consensionis fundamenta, cùm fixum ac ratum id apud se haberent, nihil esse posse vel ad scholarum conseruationem, promotionemque vtilius, vel ad gratiam, comparatamque existimationem retinendam accommodatius, quam vniusmodi omnes normam, præscriptionemque in excolendis ingenijs, gubernandisque scholasticis muneribus tenere, ac sequi.

Confectus tandem est tractatus duplex, vnus de opinionibus seligendis, alter de scholarum administratione. Vterque deinde sub incudem reuocatus, relectusque omnibus audientibus, & emẽdatus, tandem etiam subscriptione singulorum firmatus, inque Collegij Romani Theologorum manus iussu R.P. Nostri Generalis traditus est, vt ab ipsis primum, à reliquis deinde per vniuersam So-

cietatem prouincijs expenderetur. Atque hic Congregationis de ſtudijs habitæ tam curſus, quam exitus fuit: anno vertente denique ſub finem menſis Auguſti, cùm Decembris initio cæpiſſet, conuentus eſt ſolutus. Pater Stephanus, P. Azor, & P. Gonzales in Vrbe relicti, vt ſicubi deſideraretur, eorum, quæ conſtituta ſunt, interpretationem, vel rationem redderent: Cæteri domum, quiſque ad conſueta munia, rediere. Iam verò quamuis optatiſſimum eſſet Reueren. Patri Generali hanc totam rem cognoſcere quamprimum, & per prouincias ſpargere recognoſcendam: tamen impeditus primùm patrum procuratorum & congregatione, & negotijs expediendis: deinde aduentu Iaponiorum Principũ, moraque diuturna in Vrbe propter obitum Gregorij Pont. Maximi: tùm quotidianis curis, litteriſque Prouinciarum, non potuit ante exitum penè Anni 1585. animum adhibere cum quatuor Aſsiſtentibus ad ea [redacted], quæ à ſex Patribus Deputatis, & à Romani Collegij Doctoribus acta fuerant. Nunc tandẽ rebus oĩbus perſpectis, et ijs, quæ Collegij Romani Patres obſeruarant, per ſex Patres Deputatos recognitis, id quod perpenſis vtriuſque partis annotationibus conſtitutum eſt, in omnem ſocietatem dimittendum putauit, vt quod in communem comparatur vſum, communi quoque iudicio comprobetur.

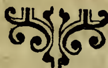
perlegenda

compilatum eſt

LAVS DEO, ET B. V. M.

DE

DE OPINIONVM DElectu in Theologica facultate.

Dmodum Reuerẽdus Pater Generalis sex patribus, quos ad omnem studiorum rationem bene instituendam delegerat, nihil grauius commendauit, nihil se magis optare testatus est, quàm vt eorum opera opinandi licẽtia, quæ quotidianis & periculis, & altercationibus nostros perturbat, cohiberetur, omnisque doctrina Societatis duas imprimis res consequeretur in nostris Constitutionibus frequenter inculcatas, soliditatem, quæ omni temeritate vacaret, & consensionem, quam tot professorum contentiones labefactant non parum. His illi mandatis cùm studerent obtemperare pro viribus, formulam, quæ sequitur, conscripsere, qua generatim quædam, quædam particulatim rectè componi posse visa sunt. Est autem huiusmodi.

In docendo, corroborandæ in primis Fidei, alendæque pietatis cura habeatur. Nemo igitur quicquam doceat, quod cum Ecclesiæ sensu, receptisq; traditionibus non bene conueniat: quódque aliquo modo robur Fidei, & solidæ pietatis firmitatem minuat. Regula prima.

Regula 2. *Expedit etiam, vbi nullum pietatis, & Fidei periculum imminet, suspicionem vitare studij res moliendi nouas, aut nouæ condendæ doctrinæ. Quare opinionem vllam nemo defendat, quæ contra recepta Philosophorum, aut Theologorum axiomata, vel contra communem scholarum Theologicarum sensum à plerisque viris doctis esse iudicetur.*

Regula 3. *Quæ opiniones cuiuscunque auctoris sint, in aliqua Prouĩcia, aut Ciuitate multos, aut Nostrorũ, aut exterorum Catholicos, & non indoctos offendere scientur, eas ibi nemo doceat, aut defendat; quamuis alibi sine offensione doceantur. Huiusmodi verò opiniones à quolibet Prouinciali colligẽdæ forent audito consilio Doctorum suæ Prouinciæ, vt qui in ea docent, nec eas ignorent, nec vllas alias esse præterea huius generis existiment.*

Regula 4. *In quæstionibus ab alijs ante tractatis, nemo nouas sequatur opiniones, aut in rebus, quę vel ad religionem quoquo modo pertinere possunt, vel alicuius momenti sunt, nouas introducat quæstiones, seu dubitationes, Patre Prouinciali inconsulto; qui quò suauius id fiat, audito Doctorum suæ Prouinciæ iudicio, id quod ad maiorem Dei gloriam visum fuerit, præscribet.*

Regula 5. *In Theologia doctrinã S. Thomæ, vt cauetur 4. parte constitutionum. cap. 14. Nostri sequantur, exceptis paucis, quæ licet sint, aut videri possint esse S. Thomæ: quia tamen contraria, & sine periculo, & valde probabiliter defendi possunt, si quis hæc docere velit, conniueant Superiores ad inge-*

niorum

niorum exercitationem maiorem, & accuratius veritatis examen. Nostri itaque non cogantur defendere, quæ sequuntur.

1 Theologiam vel esse scientiam vniuocè cum sciẽtijs naturalibus, vel vniuocè subalternari scientiæ Beatorum. Ex prima parte S. Thomæ.

2 Operationem ad extra esse Deo rationem formalem essendi in loco, aut Deum esse in spatijs etiã imaginarijs extra mundum. delectum opinionum alijs partibus fol. 311.

3 Repugnare secundum absolutam Dei potentiã, vt à Beatis Deus videatur per speciem impressam, quamuis de facto non sic videatur.

4 Præuidere Deum futura contingentia in eorum reali coexistentia cum sua æternitate.

5 Ideas proprie specierum esse, non indiuiduorũ, nec partium substantiæ compositæ, nec accidentiũ realiter à substantia distinctorum.

6 Secundas causas esse proprie, & vniuocè instrumenta Dei, & cum operantur, Deum in eas primum influere, aut eas mouere.

7 Repugnare, vt aliquod infinitũ actu poßit creari in quantitate, vel in qualitate.

8 Spiritum Sanctum non procedere ex amore etiam creaturarum secundum esse poßibile.

9 Relationem Diuinam non esse secundum se perfectionem in suo genere, aut Patrem non esse Filio priorem origine secundum rem.

10 Repugnare, vt sint, vel de facto non esse plures Angelos eiusdem speciei.

11 Angelis rationem essendi in loco esse

transeun-

transeuntem operationem, vel applicationem virtutis ad agendum, aliaque, quæ ad hæc consequenter se habent.

12 *Species vniuersalium quidditatum fuisse Angelis infusas per se, non per accidens, & quæcunque ad hæc consequenter se habent.*

13 *Vniuersaliores esse species superiorum, quàm inferiorum Angelorum.*

14 *Angelos ex aliqua actuali inconsideratione peccasse.*

15 *In primo instanti suæ creationis Angelos peccare non potuisse.*

16 *Angelos siue bonos, siue malos in termino viæ mansisse inflexibiles ex sua ipsorum natura.*

17 *Locutionem Angelorum fieri eo modo, quem tradit S. Thomas.*

Regula 6. *IN cæteris, quæ hic excepta nō sunt, à S. Thoma Nostri non recedant: expresse tamen definienda nonnulla videntur: Quædam, quia non tractantur à S. Thoma: Quædam, quia ab eo attinguntur quidem, non tamen sub expressis, ac proprijs terminis definiuntur; vel ita tractantur, vt in diuersas trahi soleant expositiones: in quibus cùm grauiora quædam sint, multum interest, quid de ijs Nostri sentiant: Quædam denique, & sanè paucissima, contraria S. Thomæ, quia magis sunt approbata cōmuniter, nec parum adiuuant pietatem. Ea verò sunt, quæ sequuntur.*

Ex prima parte S. Thomæ. 1 *Secundum potentiam Dei absolutam non repu-*

gnat communicari viatori euidentem abstractiuam notitiam articulorum Fidei.

2 *Theologia formaliter est & speculatiua, & Practica.*

3 *Deum esse, vnum, Efficiẽtem rerum omnium, liberum in agendo ad extra, prouidentem omnibus, Infinitum, Omnipotentem, & vbique existere naturali ratione demonstrari potest.*

4 *Ad eliciendam claram Dei visionem effectiuè concurrunt tam lumen gloriæ, quod est habitus, quàm Beatorum intellectus per naturalem suam facultatem.*

5 *Secundum potentiam Dei absolutam, nec repugnat videri clarè essentiam Diuinam sine vlla distincta visione creaturarum, nec lumen gloriæ suppleri per actualem Dei concursum supernaturalem & gloriosum.*

6 *Diuina essentia supplet rationem speciei intelligibilis citrà vllam prorsus informationem.*

7 *Notitia, quam Deus habet de creaturis, terminatur etiam secundario ad creaturas ipsas, prout sunt in seipsis extra Deum.*

8 *Deus de quibuscunque rebus, de liberis etiam actibus, quanquam nunquam futuris, certo & infallibiliter cognoscit, quid quibus positis futurum esset.*

9 *Non sunt posibiles vllæ causæ, ne liberæ quidem, quæ in agendo semper non dependeant essentialiter ab actuali cooperantis Dei concursu.*

10 *Deus absoluta voluntate, etiam quoad substantiam*

ſtantiam actus, non prædefiniuit actus malos.

11 *In Deo eſt verè, propriè, & formaliter iuſtitia.*

12 *Non ſolum ex parte noſtra nulla fuit ratio ſeu conditio prædeſtinationis, ſed neque abſolutè dicendum eſt eſſe in noſtra poteſtate, vt prædeſtinemur: nec ſalui fient vlli, niſi prædeſtinati.*

13 *Reprobationis, qua cæteri homines excidere ab vltimo fine permiſsi ſunt, cauſa fuit peccatum originale.*

14 *Sufficientibus ad ſalutem auxilijs nunquam priuantur homines, dum ratione vtuntur.*

15 *Tres ſunt in Deo relatiuæ ſubſiſtentiæ: eſt & vna communis, abſoluta, & eſſentialis; non tamen propterea ſunt quatuor.*

16 *Diuina relatio, etiam ſecundum eſſe Ad, eſt ens reale.*

17 *Nemo dicat eſſe probabile, Diuinas Perſonas conſtitui proprietatibus abſolutis: nec doceat conſtitui relationibus ſub abſoluto conceptu, ſed relatiuo.*

18 *Tam originum, quàm relationum omnium fundamentum, à quo relatio ſuam habet realitatem, eſt diuina eſſentia per intelligere ac velle fæcundum.*

19 *Spiritualis ſubſtantia creata eſt ſubiectum formaliter locabile & mobile; & tam Angeli, quam animæ ſubſtantialiter ſunt in cælo, vel in inferno, vel alibi.*

20 *Angelorum via duobus conſtitit inſtantibus,*

diſtin-

distinctis siue diuersitate operationum, siue diuerso operandi modo.

21 Non repugnat per Dei potentiam absolutam, Angelum simul esse in pluribus locis adæquatis.

Cum hæ propositiones, Doctorum sententijs valde congruant, & sint modò receptæ communius, licet in earum nonnullis de S. Thomæ mente dubitari soleat; quo maior tamen sit & harum authoritas, & Nostrorum consensio, cum secundum eas S. Doctor non incommode posit exponi, id Nostri præstare conentur, quoad eius fieri poterit. Regula 7.

In ijs, in quibus aliqua libertas concessa fuit, nullus ita partem vnam defendat, vt alteram plusquam par esset, exagitet: prioris etiam professoris, si contrarium docuerat, existimationi consulat vnusquisque: & cum commode conciliari possunt doctores, id vero non negligatur. Regula 8.

In cæteris ita nostri S. Thomæ adstringantur, vt non nisi ad eius conclusiones cogantur: nec ad res, quæ non tam theologicæ, quam philosophicæ sunt, de quibus ea libertas, vel obligatio sit, quæ in Philosophia statuetur. Regula 9.

In ijs quæ sunt Fidei, non facile Nostri vel congruentes Doctorum rationes refellant, vel nouas excogitent, nisi ex receptis iã, solidisque principijs. Regu. 10.

Quæ a S. Thoma non tractantur, neque hic designata sunt, ita Nostri disputent, vt probatos maxime sequantur authores, ex quibus doceant, quæ & pro locorum, & temporum ratione magis recepta Regu. 11.

sunt

sunt in Academijs, & ad auditorum pietatem conferunt. Obseruent idem quoque in S. Thomæ sententia assequenda, colligendaque, si quando paulo obscurior est. Hactenus Formula.

COMMENTARIOLVS

Hvic formulæ, quò planius intelligatur, commẽtariolus videtur ascribendus: quo primũ ratio reddatur, cur ex multis, quæ excogitari poterant, hæc potißimũ formula placuerit: Deinde præcipuis quibusque difficultatibus, quas illa videtur afferre, satisfiat. Vtque priorem partem aggrediamur, Patres, quibus id negotij delatum fuit, non temere ac fortuitò in hanc formulam deuenere, sed & multiplicem iniere diuisionem, & non semel, nec leuiter de hac tota re deliberarunt, tanquam de summa & cardine suarum consultationum. Veniebant sane in mentem tres potissimum methodi ac formulæ. Vna quidem, quæ generalibus aliquot regulis contenta nihil distincte ac particulatim de singulis sententijs decerneret. Altera vero, quæ nihil vniuersim præciperet, sed de vnaquaq; quæstione quid sentiendum esset, enucleate præscriberet. Postrema denique, in qua duabus prioribus tanquam extremis prætermissis, medium quoddã iter teneret, hoc est, quædam in genere statueret, ad alia vero explicite definienda descenderet. Tribus autem ex ijs formulis nouissima probata est.

Prima namque methodus, quò videbatur expeditor,

ditior, eò minus pollicebatur vtilitatis. Siquidem P: etiam Franciscus Borgia eam viam ingressus est, & de opinandi ratione generaliter multa sanxit: quæ tamen parum obstitere, ne ex eo tempore pleraque Nostris acciderent, quæ nec periculis, nec aliquot discordiæ seminibus vacarunt. Ipse etiam P. Generalis Claudius Aquauiua secundo sui Generalatus anno nonnulla statuit in genere de sentiendi libertate cohibenda: quæ tamẽ satis non fuisse, quotidianum declarauit experimentum, cum crebræ ad ipsum perferantnr litteræ ex varijs prouincijs de nostrorum professorum vel nimia contẽtione, vel opinionibus non admodum probatis. Idcirco prima hæc methodus facile reiecta fuit.

Ad alteram postmodum ventum est, quæ licet multum sponderet perspicuitatis, dilucida omniũ explanatione quæstionum, continuò tamen improbata est: tum quia in immensum extraheret hoc opus, expositum præsertim pluribus euentis, quibus intercursantibus facile potuit intercipi: tum quia diuturnæ huius operæ vtilitas fuisset propè nulla, cum in Theologica facultate pleraque certa sint de fide; multa etiam ita recepta ac perspicua, vt definitione non indigeant: tum demum, quia intolerandum Nostris iugum videretur, si omnia docere cogerentur ex præscripto, nulla reliqua facta potestate liberè opinandi vllis de rebus. Quin etiam tam seueris legibus ingenia Nostrorum non modo astringi non debent in omnibus Theologiæ quæstionibus, sed ne in ijs quidem, quas S. Thomas

pertractat, probatiſsimus licet autor. Itaque diſertis verbis, nec ſemel affirmauit R.P. Generalis, nolle ſe penitus inhibere, ne liceret Noſtris vlla in re á S. Thoma recedere: & merito ſanè, tum ne profiteri ſectam aliquam videremur, iurati in verbà magiſtri: tum quia Conſtitutionum 4. Par. Cap. 5. ſequi iubemur doctrinam ſecuriorẽ ac magis approbatam: qualis eſt quidem S. Thomæ Theologia in quamplurimis, non tamen in omnibus, ſiquidem eius quædam, paucæ licet, ſententiæ diſcrepant vel á loquendi modo Sanctorum Patrum; vel á communiore veterum, recentiorumve Theologorum ſchola, cum præſertim ex occaſione nouarum hæreſeon excogitata ſint á Catholicis Doctoribus pleraque non minus hæreticis confutandis idonea, quam quæ S. Thomas ſuppeditat; in quibus, alijsque id genus par eſt Doctores alios anteferre. Huc accedit, nonnumquam ſi non omnes, aliquos tamen illuſtres Theologos ſua quædam muniſſe rationibus nihilo infirmioribus, aliquando etiam melioribus, quam quæ S. Thomæ ſuam perſuaſere ſententiam. Atque in ijs non apparet, cur aliqua Noſtris non ſit concedenda libertas, ob publicam etiam Eccleſiæ vtilitatem, cui ſi tam egregios fætus aliorum Religioſorum ac Doctorum ingenia pepererũt, æquum non videtur, vt ea facultas Noſtris penitus interdicatur in rebus minime lubricis, & in quibus ſatis ampla materies patere videtur ingenijs. Quocirca nec primæ methodi nimia libertas, nec alterius immodica ſeueritas placuit,

ſed

sed postremæ atque intermediæ temperamentum, nimirum vt positis aliquot in genere decretis, quædam deinde speciatim vel definirentur, vel relinquerentur libera, ex ijs etiam quæ S. Thomas definit.

Verum in hac etiam intermedia methodo pertractanda, non minus, quam in extremis confutandis laboratum est: siquidem cum illa opiniones aliquas esse velit liberas, alias vero definiat, idque vel generalibus præceptis eas comprehendendo, vel expresse designando, hæc tota res quinque fere modis variari posse videbatur. Quorum primus occurrebat, vt tam liberæ, quam definitæ sententiæ partim explicitè traderentur, partim generali quadam lege notarentur. Alter, vt definitæ particulatim designarentur; liberæ vero generaliter quædam, quædam speciatim. Tertius, vt liberarum explicita fieret enumeratio; definitarum vero explicita partim, partim generalis. Quartus, vt liberæ percenserentur distincte, definitæ vniuersim comprehenderentur. Nouissimus, vt definitio enucleatè descenderet ad singulas, libertas autem communi aliquo præcepto subsisteret. Horum tandem modorum tertius visus est optimus. primus enim, secundus, & vltimus vno præcipue laborant incommodo, quod liberas vel omnes, vel aliquas generaliter indicant: quod tutum minime est; siquidem tunc oporteret vel ijs, quæ definire conduceret, omnibus sigillatim enumeratis, in reliquis generaliter permittere libertatem: Ea vero

enumeratio & inutilis, & laboris esset immensi, nec plane fieri potest humano ingenio: vel definitis nonnullis, de cæteris illud vniuersim statuere, Quoties aliqua de re plures sunt opiniones, quæ bonis autoribus & rationibus nitantur, sequantur Nostri quam maluerint. Id vero lubricum plane est: Quidquid enim, & quibuscunque verbis in genere præcipiatur, varijs eludi potest interpretationibus, contendente vnoquoque bonos autores ac rationes suæ potius, quam alienæ fauere sententiæ. Quocirca periculis obuiam non satis iretur per hos tres modos, sed ne per quartum quidem, qui liberis paucioribus exceptis distinctè, cætera definit vniuersim hoc fere modo: sequantur Nostri doctrinam plurium vel illustriorum Doctorũ, qui fuerunt, aut modo florent. Sed hoc valde perplexum atque implicitum est. Nam nec semper, quò maior est Doctorum numerus, eò probabiliora differit; nec, si S. Thomam excipias, vnus aliquis ita cæteros supereminet, vt passim, aut plurimum sequendus videatur. Alia Scotus, alia Bonauentura, alia Durandus, alia alij rectius tradidere: Colligere vero optima quæque de singulis, & anceps, & prope infinita res est. Vnus est S. Thomas, de quo, si pauca quædam distinctè exposita vniuscuiusque permittantur arbitrio, in reliquis statui generatim posset, vt ab eo nullus abscedat. Sed ne id quidem satis malis omnibus mederetur, tribus potissimum de causis. primum quidem, quia plerasque S. Thomas vix attingit disputationes, vt

de

de Ecclesia, de Conciliis, de Pontifice Romano, & alias id genus grauissimas. quin etiam in Partibus Summæ, & in Articulis S. Thomæ nec raræ, nec leues intercurrunt quæstiones a S. Thoma non satis definitæ, in quibus cum Nostrorum lapsus accidere possit, & tanto magis, quòd duce S. Thoma careant, de iis quoque nonnihil fuit distincte præscribendum. Deinde quia nonnunquam communis Theologorum schola & vehemens atque efficax ratio in aliquam sententiam S. Thomæ dissentaneã propendent, quo loco operæ pretium est vel S. Thomam deserere reuerenter, si cum aliis commodè conciliari non potest, vel si potest, eam moderationem, interpretationemque (quoties cum laude ac fructu fieri potest) S. Thomæ adhibere, vt cæteris non aduersetur. postremo, quia si S. Thomam interpretandi ius cuilibet liberũ sit, dissidebunt de mente S. Thomæ non minus, quam Thomistæ inter se, magis etiam, quo minori vinculo cum S. Thoma coniuncti sunt: nec expedit, vt in genere aliquẽ Thomistarum semper sequi iubeantur, cum non omnes Thomistarum interpretationes sanam receptamque doctrinam sapiant: & cum modò speciosum atque honorificum sit S. Thomæ doctrinã profiteri, conabuntur aliqui sua inuenta ex S. Thomæ verbis emungere: nam a multis iam annis cernimus, & sæpius quidem, quám vellemus, fieri, vt nonnulli S. Thomam in eam sententiam, quam cupiunt sancire, detorqueant. Securitatis itaque & concordiæ ratio postulat, vt in grauioribus quibusdam

dam locis non modo res ipſa, ſed & S. Thomæ interpretatio certa ſtatuatur.

Ex ijs planum fit, modum tertium, vndecim regulis ſupra expoſitis comprehenſum, eſſe rebus noſtris bene componendis aptiſsimum: nam libera quædã relinquit diſtinctè, quoad eius fieri poteſt, cætera definit: definit aũt ſpeciatim aliqua, alia generatim; ſpeciatim quidem pauca, quæ S. Thomas non diſputat: pauciora, quibus S. Thomæ nonnullæ expoſitiones meliores indicantur: pauciſsima, in quibus S. Thomam non ſequi ſatius videtur. Generatim denique de reliquis ſtatuit, vt iuxta S. Thomæ ſententiam definiantur. Id quod neque durum, neque nouum exiſtimandum eſt, cum ab ipſis Societatis noſtræ incunabulis S. Thomæ doctrinã Scholaſticam noſtris prælegendam eſſe Conſtitutiones 4. Par. Cap. 14. decernãt; quare & regulariter ſequendam: id.n. ferme deferri ſolet autori, qui ſumitur explicandus. Itaque P. Generalis regulis ante quatuor annos editis cautum eſt, ne niſi magnis de cauſis S. Thomas à noſtris deſeratur: nec iniuria ſane; nã Conſtitutionum 4. Par. Cap. 5. ſequi iubemur in quauis facultate ſecuriorem & magis approbatam doctrinam, & eos autores, qui eam docent: eiuſmodi vero eſſe S. Thomæ Theologiam in confeſſo eſt, tum quia omnium maxime Theologorum in Scripturis & Patribus verſatus, & eorum addictus veſtigijs, maiorum pietatem ſedulò conſeruauit: tum quia eius doctrina tantæ ſemper in Eccleſia Catholica fuit autoritatis,

vt

vt & summi Pontifices tanquam tutißimam commendauerint, & Oecumenica Concilia iuxta eã Ecclesiastica dogmata sæpe declarauerint: tum quia per florentissimas quasque Christiani orbis Academias maximo nunc est in pretio, vt qui á communiore scholarum consensu cupiunt non abhorrere, nihil ijs antiquius esse oporteat, quam, quoad eius fieri potest, sentire cum S. Thoma. Quod onus á Constitutionibus impositum, tot clarissimis receptum Gymnasiis, a nostris Patribus toties commẽdatum si per se graue non est, fiet etiam hac formula leuius, quæ & in nonnullis a S. Thoma Nostros eximit, & eum sic plerunque declarat, vt à frequẽtiore Theologorum schola non discrepet.

Hactenus de formula constituenda, quæ si multis affluit commodis, exigendum non est, ne nulla ex parte grauis atque onerosa videatur. neque enim in humanis, præsertim arduis, rebus optandũ est, vt nullis, sed vt quàm minimis laborent incommodis: Verùm si quas illa præ se fert difficultates, eæ non magno negotio tolli possunt, aut leuari: id quod distributius vt fiat, illas quinque in capita cõferemus, vt quantum sit in singulis momenti, facile perpendatur.

Primum caput desumitur ex aliqua molestia, quam Nostris affere possent & præclusa libertas excogitandi meliora, & tanquam illata quædam vis ingenijs, si quæ non credunt, docere cogantur.

Præcipua sanè hæc difficultas à multis existimabitur: sed longe minorem eam putabunt, si cogitent, inueniendi opinandiq; libertatē non aliam, nec maiorem quærendam nobis esse, quàm patiatur Societas, cui nomen dedimus, eiusque Fundator, qui Constitutionū. 3. Par. Cap. 10. disertis verbis cauet, ne nouæ opiniones admittantur: quod tamē suauius vt fieret, additum est hac formula, Nisi ex consensu Præpositorum. In reliquis etiam, quæ noua non sunt, sed inter Doctores controuersa, non liberum singulis delectum reliquit P. Ignatius, sed 4. Par. Const. Cap. 5. §. 4. sequantur, ait, in quauis facultate securiorem & magis approbatam doctrinam, & eos autores, qui eam docent. Et ne singulis liberum esset iudicium de magis approbata & securiore doctrina deligenda, statim subdit, Cuius rei penes Rectorem (qui quod statuetur in vniuersa Societate ad maiorem Dei gloriam secuturus est) cura sit. Id quod etiam repetit Cap. 24. ad finem. Nullus igitur nobis locus factus est conquerendi de adempta docendi sentiendique libertate, quam & nos in Societatem transtulimus, & Societas moderatur iuxta Constitutiones, & Constitutiones eam obstringunt doctrinæ, quæ communi iudicio magis approbata sit.

Huc accedit, quod modestis pijsque ingenijs nō qualisqualis est appetenda libertas, sed quæ cum virtute cōiuncta sit: potest.n. ea res laxari & plus nimio, vt si absurdissima quæque permittantur, & minus, quam oportet, vt si non liceant quæ pro-

bantur

bantur ab omnibus. Mediocritas igitur optanda: in quærenda verò, hoc opus, hic labor est: Eam plane aliter alij metirentur. Huius vero formulæ scriptores, post sedulam de tota re deliberationem, mediocritatem omnem in eo positam esse duxerunt, vt ingeniorum exercitationi cāpus aliquis pateat ac libertas, primum in ijs, quæ libera relinquūtur: deinde in excogitandis distinctionibus & fundamētis, quibus ea quæ definita sunt, constabiliantur: tum in ijsdem impugnandis, cum publice disputant, quin etiam dum docēt, si quæ sibi acute obiecerūt, acutius diluant: tum in aliqua nouarum quæstionum, opinionumque excogitatione, præpositorum tamen iudicio comprobanda, quò tutior sit. Hactenus agere libere liceat, præterea nihil fere; quod non est ingenijs minuere libertatem, sed perficere, non minus quam cum velox equus abstrahitur quidem à spatijs, quibus decurrendis aliquod timeretur periculum; laxatur tamen, vt in apertis tutisque campis, quantum velit, expatietur. Porrò doctissimis viris persuatum semper fuit, in probatis receptisque sententijs ingenij vim expromere plus habere subtilitatis, laudis, & commodi, quam licentiam, ac nouitatem opinandi. Habent Nostri in ijs etiam, quæ hic definiuntur, cum perfecta nondum sint, amplam segetem fœcundæ inuentionis, ex qua tanquam suo de partu magnam capiant voluptatem. Quòd si plus adhuc desideretur libertatis, experimur quotidie id totum esse eiusmodi, vt valde noceat valetudini Nostrorum, qui se tam

mul-

multarum rerum excogitatione conficiunt: nostrã omnium existimationem in discrimen adducat: in materijs enim tam lubricis non est omnium tuta inuentio: perturbet concordiam, iam diu enim nescio quæ quasi sectarum semina cernuntur: officiat soliditati scientiæ: mauult enim quilibet suos vel incoctos & informes fœtus edere, quam alienis acquiescere, donec suo, auditorumque malo discat sero tandem rectè sapere: cum præsertim si quis possit ijs, quæ in commune definita essent, vnũ aut alterum melius excogitare, peiora multa parturiat. Consulendum quoque fuit iunioribus, ne cũ primum ad docendum accedunt, licere sibi credãt spectatos diu magistros oppugnare, & in ipso tirocinij limine lacessere veteranos, quod boni auditores & impudentiæ genus esse putant, & dolent fraudari se melioribus. Hinc & crebris, & publicis altercationibus sæpe læditur religiosæ modestiæ lex, vt offendantur etiam, & ad calumniam prouocentur externi, quibus melius resisti non potest, quam consensione Nostrorum. Augetur & penuria professorum; non enim est omnium posse sibi suam fabricari Theologiam: vt interea loci prætereatur detrimentum piæ meditationis, ac deuotionis, cui se vacare posse negant multi, nouarũ rerum molitione distenti. Nulla igitur vis illata est ingenijs, cum & multa reliqua sit libertas, & definiantur recepta tantum, aut valde probabilia, de quibus iure conqueri nullus potest: & si qua vis esset, bono securitatis & concordiæ compensatur,

tolli-

tolliturque nescio cuius vanitatis occasio, qua doctus aliquis posset malle propria venditare, qualia qualia sint, quam vsurpare communia, nec tam cupere Societatis nomen illustrare, quam proprium. Huiusmodi si qui fuerint, mirum non erit, si hanc formulam, quæ communi deseruit existimationi, non probent.

Secundum caput ducitur ex autoritatis ac existimationis iactura, quam faciet Societas, primum quia eius professores vnam omnes doctrinā tāquā cantilenam occinere videbuntur. Deinde quia Nostrorum Theologia non nitetur insigni aliquo Doctore, per omnia sequendo, qualis est S. Thomas, ob quem aliqui Religiosi magni fiunt, suauiorem, vtiliorem, honorificētiorem nacti viam, quàm nos: magis etiam sibi consentientem, cum vnum sequantur autorem: contra vero cū hæc formula sit quædam opinionum collectio ex varijs Doctoribus, nō habet eam partium connexionem, vt vnum doctrinæ corpus efficiat. Denique quia doctrina Societatis non commendabitur, vt modo à doctißimis viris commendatur, quod Nostri non vni tantum Doctori seu formulæ alligati, in omnibus sint optime versati.

Hæc tria, si recte perpendantur, amplificabunt potius existimationem nostram. Ac primùm, quod ad doctrinæ pertinet vnitatē, noui nihil præcipitur: Constitutionibus id cautū est 3. Par. Cap. 1. §. 18. ijs verbis, Doctrinæ differentes non admittantur,

tantur, nec verbo in concionibus vel lectionibus publicis, nec scriptis libris. & infra littera O. ad finẽ. In opinionibcs etiam, in quibus Catholici Doctores variant inter se, vel contrarij sunt, vt conformitas etiam in Societate sit, curandum est. Nullus itaq; magis debet esse solicitus de Societatis existimatione, quàm eius parens atque institutor, qui doctrinæ existimationem non ex opinionum compugnantia, sed ex consensu docuit esse quærendam, magisque suos alumnos decere sensit bonum nomẽ ex concordia, quam quicquid discordiæ pollicentur: ob quas non raro accidit, vt non minus Nostri inter se, quam cum externis pugnent, aut etiam grauius, cum externa nonnunquam admiremur, nostratia fastidiamus: aliena plane res tum à consilio & cogitatione Fundatoris nostri, tum á Religiosarum omnium familiarum consuetudine: cum præsertim non raro opinandi diuersitas in voluntatum etiam simultatem deriuetur, dicatque alius, ego sum Apollo, alius vero, ego sum Cephæ. Qua pernicie cum maior nulla sit, libentiùs multo ferenda est aliqua doctrinæ iactura, quàm concordiæ: & si diligenter attendatur, ad instituti nostri scopum multo magis confert vinculum pacis, & vnitas animorum, quam modica quædam doctrinæ accessio tot iactata contentionibus. tametsi doctrinam ẽt vberiorem & faciliorem copiam, numerumq; professorũ concordia nobis allatura sit, si quilibet non in suum quendam, sed in communem aliquem agrũ bene colendum conferat industriam: contra vero

nihil

nihil plane certi, nihil solidi in Nostrorum doctrina esse potest, si, quæ vnus statuit, alter euertit, non quòd semper meliora cogitauerit, sed ne alieni ingenij opera videatur profecisse. Interdum etiam nihil refert, istone, an alio modo res statuatur: sed dum alieno præsidio indigere nolumus videri, fructum alium pene nullum ex nouo labore reportamus, quam dissensionem. Sapienter igitur doctrinæ conformitas nostris Constitutionibus commendatur. Tametsi tum vt aliquid indulgeretur ingenijs, tum quia nonnunquam in vtranque partem æquis prope ponderibus veritas iactari potest: tum ne publicæ disputationes restincto pugnantium ardore languescerent, satis magna variè sentiendi libertas permittitur, de qua paulo ante dictum est.

Quod vero de S. Thoma per omnia sequendo addebatur, ex Constitutionibus non habetur; prælegi namque S. Thomam iubent, autorem vero, quē prælegimus, vt plurimum sequi solemus, non est item necesse vt in omnibus: Quin & contrarium significant Constitutiones, quibus amplecti iubemur securiorem & magis approbatam doctrinam, & autores qui eam docent. Docet eam quidem S. Thomas vt plurimum, non semper tamen, & nonnulla longe pluribus non probantur. Ad illustrandum igitur potius, quam ad obterendum Societatis nomē pertinere videtur hæc formula, cum nihil aliud contineat, quam vel S. Thomam probè intellectum, qui afferet potius, quam auferet existimationem; vel communiores, ac receptas iam opiniones, quæ

ipsæ sibi faciunt autoritatem. Nullum hinc igitur periculum minuendæ existimationis, sed potius ex proprijs singulorum inuentis, ac licentia. Quod si aliqui Religiosi magni fiunt ob S. Thomam, ob eundem & Nostri magni fient, & multo magis, quod in sequendo S. Thoma, quicquid est laudis, commune cum illis haberent; si quid vero vitij, aliqua concessa libertate tolleretur, nec Nostris, quod illis obijceretur; quod ne latum vnguem a S. Thoma recedant, coguntur interdum tueri quædam, quæ defenduntur ægerrime, & communiter improbantur.

Ad hæc laudatur quidem à multis, quod Nostri sint in omnibus Doctoribus versati; at libere sentire quæ velint paßim reprehenditur à Prælatis grauißimis ob pericula & leuitatem ingeniorum, & semina discordiarum. Itaque cum anno superiore quidam è Nostris Patribus iussu R. P. Generalis significasset Illustr. Card. Sabello a Nostris haberi Congregationem de stabiliẽdis opinionibus, laudauit ille consilium, & subiecit: Id verò vobis maxime necessarium est, nam ob aliquam libertatem, nonnunquam in tribunali nostro habitus est sermo de doctrina vestra. Tolletur hoc offendiculum, si innotescat, præscriptum Nostris esse, vt non doceant, nisi vel S. Thomam recte expositum, vel communiores, receptasque sententias.

Neque vero timendum est, ne quæ ex varijs sunt collecta doctoribus, parum apte cohæreãt inter se ad vnum doctrinæ corpus: siquidem apte

posse

posse cohærere omnia ex eo patet, quod alia relinquantur libera, alia definiantur iuxta contrave S. Thomam. Et in liberis, Professorum est, videre cũ a S. Thoma recedunt, an cohærenter loqui valeãt; nam si non valent, quis eos a S. Thoma cogit recedere? In definitis autem iuxta S. Thomam aperta consensio est: contraria denique S. Thomæ pauca sunt, eaque cæteris definitis non aduersari, compertum est ab eorum compilatoribus. Neque mirum, neque .n. omnia, quæ vnius sunt Doctoris, ita connexa sunt, vt vno conuulso necesse sit multa conuelli; neque ea, quæ diuersorum sunt autorum, ita omnia pugnant, vt vnius propria omnibus proprijs alterius opponantur. id quod & communis conceptio, & vsus declarant. Nam in quotidianis lectionibus professores vnum modò, modò alterum sequuntur autorem, pertexuntque doctrinæ corpus ex varijs Doctoribus, cohærenter tamen loqui se putant vniuersi.

Tertium caput emergit ex nimia definitarũ rerũ, quas vel formula, vel S. Thomas habet, multitudine: hæc enim & memoriã reddit perplexam, anxio semper Professore, ne quid forsan in S. Thoma lateat, quod in mentẽ non venit: & obest perpetuitati, durũ .n. iugũ videtur, nec durabile: & perturbat concordiam inter Professores, & studiorũ Præfectos; nam si auctis legibus, augetur & occasio lapsuum; augeri quoque necesse est contentiones eorum, qui monent & monentur.

Est quidem aliquod onus multitudo rerum definitarum, sed si quod onus est, à Constitutionibus est impositum, quæ paucis esse contentæ non possunt, cum Nostros tam in ijs quæ Catholicorum consensus recipit, quam in ijs, de quibus discrepant Doctores, iubeant esse concordes. Nec iniuria, quia doctrinæ, sicut & vitæ, perfectio multis indiget: propterea ner vlla gens pluribus legibus arctatur, quam Christiana, nec aliqua Religio magis ligatur suis, quam nostris nos Constitutionibus & decretis. Non itaque metuendum est, ne hoc onus, quod a Constitutionibus ortum habet, durabile non sit apud eos, quibus Constitutionum obseruãtiam semper in pretio futuram esse confidimus. Tametsi nec noua, nec singularis, nec onerosa Nostris videri debeat hæc multitudo, quia non minus numerosam tolerant aliæ quoque religiones iuratæ in verba S. Thomæ, vel Scoti, vel alterius, cum præsertim Nostri non adstringantur ad rationes S. Thomæ, quas aliqui Religiosi patres acriter tuentur passim, nec minus, quâm conclusiones. Qui si liberã habent S. Thomæ interpretationem, Nostri vero certam in paucis grauioribus, non est quod eorum, aliorumve maiori inuideant libertati: hæc enim quam ipsorum nonnullos faciat discordes in scribendo, audaces in inueniendo, parum solidos in docendo nonnunquam, obscurum non est.

Ex hac vero multitudine si quis accidet memoriæ lapsus, est ille quidem & infrequens, & leuis, & facile corrigitur: & si semel aut iterum perlegatur

gatur hæc formula, hærebit fere viris doctis: Nam de S. Thomæ sententijs, quæ vulgatissimæ sunt vel per se, vel per interpretum operam, facilis suberit recordatio.

Quod autem de Professorum & Præfectorum contentione dicitur, retorqueri facile potest: idcirco nanque indignè illi ferunt, si moneantur, quòd ea sibi vident interdici a Præfecto, de quibus cum nihil adhuc certi Societas constituerit, hoc ipso libertatem videtur indulsisse: & aliquando nec doctrina, nec ingenio putant se minores esse ijs, à quibus monentur; suspicantur etiam interdum leuiora sibi denegari, cum alijs grauiora concedantur. Nec raro comparant Præfectum cum Præfecto, cumque videant, quod probibetur ab vno, ab altero condonari, si quid in eorum doctrina reprehenditur, id non tam doctrinæ, quam reprehendentis vitio tribuunt. Quæ offensionum occasiones tolli nequeũt, nisi certa quædam designentur non vnius arbitratu, sed plurimorum: nec extempore, sed maturiore consilio: nec vni, aut alteri, sed omnibus: libentius .n. patientur communi consensu Societatis præscribi sibi quædam, non solum quia tutiora, sed etiam quia probabiliora quàm vnius Præfecti iudicio quicquam sibi, vt periculosum probiberi. Huc pertinet, quod Arist. lib. 1. Rhetor. & S. Thomas. 1. 2. Q. 95. Ar. 1. ad 2. docent, paucissima esse iudicis arbitrio committenda, omnia vero, quæ commode possunt, comprehendenda legibus. Idque probant, tum quia facilius reperiuntur pauci sapiẽ-

tes, qui satis sint legibus condendis, quàm multi, quot requiruntur ad iudicandum omnibus locis, ac temporibus: tum quia leges longo tempore & experimento maturius sanciuntur, quàm quotidiana iudicia: tum quia legislatores cum vniuersim, & de futuris iudicent, iudicant incorruptius. Itaque quæcunque possunt legibus expediri, expedienda sunt; quæ vero non possunt lege præstari, quale est & iudicium de singularibus quibusdam, quæ nequeunt lege comprehendi, & interpretatio legis, si qua paulo obscurior sit, iudici tanquam legi animatæ reseruanda sunt. Quæ omnia quadrant etiã in Præfectos, eoq́ne magis, quod quicquid ab eorũ censura pendet, nec perpetuum esse potest, cum illi subindè commutentur: nec concors, & commune toti Societati, sed tot censuræ, quot capita Præfectorum. Quare publica Societatis autoritate definiendum est, si quid est definiendum.

Quartũ caput existit ex eo, quod ipsa genera opinionũ non ea delecta ac definita vidẽtur, quæ oportebat. Nam tria tantum propositionum genera videntur definienda: vnum earum, quæ aliquam habent cum religione ac pietate connexionem: Alterum earum, quæ versantur in materia graui, vt quia sunt vel tanquam principia quædam, ex quibus alia pendent, vel facile exposita periculis, habentibus in re fundamentum aliquod, non voluntarijs tantum, hæc. n. ad artem non pertinent. Tertium earum, quæ sunt opiniones aut omnium, aut

certe maioris partis præstantium Theologorum. Neque addendum est quartum genus earum, quæ magis firmis rationibus, ac fundamentis nituntur, quàm earum contrariæ. Hoc enim genus in primo, vel tertio continetur, siquidem quæ sint firmiores rationes, non potest ex ipsis rationibus iudicari, cum sæpe accidat, vt eadem argumenta alicui demonstrationes, alteri sophismata videantur. Hic vero trium generũ delectus si seruaretur, paucarum definitio satis esset, nec oporteret statuere, vt paucis exceptis, in reliquis à S. Thoma non recedatur. hac.n. lege necesse est comprehendi multas S. Thomæ conclusiones leuissimas, cum contrà satis sit, vt Nostri in vno doctrinæ genere conueniãt, qualis est doctrina S. Thomæ, ne diuersæ quasi sectæ inducantur. Abunde quoque consuleretur concordiæ; quia definitis quibusdam principijs, ex quibus alia pendent, in cæteris non sæpe contingit, vt Nostri dissentiant; & si dissentiant, leuissimum est perturbandæ concordiæ periculum.

Hæc omnis difficultas minoris planè momenti est, quàm videatur. Nam primum, tria priora genera non sunt satis, sed quartum etiam adijciendũ, quod validis nititur rationibus: propter has enim autoribus existimatio accedit aut decedit; ijsque adducti nonnunquam solemus vel sequi minus eximios scriptores, vel deserere clarissimos. At de rationibus, inquies, varium ac multiplex solet esse iudicium. Solet plane, sed idem quadrat in primum & secundum genus opinionum, cum plerunque al-

tercemur, sit ne aliqua sentẽtia grauioris, an leuioris materiæ; & coniunctane cum pietate, an abiuncta penitus. De quibus si quid statuendum esse putabit Societas, id statuere non poterit, nisi ex iudicio suorum Doctorum: cur non hoc ipsum adhibere potest in expendendis rationum momentis? Deinde definiantur, esto, tria priora tantum genera: at hæc tria non modicam continent definiendorum multitudinem, & numerosiorem, quam primo videatur aspectu. Attingamus aliquid de singulis seorsim, & ordiamur à primo, quod sententias cũ pietate connexas amplectitur. Nam quomodo oportet esse connexas, vt quæ definiantur, dignæ sint? Itáne, vt illis pernegatis, penitus ac manifestò ruat pietas? At hæ de fide fere sunt, & quà plus nimio certæ, hic non exprimendæ. An quia maximè fauent pietati ac fidei, ita vt per illas facile defendatur; sine illis, ægrè & incommodè? At hæ paucæ non sunt: indicabimus aliquas, ex quibus consimiles conijci poßint. Definitum est, non repugnare per Dei potentiam Angelum simul esse posse in multis locis adæquatis. Quibusdam id valde referre non videbitur: at reuera maxime pertinet ad pietatem, vt id non solum de Angelo, sed etiam de quolibet corpore definiatur, propter Eucharistiæ Sacramentum, non solum, quia hæc communior opinio est, vt Scoti, Richardi, Aureolis, Gabrielis, OKam, Marsilij, sed etiam quia omnes ferme, qui nostra ætate disputant cum Hæreticis, probant ex Scripturis, & Patribus posse idem

corpus

corpus circumscriptiuè esse simul in multis locis, cum præsertim omnia, quæ circumscriptiuæ positioni eiusdem corporis in duobus locis repugnant, repugnent etiam Sacramentali: nam Hæretici nõ posse idem Christi corpus esse in cœlo naturaliter, & in Altari Sacramentaliter, non aliis probãt argumentis fere, quàm iisdem, quibus aliqui Theologi probãt repugnare, vt idẽ corpus sit simul in duobus locis circũscriptiuè. Itẽ definitũ est in Deo propriè, & formaliter esse iustitiã. Superuacuũ id aliqui putabunt, cũ non sit maior ratio de iustitia quã de cæteris attributis. At meminerint de iustitia esse peculiarẽ difficultatẽ, eò quod Deus nulli debeat: propterea aliqui Theologi negarunt Deũ esse propriè iustum. Hinc etiam negant Hæretici merita nostra, quæ in iustitia Dei, & nostra fundantur. Pertinet itaque maxime ad pietatem, vt definiatur esse in Deo proprie iustitiam, non metaphoricè. Item definitum est prædestinationis nec rationem, nec conditionem esse ex parte nostra; Id ad pietatem parum pertinere dicet aliquis. At hanc Augustini doctrinam non modo communior Theologorum schola iam recepit, sed & Ecclesiæ Patres per 1200. circiter annos, qui id contendũt probare ex Scripturis, & responsis Pontificum Romanorum, nempe Zosimi, Xysti, Cælestini, Leonis, Gelasii, apud quos Maßilienses, Caßianus, Faustus, aliique huius prædestinationis oppugnatores male semper audierunt. Idem est de causa reprobationis iudicium, cũ ab iisdem Patribus vtrunq;

traditum sit. Item definitum est, infallibiliter à Deo præcognosci, quid quibus positis factura voluntas esset, etiamsi nunquam factura sit. Hoc sanè nemo negabit esse cum pietate connexum, qui nouerit in Scripturis à Deo multa prædici futura esse, si quædam alia ponerentur, quæ tamen postea non fuerunt. His verò prædictionibus potuiße subesse falsum, minus piè sonat, cum non alia de causa mysteria Fidei infallibilis veritatis esse credamus, nisi quia Deus ea dixit. Sũt et alia id genus multa.

Nunc de secundo genere, in quo reponuntur materiæ grauiores, vt principia, ex quibus alia pẽdent, vel in quibus aliquid timetur periculi. Hoc vero genus longe lateque patet. Nam primùm, de quibus id intelligitur principijs? An de communissimis? At in ijs quis aberrat? non ideo tamen non erratur in reliquis. An de ijs, quæ singulis fere paulo grauioribus quæstionibus propria sunt? At hæc & quam plurima sunt, & immixta materijs omnibus Theologiæ, leuissimis quibusdã exceptis. Deinde quod additur de periculis, habentibus in re fundamentum, nihilo minus hoc caput numerosum est, cum nulla pene sit Theologiæ quæstio paulo grauior, in qua timeri non possit periculosus aliquis lapsus, vel in conclusione, quæ defenditur, vel in aliqua præmissarum, quibus illa probatur, vel in vi consequentiæ, vel in modo loquendi, vel in aliqua distinctione, seu fundamento, quod supponitur: cum præsertim pleræque res ita nexæ atque implicatæ inter se sint, vt nonnullæ,

quæ nullius esse momenti videntur, si non sapienter statuantur, obsint non parum rerum grauiorũ definitionibus. Quòd si omnes lapsuum occasiones tolli non possunt, tollantur quam plurimæ. Tametsi ne illa quidem pericula negligenda videntur, quæ, etiamsi ex rebus ipsis non nascantur, accidere tamen possunt sæpenumero ex tanta Professorum, quos habet Societas, varietate: neque enim omnes abundant otio ad res maturè circumspiciendas: & si otio, non tamen copia librorum: si libris, non ingenio: & si ingenio, non diuturna docendi consuetudine; neque semper habent, quos consulant, aut sequantur: & si habent, concessa tamen libertate frui malunt. Horum vero periculorum habendam esse rationem, satis ostendit id quod sæpe auditum est, cum R.P. Generalis diceret, nempe quoties illi perscribitur ex Prouincijs de Nostratis alicuius lapsu in S. Thoma perperam interpretando, vel in male opinando simpliciter, se aliud præstare non posse, quâm auditis [redacted] Doctorum, qui Romæ † grauium
[redacted], sententijs, rescribere, vt ea res retractetur, vel sicut oportet, explicetur: Esse verò longe consultius lapsum anteuertere, & Doctores, qui post non probatæ doctrinæ offendiculum consulendi forent, multo antè, & in commune consulere, vt vnusquisque Professor ob oculos habeat, quid sequi, quid cauere debeat, si non in omnibus, at in plurimis, præsertim in ijs, in quibus scitur iam aliquãdo erratũ fuiße: tunc.n. ita res suas quisque componet, ne quærere cogatur medicamenta post vulnus.

Hactenus de secundo genere, accedamus ad tertium earum opinionum, quæ sunt aut omnium, aut certe maioris partis præstantium Theologorum. Hoc autem genus magnopere quidem recipiẽdum est: sed quid de ijs, quæ vel inter paucos controuertuntur Theologos, vel communiore vna opinione non constant, diuisis varias in partes Doctoribus? licebit ne in ijs omnibus dissensio nostrorum? At Constitutiones 3. Par. Cap. 1. Lit. O. In opinionibus etiam, inquiunt, in quibus Catholici Doctores variant inter se, vel contrarij sunt, vt conformitas ẽt in Societate sit, curandum est. Qui locus, esto, non cogat, vt omnia ad liquidum sint definita concorditer: non patitur tamen laxitatem tantam, vt præter communiores sententias, cæteræ, quæ sunt illis longe plures, dissidentium arbitrio permittantur. Huc accedit, quod si communiorum dũtaxat fiat delectus ac definitio, non modicus inde numerus excresceret, cum in singulis propè materijs aliqua occurrat eiusmodi, & plures illæ sint, quam nonnullis videri possint. Id quod vt exemplis etiam planum fiat, definitum est, Infallibiliter à Deo præcognosci non modo quæ futura sunt actu, sed etiam in ijs, quæ numquam futura sunt, quid quibus positis futurum esset, etiam in liberis actibus, hoc est, infallibiliter à Deo præcognosci de qualibet voluntate creata conditionales has propositiones. Si hæc ponerentur & illa, hæc voluntas se libere determinaret in hãc partẽ cõtradictionis.] Videri posset hæc opinio singularis Durandi, qui 1. Sent. Distin. 38.

Quæst.

Quæst.3. docet, ex eo quod Dei perspicacissimus intellectus penetrat tam causæ liberæ naturam eiusque omnes inclinationes, quàm concursum omnium aliarum causarum, a quibus impediri voluntas vel inclinari potest, infallibiliter videre in quã partem contradictionis se libere determinatura sit. Ex qua Durandi opinione consequens est, sicut ex perspecta qualitate voluntatis, aliarumque causarum, quæ actu erunt, certò videt Deus, quid futurum sit actu, certo etiam videre quid futurũ esset, si illæ ponerentur. Id sane necessario consequens est ex opinione Durandi, sed hæc opinio non est solum Durandi, sed illustrium quoque Theologorum, nempe Alberti Magni in sum. Par.1. trac. 16. Q.61. memb.5. in prin. Corp. & memb.6. in fi. & Q.63. Ar.2. Par.1. ad 3. Bonauent.1. Dist.40. Ar.2. Q.1. nu.24. Aegid. Ro. ibi. Q.2. Ar.2. Tho. de Argẽ. ibidem. Q. vnica. Ar.3. ad 6. cont. primã conclusionem. & ad 1. pro errore Ciceronis. & di. 38. & 39. Q. vnic. Ar.2. ratione 3. Marsilij Lib. 1. Q.40. Ar.2. conc.4. ad fi. et inf. ad 2. contra conclusionẽ.7. & in 3. Par. Articuli.2. supp.5. & ad 6. rationem principalem. Hi vero pro hac sententia allegant S. Aug. lib.5. de Ciuit. Dei. Cap.9. Boetiũ Lib.4. & 5. de conso. philosophica Ans. Lib. de concor. præsc. & lib. arb. qui id non obscure docẽt, si bene perpendantur. Idem quoque docuit S. Tho. Lib.1. cont. Gentil. Cap.67. ratione 3.

Huc accedit, quod harum conditionalium propositionum præscientia non solum est necessario

consequens ad opinionem supradictam, sed etiam ad doctrinam eorum Doctorum, qui futura contingentia præcognosci in Ideis sentiunt, si Ideæ intelligantur, vt eas exponit Caietanus 1. Par. Q. 14. ar. 13. Capreol. 1. Sent. Dist. 38. Q. 2. Sonc. ibidẽ, & alij. Eadem quoque conditionaliũ propositionũ cognitio consequitur necessario ex opinione Scoti 1. Sent. Dist. 39. Q. vnic. iuxta quẽ si futura contingentia diuinus intellectus ex eo infallibiliter præscit, quòd diuina voluntas determinauit ea efficere per tales causas contingentes, consequẽs est, si alia sic determinaret facere positis ijsdem, alijsve causis, alia quoque præsciturum infallibiliter. Tandem idem sequitur ex opinione Ochã 1. Sen. Dist. 38. Greg. Arim. ibid. Q. 2. Gabr. ibid. Q. vnica, qui sentiunt diuinam essentiam ex infinita sua perfectione habere, vt sit infallibilis ac intuitiua cognitio, & veracissimum ac euidentissimum iudicium omnium entium actualium & possibilium, & omniũ modorum entis vt necessitatis & contingentiæ, & quæ pars contradictionis sit futura in nostra libertate. Quæ verba abstrahunt ab actuali existentia, & nituntur sola perspicacia infinita diuini intellectus penetrantis omnes modos entis tam actuales, quàm possibiles. Ex ijs patet cognitionem illarum conditionalium propositionum vel includi, vel necessario esse connexam omnibus diuinæ præsciẽtiæ modis, quos Doctores varij varios posuere.

Exemplum aliud. Definitum est, in Deo esse tres relatiuas subsistentias; esse etiam vnam com-

munem.

munem, absolutam, & essentialem. Non defuerint fortassis, qui hanc doctrinam soli tribuant Caietano: verum ea nihil est receptum magis apud Theologos: nam subsistentiam, vt significat rationem per se existendi, propriam substantiæ, esse in Deo vnam & absolutam, & competentem Deitati vt substantiæ, etiã præintellectæ ante oẽs origines et relationes, docẽt Scotus 1. Sen. Dist. 5. Q. 2. Tertio principaliter, difficul. 3. & Dist. 26. Q. vnic. ad primũ. pro 4. via. & 3. Sen. Dist. 1. Q. 2. §. Ad quæstionem, in fine. & Dist. 5. ad 1. Q. Duran. 1. Sent. Dist. 26. Q. 1. nu. 6. & 3. Sent. Dist. 1. Q. 2. nu. 7. Bonauen. 1. Sen. Dist. 23. Ar. 2. Q. 1. in corp. Tho. Argent. 1. Sen. Dist. 26. Q. 1. Ar. 3. ad 3. & 8. Marsi. Lib. 1. Q. 26. Ar. 3. tribus primis cõclusionibus, & Ar. 4. ad 2. dub. & ad 4. rationẽ pro Par. affirmatiua quæsiti. & Q. 30. Ar. 2. ad 4. & 10. cont. conclus. 3. Henr. Gand. in Sum. Ar. 53. Q. 6. ad 4. & Quodli. 5. Q. 8. & Quodl. 6. Q. 1. Alb. Mag. in Sũ. Par. 1. Trac. 10. Q. 43. mẽb. 1. ad 3. opinionis. 2. Ibidẽ ad opin. 3. & mẽb. 2. Art. 1. in solut. Aegid. Ro. 1. Sent. Dist. 23. Q. 2. 3. & 4. Rich. de Med. Vil. 1. Sen. Dist. 27. ar. 1. Q. 3. in corp. & Dist. 23. Ar. 2. Q. 2. Idẽ non solũ Caietanus, sed omnes Thomistæ, videlicet Herueus Quodli. 10. Q. 4. Ar. 3. sub initium. & infra, vbi declarat, quid sit distingui in esse suppositi. Palu. 3. Sen. Dis. 1. Q. 2. in 2. prin. Ar. 2. ad 1. & 2. Ferarien. in lib. 4. contra Gent. Cap. 26. dub. 2. Attend. 3. Capreo. 1. Sent. Dist. 26. Q. 1. in respons. ad argu. qui multa S. Thomæ loca pro hac

sentẽtia allegat. pro eadẽ quoque allegantur ab iisdem Theologis S. Aug. lib. 7. de Trin. Cap. 4. & 6. Boetius Lib. de duab. nat. Ansel. in Monolog. c. 43. Richar. a S. Vict. lib. 4. de Trinit. c. 12. 13. 16. 19. 20. 33.

Præter hanc autem substantialem & absolutã subsistentiam, esse adhuc tres subsistentias relatiuas, vt subsistentia significat non modo ipsam personam & suppositum sed etiam modum essendi incommunicabiliter, vel proprietatem distinctiuam, docẽt Scotus in Quodl. Q. 4. Ar. 2. in fi. & Q. 5. ar. 3. ad 3. & locis præallegatis Rich. à S. Victore, Richar. a Med. Vill. Alb. Mag. Egid. Marsil. Gandauen. Capreol. & S. Tho. 1. Par. Q. 29. Ar. 2.

Possent & alia id genus exempla proferri, sed hæc satis, ex quibus possit de aliis iudicari. Quod autem adiicitur paucorum definitione principiorũ satis caueri, ne sectæ introducantur, vtque vnum fiat doctrinæ genus proprium S. Thomæ, speciosè potius quam vtiliter ac solide dicitur. Non enim doctrina S. Thomæ vniuersa quædam res est, ex qua singulæ deducuntur ac pendent eius opiniones, sed ex variis coagmentatur sententiis, quarũ quædam quibusdam, aliis aliæ, modo paucioribus, modo pluribus, aliquæ pene nullis connexæ sunt. Quare nisi ad singulas, aut ad maiorẽ earum partem descendatur, non potest ex iis conflari vnum quasi doctrinæ genus S. Thomæ proprium. Nisi dicas, insignibus tantum S. Thomæ sententiis esse nostros astringendos, non omnibus propemodum, in

quibus leuiores quasdam oportet admisceri, in quibus non dissidetur, aut sine periculo. Verum de ijs etiam experimur dißideri: nec ad concordiam perturbandam magnopere interest, in magnis ne, an in paruis dissideatur: non enim solum rei grauitas, sed etiam æmulatio alit contētiones, vt nonnunquam de vno vocabulo, loquendique modo acerbissima altercatione pugnetur. planè quid leuius, quam illud, An Deus sit in spatijs imaginarijs? at hoc ipsum quot solet excitare tragædias? quæ si in nonnullis ferendæ sunt exercitationis gratia, non tamē in plurimis, ne in leuioribus quidem, tum quia si in ijs doctrinæ non pietas, at conformitas periclitatur: & vtranque in pretio haberi iubent Constitutiones: tum quia cum in ijs vtraque ferme pars probabiliter defendi possit, si in alteram Nostri partem propendere debent, vt solent, non est ratio, cur S. Thomam deserant: Nam vt cætera paria sint, illud amplius est, quòd vt eius doctrina celebrioribus approbatur Academijs, ita magis congruit Constitutionibus.

Quintū caput enascitur ex proprio quarūdā sententiarū, quæ præscribuntur, vitio. Aliæ namque Philosophorum potius sunt, quam Theologorum: Aliæ iuxta S. Thomæ mentem definitæ, quæ tamē abeo discrepant: Aliæ non tam aliquid definiunt, quam loquendi, seu res explicandi modum tradūt: Aliæ denique nihilo magis dignæ quæ in liberis, seu in definitis numerentur, quam pleræque aliæ,

quæ

quæ præteritæ cum sint, id argumento est, accidisse, vt quarundam duntaxat hic mentio fieret, propterea quod contigit eas antea fuisse opiniones sex Patrum, à quibus compilatæ sunt.

Hoc quod particulatim aduersus quasdam sententias obijcitur, distributius refelletur, si singula seorsim membra perpendantur hoc ferè modo.

Aliæ Philosophorum sunt potius quã Theologorũ:] *Ergo non tractẽtur à nostris Theologis: sed quoniã tractãtur ab omnibus, nonne curandũ fuit, vt tractarentur congruenter receptis Philosophorum principiis, ne liceret cuilibet Theologo nouam sibi condere Philosophiam? Tametsi in ijs, quæ Philosophica tantum sunt, multum sit libertatis indultum in Regula nona. Nam quæ ita Philosophica sunt, vt Theologicis implicata veritatibus, sine harum iactura vix possunt euerti, oscitanter prætereunda non fuere, qualia sunt, quæ de Dei efficientia, libertate, infinitate, alijsque id genus demonstrandis statuuntur. Horum namque demonstratio licet ad Philosophum quoque pertineat: quia tamen id raro facit exclusus angustia temporis, & Theologus eam partem iandiu sibi vendicauit, vt idoneam in primis ad expugnãdos Atheismos, qui inter hæreticos, & quosdam plus nimio Philosophos non parum nunc debacchantur, operæpretium fuit imponere Theologo, vt ea demonstrari posse non abneget, idque præstare nitatur, cum præsertim Nostros esse oporteat absimiles ijs, qui sibi sapientes, & peracuti tum deniqué videntur, cum*

quæ de Deo cognoſcimus, obſcura eſſe omnia, nuda Fide niti; inexplorata ſenſibus, & ingenijs, deliteſcere diſputauerint, euerſis etiam rationibus egregijs, quibus ea probantur à cæteris. Qui tamen cùm ſua quædam demonſtrare ſe iactant, nihil excogitare ſolent firmius alienis rationibus, quas labefactauerant: porrò ſicut temerariæ vanitatis eſt demonſtrationes polliceri in ijs etiam, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, ſed annuntiata ſunt nobis tantum Spiritu Sancto miſſo de cælo: ita rudis, atq; hebetis ingenij eſt videre non poſſe clariſsimam lucem, ac ſubtilitatem argumentorum, quibus multa de Deo conſtans Theologorum ſchola demonſtrat.

Aliæ iuxta S. Thomæ mentem definitæ; quæ tamen ab eo diſcrepant.] Aliqua ſanè hic definita, ſeu libera ſunt, quæ à S. Thoma diſſentiũt, prout ab aliquot antiquioribus Thomiſtis, exponitur: At ex verbis S. Thomæ id planè non conſtat, quod & recentiores Thomiſtæ, qui in clariſsimis nunc docent Academijs obſeruarunt, ac propterea recedunt à prioribus non raro, & laudabili ſanè conſilio: animaduertunt enim ſæpe S. Thomam tam commode trahi poſſe ad antiquiorum expoſitiones, quas vt ſingulares ſententias oppugnarunt plurimi, quàm ad contrarias, quas plerique omnes vel olim, vel nunc amplectuntur, ij etiam, qui controuerſias cum Hæreticis diſputant, arbitrati commodius res aliquas Fidei poſſe defendi fundamentis alijs, quam ſint ea, quæ priores Thomiſtæ tribue-

runt

runt S.Thomæ. Itaque neoterici Thomistæ fessi disputationibus cum salua S. Thomæ autoritate possint vel cum reliquis Theologis, si quando longe probabilius hi loquuti videntur, conuenire, vel res aliquas Fidei reddere faciliores ad intelligendum, noluerunt se veterum interpretationibus semper astringere; idquod & hac in formula seruatũ est, vt (quod optimum est) nostris congruentem temporibus haberemus Theologiam. Subijciemus aliqua exempla perspicuitatis causa. Permissum est, doceant, qui velint cum Scoto, Durando, Bonauentura, Ariminensi, Gabriele, & alijs, in primo instanti suæ creationis potuisse Angelum peccare saltem peccato omißionis, & hoc quia respectu cuiuscunque actus, etiam circa vltimum finem & bonum in communi, viatorem habere libertatem exercitij, quæ sufficit peccato omissionis, fatentur omnes. Putabunt aliqui hoc esse contra S. Thomam, qui 1. Par. Q. 63. Ar. 5. negat in primo instanti potuisse esse in Angelo vllum actum inordinatum liberi arbitrij, quia prima operatio est ab autore naturæ. At hæc S. Thomæ verba sonant solum peccatum commissionis, à cuius negatione non apparet necessaria illatio ad peccatum omissionis negandũ, quod sine vllo peccato commissionis esse potest iuxta S. Thomã 1. 2. Q. 6. Ar. 3. & Q. 71. Art. 5. vbi docet esse posse peccatum puræ omissionis sine vllo actu voluntatis. Imo S. Thomas fatetur in primo instanti habuiße Angelum libertatem exercitij; at hæc sola sufficit puræ omissioni. Quare si S. Tho-

mas

mas cum probabilissima opinione reliquorum Doctorum vel conuenit, vel commode exponi potest, vt conueniat, quæ necessitas est, vt ad improbabilem opinionem, quam nusquam expressit, trahatur? Exemplum alterum. Definitum est suppleri â Diuina essentia vicem speciei intelligibilis citra vllam prorsus informationem. Hoc, dicet aliquis, est contra S. Thomam passim dicentem vniri Diuinam eßentiam cum intellectu vt formam non in esse naturali, sed secundum esse intelligibile, & per se ipsam facere intellectum in actu primo.] Verum hæc exponi possunt dupliciter. Primo, vt hæc vnio sit quædam informatio per modum formæ, & hoc est, quod communiter reÿcitur, quia intelligi vix potest, quomodo informet vere secundum esse intelligibile, non secundum esse naturale: Secundo modo, vt hæc vnio sit sola essentiæ immediata, sed extrinseca assistentia ad effectiue determinandum intellectum ad hoc obiectum, & hæc dicatur actus primus, quia hac posita, sic est intellectus in actu primo potens videre Deum, vt eße solet, cum informatur specie intelligibili aliorum obiectorum: & hoc est esse formam secundum esse, non naturale, sed intelligibile, quia perficit intellectum non ad essendum formaliter aliquo modo, sed ad intelligendum, quod ante non poterat, effectiuè determinatus ab extrinseco. Certe, cum priorem modũ nunquam S. Thomas exprimat, & cum commodè trahi posit ad posteriorem, qui & facilior & receptior est, non apparet, cur â S. Thoma recessisse dicãtur,

qui posteriorem amplectuntur. Exemplum adhuc aliud. Non probibentur docere, qui velint Filium, & Spiritum Sanctum produci per notitiam & amorem creaturarum etiam secundum esse poßibile, non actuale. Alienum a S. Thoma videbitur nonnullis, Spiritum Sanctum procedere per amorem creaturarum secundum esse posibile. At hoc est maxime consequens ad doctrinam S. Thomæ, secundum quem cum Verbum per intellectum, Spiritus Sanctus per voluntatem procedat, expresse addit 1. Par. Quæst. 34. Artic. 3. ad 2. relationes Diuinas ad creaturam, consequentes actionem immanentem vt scire & velle, esse æternas: & Verbum ideo ab æterno referri ad creaturas, quia in nomine Verbi importatur relatio consequens immanentem actionem.] Quæ ratio S. Thomæ vel non valet in Verbo, vel non magis in Verbo, quam in Spiritu Sancto. Quod vero afferre quis posset ex antiquioribus Thomistis, cognitionem quidem ferri in res vt sunt in cognoscente, amorem verò tendere in res amatas, vt sunt in se: valet de amore efficacis electionis, ac beneficentiæ, non de amore complacentiæ, quomodo artifex amat opus suum, cum repræsentatur in Idea, antequam velit illud facere, & quod nunquam facturus est, cum præsertim amor nihil aliud sit, quam complacentia boni, vt expresse docet S. Thomas 1. 2. Q. 25. Ar. 2. Quinetiã prius res aliqua placet, & quia placet, atque amatur, ideo bene illi volumus, & benefacimus, vt aperte patet in S. Thoma 2. 2. Q. 27. Ar. 2. Sunt & alia

id

id genus pleraque, quæ si recte perpendantur, non parum S. Thomæ consentanea reperientur.

Aliæ non tam aliquid definiunt, quam loquendi, seu res explicandi modum tradunt.] Verum hoc non nisi raro fit, & cum refert non parum: In quæstionibus enim Fidei, quales in Theologia tractantur quam plurimæ, dissident Nostri, & periculosè nonnunquam dissident non de rerum veritate, sed de modo eas explicandi: quanquam nonnunquam definitionem grauium quæstionum opinari possent aliqui nihil esse aliud, quam modum loquendi, vel explicandi res. Verbi gratia.

Definitũ est, Angeli & animæ substantiã esse in loco.] Contra eos, qui id negant, & Angelos non nisi metaphoricè ponunt in loco.

Item relationem Diuinã non tantum secundum esse In, sed etiam secundum esse Ad, esse realem.] Contra alios, quibus Ad, non videtur esse reale.

Item nullum priuari sufficientibus auxilijs ad salutem.] Contra eos, qui præstituunt certam peccatorum mensuram, post quam tollunt Diuinum auxilium.

Item prædestinari, non esse in nostra potestate.] Contra aliquos, qui id docent, quamuis negent prædestinationis causam ex nobis. Item alia huiusmodi, de quibus aut grauiter disputari solet, aut turpiter errari. Quocirca putandum non est, ijs nihil aliud doceri, quam loquendi, seu res explicandi modum.

Aliæ denique nihilo magis dignæ &c.] Primum

mum quòd accidisse diceret aliquis, hæc placuisse sex Patribus, à quibus compilata sunt, infirmum per se est, nisi aliunde roboretur. Hoc enim genus cauillationis in omnes leges, & hominum deliberationes posset intēdi, si quid valeret. Deinde eorum, quæ acta sunt, rationes satis firmæ redditæ videntur; & illa fuerit satis, quòd definitum nihil est, nisi quod S. Thomas docet, vel communior Theologorum schola. In liberis verò seligendis, ob causas antè memoratas, non tam spectata fuit materiæ leuitas, ob quam plura debuissent opinantium arbitrijs indulgeri, quàm autorum, rationumque momenta; quæ cum nihilo minus in aliorum, quam in S. Thomæ sententias inclinant, in ijs se S. Thomæ alligari ægerrime ferrent non pauci. Eam ob rem si in vllis, in ijs potissimum sententijs fuit toleranda libertas. Postremò testati sunt non semel sex Patres deputati nec voluisse se, nec potuisse propositiones omnes vel definiendas, vel liberas designare: idcirco optare se, vt si quæ aliæ huiusmodi occurrant Professoribus alijs, eas proponant. Neque vero si ab illis, vel ab alijs non poterunt omnia comprehendi, prætermittenda sunt quam plurima, quæ commodè possunt. Nec enim legislatores definire possunt casus omnes fortuitos, nec medicinæ autores morbos vniuersos, neque rei nauticæ scriptores omnia pericula: prudenter tamen, quæcunque potuere, complexi sunt.

Illud verò non dissimulandum, ex locis S. Thomæ obscurioribus longè plura primum fuisse hic

expositi-

expoſita à Patribus deputatis, qui tamen poſtea multis reciſis, pauca retinuere, tum ne horum multitudo videretur oneroſa: tum quominus de ſuo apponerent, magis integro S. Thoma relicto liberis ingeniorum exercitationibus.

QVO MAGIS NOSTRORVM doctrinæ, & securitati consulatur, operæpretium fuit hic etiam subijcere Pij V. & Gregorij XIII. Bullam nondum satis omnibus notá ac peruulgatá, qua nonnullæ cuiusdam doctoris Louaniensis propositiones damnantur: vt ijs bene perspectis facile intelligant Nostri, cum ad has quęstiones deuenerint, quid eos sequi, quid cauere oporteat in docẽdo. Est autem Bulla huiusmodi.

Regorius Episcopus seruus seruorum Dei ad futuram rei memoriam. Prouisionis nostræ debet prouenire subsidio, vt ea, quæ à prædecessoribus nostris emanarunt, suadente maxime Fidei Catholicæ conseruatione, vbicunque ipsis opus est, producantur. Quare nos tenorem literarum feli. rec. Pij Papæ V. prædecessoris Nostri in eius Registro repertum describi, & præsentibus annotari fecimus, qui talis est. Pius Episcopus seruus seruorum Dei ad futuram rei memoriam. Ex omnibus afflictionibus, quas in hoc loco à Domino constituti tam luctuoso

tem-

tempore sustinemus, ille animum Nostrum præcipuè excruciat dolor, quòd Religio Christiana, tantis iampridem turbinibus agitata, nouis quotidie propositis opinionibus conflictetur, Christique populus antiqui hostis suggestione dissectus in alios, atque alios errores passim, & promiscuè deferatur. Quantum verò ad nos attinet totis viribus conamur, vt illi simul atque prosiliunt, penitus opprimantur: magno etenim mærore afficimur, quòd plerique spectatæ alioquin probitatis & doctrinæ in varias sententias offensionis, & periculi plenas cum verbo, tum scriptis prorumpunt, deque eis etiam in scholis inuicem controuersantur, cuiusmodi sunt sequentes. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita, rectè vocantur gratia. Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium. Et bonis Angelis, & primo homini, si in statu illo permãsissent vsque ad vltimũ vitæ, felicitas esset merces, & non gratia. Vita æterna homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt. In promissione facta Angelo, & primo homini continetur naturalis iustitiæ constitutio, qua pro bonis operibus sine alio respectu vita æterna iustis promittitur. Naturali lege constitutum fuit homini, vt si in obedientia perseueraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset. Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera,

sed iuxta modum loquendi Scripturæ Sacræ non rectè vocantur gratiæ, quò fit, vt tantum merita, non etiam gratiæ debeant nuncupari. In redemptis per gratiam Christi nullum inueniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum. Dona concessa homini integro & Angelo forsitã non improbanda ratione possunt dici gratia, sed quia secundum vsum Scripturæ nomine gratiæ tantum ea munera intelliguntur, quæ per Iesum malè merentibus & indignis conferuntur, ideo neque merita, nec merces, quæ illis redditur, gratia dici debet. Solutionem pœnæ temporalis, quæ peccato dimisso sæpè manet, & corporis resurrectionem proprie non nisi meritis Christi adscribendam esse. Quod pie & iustè in hac vita mortali vsque in finem conuersati vitam consequimur æternam, id non proprie gratiæ Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ iusto Dei iudicio deputãdum est, nec in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua lege naturali institutum est, vt iusto Dei iudicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur. Pelagij sententia est, Opus bonum citra gratiam adoptionis factum non est Regni cœlestis meritorium. Opera bona à filijs adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quòd fiunt per spiritum adoptionis inhabitantẽ corda filiorum Dei, sed tantum ex eo, quòd sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obedientia legi. Opera bona iustorum non accipient in

die

die iudicij extremi ampliorem mercedem, quam iusto Dei iudicio mererentur accipere. Dicit rationem meriti non consistere in eo, quod qui bene operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum, sed in eo solum, quòd obedit diuinæ legi: quam sententiam sæpius repetit, & multis rationibus probat ferè toto libro. In eodem libro sæpius repetit, Quòd non est vera legis obedientia, quæ fit sine charitate. Dicit sentire cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, vt homo per gratiam adoptionis, sublimetur ad statũ Deificum. Dicit opera Cathecumenorum, vt Fidem, & pœnitentiam ante remißionem peccatorũ factam, esse vitæ æternæ merita, quam vitam non consequentur Cathecumeni, nisi prius præcedentiũ delictorum impedimenta tollantur. Videtur insinuare quod opera iustitiæ, & tẽperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis nõ traxerint maiorem valorem. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam. Humanæ naturæ sublimatio & exaltatio in consortium Diuinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, & non supernaturalis. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Roma.2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt faciunt, intelliguut de gentibus Fidei gratiam non habentibus. Absurda est eorum sententia, qui dicunt hominem ab initio dono quodam supernaturali et gratuito supra conditionem naturæ fuisse exal-

tatum,

tatum, vt Fide, Spe, Charitate Deũ supernaturaliter coleret. A vanis, & otiosis hominibus secundum insipientiam Philosophorum excogitata est sententia, Hominem ab initio sic constitutum, vt per dona naturæ superaddita, fuerit largitate Conditoris sublimatus, & in Dei filium adoptatus. Et ad Pelagianismum reijcienda est illa sententia, Omnia opera Infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis eius conditio, quam sententiam repetit & probat per plura Capitula. Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adiutorio non nisi ad peccandum valet. Pelagianus est error dicere, quòd liberum arbitrium valet ad vllum peccatum vitandum. Non solum fures ij sunt & latrones, qui Christum viam & ostium veritatis & vitæ negant, sed etiam quicunque aliunde, quam per Christum in viam iustitiæ, hoc est, ad aliquam iustitiam conscendi posse dicunt, aut tentationi vlli sine gratiæ ipsius adiutorio resistere hominem posse, sic vt in eã non inducatur, aut ab ea superetur. Charitas perfecta, & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta tam in Cathecumenis, quam in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorũ. Charitas illa, quæ est plenitudo legis, nõ est semper coniuncta cum remissione peccatorum. Cathecumenus iustè, rectè, & sanctè viuit, & mandata Dei obseruat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi

lauacro

lauacro demum percipitur. Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, vt autor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur vt Beatificator, vana est, & commentitia, & ad illudendũ Sacris Literis, & plurimis veterum testimonijs excogitata. Omne quod agit peccator, vel seruus peccati, peccatum est. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ cum iniuria Crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus. Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit. Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Ioanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritũ Sanctum in corde diffusa Deus amatur. Quod voluntarie fit, etiamsi in necessitate fiat, liberè tamen fit. In omnibus suis actibus peccator seruit dominanti cupiditati. Is libertatis modus, qui est à necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, sed solum nomen libertatis à peccato. Iustitia, qua iustificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum Iustitia, non autem in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in filium Dei, & secundum interiorem hominem renouatur, ac diuinæ naturæ consors efficitur, vt sic per Spiritũ Sanctũ renouatus deinceps benè viuere, et Dei mandatis obedire possit. In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum absolutionis, & in Cathecumenis ante

Baptis-

Baptiſmum, eſt vera iuſtificatio ſeparata tamen à remiſsione peccatorum. Operibus pleriſque, quæ â fidelibus fiunt, vt mandatis Dei pareant, cuiuſmodi ſunt obedire parentibus, depoſitum reddere, ab homicidio, â furto, à fornicatione abſtinere, iuſtificătur quidem homines, quia ſunt legis obedientiæ, & veræ legis iuſtitiæ, non tamen ijs obtinent incrementa virtutum. Sacrificium Miſſæ non alia ratione eſt Sacrificium, quam generali illa, qua omne opus, quod fit, vt ſancta ſocietate Deo homo inhæreat. Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis quæſtio eſt, ſed cauſæ & originis, vtrum omne peccatum debeat eſſe voluntarium? Vnde peccatum originis vere habet rationem peccati ſine vlla relatione ac reſpectu ad voluntatem, à qua originem habuit. Peccatum originis eſt habituati paruuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur paruulo eò, quò non gerit contrarium voluntatis arbitrium, & ex habituali voluntate dominante fit, vt paruulus decedens ſine regenerationis Sacramento, quando vſum rationis conſecutus erat, actualiter Deum odio habeat, Deum blaſphemet, & legi Dei repugnet. Praua deſideria, quibus ratio non conſentit, & quæ homo inuitus patitur, ſunt prohibita præcepto, Non concupiſces. Concupiſcentia, ſiue lex membrorum, & praua eius deſideria, quæ inuiti ſentiunt homines; ſunt vera legis inobedientia. Omne ſcelus eius eſt conditionis, vt ſuum autorem & omnes poſteros eo modo inficere poſsit,

quo infecit prima transgresſio. Quantum est ex vi transgreſsionis, tantum meritorum malorum à generante contrahunt, qui cum minoribus naſcuntur vitijs, quam qui cum maioribus. Deffinitiua hæc ſententia, Deum homini nihil impoſsibile præcepiſſe, falſo tribuitur Auguſtino, cum Pelagij ſit. Deus non potuiſſet ab initio talem creare hominē, qualis nunc naſcitur. In peccato duo ſunt, actus, & reatus: tranſeunte autem actu nihil manet, niſi reatus, ſiue obligatio ad pœnam: vnde in Sacramento Baptiſmi, aut Sacerdotis abſolutione, propriè reatus peccati duntaxat tollitur, & Miniſterium Sacerdotum ſolum liberat à reatu. Peccator pœnitens non viuificatur miniſterio Sacerdotis abſoluentis, ſed à ſolo Deo, qui pœnitentiam ſuggerens, & inſpirans viuificat eum, & reſuſcitat, miniſterio autem Sacerdotis ſolus reatus tollitur. Quando per eleemoſynas, aliaque pietatis opera Deo ſatiſfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis noſtris offerimus, ſicut quidam errantes autumant: nam alioquin eſſemus ſaltem aliqua ex parte redemptores; ſed aliquid facimus, cuius intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicatur & communicatur. Per paſsiones Sanctorum in Indulgentijs communicatas non proprie redimuntur noſtra delicta, ſed per communionem charitatis nobis eorum paſsiones impartiuntur, vt digni ſimus, qui pretio ſanguinis Chriſti à pœnis pro peccatis debitis liberemur. Celebris illa Doctorum diſtinctio, Diuinæ legis mandata bifariam impleri:

impleri: altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum; altero quantum ad certum quendam modum, videlicet secundum quē valeant operantē perducere ad Regnum æternum hoc est, ad modum meritorum, commentitia est, & explodenda. Illa quoque distinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex obiecto, & omnibus circunstantijs rectum est, & bonum, quod moraliter bonum appellari consueuit, vel quia est meritorium Regni æterni, eo quòd sit à viuo Christi membro per spiritum charitatis, reijcienda putatur. Similiter & illa distinctio duplicis iustitiæ, alterius, quæ fit per spiritum Charitatis inhabitantem: alterius, quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis & in eo charitatem diffundentis, qua diuinæ legis iustificatio impleatur, odiosissima & pertinacissima reijcitur. Denique & illa distinctio duplicis viuificationis, alterius qua viuificatur peccator, dum ei pœnitentia, & vitæ nouæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur: alterius qua viuificatur, qui vere iustificatur & palmes viuus in vite Christo efficitur, commentitia iudicatur, & Scripturis minime congruens. Non nisi Pelagiano errore admitti potest vsus aliquis liberi arbitrij bonus, siue non malus, & gratiæ Christi iniuriam facit, qui ita sentit & docet. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit. Infidelitas purè nega-

tiua in his, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est. Iustificatio impij fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem, & inspirationem gratiæ, quæ per eã iustificatos faciat implere legem. Homo existens in peccato mortali siue in reatu æternæ damnationis potest habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis. Per contritionem etiam cum charitate perfecta, & cum voto suscipiendi Sacramentum coniunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrij sine actuali susceptione Sacramenti. Omnes omnino Iustorum afflictiones sunt vltiones peccatorum ipsorum, vnde Iob & Martyres, quæ passi sunt, propter sua peccata passi sunt. Nemo præter Christum est absque peccato originali; hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque eius afflictiones in hac vita, sicut & aliorum iustorum, fuerunt vltiones peccati actualis, vel originalis. Concupiscentia in renatis, relapsis in peccatum mortale, in quibus iam dominatur peccatum, est sicut & alij habitus praui. Motus praui concupiscentiæ sunt pro statu hominis vitiati, probibiti præcepto, Non concupisces: vnde homo eos sentiens & non consentiens transgreditur præceptum, Non concupisces, quamuis trangressio in peccatum non deputetur. Quandiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit præceptum, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Satisfa-

tisfactiones laborioſæ iuſtificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem reſtantẽ poſt culpam condonatam. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio. Falſa eſt Doctorum ſententia, primum hominem potuiſſe à Deo creari & inſtitui ſine iuſtitia naturali. Quas quidem ſententias ſtricto coram nobis examine ponderatas, quanquam nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poßent, in rigore & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento, hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, & in pias aures offenſionem immittentes reſpectiuè ac quæcunque ſuper ijs verbo, ſcriptoque emiſſa præſentium auctoritate damnamus, circunſcribimus, & abolemus, deque eiſdem & ſimilibus poſthac quocunque pacto loquendi, ſcribendi, & diſputandi facultatem quibuſcunque interdicimus. Qui ſecus fecerint, ipſos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficijs, & officijs perpetuò priuamus, ac etiam inhabiles ad quæcũque decernimus, vinculo quoquè anathematis eo ipſo innodamus, à quo nullus Romano Pontifice Inferior valeat ipſos excepto mortis articulo liberare. Cæterum vt iam commoti his de rebus tumultus, & contracta odia facilius comprimi poſsint, ſimulq́ue animarum ſaluti plenius conſulatur, Dilecto filio Noſtro Antonio tituli S. Bartholomæi in Inſula Presbytero Cardinali Granuelano nuncupato, per Apoſtolica ſcripta mandamus, vt ipſe quid ad perpetuam dictarũ ſententiarum & ſcripturarum abolitionem, quid

ad

ad arcenda huiusmodi proloquia & disputationes, quid denique ad vnionem & pacem cum communi omnium & Ecclesiæ Catholicæ satisfactione componendum facto opus sit inprimis diligenter expẽdat. Deinde in ijs omnibus, quæ pro communi salute, tranquillitate, & honore optimum iudicauerit, salua semper Ecclesiæ prædictæ vnitate, etiam per alium seu alios fide, doctrina, & religione præstantes ocius exequatur, faciatque quicquid decreuerit inuiolate ab omnibus obseruari. Contradictores quoslibet per censuras & pœnas prædictas, cæteraque iuris & facti remedia opportuna appellatione postposita compescendo: inuocato etiam adhoc, si opus fuerit, auxilio bracchij secularis. Non obstantibus quod forsitan aliquibus ab Apostolica sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari nõ poßint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionẽ: et quibuslibet alijs priuilegijs, exemptionibus, indulgentijs & literis Apostolicis specialibus, vel generalibus quorumcunque tenorum existant per quæ præsentibus non expreßa vel totaliter non inserta effectus præsentium impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habẽda sit in nostris literis mentio specialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ damnationis, circumscriptionis, abolitionis, interdicti, decreti, mandati, priuationis, & innodationis infringere, vel ei

ausu temerario contrà ire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorū eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum. Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo Kal. Octobris. Pontificatus nostri anno secundo. Cæterum volumus vt earundem literarum tenori hic inserto illa ipsa omnino Fides adhibeatur vbicunque, & quandocunque siue in iudicio, siue alibi ille fuerit exhibitus, vel ostensus, sicut illius originalibus literis prædictis adhiberetur, si ipsæ exhiberentur vel ostenderentur. Nulli ergo omnino hominū liceat hanc paginam nostræ voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contrà ire. Siquis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ. 1579. Quarto Kal. Febr. Pontificatus nostri anno octauo.

PRAXIS, ET ORDO STVDIORVM.

Onſtitutiones in 4. Part. Capit. 13. Ad tractanda, inquiunt, tam facultatum inferiorũ, quàm Theologiæ ſtudia diſpoſitio et ordo conueniens tam mane, quàm Veſperi ſeruandus eſt. Et quamuis pro Regionum, & temporum diuerſitate in ordine & ſtatutis horis ſtudio tribuendis, poßit varietas accidere; omnes tamen in eo conueniant, vt vbique fiat, quod inibi magis expedire ad maiorem in literis profectum exiſtimabitur.]

Et in Declaratione, A; De ſtatutis, inquiunt, lectionum horis, ordine, ac modo, & de exercitationibus tam compoſitionum (quas à magiſtris emendari oportet) quàm diſputationum in omnibus facultatibus, & pronunciandi publicè orationes & carmina, ſpeciatim in quodam tractatu per Generalem Præpoſitum approbato agetur ſeorſum, ad quem hæc Conſtitutio nos remittit; id duntaxat monendo, illa locis, temporibus, & perſonis accommodari oportere, quamuis ad illum ordinem accedere, quoad fieri poteſt, conueniat.]

Huiuſmodi tractatum conſcribere cum ſex Pa-

tres iussi fuissent à R.P. Præposito Generali, eum primarias tres in partes digessere: Ac primum de Theologia: Deinde de Philosophia: Postremo de literis humanioribus ita disseruere, vt quæcunque ad vnum aliquod rerum caput emendandum, aut illustrandum pertinere existimabant, in vnum ea locum conferrent, quò magis in promptu, ac sub vnum penè aspectum tota res haberetur ab ijs, à quibus hæc omnia recognoscenda sunt: postquam vero recognita fuerint, dissecandũ est hoc tanquã corpus vniuersum in sua quædam membra, hoc est, in multiplices regulas: quarum aliæ Auditoribus, aliæ Professoribus, aliæ studiorum Præfectis, aliæ Rectoribus, aliæ Præpositis Prouinclaiibus, aliæ alijs aßignãdæ sunt. Exẽpli gratia: Ad disputationes promouendas præstare quædã debẽt, qui docẽt: quædam, qui docentur: nonnulla scholarum moderatores; alia, qui præsunt Collegijs; cætera cæteri. Hæc tamen vniuersa vno disseruntur tractu, & tanquam vno spiritu proferũtur, vt omnis cursus, ac ratio disputationum ob oculos lectoris quàm facillime poneretur: posteà verò sua singulis hinc excerpenda ac partienda sunt munia, & tanquam propriæ quædam leges, aut commonitiones ijs, ad quos pertinent, diuidendæ. Aliquas adhuc ijdem Patres interdum interposuere præfationes, aut etiam disputationes, quibus vel facultatem, de qua agunt, declarant multo pluris, quam soleat, æstimandam, vel quæ sentiunt, confirmant; aduersantia refellunt. Id enim facto opus fuit, vt qui hæc diiu-

diiudicaturi ſunt, cognóſcerent, quibus ea nitantur rationibus: tametſi diiudicatione peracta, cæteris reſectis ipſæ tantum deciſiones retinendæ euulgandæque ſint.

Et quoniam de ſtudijs bene inſtituendis agitur, quoquo modo hic Præpoſitis noſtris ſignificanda fuerunt etiam quædam alia, quæ magnam cum ſtudijs habent connexionem.

Porrò licet generalis ſit iſte ſtudiorum ordo: oportuit tamē interdum quorundam Collegiorum ſeu Prouinciarum fieri diſtinctam mentionem, eo quòd ea loca ab ijs, quæ ſtatuuntur vniuerſim, viderentur aliquando excipienda, ſeu nominatim comprehendenda peculiaribus de cauſis, quas operæ pretium fuit & R.P. Præpoſito Generali exponere conſiderandas, & cum aliarum Prouinciarum Doctoribus communicare, vt & ipſi ijſdem de rebus, quò tranſigantur conſultius, deliberent.

Iam verò vt à Theologia fiat initium, ad eius informandum ſtudium quæ pertinent, in capita quædam tribuentur. Primum enim, de Scripturis: Deinde de Theologia Scholaſtica: Tum de Controuerſiis: Poſtremò de Conſcientiæ caſibus diſſeretur.

Mni sanè contentione conandum videtur, vt diuinarum Scripturarum studium, quod apud Nostros parū viget, excitetur, atque effloreſcat. Ad id enim nos hortātur exempla Sanctorū Patrum, qui semper vtilius atq; honestius esse putarunt in Scripturis, quam in tot quæstiones incūbere: & Deum audire loquentem per Prophetas, & Apostolos suos, quam in Nostris cogitationibus ac speculationibus consenescere. Magnum sanè præsidium Ecclesiæ positum videtur in scholasticis disputationibus, sed longe maius in vero ac germano scripturarum sensu peruestigando: ex ijs enim desumendæ sunt veritates, in quibus explicandis scholastici versantur; vt commentarios sequi videantur relicto textu, qui se totos Scholasticæ Theologiæ tradunt, posthabita soliditate Scripturarum. Hoc est quasi mutilos, & mancos informare Theologos; qua in re Nostra Societas nō audit optime, cum certatim ad Scholasticam concurratur; Scripturæ vero nullus planè sit honor, exercitatio nulla. Constitutiones certè non Scholasticæ solū, sed Scripturæ etiā, & quidem multo magis studium commendant. Quod & si per se expetendum sit quouis tempore, præcipuè tamen hac tempestate, cum hæretici à Scholastica ad Scripturam prouocant Catholicos, quos in tam sancto pioque exercitationis genere

ab

modicus
c.12. §.1.

ab Hæreticis vinci, turpissimum est: longe vero fædissimum, quod in Transalpinis accidit regionibus, Catholicos, qui Scripturarum studio delectantur, cum eam Theologiæ partem iacere apud Catholicos animaduertant, vigere autem apud Hæreticos ad Hæreticorum commentarios confugere: qui tamẽ dum student aurum de stercore colligere, vt est in prouerbio, plus interdum sordium, quam auri re portãt. Ea vero re nihil indignius, in Societate præsertim, quæ cũ percupiat suam Theologiam necessitati temporum accommodare, & suos instruere ad pugnandum cum hæreticis, nullo armorum genere minus eos muniendos interim curat, quam eo, quo propemodum solo debemus prælia domini præliari. Quin etiam si Ecclesiæ pax vigeret maximè, nihil tamen esse oporteret antiquius lectione Scripturarum: hæc enim magnopere, cum in cæteris arescentem spiritum experiamur, non parum alit animorum pietatem, cuius nisi aliquo quasi pabulo recreentur, qui literis vacant, paulatim feruore pristino tepescente in externas diffluent consolationes, & inflante scientia tunc equus nimium saginatus recalcitrabit, cum maxime eius opera Societas indigebit. Concionatores etiam scholasticis tantũ imbuti studijs, non raro in suis euanescunt cògitationibus: de Scripturis verò, quas vix primoribus labris degustarunt, aut nihil afferunt in medium, aut parum ad rem, alienis glossis, & fucatis argutijs Scripturam adulterantes. Huic malo vix aliter occurri posse videtur, quam sedula Superiorũ

diligentia in promouendis, exercendis, illustrandis Scripturarum studijs, & ijs, qui Scripturæ vacãt. Hi namque magnam susceperunt prouinciam, quã vt sustineant, multis egent præsidijs, linguarum peritia, eruditionis varietate, antiquitatis obseruatione, Scholasticæ munimento, vt tuto ac propriè loquantur. Quare cum hoc opus laboriosum maximè sit, sed non adeò honorificum, non mirum, si tam pauci hoc stadium ingrediantur. Quæ vero ad huiusmodi studium iuuare possent, hæc ferè veniebant in mentem.

1 *Non hæreat Professor valde in Scripturæ quolibet loco, nisi id fructum non exiguum polliceatur: optandum enim est, vt aliquis fiat progressus, & laudãdus videretur, qui vno anno totum, verbi gratia, exponeret Esaiam. Si quod caput paulo facilius occurrat, pauca quædam ex toto capite difficiliora satis fuerit obseruare. Neque historiæ, aliave id genus externa afferenda sunt; nisi eorum magna sit vtilitas, vt non aliud docere, quàm Scripturam Præceptor videatur: nam si aliena coaceruentur, ijs non delectabuntur, nisi pauci quidam otiosi; cæteri, qui sedulo Scripturæ vacant, cum tam pauca de Scripturis animaduertant exponi, priuato potius, quam publico studio, quod cupiunt, aßequi sperant: Inde schola vilescit, & auditorium infrequẽs est. Quòd si quis esset, qui in germanum Scripturæ sensum strenuè peruestigandum incumberet, eoque comperto ad reliqua gradum faceret, vt vno aliquo anno mnlta posset percurrere, quam plurimis*

sanè gratissimum esset huius lectiones frequentare.

2 *Ad inquirendum exponendumque fideliter, & breuiter literalem sensum, cuius præcipuam curam oportet esse, hæc ferè conferre posse videntur. Primo antecedentia, & consequentia conferantur. Secũdo obseruentur phrases, & figuræ Scripturarum propriæ in omnibus linguis, adductis & expositis locis alijs, in quibus similiter, vel aliter vna aliqua phrasis sonat. Quo sanè pacto fiet, vt intra biennium, quo Nostri Scripturæ vacant, magnã harum rerum sibi comparent supellectilem, qua ad reliquorum etiam locorum intelligentiam reddantur paratiores. Tertio Hebræa quoque & Græca explicanda sunt, atque examinanda, cum vel à Latina vulgata editione discrepare videntur ad eorũ conciliationem, quoad eius fieri poterit: vel cum aliarum linguarũ Idiotismi ad maiorem conferunt siue perspicuitatem, siue energiam. Hæ vero, aliæve rationes si non subsint, nihil attinet demorari in Hebræis, aut Græcis exemplaribus; multo minus in eorum vocabulis explanandis lexicon significationum texere. Nec expedit magnam operam ponere in colligendis, & excutiẽdis erroribus aliarum versionum siue Latinarum recentiorum, siue Chaldaicæ, Syriacæ, Theodotionis, Aquilæ, Symmachi, nisi errores & insignes sint & probabile aliquod præ se ferant fundamentum. Cæterum siquid, quod Latinæ vulgatæ editioni fideive nostræ mysterijs faueat, repertum fuerit vel in Paraphraste*

ste Chaldæo, qui apud Iudæos in honore est, vel in antiquis interpretationibus Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, diligenter obseruandum videtur aduersus Iudæos & hæreticos: multo verò magis, si quid huiusmodi fuerit apud 70. Interpretes, de quibus honorificè semper loquēdū est; & licet non constet, quid illorum sit in editione Græca, quæ nunc extat, quare non est necesse quicquid in ea legitur, incorruptum esse: siquis tamen locus Interpretum à Patribus plerisque allegatur, ac recipitur, defendendus esset. Quarto ad id etiam conducunt Pontificum & Conciliorum Canones, qui si quem esse significent cuiuspiam loci literalem sensum, aut ex eo loco fidei dogma aliquod ex instituto constabiliunt, eum Nostri literalem esse sensum defendāt; nec fere oporteret alios præterea literales sensus superaddere, nisi eximiæ quædam faueant coniecturæ. Quinto Patrum quoque vestigijs venerāter insistant, & quem plerique omnes Patres sensum aut literalem, aut allegoricum esse tradiderunt, eū vt talem complectantur, memores professionis fidei quam ineundo magisterium iurarunt. Imo cum de vno aliquo sensu inter Patres non conuenit, si quam Patrum interpretationem à multis iam seculis Ecclesia videtur complexa, ab illa non recedant; tanto magis, si aliæ Patrum expositiones diuersæ quidem sint, non contrariæ: si quod autem est fidei dogma, quod ferè quā plurimi Patres, aut Theologi ex Scripturis probare contendunt, non dicant Nostri id ex Scripturis probari non posse: potius,

tius, si qui probare non possunt, id relinquant. Sexto non sequantur Rabinos, vt duces, tum quia plerunque nihil supra carnem, & sanguinem sapiunt: tum quia verum sensum Scripturarum iam tradidit Christus Apostolis, eorunque successoribus: tũ quia parum fidendum est nostræ Religionis aduersarijs. Quare cauendi potius sunt, nec illis autoritas vlla concilianda est; ne ad eos, auditores afficiantur. Idem ferè iudicium de quibusdam recentioribus Christianis interpretibus, qui plus nimio sequuti Rabinos, de uulgata editione Latina male merentur. Si quid tamen isti vel Rabini afferant, quod vel vulgatæ editioni, vel mysterijs fidei faueat, prætermittendum non videtur: cætera vero rarius, etiam si Nostris contraria non sint, sed tantum diuersa.

3 Interpres Scripturæ in quæstionibus parcior sit, suique instituti esse putet, solum, vel præcipuè veram verbi Dei intelligentiam tradere. Quare si in aliquem Scripturæ locum incidat, quo Theologi scholastici in aliqua disputatione communiter vti solent, in eam quæstionem non digrediatur: indicet solum, quantum is locus ponderis habeat ad eam quæstionem definiendam. Quin etiam si quis locus nobis cum hæreticis controuersus sit, controuersiã ex eo loco nascentem non explicet, sed grauiter, & strenuè conetur ostendere illi loco non aliam sentẽtiam congruere, quam Catholicorum. Ipsas etiam quæstiones Scripturis proprias tractet breuiter, & non more scholastico, nec in varia temporum supputatione,

putatione, aut in perſcrutandis Terræ ſanctæ locis, aut in huiuſmodi parũ vtilibus, multũ temporis ponat: autores, qui de ijs plenè diſſerant, ſatis erit indicare.

4 *Moralia, ſi nota ſunt ac trita, verbo vno ſignificētur, annotatis Patrum locis, in quibus hæc luculentius habentur: ſin adeo per vulgata non ſunt, & ſapiunt ingenioſum, ac perſpicax aliquid, non videntur prætermittenda, cum Scripturæ lectione non diſputatores tantum & lectores, ſed concionatores etiam informandi ſint: idem iudicium ſit de ſenſibus Allegoricis.*

5 *Libri Hiſtorici non explicandi ſunt per quæſtiunculas, quas aliquando Patres vſurparunt: cum enim in diſputando noſtrum ſeculum maxime verſatum ſit, plus periculi eſt, ne in diſputando, quàm ne in contextu explicando hæreamus. Quare tanquam fundamenti loco ſumma capitis perſtringatur initio: deinde ad ſingulas ſententias earumque continuationem deſcendatur, & ſiquid eſt egregium, in ſingulis annotetur: tametſi cum totum ferè caput dilucidum eſt, ſiue habeatur in libris hiſtoriarum, ſiue in libris Prophetarum, ſumma capitis ſatisfuerit, vt fiat ad difficiliora progreſſus. Tandem quo diſtinctius res tota tradatur, librorum aliqui explicandi ſunt ad longum, vt Iob, Pſalmi, Prophetæ, Eccleſiaſtes, Cantica, Prouerbia, prima capita Geneſeos, Euangelia, Epiſtolæ Canonicæ, & Apocalypſis: cæteri libri percurrantur ſummatim annotatis locis ſolum*

diffi-

difficilioribus quorumlibet capitum, nec liber vno annó inchoatus in alterum reseruetur finiendus.

6 In delectu librorum, qui quolibet anno legendi sint, hæc ferè videntur seruanda. Primo abstineatur à repetitionibus earundem rerum: quare si duo aliqui libri communem sortiantur materiam, dum vnus exponitur, inseratur quicquid proprij habet alter, ita vt ex vtroque tota materies integretur, & vno exposito alterum seorsim interpretari nō sit necesse. Hoc modo se habet Deuteronomiū ad tres proximos alios libros Mosis: Paralipomenon ad libros Regum: & quatuor Euangelia inter se, quæ sic videntur exponenda, vt ex ijs Monotessaron conficiatur. Secundo Nouum, & Vetus Testamentum alternis annis enarrentur. Tertio non tam frequenter recurrendū videtur, ad eundem librum interpretandum, nisi explicata prius maiore fortassis parte librorum præcipuorum: Nam iste recursus frequens nullam affert vtilitatem: cum enim libri omnes non possint ijsdem auditoribus explicari, oportet eos semper carere præcipuis aliquot libris, & fructum, quem ex quibusdam non capiunt, capere poßunt ex alijs: contra vero crebra eorundem librorum iteratio facit, vt paucorum librorum habeatur notitia, & in ijsdem semper consenescamus. Quod si subinde alij, & alij variarentur, intra paucos annos præcipuæ scripturarum difficultates explicarentur, & per scriptorum communicationem plures reperirentur, qui Scripturam possent interpretari, & habita iam

ferè omnium præcipuorum locorum notitia; certius, & accuratius in singulis exponendis versaremur. Hactenus de scripturis: nunc ad Scholasticam Theologiam.

DE

DE TEMPORE, QVO Scholasticæ Theologię curriculum perficiendum sit.

CAP. I.

Rimum quidem non pauca sunt, quæ non minus quinquennio Theologiam totam explicandã esse declarant. Nam primo quadriennij breuitas obest magnis progressibus nostrorum Scholarium, vt excellentes nunquam vel raro euadant: experientia enim docet nunquã exacte potuisse quadriennio perlegi Theologiam totam, imo neque primarias quæstiones.

2 *Quia in aliquot Academijs magnam sibi Nostri autoritatem compararunt accurata, & quinquennali Theologiæ pertractatione, ita vt Episcopi, Inquisitores, alijque multum nobis deferant, & nostris acquiescant sententijs, cum aliquid dubij occurit: ruet hæc existimatio, nisi ijsdem vijs, quibus parta fuit, conseruetur.*

3 *Constitutiones aperte desiderãt, vt Nostri excellant in Theologia; sed si quadriennium præscribunt, id factum fuit ex eo, quod tunc nondum cœptum fuerat tam sedulo in Casus conscientiæ, & in Controuersias incumbi, quæ cum postmodum accesserint, plus exigunt temporis.*

4 *Omnium iam Academiarum obtinuit vsus, vt*

quinquennium Theologiæ impendatur: magnum sane præiudicium de nimia breuitate quadriennij.

5 Multæ Theologiæ partes nondum perfectæ sunt, nec eas perficiendi spes reliqua fiet, si circumscripto quadriennio non tam curandum sit, vt aliquid addatur, quam vt multa resecentur, imo opiniones, quas nunc passim dãnamus, possent aliquando iure quodam suo reuiuiscere, tanquam nondum plene examinatæ; & vix poterimus esse parati, vt oportet, ad satisfactionem omni poscenti nos de ea, quæ in nobis est, spe, & fide.

6 Egregios Scholastici nostri optant facere progressus in studijs, ne vincantur in oppositionibus; per quas nunc beneficia consequi debent, cum præsertim nostri Theologi in ijs concursibus frequẽter confligãt cum Casistis, & Canonistis: quorum facultates si a nobis leuiter attingantur (quod & oportet, vt vacetur grauioribus) vilescet Theologia, cũ prælati præferant versatos in Casibus, & sacris canonibus tanquam suo gregi vtiliores. Neque vero sperandum est, vt quam in scholis excellentiam in Casibus alijsque id genus adepti non sunt, priuatis studijs adipiscantur. Id enim indiget longo tempore, copia librorũ, præstantia ingeniorum, alijsq;, quæ omnium esse non possunt.

7 Nostri præceptores fient doctiores, si plus eis temporis tribuatur ad quæstiones excutiẽdas: & satisfacient magis Scholaribus, qui si nonnunquam contemnunt sui magistri commentarios tanquam futiles, quid externi facient minus affecti bene.

Vale-

8 *Valetudo tandem Præceptorum periclitabitur, ſi laborem in quinque annos commode diuidendum, totum exantlare cogantur quadriennio, cum præſertim ad laborem tam multa, quæ ſparſa ſunt, colligendi, accedat & onus reſecandi, quæ minus vtilia ſunt, in quo delectu & tempore, & acri iudicio opus eſt: nec libenter intra horam effunditur, quod multis diebus & vigilijs collectum eſt.*

His non obſtantibus videtur ſufficere quadriennium. Primo quia Conſtitutiones huc inclinant. Nam in 4. Parte Cap. 15. Theologiæ, inquiunt, curriculum ſex annis emetietur. In primis quatuor ea omnia, quæ legi oportebit, prælegentur.] Quibus verbis nõ ſolum præſcribitur quadrienniũ auditoribus ad audiendum, ſed etiam Profeſſoribus ad legendum, & quidem omnia, quæ prælegenda ſunt. & infra. Quarto quoque anno ordinarie curſus inchoabitur, ſic libris prælegendis diſtributis, vt quolibet quatuor annorum quiuis ſtudioſus inchoare poſſit, & quod reliquum eſt incœpti quadriennij, & eius quod ſequitur quadriennij vſque ad illum terminum, vnde incœperat, audiendo, quatuor annis peragere omnino curſum Theologiæ poſſit.] At non rediret auditor poſt quadrienniũ ad terminũ, vnde incœperat, ſi adhuc intermediæ ſupereſſent materiæ quinti anni. Neque obſtat, quod in Declaratione dicitur. D, Si talis eſſet rerum ſtatus in aliquo Collegio, vel vniuerſitate Societatis, vt ſecundo quoque anno inchoare melius videretur, vel aliquanto poſt quartum, de conſen-

su Generalis, vel Prouincialis fieri poterit, quod magis conuenire experimento comperietur.] Non obstat, inquam, tum quia aliud est, generalem legem condere, l ud cum aliquo Collegio dispensare de qua dispensatione loquuntur Constitutiones: tũ quia dicunt: Aliquanto post quartum annum] Quod ex proprietate verborum paucos significat menses, non annum integrum.

2 *Quia vsus Collegij Romani vltra vigintiocto annos satis docuit quatuor annos sufficere etiam ad doctrinæ excellentiam comparandam nostris auditoribus, si ingenio non careant, quales multi ex Collegio Romano per hos annos prodiere.*

3 *Si quintus annus conceditur, paulo post petent & sextum: sunt enim præceptores in suis inuentis amplificandis naturaliter profusi, & ampliato tempore in multis, plusquam oportet, volent morari, congestis vndique materijs ad suas quæstiones locupletandas. Quare iretur in infinitum: argumento est Eboren. Collegium, contentum aliquando quadriennio, & duobus Scholasticis Doctoribus: deinde ad ampliorem splendorem additus est tertius Doctor Scholasticus: tũ extendi cœpit Theologiæ curriculum in partem quinti anni; nunc integrum petunt annum quintum.*

4 *Si in quinquẽnium Theologia extrahatur vel toto eo tempore audient nostri, vel non. Si audient, nihil incommodius Societati, tum propter iacturã magnam valetudinis, quæ vix sufficit quadriẽnio, præsertim Transalpinis in Italia degentibus: tum*

pro-

propter longum tædium eorum etiam qui bene va lent, tum quia ob penuriam operariorũ vix quatuor annos habere possunt: nec habere poterunt crescente quotidie numero Collegiorum, & multis iam senescentibus, tum quia est præter vsum omnium Academiarum excepta sola fortasse Conimbricensi. Sin quatuor tantum annis audiant studiosi, Præceptores vero Theologicas quæstiones partiantur in quinque annos, frequenter accidet priuari auditores primarijs aliquot materijs, quas per se non sine magno labore, copia librorum, & otio possunt consequi, etiam egregio qui sint ingenio, nisi priuatim rescribere velint, quæ alij audiendo exceperunt: id quod multo laboriosius est, quã audire in scholis. Huc accedit, paucis exceptis, qui designantur ad magisterium Theologiæ, vel Philosophiæ, cæteros solere à superioribus statim post quatuor annos occupari vel in concionibus, vel in confessionibus, vel in scholis inferioribus, vel in administrationibus locorum Societatis, ita vt si quas materias non audierunt, nulla reliqua sit spes illis studendi seorsim.

5 *Multo satius est inire modum legendi bonum quam tempus extendere. Hoc enim, & nocet valde, nec semper fieri potest. Illud vero & per se expetendum est, & si adhibeatur, nulla temporis prorogatione indigebimus, circuncisis his, quæ, vel inutilia, vel minus necessaria sunt, vt infra præscritur.*

6 *Iisdem de causis nec necessariũ est addere ter*

tium Doctorem Scholasticum, tum quia nimium onerarentur Collegia, tum quia opprimerentur scholares tot lectionibus, tum quia in auditorum exercitationibus in tres doctores diuidendis magna esset confusio, tum quia aliquando neque tertio essent contenti, sed peterent etiam quartum, quo liberius possent singuli suas materias locupletare, tum quia non tam multi suppetunt vbique doctores egregij, quales oportet esse Theologiæ Professores, tum quia addendi eßent plures discipuli, qui possent subinde succedere præceptoribus, eorum aucto numero, tum quia remedia, quibus quinti anni necessitas tollitur, tollunt & indigentiam tertij doctoris.

Tametsi hæ rationes tanti ponderis esse non videantur, vt nusquam tres Scholasticæ Theologiæ Professores tolerandi sint: Quinimmo concedi possent tum vbi primæ fundationis ratio tres exigit: tum vbi nulla est lectio Casuum, & ægre potest introduci: tum generaliter vbicunque Collegij prouentus ferre possunt eiusmodi sumptum, nec deest copia Professorum, & auditorum tam numerus, quam valetudo tot lectionibus impar non est. Hæc quibuscunque Collegijs præsto fuerint, satius est tres esse Professores: quia leuatur Professorũ labor diuisus in plures, nec quilibet cogitur multa assiduo studio colligere, ex quibus pauca proferat in publicũ: id quod valde laboriosum est, & quæstionibus maturius examinandis incommodum: Adde, quòd cum publice docendo doctores egre-

gij fieri ſoleant, quo plures docent, pluribus abundamus egregijs doctoribus. Quocirca nonnullæ Religioſorum familiæ, quo ſibi numeroſiorem Doctorum copiam comparent, plurimos varijs in locis conantur habere Profeſſores, cum pro auditorum numero pauci ſatis eſſent: Apud nos contra, quo Theologia ad pauciores cõtrahitur Profeſſores, eo minus eorum numerus propagatur, & qui nunc docent, tanta ſtudiorum contentione citius conficiuntur. Auditores etiam & minus intelligunt, & magis defatigantur audiendo, ſcribendoque duabus horis properanter, quam tribus paulatim: Conſcientiæ quoque caſus tunc a theologiæ Profeſſore condiſcerent, & quidem magis libenter, & accurate.

Quibus poſitis facile reſpondetur ad rationes contrariæ opinionis de quinquennio.

Ad primã: patebit ex remedijs infra tradendis.

Ad ſecundam: ſufficit tuendæ autoritati noſtrorũ primo accurata tractatio præcipuarũ quæſtionum iuxta illud, ex vngue leonem: ſiquidem in cæteris breuitas videbitur ſtudioſe quæſita propter anguſtias temporis: ſecundo prudentia in diſcernendis, quæ breuius, quæ vberius tractanda ſint: tertio viciſſitudo amplificãdi in alio quadriennio, quæ in ſuperiore decurſa fuerant.

Ad tertiam: Conſtitutiones ſcriptæ ſunt poſt multas hæreſes noſtri temporis: quare & Pater Olauius viuente P. Ignatio tractabat Controuerſias: quarum cognitio neceſſaria ſcholaſtico ſi non

possent quadriennio comparari, id significaretur in Constitutionibus: erat & tunc frequens vsus Casuum conscientiæ: iubemur tamen absoluere Theologiam quadriennio, & experti sumus id fuisse satis pluribus ad excellentiam doctrinæ: consistit ea namque potius in accurato examine præcipuarũ rerum, quam in effusione quadam complectente omnia.

Ad quartam: varius est vsus Academiarum, constat enim in quibusdam rem totam confici quadriennio: sed quicquid sit de aliis, nostrarum certe & externarum scholarũ dispar est ratio, propter quam non minus profici potest in nostris quadriennio, quã in externis quinquennio, tum quia nostri Professores sunt fere laboriosiores: tum quia habemus frequentiores exercitationes, tum quia nostra Societas cum multis egeat operariis, necessariam sibi poscit scientiæ perfectionem non otiosam illam externorum, qui de hac re cum solliciti non sint, quo minus laborent, in plures diuidunt lectiones, quod in pauciores poterat contrahi, tum quia externorum vacationes sunt ferè diuturniores, aut crebriores.

Ad quintam: omnibus amplificandis, ne quinquennium quidem satis esset. Item quæ vno quadriennio non possumus, locupletemus in altero.

Ad sextã: omnia fere Collegia, in quibus Theologiam profitemur vel habent tres Scholasticos præceptores, quorum tertius implet egregie vicem quinti anni, vel duos Scholasticos, & vnum

Casi-

Casistam, aut etiam duos, ex quibus peti possunt morales materiæ pro concursibus. Imo si Casistam non audiant, sed quadriennalem Scholasticam cum præcipuis fundamentis moralium, melius se gerent in concursibus, quam Canonistæ, quia disputatio, quæ fit in concursibus, ferè potius est de generalibus principijs moralium, quam de Casibus particularibus. Adde quod istos nec haberent in quinquennio semper, cum ipsi audiant quadriennio: & si volunt quintum annum addere, possunt ea audire vel transcribere ex Casista.

Ad septimam: accurata tractatione præcipuorum, faciliorum autem alternatione per quadriennia satisfiet vtrisque.

Ad octauam: valetudini satis consuletur; si docti eligantur; si tempestiuè moneantur; si alijs non grauentur occupationibus; si quædam relinquant, vt casus particulares, vt plenam tractationem Controuersiarum, vt principia moralia propria libris Ethicorum: horum enim lectio instituenda est, vt infra dicemus.

QVI-

QVIBVS ADIVVANDI remedijs duo Professores, vt Theologiam emetiantur quadriennio.

Cap. II.

Ecognouimus omnes S. Thomæ Quæstiones, & Articulos, vt perspiceremus tum quæ prætermitti, quæ explicari debeant materiæ: tum quæ quibus locis exponendæ sint, ne bis intra idem quadrienniũ tractentur: tum quæ accurate, quæ mediocriter, quæ breuiter essent edisserendæ. Tandem notatis quibusdã quæstionibus, quæ præteriri possent: alijs, quæ plenius explanandæ sint, alijs quæ in pauca cõtrahendæ, visum est commode posse Theologiæ curriculum distribui hoc fere modo, vt ex duobus Professoribus explicet vnus primam S. Thomæ Partẽ, & ~~Secundam~~ Primam Secundæ, & dimidium Secuudæ Secundæ quadriennio: Alter reliquum Secundæ Secundæ, & Tertiam partem. Neque enim prima Pars exigit minus, quam sesquiannum; & tantundem Prima Secundæ: neque minus postulat aut Secunda Secũdæ, quam biennium, aut tertia Pars, quam triennium.

2 *Expedit verò non solum in genere constituere vt quilibet Professor suas partes intra quatuor annos perficiat, sed etiam singulis annis suos præfige-*

re

re terminos, tum ne si suas partes prælegat citius, quam oportet, ante finem quadriennij necesse sit re dire ad initium Theologiæ, vel post finem quadriennij aliquas reijcere quæstiones, si tardius progrediatur: tum quia si liberum esset metiri, quomodo velint, annum quemlibet, dũmodo suas partes quadriennio peragant, cum quilibet annus sit quibusdã auditoribus quartus, & vltimus, aliqua nonnullos materia defraudari sæpe contingeret: tum quia concessa hac libertate non liceret Præfecto, seu Rectori tardiorem aliquem Professorem vrgere ad progrediendum: responderet enim se iam satis diligenter inijsse suas rationes, vt quadriennio suum pensum persoluat: qua in re non solum alios, sed etiam seipsum falleret sæpenumero. Termini itaque singulorum annorum videntur statuendi.

3 Hi verò termini sic videntur definiẽdi, vt prior Professor primo anno 43. Quæstiones 1. Par. explicet. Secundo materiam de Angelis, & 21. Quæstiones 1.2. Tertio a Quæstione 55. vel à Quæstione 71. ad finem 1.2. Quarto de Fide, Spe, & Charitate cum controuersiis de Scripturis, de Traditionibus, de Concilijs, de Ecclesia, de Pontifice Romano. Alter verò Professor primo anno exponat de Iustitia & Iure (exceptis contractibus, qui discendi sunt à Casuum Professore) & præcipua quædã de Religione, vt de Voto, de Iuramẽto, de Simonia. Secundo de Incarnatione, & si potest, percurrat etiam Sacramenta Confirmationis, Ordinis, Extremæ vnctionis. Tertio de Sacramentis in genere,

de

de Baptiſmo, & Euchariſtia. Quarto de Pœnitentia, & Matrimonio, exceptis Impedimentis eiuſdẽ Matrimonij, & Cenſuris Eccleſiaſticis, quæ (ſicut inferius explicabitur) audient Theologi à lectore Caſuum, quia ijs niſi materijs exonerentur Theologi Profeſſores, grauiora Theologiæ capita feſtinanter & curſim deuorare cogentur, vt neque ſubtilitatibus ſpeculationum, neque moralibus inſtitutionibus faciant ſatis, ſicut apparet ex valde ieiunis commentarijs eorum, qui cum vtraſque partes explere, ac præſtare ſe poſſe pollicerentur, quæſtionum momenta indicare potius, quam expendere voluiſſe viſi ſunt. Auditoribus vero Theologiæ ſatius eſt hæc Moralia, quæ in Theologiæ curriculo nequeunt audire, á Profeſſore Caſuũ diſcere, quod cum dignitate, & fructu non modico in Collegio Romano olim factitatúm eſt, quám ea vel ignorare, vel ſero tandem ſuopte ingenio & labore velle conſequi, cum id & operoſum valde ſit, & à paucis fiat, aut fieri poſsit; & inter ea accidant pleræque res, quæ ſine harum rerum ſcientia nec tuto, nec commodè tranſiguntur: cum præſertim euenire poſſet, vt aliquando non deſint, qui Theologiæ ſtudia ſibi ſatis eſſe arbitrentur, vt quorumlibet audiant confeſsiones; & cum interrogantur, de conſcientia peccatiſque reſpondeant.

4 Vbi vero tres fuerint Profeſſores, Theologiam ſibi partiãtur hoc modo. Profeſſor primus anno primo enarret 26. Q. 1. Par. 2 reliquas, quas poterit, 3 quicquid poterit ex 1. 2. ãte Q. 81. 4 reliquũ. 1. 2.

Secun-

Secundus lector quadriennio Secundam Secundæ explicet. Et primo quidem anno declaret controuerſias de Scriptura, de Eccleſia, de Concilio, de Papa. Secundo anno Fidem, Spem, Charitatem. Tertio anno de Iuſtitia, & Iure, de Reſtitutione, de Vſura, de Contractibus, quantum poteſt diſſerat. Quarto perſequatur, ſiqui contractus ſuperfuerant, & addat quæ de Religione & Statibus diſputat. S. Thomas. Tertius lector quadriennio Tertiam Partem exponat, ita vt tres annos diuidat iuxta rationem materierum, & terminorum, de quibus ſupradictum eſt: vnum vero annum cenſuris Eccleſiaſticis impendat, prorſus vt tres illic lectores præſtent, quod alibi fit per duos Scholaſticos Profeſſores, & vnum Caſiſtã, quem propterea illic à Theologis audiri non oportebit.

5 *Si quando S. Thomas eãdem difficultatem partitur in plures articulos, eoſque diſtrahit in diſtantes quæſtiones, ne idem bis repetatur, licebit Præceptori coniungere in vnũ, quæ ad eandem difficultatẽ ſpectant ex multis articulis, vt vna integretur quæſtio, & ſemel res tota ſub oculos ponatur auditoribus. Qui vero nolet ea coniungere, caueat, ne idem duobus repetat locis.*

6 *Quæ propria ſunt Logicorum, Phyſicorum, Metaphyſicorum ſupponantur, vt alibi tractata; & ſiquid ex ijs neceſſarium proprio ſubiecto Theologiæ fuerit, potius recitetur, quàm diſputetur.*

7 *In pertractandis Controuerſiis, quæ in qualibet S. Thomæ Parte occurrerint, ſeruet Scholaſti-*

cus Scholasticam potius, quam Historicam rationẽ: & satis esse putet quamlibet cõclusionem duobus, aut tribus illustribus fundamentis munire: diluere etiam totidem ferè præcipuas hæreticorum calumnias: indicet tamen in singulis autorem quempiam, in quo cætera plenius legi possent: quod erit deinceps facilius, editis Patris Bellarminij libris: sic enim & Thologia adaptabitur nostris temporibus magna ex parte, vt sciat auditor, si quando oporteret, cum hæreticis disputare quadamtenus, & Scholastica subtilitas non impedietur valde. Transalpini vero, quod de ipsis alibi definitur, obseruent.

8 Intelligat Professor non omnes eadem diligentia quæstiones esse tractandas: sunt enim earũ tres ferè gradus, & ordines. In primo primariæ quædã sunt, quæ plena, & accurata indigent explicatione. In secundo modiocres: in quibus satis erit duas ferè præcipuas referre opiniones, & quamlibet conclusionem paucioribus argumentis probare; soluere vero totidem contraria. In tertio faciliores, seu leuiores. In quibus S. Thomæ mẽs explicanda semper est: sed aliquando addenda sunt præterea vnũ aut alterum ex dubijs literalibus, si sint; vel quæstiũcula, in qua non explicetur, nisi opinio ferè vna probatissima: conclusionibus annectantur vna vel altera ratio, & totidem soluantur obiectiones: aliquando sufficit explicare mentem S. Tho. per suas conclusiones. Aliquando proposito titulo Articuli, dicatur tantum, Respondet S. Tho. negatiue, vel affirmatiuè.

Ex

9 Ex quæſtionibus, quæ ſunt ex eo numero, vt non niſi mediocriter, ſeu breuiter exponi debeant, expedit quæ in vno quadriennio breuius tractãtur, in alio tractari paulo plenius per aliũ præceptorẽ: dequo monendi eſſent principio quadriennij â Præfecto ſtudiorũ, cuius erit obſeruare, quæ ſuperiore quadriennio perſtricta, quæ amplificata fuerint, vt præſcribere poſsit, quid ſequenti quadriennio dilatandum, quid contrahendum ſit: proderit enim eſſe in Eccleſia, & in Societate omnes materias luculenter tractatas, vt ſi quando alicuius vſus accidat, in promptu ſit, quo recurratur: & qui aliquas breuius audierunt, ſi cupiant eas habere plenius explicatas, habeant, vnde petant.

DE RATIONE, AC modo prælegendi.

CAP. III.

Requentem S. Thomæ lectionem Auditoribus suis Professores cõmendent, & ipsi præeant exemplo, nec in accumulandis quæstionibus suis ita sint profusi, vt S. Thomæ exponendo vix locus aliquis reliquus fiat. Dubitandum est enim, ne paulatim excidat nobis è manibus S. Thomas, cuius doctrinam tanti facit Ecclesia, quamque nostræ Constitutiones [redacted] præscribunt, cum S. Thomas probè intellectus præbeat fundamẽta ad tuendas omnes Catholicas veritates: quare parui faciendæ non sunt illius distinctiones, & rationes: sed explicandæ, & aliunde muniendæ, cum alijs in locis se ipsum explicet. Itaque principio tanquam fundamenti loco S. Thomæ Articulus interpretandus est hoc ferè modo. Titulus articuli primum continuetur atque explicetur, siquid habet obscuri: tũ distinctio si qua est, ex cuius membris conclusiones S. Thomæ pendent: mox conclusio primaria S. Thomæ: dehinc aliæ vt appẽdices ponantur, quarum singulis, nisi perspicuæ sint, annectatur aliqua ratio S. Thomæ: veruntamen non nisi nudas conclusiones scribant auditores continuationis gratia, vel etiam aliud quid, si obscurum sit: siquid etiam in-

legẽdam

dicari,

dicari ex libro operæpretium sit, quia nequit erui à discipulis, id indicetur. Dehinc dubia litteralia edisserantur: tum quæstio si qua mouenda sit.

2 In quæstionibus pertractandis non adducantur opiniones obsoletæ, absurdæ, inutiles, perspicuè falsæ. Conclusiones vero non probentur, nisi præcipuis quibusdam argumentis. Non coaceruentur obiectiones, nisi potissimæ: nec vnius cumulentur frustra solutiones. Aliquando etiam ex iactis fundamentis patere facile potest solutio; quare seorsim soluendæ non sunt: sed si ex fundamentis solui nequeunt, soluendæ sunt, aut non proponendæ. Denique nimij non sint Professores in ipsis autorum verbis recitandis, cum sententia satis sit, nisi aliud res postulet: satius vero esse credãt pauca Doctorum testimonia proferre fideliter, quam multa, quorum ipsos fontes attente non explorauerint.

3 Regulariter non fiant tractatus, sed seruetur ordo S. Thomæ, nisi cum vel illius ordo obscurior, distractiorve est: vel cum materia aliqua in compendium videtur redigenda; vel cum addendum est S. Thomæ, vt de Ecclesia, de Papa &c. Dummodo in ijs singulis prius. S. Thomæ mens (quatenus haberi potest) exponatur, vt sit potius ordinata quædam. S. Thomæ explicatio.

4 Nũsquã dictetur, nisi explicatione omnium ferè, quæ dictantur vel præposita, vel interposita, vel postposita: nec introducatur mos dictandi, vbi non est. Vbi vero est, conandum est, vt tollatur,

quoad eius fieri poterit multis de causis: & primo sanè, quia repugnare videtur Constitutionibus: nã 4. Par. C. 6. Litera I. Videant Superiores, inquiũt, num conueniat, Scholasticos classium inferiorum libros papyraceos habere, vt scribant in eis lectiones: & inter lineas, & ad marginem, quod oportebit, annotent: prouectiores in humanioribus litteris, & alijs facultatibus chartam secum ferent ad ea, quæ audierint, vel eis occurrerint notatu digna annotanda, ac postea maiori cum ordine digesta transferent in libros papyraceos, quæ in posterum conseruata velint.] Non iudicant itaque Constitutiones tempus, quod in audiendo ponitur in Scholis, opportunum esse plene & ordinate excipiendis ijs, qua dictat præceptor: id enim postea faciendum esse significant: in scholis vero scribendum esse quo memoriæ defectui consulatur, vt expresse ibidem dicitur in textu.

Itẽ §. 16. Absoluto inquiũt studio ad eius repetitionẽ, qui destinatur, poterit ex ijs, quæ ad eã facultatem pertinẽt, si eidem Rectori visum fuerit, in scripta breuius, distinctius, & accuratius redigere ea, quæ prius in lectionum decursu scripserat, cum minori doctrina præditus erat] Indicant igitur suo ea iudicio, & delectu scripsisse, non excepisse dictata.

Ibidem Litera O. Huiusmodi scripta fieri non debent, nisi ab ijs, qui maiori doctrina, & clariore ingenio, & iudicio pollent, & reliqui horum labore frui poterunt.] Potius dictatis à Præceptore,

si hæc

si hæc dictāda essent, frui deberent. Item Conueniret etiam à magistro ea approbari] At si dictauit, quæ approbatio maior expetenda est?

Infra, Alij annotationibus præceptoris iuuari possunt.] Non igitur id commune futurum est, sed quibusdam, neque de ijs dicitur posse iuuari dictatis, sed annotationibus præceptoris, quas nempe præceptor traderet domi transcribendas.

2 *Hic mos dictandi inauditus fuit antiquis ante. 40. annos ferè: nec tamen minus docti tunc auditores, quam modo.*

3 *Conceptio communis est dictare non esse legere: aliud item esse scribere ad poliēdū cōmentariū, aliud solum ad memoriæ consulendum per breuia capita, & allegationes; & si quando autoris ea sunt, qui habeatur in manibus, superuacaneam esse scribendi operam.*

4 *Viua vox magis afficit, exprimit, imprimit, excitat, suspendit attentionem, explicat: quæ omnia languent in emortua dictatione: neque faciūt satis qui postea addunt explicationem: nā vtrunq; tempus videtur amissum. Dum enim dictatur, intenti sunt potius scribendo, quam intelligendo, cum præsertim antequam sententia aliqua integretur, principij fere subeat obliuio: scribatur etiam sine respiratione vlla, quæ legente, & explicante præceptore frequens esse potest. Dum vero postea fit explicatio, partim quia defessi sunt, partim quia putant se habere iam doctrinam in papyro, vel abeunt, vel oscitant, vel relegunt scripta ad vi-*

dendum, si quid desit.

5 Præceptor postquam dictauit, satisfecisse putat muneri suo; explicationem breuiter deglutit tamquam rem laboriosam, egentē memoria, promptitudine, facilitate explicandi, orationis copia, quare paulatim euanescet in nihilum, vt in quibusdam fit iam Academijs.

6 Plus tēporis perditur: nā cū dictata explicat Professor, cogitur etiā clariora repetere, vt continuet rerum suarum contextū: quod legenti non est necessarium, sed hæc statim præteruolat. Adde, quod cum quisque studeat res suas polite dictare, multis non necessarijs onerantur scribentes.

7 Quia dictatio cum exigat tres quadrantes, duos explicatio, addendum est tempori, quo præceptores sint in scholis, siue legendo, siue assistendo repetentibus, & confunditur ordo scholarum, confusis lectionum signis.

8 Quantum tædij non scribentibus, præsertim etiam Prælatis aliquando, & illustribus viris? Nunquid monendi sunt, vt non adsint, dum dictatur, sed cum postea explicabitur? ergo per dimidiam horam tantum intererunt: & pauca videbuntur esse: & audient assuetum languidæ dictationi, & scriptis fidentem, minusque in explicando exercitatum.

9 Aßuefaciendi sunt auditores, vt suas faciant res, quas audiunt, & suo iudicio, ac delectu scribant: sic intelligent melius, & magis excitabuntur.

Siquis

10 *Siquis error inter legendum excidat Professori, si non penitus, at facilius dissimulari posset, vbi non dictatur.*

Vnum est incommodum, quod discipuli non videntur posse rectè scribere, si non dictetur, siue ob legentis celeritatem nimiam, siue quia ex multis, quæ in explicando dicit præceptor, nesciunt necessaria seligere, & dum aliæ, & aliæ phrases addun tur, perturbantur; scribunt incomposite, inepte, & aliquando cum erroribus. Sed responderi potest in posterum esse lecturos vel eos, qui nunc primum incipiunt prælegere, vel assuetos iam diu in dictando. Si nunc primum, prius exerceantur priuatim, donec eam ineant prælegendi rationem, vt pars maxima possit breuiter annotare necessaria, quæ non habeantur in uulgatis, & in promptu positis autoribus, hæc enim scribenda fere non sunt, sed notanda loca. Pars maxima dixi] non enim propter paucissimos tardiores, incommodandum est toti Scholæ: scribant, quæ possunt: quæ nequeũt pro ijs relinquant spatia quædam vacua, mox complenda priuatim aliorum auxilio.

Hæc autem prælegendi ratio posset esse eiusmodi ferè. Primum tota propositio aliqua vno ferè spiritu pronuntietur, non verbatim interposita mora; eadem totidem verbis repetatur, quod erit signum eam scribendam esse, & eo tono, & mora pronuntiationis præsertim in obscuris, & lubricis, vt paulatim assuescant auditores modo præceptoris, & discant distinguere scribenda à

non ſcribendis. Dum vero ea propoſitio ſcribitur, præceptor interim ſe detineat vel explicando eam pluribus clarioribuſue phraſibus, vel afferendo exemplum ſeu ſimilitudinem, vel exaggerando rem, vel eandem conſequentiam alio ordine texendo, vt clarior appareat: vel ſubnectendo ratiunculam non neceßariam ſcribentibus, immo ſi fert profeſſor ſua ſcripta in Scholam, poſſet in eis habere ſelectas quaſdam phraſes breuiores, licet non obſcuras, quibus comprehendat paucis ſcribendas propoſitiones: longioribus enim non vtendum, niſi in explicatione. Hæc ratio ſi ineatur, ferè omnes ſcribent neceſſaria, & ſi qua minus recte, id animaduertent in repetitione, ſi velint attendere, & qui ea ſcripta legerit, laudabit, vt ſcripta memoriæ gratiæ; nec otioſum deſiderabit commentarium.

Qui vero longæ aſſueuerunt dictationi, tentent hanc prælegendi rationem, quam ſi deſperant, nec ſunt qui in locum ipſorum ſufficiantur, pergant, donec ſit aliorum copia. Id quod etiam concedi poſſet, vbi Noſtri ſæpius tentarunt deſiſtere à di ctando, & diſcipuli diffugere. Tamet ſi minus diffugerent, & minus quererentur, ſi omnes ad prælegendum egregie incumberent, amota dictatione, nam ſi vnus dictat, & alit pigritiam delicatorum, alter non, quis dubitat futuras gratiores delitias, quam labores, & ſpinas? Imo dictatione fiunt quotidie pigriores, vt plus ſemper temporis exigant: viciſſim ſine dictatione fiunt quo-

tidie celeriores, vt minus temporis opus sit.

Sicubi dictandum fuerit, tribus horæ quadrantibus dictetur: duobus autem explicetur. Sin post dictationem exeunt auditores, nec retineri possunt, interponatur explicatio. Vbi vero non dictatur, per horã prælegatur.

CATALOGVS QVAESTIONVM, quæ à Theologo tractandæ non ſunt: vel ſi tractantur, nõ tractandæ, niſi certo quodam loco, nec in alio repetendæ.

CAP. IIII.

Erit huius Catalogi multiplex vſus. Vnus quidem, vt reſecentur à Theologia quæſtiones aliquæ, quæ ad Theologum non ſpectant; id quod erit ad breuitatẽ, & ad tuendam Theologi dignitatem conſultiſſimum. Alter, vt quæ ediſſerendæ ſunt à Theologo, pluribus locis in eodem quadriennio non repetantur, licet earum mentio & opportunitas ſæpius occurrat in S. Thoma. Eiuſmodi namque repetitio & tempus deuorat rebus aliis deſtinatum, & ſi à diuerſis fiat Profeſſoribus, eos ad diſſenſionem inuitat. Poſtremus, ne pro arbitratu de loco ad locum quæſtiones tranſponantur: tum quia licet nonnullæ multis conueniant locis, vni tamen potiſſimum: tum quia cauendum eſt, ne hac tranſpoſitione conceſſa, Profeſſor vnus in alterius inuadat tanquã ſegetem & agrum: tum quia quamuis ea loca, ad quæ transferri poſſet vna aliqua quæſtio, ad eũdem pertineat Profeſſorem, non tamen ſemper ad eundem eius annum. Quod ſi liceat Profeſſori ſuas quæſtiones de anno in annum

reij-

reijcere, accideret non raro, eos auditores, qui ad ſequẽtem annum peruenturi non ſunt, dilatis quæſtionibus defraudari. Itaque quid quoque anno tractandum ſit vnicuique, certum eſſe oportet. His vero quæſtionibus, quæ ad eundem et Profeſſorẽ, & annum ſpectant, licet in Catalogo proprius indicetur locus, non ita ſeuerè tamen, vt intra eum annum tranſponi nequeant, ſi videbitur Profeßori. Tandem quoſcunque S. Thomæ Articulos, Quæſtiones, materias præcidendas, aut ad Scripturæ lectorem reijciendas eſſe demonſtrat Catalogus, plenas tantum earum probibet explicationes, non breuiorem aliquam, ſi velit Profeſſor, & vacet.

Ex Prima Parte S. Thomæ.

Non videtur diſputandum hic de S. Thomæ ſolutione ad ſecundum, quia Philoſophica eſt, ſicut & quæſtio de Potentia neutra. Vtrum inſit homini naturalis appetitus ad claram Dei viſionem, differatur in 1.2. Quæſtio item de neceſsitate doctrinæ reuelatæ remittatur ad 2.2. vbi agitur de neceſsitate Fidei. Q.1.Ar.1.

Quæ pertinent ad naturam ſcientiæ, & ad ſubalternationem ſcientiarum, non diſputentur hic, ſed ſupponantur ex Logica. Ar.2.

Non tractetur hic de rationibus formalibus obiectorum ſcibilium: neque an ſcientia ſit vnus ſimplex habitus, & qualitas in genere: hæc enim Philoſophorum ſunt: ſed his ſuppoſitis ſufficit quære- Ar.3.

re;

re, an Theologia ex aliqua ratione peculiari sit vnus habitus, & vna simplex qualitas.

Ar.4. *Non disputentur, sed supponantur, quæ dici solent de speculatiuo, & practico, vt sunt differentiæ scientiarum.*

Ar. 5. *Non tractetur, quid sit certitudo assensus, quid firmitas, quid veritas, quid euidentia, & quotuplex, sunt enim Logicorum.*

Ar.8. *Vtrum Theologus possit euidenter & suas conclusiones probare, & diluere aduersariorum argumenta, non hic tractetur, sed in 2.2.*

Ar.9. *An decuerit Scripturam abundare metaphoris, & parabolis, & an Sacræ literæ apertæ, & claræ sint, relinquantur lectori Scripturæ, & Controuersiarũ, sicut etiã tractatus de sẽsibus Scripturæ.*

Q.2. *Non explicetur, sed ex Logica supponatur quid, & quotuplex sit propositio per se nota, & immediata: nec rationes S. Thomæ, quibus demonstrat Deum esse, confutentur, sed potius corroborentur.*

Q.3.Ar.1. *An aliquod corpus moueat immotum, & an viuens nobilius sit non viuente, & an Aristoteles rectè probauerit Deum esse incorporeum, relinquatur Philosophis.*

Ar.2. *Nihil hic de principio indiuiduationis.*

Ar.3. *Non tractetur de distinctione suppositi, & naturæ, pertinet enim ad 3. Partem.*

Quomodo distinguantur in creaturis esse, & essentia, relinquatur Metaphysico.

Ar.4. *In Quæstione; an Deus sit in prædicamento, rescindantur quæ sunt propria Logicorum. Quæstio*

vero

vero an Angeli, & Cœli sint in Prædicamento, tota Logico relinquatur.

An simplicitati diuinæ repugnet personarũ, & relationum pluralitas, non tractetur hic, sed infra Q.28. Ar.2. Ar.7.

An aliqua perfectio, quæ formaliter sit in Deo, libere ei conueniat, differatur in Q.19. Art.2. An autem relatio diuina secundum se sit aliqua perfectio, remittatur ad materiam de Trinitate. Q.4.Ar.1.

Prætermittatur, & ex Metaphisica supponatur, Quid sit bonum. Q.5.

Quid Aristoteles senserit de Dei infinitate, relinquatur Philosopho. Q.7.Ar.1.

An creari posit aliquid infinitum in quantitate, vel in qualitatibus naturalibus, Philosophi est disputare. An autem creabile sit aliquid infinitum in genere substantiæ disputetur hic: an autem in qualitatibus supernaturalibus, à Theologo differatur, sed in 2.2.Q.24.Art.7.tantummodo. Ar.2.3.4.

De vbiquitate humanitatis Christi nõ tractetur hic, sed in 3.Parte. Q.8.

An Angeli, & Cœli sint entia necessaria, & immutabilia, non est quæstio huius loci. Q.9.

Tempus discretum pertinet ad hunc locum. Q.10.

De vno, vt est pasio entis, nihil dicat Theologus, cum sit metaphysica res. Q.11.

Non hic agatur de naturali appetitu visionis Dei, sed in 1.2. Q.12.Ar.1.

An repugnet in subiecto quanto inhærere accidens spirituale, vel in subiecto immateriali accidens Ar.3.

dens

dens corporale, differatur in materiam de Eucharistia.

Ar.6. *Tractare de inæqualitate præmiorum, sicut & meritorum pertinet ad* 1. 2.

Ar.8. *De cognitione beatifica animæ Christi non disputetur hic, sed in* 3. *Parte.*

Ar. 12. *An puro viatori possit communicari euidens notitia abstractiua Articulorum Fidei, non hic disputandum est, sed supra Q.1. Ar.1.*

Q.13.Ar. 3.& 4. *De distinctione attributorum, & essentiæ nihil hic repetatur, si de ea supra disputatum est Q. 3.*

Ar.5. *Non disputetur de Analogia entis, cum spectet ad Metaphysicum.*

Ar.7. *Nihil hic dicatur de relationibus in genere, cū id Metaphysicæ speculationis sit.*

Ar.8.9.10 11.12. *Modi, quibus sumitur nomen Dei, & ea, quæ dici solent de nomine Tetragrammato, relinquant Interpreti Scripturæ.*

Q. 16. & 17. *Disputatio de vero, & falso Metaphysici negotij est.*

Q.19.Ar. 9.& 12. *An Deus sit causa peccati, & an teneamur voluntatem nostram diuinæ conformare, pertinent ad* 1.2.

Q.22. *Non moretur Theologus in explicanda Peripateticorum, aliorumque Philosophorum sententia de prouidentia Dei.*

Q.23.Ar. 1. *Ad quem finem ordinaretur homo, si non esset finis supernaturalis, non disputetur hic, sed in* 1.2.

Ar 3. *Quid agendum sit ei, cui sua damnatio reuelaretur, non tractetur hic, sed in materia de Spe.*

De

De prædestinatione Christi, & quomodo Christus sit causa nostræ prædestinationis, relinquatur 3. Parti. Ar.5.

Exactior disputatio de libro vitæ pertinet ad Interpretem Scripturæ. Q.24.

An actio sit in agente vt in subiecto, quæstio Physicorum est, non Theologorum. Q.25. Ar. 1.

An Deus per se solum posit efficere rem, quæ est peccatum, pertinet ad 1.2. sicut ad 2.2. An possit per se, vel per alium dicere falsum. Ar.6.

Nihil hic de Beatitudine in genere, vel de nostra. Q.26.

De verbo mentis nihil aliud tractetur, quàm an producatur ab intellectu nostro, vt terminus actionis, & quomodo ab ea distinguatur: nec fiat longa tractatio de Trinitate probanda ex Scripturis. Q.27. Ar. 1.

An pili, & capilli in animalibus viuant, relinquatur Philosopho. Ar.2.

Non disputetur, an amatum sit in amante; neque an notitia concurrat actiue ad actum voluntatis, prius enim ad Philosophiam, posterius ad 1.2. pertinet. Ar.3.

Quæcunque Caietanus, vel alij hic disputant de Relationibus in genere, relinquantur Metaphysico. Q.28. Ar. 1. & 2.

Quid suppositum addat supra naturam singularem, pertinet ad 3. Partem. Q.29.

An euidenter dilui possint argumenta contra mysterium Trinitatis, pertinet ad credibilitatem articulorũ Fidei, de qua agitur in 2.2. Q.1. Ar.4. Q.32.

De

Ar.4. *De varia censura, & qualitate propositionum non disputetur hic, sed in materia de Fide.*

Q.39. *Non disputetur hic, quomodo persona diuina distinguatur ab essentia, si Q. 28. tractatum fuit De distinctione relationum, & essentiæ.*

Q.43. *De visibilibus signis, in quibus apparuit Spiritus Sanctus, commodius disputare potest Interpres Scripturæ. An autem illa hypostatice vnita fuerint Spiritui Sancto, pertinet ad 3. Partem.*

Item an apparitiones visibiles, quæ in veteri, seu nouo Testamento tribuuntur Deo, fuerint factæ immediate per Deum, an per Angelos, non fuse tractetur hic, sed in Scripturæ interpretatione.

Q.53. *An motus Angelorum possit fieri in instanti, supponit multa Philosophica, quæ hic non tractentur. Id quod etiam seruetur in ijs, quæ disputantur Q. 54. Ar. 1. & 3.*

Ex Prima Secundæ.

Q.1.Ar.1. *Hic nihil, aut breuissime disserẽdum est De deliberata voluntate, De consensu perfecto, & imperfecto, & quid sit hominem esse dominum suarũ actionum: hæc enim locum suum habent inferius. Item nihil hic dicatur de causalitate finis; est enim quæstio Physica.*

Ar.2. *An Deus agat propter finem, pertinet ad 1. Partem in materia de voluntate Dei. Item vtrum natura agat propter finem, quæstio Philosophica est.*

est. Igitur de his nihil hoc loco dicendum videtur.

Cauendum est, ne hic & inferius eadem quæstio disputetur, nempe. Vtrum actus hominis recipiant speciem à fine. Leuiter igitur hic attingatur, & plene differatnr inferius. Ar.3.

Quomodo bonum sit sui diffusiuum, non disputetur hoc loco. Ar.4.

Vel omittatur, vel compendio exponatur, cum tota in Ethicis Aristotelis contineatur. Q.2.

An Deus videatur à Beatis visione Dei increata, hic explicetur, non in 1. Parte. Q.3. Ar.1.

An habitus sit melior suo actu, non videtur hic explicandum, cum sit Q. Philosophica, & inferius habeat suum locum. Ar.2.

De perfectione sensuum in corpore glorioso eiusque dotibus, hic & Q.4. Ar.6. aliquid dicatur, si vacat, cum ad materiam de nouissimis non perueniatur. Item an Deus videri possit per aliquem sensum, seu sensitiuam notitiam, non hic, sed in 1. Par. differatur. Ar.3.

In quo consistat summa miseria damnatorum, non explicetur hoc loco, sed inferius, vbi de pœna peccati agitur. Ar.4.

Nihil dicatur de intellectu practico, & speculatiuo, nec de praxi, & speculatione. Ar.5.

Omittatur, vel breuiter attingatur Caietani commentarius in hunc locum. Ar.6.

De obiecto intellectus, & vtrum anima naturaliter possit cognoscere substantias separatas, non disputetur hoc loco, sed relinquatur Philosophis. Ar.7.

Quic-

Q.4.Ar.1. *Quicquid hic differi solet de differeutia delectationis, amoris, & fruitionis, differatur in Q. de frui, & vti. Item an cum visione Dei possit aliquo modo stare tristitia, reijciatur in 3. Partem, vbi quæritur, an Christus secundum rationem superiorem passus sit.*

Ar.2. *An delectatio quæratur propter operationem, an contra, tractetur in Ethicis: hic vero nihil, vel breuissimè.*

Ar.5. *An animæ sanctorum a corporibus separatæ statim Deum videant, hic tractetur, non in* 1. *Par.*

Q.5.Ar.2 *Quæ sunt propria visioni beatificæ, relinquantur* 1. *Parti, & solum hic disputetur contra hæreticos de inæqualitate præmiorum in genere. Item an hæc inæqualitas tollat quominus habeat satiatum appetitum, qui minus beatus est.*

Ar.3. *Relinquatur fere* 1. *Par. totus.*

Ar.5. *Nihil dicatur de merito, aut de necessitate luminis gloriæ.*

At.8. *An vero appetitu ordinato magis appetat dãnatus non eße, quam sic eße, pertinet ad quæstionem de pœna peccati.*

Q.6.Ar.1. *Non differatur hoc loco De libero arbitrio contra hæreticos, sed in materia de gratia.*

Ar.2. *Vnde proueniat, quod homo sui compos sit proprie liber, & dominus suorum actuum, tractetur infra in quæstione de electione.*

Ar.3. *Nihil dicatur de pura omißione.*

Ar.4. *Disputetur hic, an voluntas possit cogi, non autem, an possit neceßitari, quia de hoc inferius tractandum est.*

Quo-

Quomodo metus irritet matrimonium, votum, iuramentum, & contractus, reſeruetur 2. 2. & 3. Parti. Ar 6

Difficultates de ignorãtia reſeruentur in Q.76. Ar.8

Plenior conſideratio circunſtantiarum non eſt huius loci, cum de illis ſæpe inferius diſſerendum ſit. Q.7

De concurſu Dei cum noſtra voluntate non hic diſputetur, ſed in 1. Parte. Nihil etiam dicatur de fortuna. Q.9. Ar.4

Nihil hic diſſeratur de præſcientia ſeu prædefinitione actuum liberorum, neque de gratuita motione, qua Deus mouet voluntatem humanam. Ar.4

Non videtur hic quicquam diſſerendum vel de obiecto ſpei, neque an poſſit beatus frui diuina eſſentia non fruendo perſonis, vel vna perſona & non alijs, hoc enim pertinet ad 1. Par. Q.11

Non tractetur, vtrum intellectus poſſit ſimul multa intelligere. Q.12. Ar. 3.

Non diſſeratur hic, vtrum aliquando liceat conſulere minus malum. Q.14

De conſenſu formali, vel interpretatiuo, & an pertineat ad rationem ſuperiorem, inferius tractãdum eſt. Q.15

Quomodo ratio imperet membris externis, nempe deſpotice, an politice, diſputare Philoſophi Moralis eſt: breuiter igitur hoc loco expediatur. Q.17

Variæ acceptiones boni & mali differantur in materiam de peccatis: vbi etiam tractari poteſt de entitate illa morali. Item controuerſia cum hære- Q.18. Ar 1.

ticis, an omnis actio humana sit mala, differatur in materiam de gratia.

Ar. 9. *Vtrum in homine existente in gratia detur aliquis actus indifferens ad meritum & demeritum, disputetur in materia de merito.*

Ar. 11. *Prætereantur ea, quæ pertinent ad confessionē circunstantiarum.*

Q. 20. Ar. 5. *Hæc difficultas repetitur in materia de peccatis: quare in eum locum reseruetur, exposito hic solo textu S. Thomæ.*

Q. 21. Ar. 4. *Difficultates huius Articuli differantur in materiam de merito.*

Quæstiones, quæ sunt inter 21. & 71. omitti possunt; Sed si cui vacauerit, explicet pauca de habitibus & de virtutibus in genere.

Q. 71. Ar. 4. *Quomodo peccatum virtutes præsertim infusas expellat, non hic explicetur, sed in 2. 2.*

Q. 72. Ar. 2. *Relinquatur interpreti Scripturæ illa quæstio, vtrum dæmones possint coire cum fœminis: quamuis in materia de Angelis aliquid ea de re possit attingi.*

Ar. 5. *Nihil hic de distinctione mortalis & venialis.*

Ar. 8. *Hæc difficultas satis explicata manet ex Q. 18 Ar. 5.*

Ar. 9. *Non repetantur, quæ supra de circunstantijs dicta sunt.*

Q. 73. Ar. 8. *Non descendatur ad casus particulares de scandalo, vel restitutione: neq; hic tractetur, vtrum is, qui alium ad peccatum inducit, grauius peccet, quā*

qui

qui occidit, pertinet enim ad materiam de ſcandalo.

De infinita malitia peccati aduerſus Deum commodius tractatur in princ. 3. Partis. Ar. 9.

Non tractetur, quæ fides requiratur ad ſalutẽ. q. 76. ar. 1.

Nihil dicatur de immediato Dei concurſu cum ſecundis cauſis. Q. 79.

Vtrum Deus aliquem neceſſarijs auxilijs ad ſalutem deſtituat, non tractetur hoc loco, ſed in materia de prædeſtinatione, & reprobatione. Ar. 3.

Immaculata conceptio B. Mariæ non eſt huius loci, ſed 3. Par. vbi etiam dum de eiuſdem ſanctificatione agitur, tractetur quoque de fomite, & quomodo ligetur, aut tollatur. Q. 81. Ar. 3.

Quomodo natura lapſa differat à puris naturalibus, tractetur in materia de gratia. Q. 85.

Vtrum dimiſſa culpa maneat reatus pœnæ, reſeruetur in materiam de Pœnitentia. Q. 87. Ar. 6.

Quomodo Deus peccata patrum puniat in filijs, relinquatur Interpreti Scripturæ. Ar. 8.

Expoſitio Pauli relinquatur lectori Scripturæ. Q. 89. Ar. 2.

De primis motibus ſenſualitatis in infidelibus ſatis eſſe videntur, quæ ſuperius de primis motibus dicta ſunt. Vtrum autẽ omnia opera infideliũ ſint peccata mortalia, differatur in materiã de gratia. Ar. 5.

Non diſputetur hic, vtrum peccent, qui pœnæ metu legem ſeruant: nec vtrum Deus peccata permittat, an velit. Q. 92.

Diſputatio de ceſſatione legalium differatur in materiam de Baptiſmo. Q. 103.

Q.109 Ar.4. *Quid intersit inter modum præcepti, & eius substantiam, & vtrum modus charitatis sit in præcepto, nō differatur hic, sed in materia de Legibus.*

Ar.5. *Materia huius Articuli differatur in Quæstionem 114. Ar.7.*

Ar.7. *Non disputetur hic de macula peccati, nec de reatu pœnæ, nec de corruptione boni naturalis, nec de alijs huiusmodi, quæ in materia de peccatis explicata sunt.*

Q.110. *An gratia ponat aliquid in anima vel hic tractetur, vel in Q.113. de iustificatione Ar.2.*

Q.111. Ar.1.& 4. *Gratiæ gratis datæ, earumque explicatio plenior relinquantur interpreti Scripturæ.*

Ar.3. *Vtrum Deus insignes aliquos peccatores necessarijs auxilijs destituat, non hic explicandum est, sed in materia de prædestinatione.*

Q.112. Ar.1. *Nihil hic dicatur de causalitate Sacramentorū circa gratiam.*

Ar.2. *Vtrum gratia primi hominis & Angelorum in eorum creatione data fuerit supposita ipsorum dispositione, non hic tractetur, sed in 1. Parte.*

Ar.3. *Non videtur hic agendum de contritione continuata Caietani, vel de intensione Scoti, pertinent enim ad materiam de pœnitentia.*

Q.113. Ar.4. *De necessitate fidei in Christum ante vel post Euangelium promulgatum non hic disputetur, sed in 2. 2.*

Ar.7. *Vtrum augmentum gratiæ detur in principio, an in fine actionis meritoriæ, & vtrum si operatio meritoria successiua sit, ipsa etiam gratia successiue*

siue augeatur, melius reseruantur in quæstionē de augmento Caritatis in 2. 2.

De numero, & ordine, & necessitate omnium actuum, qui concurrunt ad iustificationem hic disputetur, non in materia de pœnitentia. Ar. 8.

Vtrum in homine detur naturalis potentia ad gratiam, non disputetur hic, quia non multum differt ab illa, qua quæritur de naturali appetitu, & capacitate Beatitudinis circa princ. 1. 2. Ar. 10.

Nihil hic de merito Christi dicatur, cum pertineat ad 3. Partem. Q. 114. Ar. 6.

Vtrum per quælibet opera augeatur gratia, & Caritas, reseruetur in materiam de Caritate in 2. 2. Ar. 8.

Ex Secunda Secundæ.

Hic disputandum est de Ecclesia, de Scriptura, de Papa, de Traditionibus, aliisque locis Theologicis. Q. 1.

Non tractetur hic, sed infra in materia de Caritate, an Caritas sit forma oīum virtutū in genere. Q. 4. Ar. 3

Supponatur Fidem esse vnum habitum, nec disputetur, an sit simplex qualitas. Ar. 6.

Nihil de Fide Angelorum in genere, de hac enim in materia de Angelis, sed hic tantum, an fuerit Fides in primo Angelo, si erat ei euidens Deum esse, qui loquebatur, & reuelabat ei mysteria. Q. 5. Ar. 1

Non nisi breuissime, quia difficultas in materia de gratia tractatur. Q. 6.

Q.10.Ar. 2. *Quæstio de baptizandis pueris infidelium reseruetur in materiam de Baptismo.*

Q.23.Ar. 12. *Materia huius Articuli non hic discutiēda est, sed in Quæstionibus de gratia: vbi etiam de distinctione caritatis & gratiæ: sed an caritas sit virtus specialis, hic in Articulo 4.*

Q.26. *Nihil hic de contritione, sed tantum, an Deus sit summe diligendus intensiue, seu solum æstimatiue; quod in materia de pœnitentia non repetatur.*

Q. 61. *In materia de merito, non hic disputetur, vtrū retributio meritorum apud Deum sit secundum iustitiam commutatiuam, an distributiuam.*

Ex Tertia Parte.

Q.1.Ar.1 *Nec de potentia obedientiali videtur hic agendum, nisi obiter, cum pertineat ad 1. Partem in Q. de omnipotentia Dei: nec de Incarnationis possibilitate, cum ad Q.2. huius partis pertineat: nec de distinctione suppositi & naturæ, sed remittatur ad Q.3. Tandem, an sit de ratione boni se actu communicare, pertinet potius ad 1. Par. in Q. de bonitate Dei, vel in Quæstione de libero arbitrio Dei.*

Ar.2. *Quo modo nos satisfaciamus pro peccatis, & quomodo satisfactio nostra nitatur satisfactioni Christi, differatur in materiam de Pœnitentia.*

Ar.4. *Omittenda videntur dubia Caietani de peccato originali.*

Ar.6. *De aduētu Messiæ contra Iudæos non disputet Scholasticus, sed interpres Scripturæ, cum ea res*

nitatur Scripturis, quæ si diligenter examinentur, occupant multum temporis; si breuiter, non potest res tanta firmiter probari propter multa Iudæorum subterfugia & cauillationes.

An in Deo sint tres subsistentiæ, & an essentia secundum se subsistat, an per relationes, non hic disputetur, sed supponatur ex prima Parte in materia de Trinitate; vtrum autem possit vnum essentialiter dependere à multis dependentia causali, supponatur ex Philosophia. Q. 3

Non disputetur de esse obiectiuo contra Scotū, sed supponatur ex 1. Par. in Q. de scientia Dei. Q. 4. Ar. 4

Non videtur huc pertinere quæstio Caietani, an anima reuersa ad corpus retineat suam propriam terminationem. Q. 6. Ar. 3

An materia propria formæ sit ante aduentum formæ, relinquatur Philosopho: sicut & illud, an realiter totum distinguatur a partibus. Ar. 4.

An virtus heroica differat specie à virtute communiter dicta, supponatur ex Philosophia morali, vel ex 1. 2. Q. 7.

An humanitas Christi actiue concurrat ad infusionem gratiæ, & ad opera miraculorum, cum habeat eandem difficultatem cum Sacramentorū causalitate, ideo ne sæpe repetatur idem, possunt ista coniungi, & simul tractari in materia de Sacramētis in genere. Q. 8. Ar. 1

Non videtur disputandum, qui sint, aut non sint membra Ecclesiæ, cum id pertineat ad materiam de Ecclesia. Ar 2. & 3.

Ar.5. *Aliena videtur ab hoc loco illa quæstio Caietani, Quomodo sequatur ex eo, quod actus habeatur secundum quandam eminentiam, quod sit actiuus omnium aliorum eiusdem rationis.*

Q.9.Ar.1. *An intelligere diuinum posit communicari animæ Christi, pertinet ad 1.2.Q.3.Ar.1.*

Q.10.Ar.2. *Ea, quæ ad cuiusque Beati statum pertinent, quando, & quomodo videantur, non tractetur hic, sed in 1.Par. sicut & reliqua, quæ pertinent ad visionem in communi.*

Q.11.Ar.1 *An viator posit habere notitiam euidentem abstractiuam Trinitatis non huc pertinet, sed ad 1.Par.*

Ar.5. *Quicquid de habitu hic disputari solet in communi, supponatur ex Philosophia, vel ex 1.2.*

Q.18.Ar.4. *Quæ actiones dicantur humanæ, quæ non humanæ, Quæstio est 1.2.*

Q.22. *De Christi Sacrificio incruento in cœna, & de ratione Sacrificij & hostiæ in communi, commodius disputatur in materia de Eucharistia, & Missa. Item de Sacerdotio Melchisedech, & vt fuit figura Christi, melius est, vt disputet Scripturæ Interpres.*

Q.24. *Non repetantur hic, quæ pertinent ad prædestinationem hominum, & Angelorum.*

Q.25. *Omittenda videntur, quæ hic nonnulli tractant de phantasticis imaginibus, & varijs dæmonum illusionibus.*

Cæteræ quæstiones de Incarnatione posŝut omitti, præter sex ferè, quarum prima sit de officio Mediatoris:

diatoris: vbi etiam aliquid de inuocatione Sanctorum dicendum est. Secunda de Conceptione B. Mariæ. Tertia de miraculis Christi propter quosdam hæreticos nostri temporis, qui vim miraculorum Christi, quantum possunt, eleuare conantur. Disputare autem de miraculis in genere, & quæ possibilia sint Deo, pertinet ad Q. de omnipotentia Dei in 1. Par. Nulli vero creaturæ esse possibilia, ferè disputatur in materia de Angelis. Quarta an sint in Christo duæ filiationes, sed non disputetur in genere, Num vna numero relatione possit quippiam referri ad diuersos terminos. Quinta an ratio superior sit passa in Christo. Sexta de descensu Christi ad inferos contra Caluinum.

De Sacramentis in genere.

Quæstio, an Sacramentum sit in aliquo prædicamento, non videtur admodum digna Theologo. Q.60.

Vtrum semper, etiam in lege naturæ, fuerit necessaria Fides, non huc pertinet, sed ad 2.2. Q.61

Vtrum Deus possit vti creatura tanquam instrumento ad creandum, videtur potius esse 1. Partis in materia de creatione. Q.62.

De Baptismo.

Omittantur quæstiones quædam absurdiores, qualis est illa, vtrum asinus possit bibere baptismũ.

De solemnitatibus & cæremonijs Baptismi breuiter.

Nihil

Nihil dicatur de cognatione spirituali in baptismo contrahi solita, sed ad matrimonium transmittatur.

De pœna paruulorum sine baptismo decedentium non tractetur hic, sed in materia de peccato originali in 1.2.

Sacramēta Cōfirmationis, Ordinis, Extremæ Unctionis tractentur prout vacauerit plene, vel breuiter, aut etiam prætereantur, cum & faciliora sint, & habeatur in promptu, vnde peti possint.

De Euchariſtia.

An quantitas distinguatur à substantia, Philosophis relinquatur, sicut & illud, de quo Scotus hic disputat, an accidēs possit producere substantiam.

De figuris Eucharistiæ multiplicibus, earumque comparationibus vel nihil, vel breuiter.

De Pœnitentia.

An repugnet sine vlla infusione qualitatum supernaturalium, vel sine vllo pœnitentis actu iustificari peccatorem, & an pœnitere, sicut oportet, indigeat Dei auxilio gratuito, pertinent ad 1.2. de iustificatione. Illic etiam agendum est, non hic de ordine inter dispositionem, & infusionem gratiæ.

An in peccatore post peccatum transactum aliquid aliud remaneat præter obligationem ad pœnam, supponatur ex 1.2. in materia de peccato.

An

An aliqui destituantur auxilio necessario ad pœnitendum, pertinet ad materiam de prædestinatione.

Vtrum pœna damni sit eadem in omnibus damnatis, pertinet potius ad materiam de peccatis, & eorum effectibus.

Quæstiones de Restitutione, de Eleemosyna, de Ieiunio, de Oratione, de Correptione fraterna remittantur ad 2.2.

Multa etiam, quæ ad casus conscientiæ spectãt, relinqui possent.

De Matrimonio.

Omittendum videtur, quod à quibusdam hic tractatur, an virginitas sit virtus, & qualis virtus.

An maleficium maleficio posit dissolui, pertinet potius ad 2.2.

Matremne an vxorem occidere sit grauius, non est huius loci.

De substantia voti tam simplicis, quam solemnis tractandum potius videtur in 2. 2. quam hic.

DE REPETITIONIBVS.

CAP. V.

Præceptor post lectionem saltem per quadrantem maneat in aliquo loco commodo scholæ, vt à Nostris, multo magis ab externis possit interrogari. Interim optabile est, vt discipuli, qui possunt, in schola contineantur, vbi repetant terni, vel quaterni, neque surgant, nisi pauci, qui accedunt ad præceptorem interrogandum: neque prohibendi sunt audire tunc præceptorem respondentem, si possint, & velint. Optimum vero foret, si quis à Præceptore designatus audientibus alijs breuissime repeteret lectionem, vel duo tresue per partes: ea vero repetita fierent interrogationes, ad quas responderet vel aliquis auditorum, vel præceptor: qua in re si excedatur quadrans, non esset inutile, dum modo adsit præceptor, & eos in officio contineat. Vbi id durum esset externis, res posset inchoari per Nostros: paulatim alij inuitarētur, præsertim qui sunt in conuictorum alumnorumue Collegijs, vel Cōgregationibus. Quæ tamē sicubi ægerrime seruari possunt, retineatur loci consuetudo, dum Professor post lectionem moretur aliquātisper interrogandus.

2 Domi quoque fiant repetitiones quotidie præter festa, vacationes, & sabbatha: omnes parati veniant:

niãt:interrogabit autẽ Præses, quos ipse volet, nec pauciores quam tres per quadrantem. Vbi id non est in vsu, introducatur, quantum potest. Vbi vero id tentatum non cessit, præmoneantur tres ad totum, sed per partes tunc diuidendum a Præside: nemo vero repetat ex scripto, sed memoriter. Neque putetur inutiliter expendi istum repetitionis quadrantem, tum quia Constitutiones repetitionẽ vnius alijs audientibus præscribunt distinctam à mutua concertatione: tum quia exercetur memoria: tum quia id prodest futuris magistris, vt assuescant coram alijs suas cogitationes explicare: tum quia fierent pigriores in annotandis, quæ oportet, si ab ijs repetendis liberi forent. Post quadrantem vero repetitionis, disputetur: & quidem à tribus, à quolibet per quadrantem: tribus etiam quotidie, quo plures, exerceantur, respondentibus. Id enim temporis satis est si rigor formæ seruetur, & cum iam nihil noui affertur, præcidatur argumentum; si quando verò contingeret non esse locũ tertio, differatur is in sequentem repetitionẽ eiusdem materiæ: sed si vel ob materiæ difficultatem, vel ob ingeniorum qualitatem, vel ob numerum discipulorum id seruari non posset, aut frequenter contingeret tertio deesse locum, duo sint satis, & si quid temporis aliquando superesset, dubia proponantur. Antea vero quam quæstio aliqua finiatur, de ea nullus argumentetur.

3 Professores liberandi videntur (nisi forte malint non liberari) a domesticis repetitionibus: ijs

vero

vero præesse poterit aliquis, qui absoluto Theologiæ cursu vacat illi repetendo, vel alius: ad hoc vero onus ac laborem non videntur Professores obligandi: primo, quia Constitutiones supponunt abeße præceptores à repetitionibus: sic enim 4. Par. Cap. 6. H. habetur, Quod ad repetitiones attinet, curet Rector, vt certis quibusdam horis in Scholis vel domi fiant, vno quidem repetente, & alijs audientibus, & quæ difficilia occurrerint, mutuo proponentibus, & si quid erit, de quo constituere inter se non possint, magistrum adeant.] 2. Ita fit in Lusitania, & bene cedit. 3. Alij qui præerunt repetitionibus, fient doctiores, & exercebuntur ad magisterium. 4. In hyeme interrumpitur præceptorum tempus commodissimum studio, in æstate vero coguntur æstuare sub meridiem. 5. Quia nonnunquam pauci sunt Nostri, & optimi quique mittuntur ad Collegia Conuictorum, & Alumnorum, vt non vtilissime videatur collocari opera Præceptoris. 6. Quia si cui non satisfiat à præside, potest id proponere in publica disputatione, vel conuenire præceptorem in cubiculo: ad id enim præscribet ille horam sibi non incommodam. Erunt autem in repetitionibus modesti, & obsequentes præsidi: si quando secus fecerint, deferantur per censorē aliquem: crebro etiam visitentur à Præfecto studiorum, nonnumquam à Rectore, & interdū à Præceptore. tametsi præses si cæteris fere senior fuerit, & magna ingenij existimatione, pauci non ei concedent libenter: siquis tamen professor dictat

tan-

tantum, & non explicat, abesse non debet à repetitionibus. Idem sit iudicium, cum deesset, qui id muneris commode admodum præstare possit.

4 *Vbi sub initium Iulij studia solent ita remitti, vt in facultatum superiorum classibus à prandio non legatur, eo tempore vsque ad octauum fere diem Septembris, repetantur audita toto anno, distributis primarijs materijs per præceptorẽ: vnus repetat præcipuas conclusiones cum vno vel altero argumento per quadrantem: duo argumentur contra duos alios. Repetantur autem vnius Professoris quæstiones hebdomada vna, altera vero alterius, ita tamen vt hebdomada qualibet interponantur duæ præsentium lectionum repetitiones, vna vnius, altera alterius Professoris. Præter hoc semel in hebdomada, forte die Dominico, ingeniosioribus quarti vel tertij anni Professor in cuius hebdomadam is dies Dominicus cadit, assignet amplas aliquas, & illustres materias, quas vnus aliquis vicissim commutandus explicet ornate per dimidiã horam cum apparatu & aliorum conuentu ad exercitationem, & recreationem: reliqua dimidia hora defendat, quod legit, argumẽtante vno vel altero. Vbicunque etiam duobus vacatur mensibus, introducatnr huiusmodi repetitio per mensem primũ vacationũ, & ita distributis, qui exeunt vicissim ad villam, vt numero mediocri sustentetur hæc exercitatio.*

DE

DE DISPVTATIONIBVS.

CAP. VI.

N Sabbato, vel (si id vetus Academiæ consuetudo exigat) Dominico die à prandio Professores vicissim habeant proprias in Scholis disputationes, et quidem per duas horas, nempe dimidia hora post commune principium Scholarum, nisi vbi multiplex externorum concursus longius eas potrahi suaderet. Si duo in hebdomada fuerint festa, vel vnum festum cum recreationis die, legendum potius, quam disputandũ videtur in Sabbato. In Lusitania, quo hæc seruari possint commodius, cum duobus diebus cessatur, prætermittatur tunc actus feria 5. solitus haberi.

2 Dominicis etiam diebus defendantur conclusiones publice. Id enim magis congruit Constitutionibus 4. Par. C. 6. §. 10. vel si id fieri nequit, priuatim à Nostris sub præceptore, qui proximo sabbato non disputauit, idque per sesquihoram. Et vbi non potest adesse præceptor, præsit alius; argumententur tres: quilibet hora dimidia. Ad id Lusitani non sunt obligandi propter frequentes actus, & quotidianas quattuor lectiones, & paucas relaxationes.

3 Ad hæc quolibet mense præter æstiuos duos vltimos, communes, ac generales fiant in Scholis dispu-

disputatione mane, & vespere toto tempore Scholarum, si Professores sint tres: sin duo, duas horas non excedant; nisi id externorum frequentia Doctorum subinde breuiter argumentãtium postulet. Quot fuerint Professores, totidem et auditores defendant, vnius quilibet Professoris quæstiones, & moderẽte vniuersam disputationem Præfecto studiorum: præsideant è scamnis Professores, quilibet suo, & instent aliquando: nec vnus prosequatur, quod alter iam examinauit. Quilibet argumentator contra duos disputet defendentes, quorũ, quatenus fieri potest, qui mane fuerat prior, sit à prandio posterior. Argumententur non minus, quam tres mane, totidem à prandio: Intersint ijs mẽstruis disputationibus alij quoque Doctores Nostri ad instandum aliquando, saltem per horam mane, vel à prandio. Externi quoque Doctores inuitari possunt à defendentibus ad argumentandum: sed in priuatis sine delectu Præfecti id non fiat. Instare tamen, vel nouum inserere argumentum prohibendi non sunt.

4 *Præter hebdomadarias, & menstruas disputationes, fiant & ab anni quarti auditoribus actus publici: quorum aliqui sint particulares, hoc est, vnius partis Theologiæ, & durent vsque ad Pascha. Idque vel in sabbato, quo omittantur aliæ disputationes, vel in festo minus celebri, vel aliter feriato die: alij sint generales, hoc est, totius Theologiæ, & hæ conclusiones (nisi consuetudo id nequaquam ferat) imprimantur, & sint eædem com-*

munes omnibus Nostris: Externi namque proprias habere possunt. Incipiant vero post Pascha, & sic distribuantur, vt mane, & vespere commode fiant, & vnus reseruetur in vltimam hebdomadam, qua studia finiuntur, alter etiam in primam hebdomadam, qua studia renouantur. Porro particulares actus per duas horas & dimidiam habeantur mane tantum, aut solum â Prandio: generales vero, vtroque tempore, vel sicubi non solent in sabbatis â prandio scholæ frequentari, mane extrahantur ad quattuor vel quinque horas, vt moris est in Gallia: sicubi vero Nostri priuatim Theologiam audiunt, conentur & ipsi hos actus celebrare publice inuitatis externis aliquo cum apparatu.

5 Ad hos vtrosque actus seligantur auditores magis ingeniosi iudicio Præfecti, & consilio Professorum: quorum auditorum quilibet suum particularem habebit: suum etiam generalem, nisi aliud obstet, plures enim illum, quam hunc sustinere possunt, & admoneãtur in renouatione studiorũ, tunc distributis cuilibet partibus Theologiæ in actus particulares. Præsideant vicissim Professores, vel alij Doctores nostri si fuerint: argumententur non minus, quam tres, quorum primus sit Doctor. Eboræ satis eßet introduci actus particulares propter frequentes externorum actus ad gradus suscipiendos.

6 Conclusionum iste sit modus. Vna conclusio non excedat tria vel quatuor membra, nec nimium sterilia: In hebdomadarijs disputationibus non sint

vltra

vltra octo, vel nouem conclusiones: in menstruis non vltra 12. vel 15. In actibus si vnius partis, non vltra 20. si totius Theologiæ, non vltra 50. pauciores etiam, si publicus Academiæ mos aliter habeat.

7 *Præfectus dum interest disputationibus, non soluat argumenta, sed dirigat disputantes: posset tamen datam solutionem explicare, & ostendere, quam bene satisfaciat argumento, cum is, qui argumentatur, nondum videtur esse contentus. Non impediat Præceptores, cum loqui voluerint: Id quod si minus ordinate faciant, potius rogando vel monendo, quam imperando, eos ad loquendi vices seruandas adducat. Argumentari poterit, sed quo rarius, eo dirigendi munus, quod ipsi propriũ est, maiore cum dignitate præstabit.*

8 *Porro conandum est, vt disputationes omnes, quarum feruor ac dignitas iam concidisse videtur, pristinæ restituantur autoritati, cum hoc exercitationis genere nihil sit vtilius ad capessendas superiores facultates. Videas non paucos in legendo, in scribendo, in compaginandis quæ scripserunt, totos esse, disputationem vero fugere, negligere, otiosam existimare, habere tandem Theologiam non tam in memoria atque intelligentia, quam in libris papyraceis reconditam. Constitutiones vero nihil grauius commendant quam disputationes, earumque frequentiam & assiduitatem; tantumque in ijs momenti eße putant, vt ne humaniorum quidem literarum, & grammaticæ studiosos ijs carere patiantur;*

tur. Semper vero viri graues sibi persuaserunt addisci Philosophiã, ac Theologiã, non tam audiẽdo, quã disputando. Illic enim certissimũ fit periculum quantũ quis intelligat, ea quæ scribit, aut docet: & quanta sit firmitas priuatarum cogitationum, cum non raro quæ splendescere videntur in cubiculo, sordeant in Sholasticis concertationibus. Tunc etiã dum ab aduersario premimur, cogimur omnes ingenij neruos intendere, & pleraque tunc extundimus vrgentibus alijs, quæ in otio atque vmbra nunquam venissent in mentem. Audimus aliorum inuenta, quæ aut lucem aliquam rebus dubijs afferunt, aut viam aperiunt ad aliquid aliud excogitandum, aut si minus placent, perspectis aduersarij effugijs & ijs possumus occurrere facilius, & nostra firmius communire: obseruare possunt & auditores, quid boni iste, quid ille Præceptor afferat, & exemplo doctorum sese acuunt ad pugnam, animaduertentes, vbi claudicent argumenta: quæ distinctiones opportunæ sint; quomodo Præceptoris doctrina subsistat. Tandem, & grauissimorum virorum iudicio, & experimento comprobatur disputationem vnam plus prodesse, quàm lectiones multas; præterquam quod nihil sit, quod nostras scholas magis illustrare possit, quam si auditores sic instituamus, vt in publicis conuentibus, & concertationibus magnam audientium moueant approbationem, & plausum. Vt autem disputationes, quæ iacere videntur, in meliorem formam, ac splendorem excitentur, multa præsto sunt remedia, sed

quæ

quæ omnia posita sint in Superiorum sedulitate, qui nisi in hanc rem serio incumbant, sibique persuadeant hinc omnem fructum, & existimationem scholarum nostrarum pendere, efficietur plane nihil, etiam si ea de re bene constituenda multæ leges aut præcepta scribantur. Itaque proderit primo si Superiores frequenter intersint disputationibus priuatis, & publicis: obseruent quibus causis fructus huius exercitationis impediatur: corrigant, quæ corrigenda sunt: collaudent strenuam ea in re operam quorundam; aliorum redarguant socordiam: perficiant denique, vt intelligant omnes, cum primis eam rem sibi curæ eße. Quod si alijs negotijs impediti hæc per se præstare non possunt, committant suas partes Præfecto, quem non modo doctum, acrem, & industrium virum oportet esse, sed & quod caput est, magnæ etiam auctoritatis in omni studiorum administratione, cuiusmodi potestas si non videtur conferenda Præfecto, quicquid saltem in re litteraria Rector agendũ putat, per Præfectum exequatur: si quid vero Rectori delatum fuerit de Præfecto, nihil ipse constituat, sed re cum illo communicata quicquid mutandum videtur, id mutet per Præfectum, qui id opportune præstet ac prudẽter, tanquam re melius à se perspecta mutasset consiliũ, vt eius consulatur auctoritati, alioquin intelligent alij Præfectum nihil aliud esse quam nomen inane, vt propterea neminem reprehendere audeat vel monere. Certe necessariũ est, in Præside disputationum eam eße potestatem, qua

disputantes possit & honorifice prosequi, & coercere, si oporteat, omnesque intelligant multum sua intereße ab illo suam operam probari: eiusmodi vero potestatem si non putant Superiores esse Præfecto demandandam, vel ipsi per se eam exerceant, vel disputationibus arbitrentur nondum satis esse consultū. Secūdò iubeātur intereße vniuersi disputationibus, & diligentius, quam lectionibus. Porro sunt, qui quicquid occupationis extra ordinē nanciscuntur, aut nancisci poßunt, id omne conferunt in diem, & horas disputationum, non secus, ac si superuacua, & otiosa quædam res esset: sane spes nulla futura est rem istam bene componendi, nisi firmissime statuant Superiores eos se præbere, per quos nulli liceat abesse à disputationibus, eaq; omnis spes præcidatur, non secus ac si dies esset lectionis, & multo etiam seuerius, vt sit facilior in lectionibus dispensatio. Frigent enim sine frequentia concertationes, & cum earum fructus minus perspici, atque intelligi possit à iunioribus, siquis vnus abesse cœpit, cæteri facile dilabuntur. Quare tanto impensius curandum est, vt ea in re nihil impune peccetur. Tertiò dū disputatur, nō ferat Præceptor, aliusue, qui disputationi præest, vllas collocutiones in schola: attendere omnes iubeat, parcere fabulis: non dormitare, non egredi pro arbitratu: hortetur, coarguat, pudefaciat, prout expedire iudicauerit. Quartò hebdomadariæ disputationes duas horas ne excedāt: Quicquid superadditur, angit, & conficit sedentes: hinc odiosæ fiūt & onerosæ dispu-

dispulationes, præsertim tam crebræ, nisi quo crebriores, eo sint & breuiores: nam defessis, quicquid boni dicatur, nihil potest esse in precio: effluit potius quicquid infunditur: & quoniam varietas ac vicissitudo gratior est, leuatque audientium satietatem, argumententur quatuor, quorum quilibet argumenta duo intra semihoram examinãda proferat. Quintò magnũ fructuosæ disputationis momẽtum positũ esse putẽt Præceptores in formæ rigore seruando: nam ea neglecta nec argumentorum vis apparet, nec respondentis acumen ac solertia agnoscitur, nec vrgetur articulus difficultatis, ijs qui disputant, se se mutuo á re proposita auocantibus, nec auditores intelligere possunt, quid tandem post tantam contentionem constitutum sit: nec disputatio transigitur sine audientium offendiculo, cum nonnulla interponantur interdum carpendi aduersarij gratia, quorum occasionem præbet licentia deserendi formam: quæ, si seuere seruaretur, ipsa per se contineret in officio loquentes: offenduntur etiam viri graues, quod disputandi leges negligantur, quæ in illustribus Academijs tanto sunt in honore, vt nihil ignominiosius obijci possit argumentanti, quam quod non probet, quod fuerat negatũ, aut â filo susceptæ disputationis recedat: Qua in re nos aliquando male audimus, nec sine magna iactura tum temporis, quod argumentorum nullus cernatur exitus, quæ formæ ratio atque ordo integer breui dissolueret; tum existimationis, quod aberrare ab argumentandi forma eorum sit, qui

fugere malunt, quam pugnare, cumque ex aduerso stare non possint, varijs omnia tergiuersationibus implicant. Itaque qui respondet, repetat primum argumentationem propositam. Deinde ad præmissas, vel consequentiam dicat, Nego, vel Concedo dumtaxat. Nam distinctionibus minus frequenter vtendum est: cum enim illæ crebriores sunt, & disputandi cursum interturbant, & displicent argumentantibus, & remedia quædam videntur studiose quæsita ad extrahendam disputationem, donec vera occurrat solutio. Multo vero parcius adhibendæ sunt declarationes, vel etiam rationes, cur quidque dicatur aut negetur: nihil enim ea re molestius, præsertim si obtrudãtur inuitis argumentantibus. Tandem ab ipsis Logicæ incunabulis sic instituantur iuuenes, vt nihil eos magis pudeat, quam à forma defecisse, & nullius rei acriorem exigat rationem Præceptor, quam, vt coram se nihil in forma peccetur: retractetur vero statim quicquid peccatũ fuerit. Sextò diligenter etiã obseruetur, quod Constitutiones in 4. Par. C. 6. §. 10. Qui præest, inquiunt, disputationi, ex ea concertatione eliciat, declaretque ad audientium vtilitatem, doctrinam quæ tenenda sit.] Accidit enim non raro vltro citroque ita rem agitari, vt auditorum præstringatur, & confundatur attentio, ideoque sine fructu recedant. Quo circa odisse solent disputationem, vt inutilem & non nisi confusis clamoribus perstrepentem, ad quam opinionem abolendam studeat Præceptor aliquid bonæ do-

ctrinæ semper afferre: quin & aliqua ex prolixis lectionibus resecare, vt ea in diem disputationis reseruet, digna etiam, quæ sedulus auditor obseruet inter disputandum, & deinde breuiter referat in libellum, si velit. Septimo illud Præceptor cogitet disputationis diem non minus quam lectionis laboriosum sibi futurum esse: Quare ad otium, & quietem non se comparet, sed ad laborem, eoque maiorem, quo difficilius est duas horas, quam vnam tenere auditorem, & quidem nihil scribentem, nec putantem id sua multum interesse. Quod si lãgueat Præceptor, & res progredi sinat vt possunt, quid mirum, si segnitia quadam, ac tædio tota Classis obtorpeat? Curet itaque primum vt publice non disputent, nisi doctiores, cæteri raro prodeant in publicum, neque vero tunc, nisi prius ita instructi à Præceptore, vt eo loco non putentur indigni. Deinde in priuatis præsertim disputationibus, quæ frigere plus solent quã communes, sic disputantibus assistat, vt ipse videatur esse, qui in vtroque concertatore concertet: collaudet, siquid boni afferatur; attendere omnes iubeat, cum insignis aliqua difficultas proposita est: suggerat subinde breue aliquid, quo vel fulciat respondentem, vel argumentantem dirigat: aberrantes reuocet in formam: exprobret etiam nondum intellectam rem aliquam, quam ipse toties inculcauerit: neque diu taceat, neque semper loquatur, vt ipsi etiam discipuli promant, quod sciunt; ipse vero, quod promptum fuerit, emendet, aut expoliat; & post aliquam concertationem, in

dicta

dicta omnibus attentione rem totam breuiter explanet, nec patiatur vel argumĕtnm penè solutum longius vrgeri, vel responsionem non bene constantem diu sustineri: contra vero non dissimulet difficultates, sed disputantem progredi iubeat, donec vim obtinet argumentum. Octauo inuitent se inuicem Professores, diuersarum licet facultatum ad priuatas etiam disputationes, saltem per horam aliquam, quo magis concertatio feruescat congressu Præceptorum: eandem ob causam inuitentur ad easdem nonnulli etiam, qui in nostris Academijs Doctoratum consecuti sunt, vel suorum studiorum curriculum confecerunt: siquid denique aliud vspiam est in vsu, quo disputationes reddi solent celebriores, id sedulo retineatur.

DE OPINIONVM DELECTV, censura, retractatione.

CAP. VII.

N opinionibus a Societate constitutis non est satis Doctorem referre sententias multas, & de suo nihil apponere, sed defendat opinionẽ præscriptam, vel relinquat quæstionẽ, vel differat, donec melius cogitet; sicut vero boni Doctoris est opiniones seligere tutiores, ac magis receptas: ita ad Superiorum pertinet vigilantiam curare, ne quid in eo genere peccetur, & siquid peccatum fuerit, emendare.

2 Ad obseruandum verò, quæ Professores minus caute doceant aut loquantur in Scholis, hæc ferè conducere videntur. Primo Præfectus illos audiat aliquando: nec rarius, quam semel decimoquinto quoque die quamlibet classem superiorẽ superior Præfectus, inferiorem inuisat inferior: legat interdũ commentarios à discipulis exceptos. Duos etiam tresve auditores ex Nostris non minus fidos, quam ingeniosos frequenter roget, quid in ista, quid in illa quæstione sentiat præceptor tanquam aliud agens, nihil læsa, quantum fieri poterit, Doctoris existimatione. Id quod aliquanto diligentius præstandum est, cum Doctor aliquis in materijs lubricis versatur, vel in quibus præscriptæ iam sunt

opinio-

opiniones. Secundo si quid animaduersione dignum obseruatum, delatumve sit, examinent Rector, & Praefectus scripta duorum, vel trium. Interrogentur etiam duo tresve secreto, & cauendum, ne quid calumniae subsit, id enim impunitum esse non debet, ad terrorem aliorum. Tertio vbi de re constiterit, Rector Praeceptorem admoneat suauiter, & siquid periculosum fuerit, retractet cõtinuo: secus amoueatur: sin res non adeo clara sit, expectet occasionem aliquam, qua dicat illud sibi aliquando placuisse, nunc autem minime. Quarto in ijs, quae tenenda non sunt, quia prohibita à Patre Generali, moneatur etiam, vt retractet per occasionem: in grauibus autem etiam compellatur; secus agatur, vt cum inobediente. Pro grauibus autem habeantur vel quae sunt proxima temeritati ac scandalo, licet non clare, vel vnde pendẽt multae aliae quaestiones.

3 Si quid ab aliquo Professorum inter disputandum perperam dictum sit, si commodè dissimulari potest, Praefectus conniueat: sin ea res plus habeat periculi, aut erroris, quam ferendum sit, nihil differat, sed prudenter tunc rem totam curet declarandam siue per Praeceptorem, siue per se, nisi inde timeat plus contentionis & turbarum. Tunc enim aliquid quod ad rem pertineat, breuiter significet, & finem imponat, remque totam postea Rectori referat.

4 Conclusiones, quas quis in classe defensurus est, postquam a Magistro recognitae fuerint, ostendantur

dantur etiam Præfecto; qui opinionem nullam commutet, aut deleat inconſulto Profeſſore. Quod ſi inter eos res componi non poſſet, ad Rectorem referatur: qui poſtquam eos, aut etiam, ſi oportuerit, alios audierit, quicquid ſtatuet, denuntiet, atque exequatur per Præfectum.

DE

DE PRIVATO STVDIO SCHOlasticorum.

CAP. VIII.

Horis priuato ſtudio attributis, Scholaſtici ſeruent hunc ſtudendi modum. Præuideant ante Scholas textum legendum: poſt Scholas Domi relegant ſcripta; curent intelligere: intellecta ſic examinent, vt ipſi ſibi obijciant, & quæ obiecerint, ſoluant; quæ nequeunt, annotent ad interrogandum, vel diſputandum. Præſcriptam tandem à Præfecto diuiſionem temporis ſeruent diligenter.

2 *Quoniam in hoc priuato ſtudio aliquem commentarium concedunt Scholaſticis Conſtitutiones, libri auditoribus Theologiæ ſic videntur diſtribuēdi. Hi qui ſunt ingenio vix mediocri, primo ſemeſtri non legant, niſi S. Thomam, ne Caietanum quidem: ſed poſtea detur eis vnus tantum pro diuerſitate materiarum, isque perſpicuus & facilis, vt Durandus, Bouauentura, Richardus, Marſilius, Ferra. Argentinas. Poterit & aliquando commutari, ſi iudicabitur expedire. Qui ſunt ingenio ſaltem mediocri, vel plus, vix aliquid primo ſemeſtri præter S. Thomã, et Caietanũ videãt, niſi qui legerint curſum Philoſophiæ. Poſtea aliquis autor dandus eis eſt ex clarioribus iuxta materias. Tertio anno Gabriel, Gregorius, Henricus, Palu. Herueus, Scotus*

præ-

præsertim ingeniosis, sed vnus ferè, vt inquiunt Cõstitutiones. Quarto anno quibusdam Capreolus posset dari. Biblia vero & Tridentinum Concilium quilibet semper habeat. Secundo anno aliquẽ etiam ex Patribus, & eum ferè, quem petierint, si non sit parum vtilis, & quantum fieri potest, accommodatum præsenti materiæ: is legatur succisiuis tantum quadrantibus, vel post tædium longioris studij. Poterit & commutari, si post aliquod tempus alium poscant. Sed curetur, ne in hoc sint nimij, vt concionabundi.

DE

CAP. IX.

Acationes intra annum nullæ introducantur, vbi non ſunt: nec vbi ſunt, longius extrahantur, tum quia per tot remiſsiones, & longas vacationes multum temporis amittitur, vt expediri nequeant materiæ: tum quia tempore vacationum non ſolum externi, ſed etiam Noſtri minus poſſunt in officio contineri: tum quia multis Noſtrorum auditorum eſt tœdio tam longa vacatio, cum ex ſe ipſi occupari neſciant; ægrotant etiam crebrius ob occaſiones nimiæ relaxationis.

2 Optandum eſt, vt vbique legatur in Anniuerſario Defunctorum à prandio: Item ſtatim poſt feſtum Sanctorum Innocentium: Feria 6. & ſabbato ante finem Bacchanalium. Feria ſecunda, & tertia quinquageſimæ, vbi id conſuetum fuerit. In Feria quarta Cinerum à prandio: Hebdomadis Sanctæ Feria ſecunda & tertia, mane etiam quartæ: poſt Paſcha Feria quinta & ſequentibus, & vbi moris eſt, etiam quarta. Mane etiam vigiliarum, (niſi vbi id ſcandalo foret) Natalis, & Pentecoſtes, ſaltem vt poſt paulo breuiorem lectionem, aliquid piæ cohortationis ſubijciatur.

Dies

3 *Dies vnus recreationis integer sit in hebdomada, vbi est in vsu; vbi vero solum à prãdio vacatur, nihil addatur. Hic dies non interponatur, cum vel festum vnum est in hebdomada, & cadit in Feriam quartam seu quintam, vel cum duo festa sunt.*

4 *Remissiones studiorum à prandio Italis consuetæ ineunte Iulio propter caloris vehementiam (quo tempore Professores Scholastici legunt alternis diebus) non introducantur, vbi non sunt; sed vacetur duobus mensibus: minus etiam, si minus est consuetum propter mitiorem cœli temperiem. Vbi vero fiunt illæ remissiones, maior quam oportet, fiet iactura lectionum, si vltra sesquimensem protrahantur vacationes. Desinant itaque ad finem Augusti, & sub festum S. Lucæ redeant ad Scholas. Aliis in regionibus licet citius tardiusve ferias finiri, repetique studia exigat vel vetus Academiæ publicæ mos, vel cœli inclementia, vel consuetudo regionis, illud tamen vniuersim curetur, ne Nostri vltra sesquimensem, vel duos menses lectionibus destituantur.*

DE GRADIBVS BACCALAVREA-tus, Magisterij, & Doctoratus.

CAP. X.

Onstitutiones 4. Par. Cap. 15. nu. 2. In Artium, inquiunt, studio cursus erunt ordinandi, in quibus scientiæ naturales (ad quas minus quàm trium annorum spatium satis non erit) prælegantur, præter quos medius adhuc annus ad audita repetenda, & ad actus Scholasticos celebrandos, & gradum Magisterij suscipiendum ijs, qui eum suscepturi sunt, relinquetur.] Infra §. 3. Theologiæ, inquiũt, curriculum sex annis emetietur: in primis quatuor ea omnia, quæ legi oportebit, prælegentur; in duobus reliquis præter repetitionem actus soliti ad gradum Doctoratus ab ijs, qui promouendi sunt, absoluentur.]

1 *Optandum est, vt quod hucusque fieri non potuit, concedatur deinceps Nostris ad repetendam vel Philosophiam semiannus, vel Theologiam biennium.*

2 *Porrò ægre ab externis obtineri poterit vbiq; vt actus nõ inchoent seu perficiãt, nisi peracto Philosophiæ vel Theologiæ studio, idq; vel per dimidiũ annũ vel per bienniũ vltra. Nã in Italia vix à Nostris promouentur nisi alumni, vel conuictores, qui tandiu nequeunt expectare, & facile ad medicinã*

vel

vel ad iuriſprudentiam dilabuntur: quin etiam alienantur à Noſtris & offenduntur hac ſeueritate, cum in cæteris Italiæ Academijs facillimè gradũ conſequantur, ſi velint. In Germania quoque tantæ dilationis interualla vix tolerantur, nec parum præſtitiſſe ſe putant, ſi quadriennium Theologiæ impendant: & eſſet illis aliquid remittendum, alioquin deterrentur à Doctoratu petendo, vt paucos proinde Doctores Catholicos habeat Germania, cum abundet Doctoribus hæreticis, quod eorũ promotio ſemper in promptu ſit. In Gallia quoque nihil vltra triennij finẽ expectant Philoſophi, vt Magiſtri fiãt, quòd tantã morã non ferant, cũ properẽt ad Leges. Id quod ẽt Germanis accidit Philoſophis ob alias cauſas. Conſideret itaque R. P. Generalis, an cum Italis, & Tranſalpinis diſpenſare velit, cũ præſertim Conſtitutiones ibidem B. dicant id eſſe ſeruandum vt plurimum. Germanis quoque Theologis poſſet indulgeri, vt in fine biennij primum celebrent actum, quo fiant Baccalaurei currentes: formati vero in fine triennij poſt actum alterum, vt hoc pabulo detineantur in Noſtra Academia, atq; illi duo actus computandi eſſent inter eos, qui ad Doctoratum neceſſarij ſunt, quem tamen ſuſcipere non deberent, niſi poſt quadriennium celebratis alijs actibus, etiam ſi nonnulli in patriam interim redirent, vbi & ſuis negocijs & priuato ſtudio vacarent, reuerſuri deinde in Academiam Noſtram, quando oportuerit ad doctoratum ſuſcipiendum.

3 *Promouendis ad gradus examinis, & actuum*

ratio, vbi seuerior alia non fuerit ex instituto, & fundatione Academiæ, istiusmodi præscribenda videtur. Principio candidatum aperto capite sedentem in scamno Doctores seu Magistri quinq;, quorum vnus ac Præses sit Cancellarius seu Præfectus studiorum, priuatim examinent duabus horis, argumentando nonnunquam, sed sæpius interrogando de præcipuis totius Theologiæ vel Philosophiæ quæstionibus, quas pridie Præfectus distribuat examinatoribus. Examine peracto exeat candidatus, & dum foris opperitur, inter se deliberēt examinatores, an videatur idoneus, qui ad actus publicos admittatur, pluribusque suffragijs res decernatur. Quod si nondum aptus iudicabitur, perhumaniter ei denuntiet Præfectus egere illum diuturniore studio. Postquam verò aliquanto diligentius studuerit, alterum illi examen subeūdum est. Sin maior illum pars idoneum censuerit, hoc illi significet Præfectus, & diem primi actus celebrandi constituat.

4 *Actus publicos quinque Theologus persoluat, quorum priores quatuor sint particulares, hoc est, ex vna S. Thomæ Parte, nempe primus ex 1. Par. alter ex 1.2. tertius ex 2.2. quartus ex 3. Par. nouissimus aūt sit generalis de tota Theologia, quem sanè vltimum esse oportet, non primum, ne statim initio tanta rerum multitudine opprimatur. Quare satius videtur, vt Theologiam primum per partes expendant, ac tueantur candidati, deinde strenue exercitati in partibus, aggrediantur vniuersam.*

sam. Generalis actus totum Scholarum tempus occupet mane, & Vespere: particulares vero vel matutinis, vel pomeridianis duabus horis, & dimidia contenti sint. Constet vero ille quinquaginta circiter conclusionibus, isti autem fere quindecim. Porro actus Philosophorum duo sint, & prior quidem particularis, collectis ex vniuersa Philosophia quindecim circiter conclusionibus: alter generalis & plenior ex Thesibus quinquaginta ferè. In ijs vero actibus tantum, Nostri, qui Magistri, seu Doctores sunt, vtantur Epomide, vbi eius vsus fuerit: Neque vero promoti omnes ea vtantur, sed solum Philosophiæ Professores, & argumentaturi ad tuendam Academiæ auctoritatem, nec nisi promoti argumententur, vbi eorum satis magnus suppetit numerus. Doctoribus, & Professoribus Theologiæ assignentur loca distincta à Doctoribus, Professoribusque Philosophiæ cũ ad actus cõueniũt. Inter hos vero, qui actu docent, præcedant alios, qui actu non docẽt. Cæteri oẽs† siue promoti, siue nõ promoti intersint, & nullo ordine sedeant inter alios.

† philosophi universos ante- tor et Cancell- tecedant, Pr- etiā eos, quo- Professores

5 *Post quemlibet actum, qui examinãdi munus exercent, inter se deliberent, an & quomodo progrediendũ sit in actibus. Nã in aliquo actu cãdidatus si inepiè admodũ se gereret, numerãdus non esset inter actus necessarios, sed pro eo alter obeũdus foret: sin non vsq; adeo indoctè responderet (vt aliqua existimationis eius habeatur ratio) non iteretur idẽ actus, sed alter longius differatur, donec diligẽtius studuerit, inseratq; in actu sequẽti difficilio-*

res aliquas Theses ex priori. Cum vero in actu sui specimen, quod oportet, præbuit cādidatus, ad alios admittatur, & fiat Baccalaureus.

6 Conferatur Baccalaureatus non alio sane ritu, nisi quod candidatum iam tertio Theologiæ actu defunctum Cancellarius vel præceptor publicè pronuntiet Baccalaureum post fidei professionem, & oratiunculam, qua gradum istum postulet. Id quod præstari posset Philosophis, qui octo Physicorū libris auditis, Theses aliquas bene defenderint. Baccalaureis vero præscribendum non videtur, vt exponant aliquem librum Sententiarum, vel Aristotelis, si nondum sua studia absoluerint: Id enim non tam adiumento, quam impedimento est. Baccalaureus dehinc cæteros persequatur actus, quibus per actis indicatur illi dies, quo promouendus sit ad magisterium, seu doctoratum, qui tamē in Sacra Theologia nulli conferendus est, qui aliquo Sacrorum ordinum initiatus non sit.

7 Promotionis ritus varij solent esse pro multiplici Academiarum instituto, & Gentium moribus: Expeditissimus, & ad Constitutionum simplicitatem accommodatus videtur iste. Ante promotionis diem candidatus coram Cācellario, seu Præfecto ter aperiat Bibliorum librum, si est Theologus, vel Aristotelis, si est Philosophus: ex locis illis tribus, quos casu liber apertus obiecerit, vnum quem maluerit, candidatus seliget, quem post viginti quatuor horas, sequenti die exponat in loco promotionis.

Pro-

8 Promotionis locus sit aliqua claßis amplior cœteris, vel aula actibus & promotionibus destinata: Templum quoque esse posset, cum Theologiæ Doctoratus cõfertur, seu Licẽtiatus, vbi est in vsu. Ad eum verò locum altero die hora à Præfecto constituta conueniant omnes superiorum facultatum & Professores, & auditores: insternantur aliquot scamna tapetibus, & ex sede paulo editiore, infra tamen Doctores, candidatus suam habeat lectionem paulo longiorem semihora: aduersus eum deinde de proposita quæstione duo tresve Doctores intra semihorã argumẽtentur: tũ promotor (qui esse debet ordinarie Cancellarius seu Præfectus studiorum, nisi exonerandus videretur nonnunquam ob frequentiam promouendorum) breui oratiuncula candidati sedulitatem, atque ingenium commendet, vel si videatur, de re aliqua Theologica, tẽpori, & auditoribus accommodata nonnulla verba faciat. Surgat postea candidatus, & positis ante promotorem genibus Fidem Catholicam clara voce profiteatur iuxta formulam à Pio Quarto editam: qua perlecta iuret tacto Euangeliorum libro. Astet Bidellus manu tenens annulum, pileum nouum, & librum Bibliorum pro Theologis, vel Aristotelis pro Philosophis. Surgat denique promotor operto capite, & gradum conferat hac verborum formula. Ego. N. Sacræ Theologiæ Doctor Apostolicæ Sedis autoritate Nostræ Societati cõcessa, mihi vero commissa, confero tibi R. N. Sacræ Theologiæ seu Philosophiæ magisterium vel doctoratũ iuxta

omnia Academiarum priuilegia: vt vbique Diuinas Scripturas Scholasticamque Theologiam, vel Philosophiam docere possis publicè. In huius vero honoris, & gradus monumentum ac pignus, pileum capiti tuo impono, & hoc sacrosanctum volumen Bibliorum, vel Aristotelis in manus tuas trado: digitum denique annulo, Doctoratus insigni nota, circundo: id quod in Christi optimi maximi gloriam, Ecclesiæque vtilitatem cedat, In nomine Patris, et Filij, & Spiritus Sancti. Tum promotor nouum Doctorem amplectatur, vel manum tangat pro more patriæ, & reliqui deinceps Doctores, quos inter dū promotus considet, & honoris & hilaritatis gratia musicum aliquid interponatur, breuiter tamen & modestè.

9 Promotione peracta vnus aliquis ab ipso candidato ad id inuitatus oratione breuissima nouum Doctorem ad eam dignitatem morum grauitate, & assiduo labore, ac studio tuendam cohortetur. Nouus postea Doctor ex Cathedra tanquam Doctoratus possessionem aditurus, aliquem diuinæ Scripturæ locum interpretetur breuissime, eamque interpretationem claudat oratiuncula, qua Deo primū, deinde Doctoribus suis ac Promotori gratias agat. Tandem inter gratulantium occursus ac voces, & instrumenta Musicorum, inter Rectorem & Cancellarium medius deducatur in templum, vel si iā sit in templo, ad Altare maius, vbi, Te Deum laudamus, decantetur, & dimittatur concio. Porrò necesse est, vt promotioni interfuerit aliquis notarius

siue

siue Academiæ proprius, siue ad id extra ordinem conductus, qui autenticum promotionis Instrumentum conficiat, vel publico, vel proprio Societatis sigillo muniendum.

10 *Atque hæ quidem promotionum ceremoniæ satis esse videntur vbique, nisi ipsa Academiæ fundatio aliud exigat, quod facile mutari non posit, dummodo caueantur excessus, quales esse videntur tum cappa Violacea, qua promotor induitur, tum chirothecæ, quæ Doctoribus distribuuntur, tum conuiuia, quæ & huiusmodi alia parum conueniunt cũ Constitutionibus 4. Par. Cap. 15. F.*

11 *Nostri ad Magisterium vel doctoratum promouendi essent, cum docturi sunt Philosophiã aut Theologiam ob maiorem autoritatem; quin etiam paucos alios oporteret esse iam promotos, qui vel subsidio esse posint ægrotantibus Doctoribus, vel designantur, vt aliquando doceant, non enim pridie ferè antequam quis doceat, decet Doctorem fieri. Insignia vero Nostrorum, qui promouentur, essent moderanda, & satis esse possent fila illa serica, quæ ponuntur in medio pilei, de quibus Congregatio prima Can. 19. vel epomides, quæ Germanis sunt in vsu.*

DE CONTROVERSIIS PRAElegendis.

Etineatur hæc lectio Romæ pro Vltramōtanis: quorū duo fiant ordines: vnus positiuorum, qui quadriennio audiant controuersias, casus conscientiæ, et Scripturam: alter Scholasticorum, qui audiant duas Scholasticas lectiones; tertiam scripturæ primo biennio, Controuersiarum in secundo, nihil de casibus, nisi quæ audiunt in Scholastica: cum enim audire omnia non possint, audiant quæ per se consequi facile non valent. Ad secundum ordinē non eligantur, nisi qui præstant ingenio plusquam mediocri, & natura valde docili, nec elatiore animo, qui superbiant postmodum, & nostris aduersentur apud Episcopos, vt sese in eorum gratiam insinuēt.

2 *Vtrique exerceantur strenue in concionando pene quotidie, siue latine, siue Germanice in Refectorio præsente semper aliquo Germano de Nostris, à quo obseruentur, emendentur, animentur, laudentur, hoc enim præcipuum munus exercendū est inter hæreticos. Eadem in Anglos etiam conueniunt, & sequentia.*

3 *Quod vt præstare possint, & vacare studijs expeditius, moderandus videtur eorum tam diuturnus, ac multiplex cantus, qui nec arma aduersus hæreticos suppeditat, nec magno vsui, cum in Germaniā redierint, futurus est, nisi ad quæstum,*

cum

cum præſertim ea res ita ſtudiorum tempus, & corporis vires abſumat, vt ad huius Collegij ſcopum non multi pertingant. Quare non immerito aduerſus eam conſuetudinem ſæpe clamatum eſt á grauiſſimis Patribus, ab ipſis etiam Germanis, qui frequenter experti ſunt modicum, ac pene nullum ex ea re fructum in Germaniam redundare. Satis itaque fuerit in feſtis ordinarie Miſſam vel etiam Veſperas ſimplici, breuique cantu perſoluere, nec apparatus ille ac ſplendor pene Pontificius niſi in pauciſſimis ac primarijs ſolemnitatibus, adhibendus eſſet: nec adijciendæ preces Matutinæ, vel Horariæ, niſi ſub Natalē Domini, & per Hebdomadam Sanctam, proprijſque ſuorum templorum feſtis.

4 *Ratione Controuerſiarum ordo lectionum ſic videtur inſtituendus in Collegio Romano: mane prima hora fiat lectio Scripturæ. Secunda Scholaſticæ: deinde repetatur. Fiat & prima hora lectio Caſuum: A prandio prima hora legantur Caſus, & Hebræa lectio. Sed poſt dimidium primæ horæ Scholaſtica per horam: mox repetatur circiter quadrante: & dum fit hæc repetitio, exeant ad audiendas Controuerſias per horam in alia Schola Vltramontani, nam alij non ſunt admittendi, præter paucos iudicio Superiorum deligendos, vt ex alijs etiam nationibus non deſint aliqui, quãdo res exiget, qui hanc ſcholam prælegant, vel ad partes mittãtur Tranſalpinas, vbi interdũ hiſce de rebus cum fidei hoſtibus dimicandum eſt, præterquam*

quod Nostris sæpe sit in Italia, in Hispania, & alibi cum hæreticis agendum.

5 Omnium Controuersiarum curriculum redigatur in quadriennium, & legãtur hoc fere modo. primo explicentur hæreses de re, de qua agitur, & valde fideliter, nec diu professor moretur in earũ origine, vel autoribus conquirendis, sed de hoc dicat breuiter, quod sibi certius videtur: nec referãtur hæreticorum scommata, & exaggerationes, nec verba, sed nuda sententia. Secundo veritas Catholica bene explicetur, cũ ea intellecta magnã per se faciat fidẽ, & minus pateat calũnijs, quia multa nobis imponunt hæretici, quæ non docemus. Tertio sit contentus duobus vel tribus Scripturæ locis valde manifestis, qui sunt corroborandi ex linguarum proprietate, collatione antecedentium, & consequentium, allegatione locorum aliorum & Patrũ interpretatione. Quarto, expendantur Ecclesiæ decreta, & Patrum sententiæ: atque hæ non afferantur nisi illustres, & tantum notatis locis: At siquando vis est in verbis, pauca illa verba allegentur potius per infinitiuum modum. Quinto subterfugia hæreticorum non coaceruanda, sed nec omittenda, quæ non nullam videntur habere vim. Sexto rationibus vix erit locus, nisi paucissimis & illustribus. Septimo si quando dissentiunt vel à se ipsis, vel ab alijs, regulariter id non est curãdũ: id enim ipsi fatentur: nec pugnandum cum obsoletis hæresibus, sed cum ijs, quæ nunc vigent, & quotidie pullulant, quarum catalogus conficiatur in

Ger-

Germania, & si quid noui subnascitur, Romã perscribatur. Octauo hæreticorum obiectiones non ponantur in principio, sed in fine, nec cum amplificatione, nec sine stomacho, & statim cuilibet propositæ sua solutio annectatur. Nono nulla fiat digressio in Scholasticas quæstiones vel dubitationes: sed ijs prætermissis ea tantum, quæ sunt fidei seu proxima fidei, constabiliantur. Non enim est huius loci quicquid in re proposita difficultatis est, persequi, sed eam tantum partem, de qua conuenit inter Catholicos, & cum hæreticis solum controuertitur.

6 Habeant Vltramontani in suis Collegijs semel in hebdomada repetitionem domesticam de Controuersiis relicta Scholastica: ad cuius finem si quæ fuerint dubitatio[illegible]xplicentur citra longam disputationem, quæ & frequẽter digredi solet in res Scholasticas, & obesse posset ijs, qui contra fidem disputare consuescerent. Optandum porro est, vt harum repetitionum non sit moderator, qui in ijs parum versatus est, nec delectatur ijs studijs, sed Pater aliquis harum rerum, & Scholasticæ bene peritus, etiam si Vltramontanus aliquis ad hoc ipsum vocandus eßet in Italiam. Si qui Nostri auditores Theologiæ sunt Romæ Vltramontani, curandum est, vt habitent in Germanico vel Anglicano Collegio, quantum fieri potest, ne careant his exercitationibus.

7 In Regionibus Vltramontanis in Collegio, quod quælibet habet Prouincia pro Nostrorũ Seminario,

minario, Scholastica Theologia explicetur accurate, & finiatur à duobus Professoribus quadriēnio et nihil in ea de Controuersijs, sed de ijs lectio separata instituatur absoluendis etiam quadriennio. Has tres lectiones cum quarta Scripturæ audiant per quattuor annos, cum experti sint se id posse sine incommodo valetudinis. Vbi vero lectio Controuersiarum introduci non potest, vel non tam cito, duo Scholastici explicent Controuersias, vbi occurrunt secundum ordinem S. Thomæ, & in ijs (nisi vbi magis expedit hærere in Scholasticis, vt in Gallia propter Sorbonenses) plus morentur, quam in subtilitatibus Scholasticis, in quibus contenti sint S. Thomæ conclusionibus non multis alijs adiectis, cum paucis, & claris probationibus, id enim accommodatum est [illegible]atione an[illegible] his temporibus.

8 Pragæ, si præstari nequeunt, quæ in primarijs Collegijs: tamē quia habet Aulā Imperatoriā, & regnū hæreticum est, & multi conuictores, & alūni, saltem post biennium philosophiæ (hæc enim non est prætermittenda, cum aliquo modo excitet tardos, faciatque promptiores contra hæreticos) addatur aliud biennium pro Casibus, Scriptura, & Controuersijs redigendis in eam temporis angustiam, quantum fieri potest. Interim vero exerceantur in concionibus, in praxi Sacramentorum, &c. Alioquin ex sola Philosophia ad animarum curam accedent longe minus instructi, quam rei magnitudo postulet & spes Summi Pontificis, qui ea Collegia erexit, ac sustentat. In alijs

Col-

Collegijs, in quibus id fieri non potest, nec legitur Theologia, lectio Catechiſmi Romani, vel doctrinæ Patris Caniſij, quæ ſolet haberi in ſextis ferijs, habeatur etiam & quidem paulo plenior in Dominicis, & feſtis, vt fiat maior progreſſus.

Hactenus de Controuerſijs, nũc ad Cõſcientiæ Caſus.

DE

DE CASIBVS CONSCIENTIAE.

Onstitutiones sæpe commendant studium Casuum conscientiæ, præcipue vero in 4. Par. Cap. 5. D. & plenius Cap. 8. §. 4. In ministerio, inquiunt, Sacramentorum confessionis, & communionis sese exerceant, & non solum quod ad ipsorum, sed etiã quod ad pœnitentium, & communicantium officiũ pertinet, vt bene, & vtiliter ad Dei gloriam ea percipiant, & frequentent, perspectum habere, atque exequi curent.]

Ibidem D. In confessionibus, inquiunt, præter studium Scholasticum & Casuum conscientiæ, præsertim restitutionis, conueniet compendium aliquod Casuũ & Censurarum, quæ reseruantur, habere, vt videat, quo pertingat ipsius iurisdictio, & simul formulas, quæ minus vsitatæ sunt quarũdam absolutionum, quæ occurrunt, ac breuem interrogãdi methodum de peccatis, & eorum remedijs, & instructionem ad bene ac prudenter in Domino sine damno suo, & cum proximorum vtilitate hoc officium exercendum: & aliqua confessione audita præsertim in principijs, confessarius apud se consideret, num in re aliqua defecerit, vt in posterum caueat.

De eodem quoque ſtudio aliquid præcipitur in Secundæ Congregationis Generalis Can.17.& in formula acceptandorum Collegiorũ data à Patre Laynez nu.3.& in Regulis Prouincialiũ Reg.56. vbi ſic habetur. Qui propter ætatem prouectiorẽ, aut alias cauſas in facultatibus & Scholaſticis ſtudijs progreſſum facere non poſſunt, curabit, ne in illis tempus inſumant, ſed Caſibus conſcientiæ diſcendis dent operam, ſintque ſemper aliqui ex Noſtris, qui huic ſtudio diligenter incumbant, vt Societas copiam habere poſſit operariorum, qui confeſſionibus audiendis ſint idonei.]

Et Reg.57. In ſingulis, inquit, Domibus, & Collegijs aliquem conſtituat, qui in Caſibus conſcientiæ bene verſatus ſit, vt difficultatibus domi, & foris occurrentibus ſatisfacere poſſit.]

Nec immerito tot modis ac vijs Societati commendatur hæc ſciẽtia Caſuum, cum non ſolum Confeſſarijs noſtris, ſed etiam Concionatoribus, Rectoribus, Profeſſoribus, omnibus tãdem, qui in aliquo iuuandi proximos miniſterio occupantur, neceſſaria, ſit idque pene quotidie, cum nihil frequentius his Caſibus in vſum veniat: tanto vero magis curãdum eſt, vt huiuſmodi ſtudiũ bene conſtituatur, ac vigeat, quod plures Noſtrorum huic facultati, quã altioribus apti ſint: & ex eo citius operarij in vineam Domini prodeant: præterquam quod externis clericis, & animarum curam ſuſcepturis nihil eſt vtilius. Ad eam vero ſcientiam, quantum ſatis eſt, promouendam conferre videntur hæc fere.

1 Optandum est, vt in primarijs saltem Collegijs duo sint Casuum conscientiæ Professores, & eiusmodi quidem, qui Theologos Professores toto ferè onere huius facultatis leuare possint, cum illis grauiores aliæ incumbant disputationes, quibus ægre faciunt satis propter angustiam temporis quadriennalis. Quare Theologiæ Auditores cum hanc facultatem Casuum ex Professoribus Theologiæ haurire non possint, debent regulariter vnam quotidie lectionem Casuum audire vno biennio, præter Vltramontanos Scholasticos, qui Romæ vacant Controuersijs.

2 Duo lectores Casuum ita materias omnes sibi partiantur, vt biennio explicent Sacramenta, Censuras, Status hominum, Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ. Et quoniam eorum omnis labor spectat ad Parochũ, seu Confessarium instituendum, ex ijs materijs non solum resecent difficiliora, sed ea quoq; quorũ infrequens est vsus in Confessionibus. Itaq; vel nihil, vel pauca quædam & vtiliora Confessarijs attingenda sunt De Interdicto, De Suspẽsione, De Depositione, & De Degradatione, De Sacramẽtis Confirmationis, Ordinis, Extremæ Vnctionis, & Eucharistiæ, De Magia, De Emphyteusi, De Hæresi, & Schismate, De Statu Regum & Principũ, De Bello, De Processu Inquisitorum, & alijs id genus, quæ omittenda, vel percurrenda sunt, quo locus amplior fiat reliquus vtilioribus exponendis.

3 Prælegat vnus mane hora Scholarum prima: Alter prima itidem hora à prandio: Et matutinus lector

lector á Theologis etiam audiatur: quare is, cæteris fere materijs pomeridiano relictis, explicabit Contractus, Cenſuras, Impedimenta Matrimonij, namque ijs exonerandus eſt ſecundi Profeſſoris Theologi quartus annus, qui vix par eſſe poteſt Pœnitentiæ, & Matrimonij Sacramentis ſane copioſiſſimis. Sic enim fiet, vt Theologi non audiant niſi materias, quas Theologi Profeſſores derelinquunt, & dimidia fere pars Theologorum audiat Caſus, dimidia vero Scripturam. Et cum non omnes Theologi eodem anno incipiant audire vel deſinant, quicunque auditores vel primi, vel ſecundi ſunt anni, audire poſſunt Caſus vel incipiendo á Cẽſuris, & progrediendo ad reliqua, vel contra: Scripturã vero, qui in tertio quartoue anno verſantur.

4 *In quibus Collegijs duo Caſuum lectores haberi non poſſunt, ſed vnus, ſi poteſt ipſe binas quotidie lectiones ſuſtinere, matutinam, & veſpertinam, legat mane materias á Theologis audiendas, cæteras á prandio, vt biennio materias omnes emetiatur: ſin vnus duabus lectionibus par non fuerit, ſed vni dumtaxat, tunc ſi nulli ſeu pauciſſimi ſint, qui Caſibus tantum ſtudeant, non exponat niſi materias audiendas á Theologis, quorum quia, præterquam in primarijs Collegijs, non eſt tantus numerus, vt eorum pars ad audiẽdos Caſus, pars vero ad Scripturæ lectionem diuidi commode poſſit, neceſſe eſt ſimul vniuerſos audire Scripturæ & Caſuum lectionem: vtramque vero non poſſunt eodem die, cum audiant etiam Scholaſticas lectiones, aſſiduitas*

enim quatuor lectionum tolerari vix potest à Nostris salua valetudine. Quocirca cum nec Scripturæ, nec Casuum lectione debeant carere, & cum vtranque simul sustinere non valeant, alternis eas audiãt, & quando Casus audiunt, Scripturæ lectio intermittenda est, cum auditores fere non habeat nisi Theologos, qui propter paucitatem non possunt diuidi. Ea vero harum lectionum duarum vicissitudo posset institui duobus fere modis. Vno quidem vt duobus annis legantur Casus, qui audiantur à Theologis cessante Scriptura: altero vicissim biennio Scriptura exponatur, Casibus intermissis; atq; hæc sane ratio valde incommoda est, propter tam diuturnam, vel Scripturæ vel Casuum intermissionem. Alter igitur modus videtur vtilior, vt Casus, & Scripturæ diebus alternis prælegãtur: easq; lectiones vicissim toto quadriennio audiãt Theologi.

5 Sin in eo Collegio, quod vnum habet lectorem Casuum, non solum Theologi sint, sed etiam mediocris aliquis numerus audientium Casus, tam Nostrorum quam externorum, decet tunc lectorem vtrisq; inseruire, & oẽs biẽnio complecti materias, quas duo lectores solent explicare. Quare oportet illum dimidio fere esse breuiorem, quàm vbi binæ sunt quotidie lectiones. Itaque facilioribus omissis seligat paulo grauiores quæstiones: & in ijs vnam vel alteram opinionem referat. Quamlibet vero conclusionem fere probet argumento, nec diluat obiectiones, nisi aliquam forte molestiorem: quin & in conclusionibus seruet, quã põt maximã paucitatem,

tatem, & conſtitutis primarijs quibuſdã regulis ad minutiora non dilabatur. Ita vero materias audiendas, & non audiendas á Theologis diuidet, vt quo die Scriptura prælegitur, ediſſerat materias, quæ Caſiſtis propriæ ſunt: altero vero die, Theologis, & Caſiſtis communes, prorſus vt ſeruato compendio, quod paulo ante deſcriptũ eſt, biennio materias ões Parocho, ſeu confeſſario neceſſarias perſtringat, ſed ita variãtibus biẽnijs, vt habeat vno biẽnio auditores ẽt Theologos: altero aũt Caſiſtas tãtũ: in quorũ biennio poſſent Theologi vel quotidie audire Scripturam, ne deſtituatur auditoribus, vel alternis, nã & alternis ſemper legi Scripturam ſatis eſſet in Collegijs minoribus, quæ magno audientium numero non abundant, in alijs vero quotidie. Tametſi conandum eſſet, vt qui Caſibus ſtudent, nihilo minus triennio illos audiant, ſi vnum habeant lectorem: alioquin pleraque eos ignorare oportebit, & vix eiuſmodi fore ſperantur, quibus tuto poſſit animarum cura committi. Quocirca, niſi graues vrgeant cauſæ, trienniũ videtur tribuendũ Caſiſtis: ſi cuius vero opera interim Superiores vti velint ad aliud quodpiã miniſteriũ, ipſe ſolus ante tempus remoueatur ab eo ſtudio, non totũ huius ſtudij ſpatiũ tot anguſtijs concludatur. Quod ſi trienniũ dabitur, Profeſſor explicet plenius, quæ fuiſſet biẽnio traditurus. Quod tempus, & explicãdi rõ ſeruentur ẽt in Collegio, in quo Theologia nõ prælegitur.

6 Cum duo ſunt lectores, licet exactius diſputare debeant de Caſibus, non ita tamen, vt in Schola-

sticas quæstiones inuadant: tametsi quædam licet Theologica saltem breuibus definitionibus perstringenda sint, vt quid sit Sacramentum, quid Character, quid peccatum mortale, aut veniale, quid consensus, &c. In referendis autem opinionibus habeatur delectus, vt non obsoletæ, vel manifesto falsæ recitentur, sed paucæ, & probabiles. Neque argumenta pro & contra apparatu Scholastico disponantur, sed per dubia, vel conclusiones difficultas euoluatur, eo consilio, ac ductu, vt Confessarius informetur, non Theologus: in confirmationibus autem conclusionum seligantur ad summum duæ tresue rationes optimæ: non taceatur tamen quorum auctorum ea sit opinio, dummodo Canonistarum more non coaceruentur allegationes. Porro ita Professor suas opiniones constabiliat, vt aliquã etiam aliam, quæ bonos habeat autores, significet esse probabilem. Neque contentus sit generali quodam præcepto seu regula, sed etiam exempli gratia ad tres quatuorve casus particulares descendat, sed non plures ferè, ne tempus vtilioribus subtrahatur, nec vsquam vltra horam legatur.

7 Lectione peracta, fiat in Scholis repetitio per dimidiam horam præsente Præceptore, vt in Theologia Scholastica dictum est. Domi quotidie, & die Dominico repetantur huiusmodi lectiones à Casistis: tres moneantur qui repetant, & liberum sit Præceptori ab illorum quolibet exigere lectionis partem, quam maluerit: præsto sit Præceptor repetentibus, eosque ita subleuet, vt frequenter etiã,

quæ breuiter docuit, explicet: ea namque re magnopere indigent Casistæ: post repetitionem dubia proponantur.

8 Quolibet Sabbato, prætermissa lectione, per duas horas de propositis conclusionibus disputetur in Schola coram magristo: ea vero disputatio non tam instituatur argumentationis filo, quam interrogationis, ita vt vel exigatur explanatio alicuius obscuritatis vel nouus Casus mutata circunstantia aliqua proponatur, dũmodo non sit extra materiã conclusionum, vel petatur quomodo hæc cohæreãt cum antecedentibus, cum quibus parum consentire videntur: vel alicui conclusioni opponatur Canon seu Doctor ex primarijs, seu nonnulla mediocris argumentatio, quo res plus habeat dignitatis, temperate tamen, & longe infra philosophicam consuetudinem. Eadem hæc præstanda sunt etiam vbi lector vnus est, sed decimoquinto quoque die, nec vltra sesquihoram.

9 Vbi vero nulla est publica lectio Casuum, Sacerdotes nostri tam in Collegijs, quam in Domibus, vt in eorum regulis habetur, bis in hebdomada vel semel saltem conueniant ad habendam de Casibus collationem inter se aliquo præside, qui prudenter ac tuto possit id præstare. Ab hac autem collatione Sacerdotes nulli (exceptis Theologiæ Professoribus, alijsue pene paribus Præsidi, qui mutuis horam extraherent contentionibus) eximantur, si ex professo, vel aliquando audiunt Confessiones, etiã si Magistri Scholarũ sint. Vel enim liberandi sunt

ab onere Confessionum, vel si id fieri nequit, non relinquant huiusmodi collationem, est enim tam varia ac multiplex hæc scientia Casuum: tam lubricum, ac fallax iudicium: tam fugax, & inconstans memoria, vt sine crebra harum rerum inculcatione vix graues lapsus valeant euitari. Nec parum verendum est, ne quosdam tædere laboris incipiat, & malint ex tempore, quam meditato: & suo potius ipsi iudicio, quam ex Doctorum præscripto respondere, non sine magna nostræ existimationis, ne dicam conscientiæ, iactura: Superiores etiam ijs interesse collationibus oporteret, tum quo magis ordinate, & grauiter peragantur, tum quia nonnumquam nihilo minus hoc auxilio indigent ipsi, quam reliqui, cum frequenter ijs de rebus consulantur.

10 Atque hæ collationes quo fructuosiores sint, instituendæ videntur hoc fere modo. Si in Collegijs quæ publicam habent Casuum lectionē, aliqui sint Sacerdotes, qui eam lectionem non audiunt, licet audierint, vel ad altiora etiam progressi sint, si tamen confessiones audiunt externorum, bis in hebdomada aut semel saltem intersint (nisi suam seorsim habere malint, quod ordinarie satius est) domesticæ repetitioni, quam habent quotidie Casistæ: audiant eos repetentes: interrogent, de quibus dubitāt. Interrogentur & ipsi à Præceptore nonnunquam, quid ad istum vel ad illum casum respondeant: accedant vero parati ad eam materiam, de qua tunc disputatur in schola.

Vbi

11 *Vbi nihil publice prælegitur de Caſibus, collationum Præſes ſtatuat materiam aliquam, de qua diſſerendum ſit, vt de vſura, de ſimonia, de voto, de matrimonio, de homicidio, de irregularitate, &c. Et principio quidem ipſemet breuiter aperiat præcipua capita, ac fundamenta illius materiæ, vt generalem quandam notitiam, & tanquam lucem in omnes illius tractationis partes præbeat: deinde ad ſingularum partium, & quæſtionum examen accedat: non vt ipſe per ſe illas exponat, ſed alicui demandet, vt de aliqua quæſtione, aut capite illius materiæ tres quatuorue Caſus ſeligat, eoſque à ſe recognitos & emendatos affigi iubeat in loco repetitionis, notato ibi die, quo examinandi ſint. His vero Caſibus ſtudeant cæteri vel indiſtincte apud quoſcunque voluerint Doctores, vel quilibet apud vnum aliquem à Præſide præſtitutum. Poſtquam conuenerint omnes, interroget vnum aliquem de primo Caſu, deinde duos fere alios de eodem, poſtea ex ijs quæ dicta ſunt, colligat doctrinam, quam vt tutiorem omnes ſequi debeant. Idem poſtea faciat in examine ſecundi Caſus, & reliquorum. Illi vero tres, qui interrogandi ſunt, vel ex tempore nominentur à Præſide, cum omnes parati acceſſerint, vel quod ſatius videtur, ante præmoneantur, & viciſſim commutentur. Explicata vero illorum Caſuum doctrina, proponant qui volent ſuas ijſdẽ de rebus dubitationes, reſpondente vno ex illis tribus præmonitis, & Præſide tãdem definiẽte, quid ſentiendum ſit. Hoc ordine examinari poſſunt ſin-*

gulæ

gulæ quæstiones, quæ ad aliquam materiam pertinent: deinde ad aliam gradus fiat. Si qui tamen Casus extra ordinem acciderent alicui Confessario, quorum explicatio grauis, ac difficilis esset, deferātur (si nihil aliud obstet) Præsidi, vt ipse iubeat illos examinari in proxima futura repetitione, seruato modo ac forma ordinariis quæstionibus præscripta. Porrò sicut Superiorum est eum Præsidem iis repetitionibus præficere, qui eam prouinciam sustinere posit cum dignitate, ita & Sacerdotum erit Præsidis sententia esse contentos, nec illius opiniones exagitare apud Professores Theologiæ, aliosve Doctores. Qui si quando iis de rebus consulentur, tueri studeant Præsidis existimationem, alioquin vix reperietur, qui velit præsidere, & vniuersa hæc exercitatio fiet inutilis.

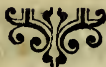
Onſtitutiones 4.Par.Cap.6.D.Hebræam linguam diſcendam eſſe ſtatuunt ab ijs, qui vel in Theologiæ facultate ad aliquem gradum promoti ſunt, vel in ea mediocriter eruditi.] Huic Conſtitutioni vt maxime ſatisſiat ante tertium annum, non videntur Theologi ad Hebræam lectionem admittendi ordinarie, præterquam quod tyrones Theologi paucioribus onerandi ſunt lectionibus, quam prouectiores: ea quoque res commodè cedit ratione Scripturæ, quam anno tertio incipiunt audire, vt tunc maxime Hebrææ linguæ præſidio videantur indigere.

2 Omnes autem quibus Conſtitutionum 4. Par. Cap.6.D.congruit, obligandi videntur ad ſtudium Hebrææ linguæ per annum, cum enim ex præſcripto Conſtitutionum, & ex inſtituto Scholarum Noſtrarum hanc etiam linguam doceat Societas, conari oportet illam mediocri ſaltem audientium numero ſuſtentare & nonnullos alere, atque ita inſtituere, vt illam poſtea docere poſsint, quorum iam magna penuria laboramus: non videntur itaque vlli eximendi ab hac lectione, nam etiam ſi nonnulli in principio auerſi ſint, contingit tamen interdum, vt poſt aliquem eius linguæ guſtum erga eam benè afficiantur. Quin etiam expedit aliquos ad eam vel aptiores, vel propenſiores deſignare, qui etiam

quarto

quarto anno in huius linguæ studio perseuerent, saltem priuata ad id Academia instituta, vt ex ijs postea seligi possint, qui illam publicè profiteantur. In eadem Academia tradi etiam deberet aliqua introductio ad Rabinos intelligendos.

3 Bimestri circiter spatio Grammaticæ Institutiones absoluantur: quo in genere Patris Bellarminij, quam Clenardi Grammatica commodior videtur, quanquam & illam autor aliquanto magis locupletare atque explanare deberet.

Hilosophiæ cursus triennio absoluendus est iuxta Constitutiones Par.4.Cap.15.num.2. Id tamen non seruatur Conimbricæ, vbi ex fundatione Academiæ, quæ ex Regia autoritate dependet, post triennium audiunt etiam Philosophi dimidio circiter anno lectionem vnam Philosophiæ antemeridianam: id quod discipulis non parum confert, nã eo semestri tempore ad publicum examen, & gradum quotidie exercentur á Præceptore; alioquin non sine nostro dedecore examini exponerentur. Hanc verò exercitationem vix frequentarent, nisi alicuius lectionis tãquam pabulo allicerentur: Nostri vero eo semestri spatio vacant repetitioni, quã ibidem præscribunt Constitutiones: & quia tunc habetur lectio vna, quæ ipsis prodeße potest, illã etiã audiunt, cum præsertim Constitutiones dum dicũt ad Philosophiam minus quam trium annorum spatio satis non erit] non tam cauent, ne plus triennio audiatur, quam ne minus. Reliquo autem semestri vel parant se ad literas humaniores, & Grammaticã; si eas anno sequenti docturi sunt, vel Theologiam incipiunt audire: tametsi non incommode fieret, si exercitatio illa Philosophica circunscriba-

tur

tur quinque mensibus, & in sexto examen omne perficiatur.

Idem fit in Eborensi Collegio, licet enim sine consensu Regis possit id P. Generalis mutare: optandū tamen est, ne minus habeant Eborēses, quam Conimbricenses, cum vtraque Academia sit Regis opus, & ex vna in alteram fiant discipulorum frequentes commigrationes, quibus non parum incommodaretur, si non idem rerum cursus, ac tenor vtrobique seruaretur, audita namque cogerentur audire, vel carere prorsus non auditis.

Sunt & in Germania Pontificia quædam alumnorū Collegia, in quibus biennio vel paulo amplius Philosophia percurritur, quia propter inopiā operariorum, qui gerant curam animarum, nequeunt triennio detineri: immo secundo anno valde pauci sunt Philosophiæ studiosi. Satius vero censetur esse biennali illos Philosophia, quam nulla imbui: ea namque non parum iuuantur, tum ad melius intelligendos conscientiæ Casus, tum ad se facilius extricandos ab hæreticorum captionibus, quibuscū oportet eos congredi freqūeter: qua in disputatione magis iuuantur Philosophia, quam rudi quodam Casuum conscientiæ auditu. His itaque locis indulgeri posset, si P. Generali videbitur, ea dispensatio, quæ significatur in 4. Par. Constitutionum Cap. 15. Litera D. Qua dispensatione vti possent & illa Germaniæ Collegia, quibus satis magnus vel auditorū, vel Professorum numerus non suppetit.

Porrò vbicunque sit consuetudo, qua ad finem

æstatis

æstatis in classe Rhetoricæ, compendium Logicæ prælegi solet audituris Philosophiam altero anno, abroganda videtur; id enim & triennii limites excedit, & singulare est, & alieno fit loco, & impedit eo tempore Rhetoricæ lectionem cum damno eorũ saltem, qui ad Philosophiam non sunt ascensuri. Satius est igitur initio triennij Philosophici exponi, & audiri Logicæ compendium, quæ summula dicitur.

2 *Constitutiones 4. Par. Cap. 13. Litera E. Posset aliquis, inquiunt, ea ætate vel ingenio esse, vt sola Latina lingua ei sufficiat, & ex alijs facultatibus quantum ad confessiones audiendas & agendũ cum proximis opus est, cuiusmodi sunt aliqui, qui curam animarum gerunt, nec magnæ eruditionis sunt capaces: alij rursus erunt, qui ad superiores scientias progredientur. Has autem capessere, & illas relinquere quatenus conueniat, superioris erit iudicare.] Et Cap. 5. Litera C. Iuxta modum, inquiunt, ætatis, propensionis animi, et institutionis in literis vniuscuiusque, vel communis boni quod speraretur, poßet in his omnibus facultatibus, vel aliqua, aut pluribus earum quis exerceri: qui enim in omnibus non posset, curare deberet, vt in aliqua earum excelleret.] Infra Litera D. Aliqui ad Collegia mitti poßent, non quod speretur doctos eos euasuros iuxta eum modum, de quo dictum est, sed potius, vt alios subleuent, cuiusmodi esset aliquis Sacerdos ad audiendas confessiones idoneus, & hi, & alij, in quibus propter ætatem prouectiorem*

rem vel alias causas sperari non potest, quod in omnibus his facultatibus magnum facturi sint progressum, conueniet, vt iuxta Superioris præscriptum in iis studiis quibus vacare poterunt, occupentur, & in linguarum peritia, & in iis quæ ad doctrinã confessionibus vtilem pertinent, & demum in iis, quæ ad commune animarum bonum commodiora sunt futura, proficere curent.]

Vt hæ Constitutiones seruentur operæpretium videtur, vt qui mediocri saltem non sunt ingenio, Philosophiam non audiant, sed vel Casibus consciẽtiæ pro confessionibus audiendis studeant, vel si in lingua Latina, quantum satis est, profecerint, eam docere contenti sint, nec in Philosophia, ac Theologia occupentur. Nam si confessarios, aut ludi magistros agant, Societati Nostræ, quæ huiusmodi operariis valde indiget, magno erunt adiumento: sin Philosophiæ, ac Theologiæ applicentur, nullũ aut paruum afferent operæpretium post magnam Societatis molestiam ac sumptum ex reditu pauperũ ad id nobis collato, vt in Ecclesiæ bonum impendatur, non vt infructuose consumatur: cum præsertim huiusmodi ingenio rudes non solum ex Philosophia commodum penè nullum allaturi sint, sed nocumentum etiam aliquod; nam post Philosophiæ studium Philosophos agere volunt, & nihilo minoris fieri, quam eruditi: de iis etiam disputant quæ non intelligunt, & implent Societatem indoctis, vt aliis, qui docti esse possunt, locus non suppetat.

Verumtamen si qui ab ingenii mediocritate nõ longe

longe abeſſent, magnam vero præ ſe ferrēt indolem ad regendum, vel ad concionandum, non viderentur arcendi à Philoſophiæ & Theologiæ ſtudio, niſi magna appareat inæqualitas, quæ Noſtrorum trā quillitatem valde perturbat, cum præſertim eos in primis, qui Concionatores, aut Superiores futuri ſunt, oporteat in humilitate fundari, & paratos eſſe ad deſiſtendum à ſtudijs, cum oportuerit.

3 *Quo certius diiudicetur, qui Philoſophiæ ſtudijs idonei ſint, adhibendum eſt examen illud, quod per Rectorem, aut Cancellarium fieri mādant Conſtitutiones Par. 4. Cap. 5. nu. 3. & Cap. 13. num. 4. & habetur in Regula 37. Rectoris: cuiuſmodi examen non ſolum ingreſſuris Philoſophiam, ſed ingreſsis etiam neceſſarium eſt, cum in progreſſu ſtudiorum certius perſpici poſsit, quid quiſq; valeat, quam principio: & propterea in 4. Par. Cap. 6. §. 15. monetur Rector, vt poſt incœpta etiam ſtudia obſeruet, quis nolit, aut non poſsit progreſſum facere: & Cap. 13. §. 4. iubetur Rector in ſcientijs ſuperioribus propter ingeniorum, & ætatum inæqualitatem expendere, quantum quiſque eas diſcere, & quandiu in eiſdem verſari debeat.] Quocirca præter examen, quod haberi ſolet in promotione Rhetorum ad Logicam, expedit poſt inchoatum etiam Logicæ ſtudium, Noſtros iterum examinari: id quod commodiſsimè fieri poſſe videtur poſt finē Summulæ, à qua audienda nulli, ne futuri quidem Caſiſtæ, ſunt arcendi, cum ad conſcientiæ etiam Caſus intelligendos proſit non parum: & Secundæ*

Congregationis Can.17.ad altiora studia non promouendos, compendio Dialecticæ iubet esse conten tos. Hoc autem peracto examinandi sunt omnes, & seuerè quidem, vt singulorum facultas, & habilitas innotescat, & ex ea iudicetur non minus quã quatuor, vel quinq; Patrũ arbitrio, quibus quisq; ministerijs addicendus sit: nam gubernatio Societa tis constare non aliter potest, nisi in suis quisque lo cis ac sedibus collocetur: & multi examinis seueritate deterriti non affectabunt Philosophiam, aut sponte petent ab ea remoueri: examinentur vero (nisi obstet multitudo) simul omnes, vt & boni sti mulentur ad diligẽtiam maiorem, & minus idonei à suis etiam condiscipulis conuincantur. Possent & nonnulli præmoneri, ne se exponant examini; quod si velint, confusionis sustineant periculum. Si qui vero honestis de causis examini videbuntur subtrahendi, fiat ita cautè, vt ab alijs minime intelligatur, alioquin vix acquiescent. Possent post hoc examen nonnulli statim amoueri; alij, quorum pau lo maior spes videatur, tolerentur ad Pascha, vel ad finem anni; nam Transalpinis annus videtur indulgendus. Qui verò amouendi sunt, quam suauissime fieri potest amoueantur, sumpta occasione ali cuius necessitatis: poßent etiam nonnulli, de quibus plus timetur, ante cursum Philosophiæ præmoneri Societatem eorum opera indigere in docenda Grãmatica, vel in audiendis confeßionibus: quare ingre di eos debere Philosophiam ea mente, vt cum primum oportuerit, eam relinquant. Quod si quis his

adhibitis cautionibus nondũ acquiescet, satius erit tunc huic malo mederi, quàm dissimulando alere morbum, qui Philosophia mox instante plus noceat.

4 *Cum Constitutiones 4.Par.Cap.6.§.4.iubeãt non esse ascendendum ad facultates superiores, nisi post solida in lingua Latina, & literis humanioribus fundamenta, expedit ordinariè, vt Nostri ad Logicã audiendam non admittantur, nisi post annũ saltẽ in Humanitate, & biẽniũ in Rhetorica cõsumptũ, aut si patiatur ætas & egregij sperentur progressus, triẽnio etiã oratorijs perficiãtur præceptis & exercitationibus: alioquin & Rhetorica classis ferè deseretur, & magno, quod ex illa speratur, ornamẽto, atq; auxilio, auditores carebũt. Ad quod Germani quoque & Angli qui Romanis aluntur Collegijs, vidẽtur compellendi: qui si oratorij cultus, & Græcæ linguæ rudes in patriam redeant, quamuis Philosophi ac Theologi, parui penduntur ab hæreticis, eosque suis parum vtiles esse experientia demonstrat. Externis vero, licet grandioribus aliquid indulgendum sit, cum cæteris tamen aliquanto seuerius agatur, vt vel annum Rhetoricæ tribuant, eorumque parentibus, quantum id expediat, exponatur. Id quod multo magis præstandũ erit cum nostris Alumnis aut Conuictoribus licet Italis, salua semper illa Constitutione, quæ, Has facultates, inquit, capessere & illas relinquere, quatenus conueniat, Superioris erit iudicare: quod cũ Scholasticis externis significauerit, si volent illi ni-*

hilominus aliā rationem sequi, cogendi non erūt.] Veruntamen si nimium pueri ad Philosophiam velint accedere, ex quibus perturbatio potius timetur ordinariè, posset cum ijs agi, quod de ijs qui nollent promissione obligari, vel nomina in matriculam referenda dare, præscribunt Constitutiones 4. Par. Cap. 17. D. Non ideo, inquiunt, à Scholis excludendi sunt, dummodo pacifice, & sine offendiculo in eis versentur, & sic eis significari poterit, addendo nihilominus, quod cura magis peculiaris Scholasticorum, quorum nomina scripta in libro Vniuersitatis sunt, haberi solet.]

5 *Constitutiones 4 Par. Cap. 14. §. 3. In Logica, inquiunt, & Philosophia naturali, & morali, & Metaphysica, doctrina Aristotelis sequenda est.]* Huic Constitutioni vix potest satisfieri, nisi Nostri strenue conentur Aristotelem bene interpretari: qua in re non optimè audimus, quòd Aristotelis contextu posthabito in cogitationibus, & inuentis nostris penè euanescimus. Quod si plus operæ in textu enarrãdo poneretur, esset Nostrorum Philosophia maioris apud externos auctoritatis, & tutior in publicis disputationibus, & solidior, cū magna pars argumentorum ex textu depromatur. Vi deas nonnunquam longas texi quæstiones, quibus tamen si uarij textus hinc inde collati auferantur, vix aliquid modicum superfuturum sit: tanta verò distantium textuum coaceruatione opus non esset, si Aristotelis sententiæ suis quæque locis exponerentur, seruato autoris ordine, qui ad intelligentiā

maxime

maxime confert: memoriam quoque & securitatẽ affert, cum antecedentia, & subsequentia obseruata fuerint; secus, si paucula quædam verba â reliquo contextu auulsa, ac nuda per se perpẽdantur. Eam ad rem conferet non parum, si Professores et Scholastici ipsum Aristotelis textum ferant in Scholam. Et primo Professor prælegat prima quæque verba præsentis lectionis, explicata breuiter continuatione cum præcedentibus. Secundo memoriter præsentis textus sententiam indicet. Tertio si textus sit paulo perplexior, descendat ad aliquam constructionem verborum, grauiter tamen, vt discipuli Aristotelicæ phrasi consuescant, & vna aliqua ferè interpretatione, quæ optima videatur contentus, non alias congerat. Quarto cum incidit textus celebrior, & in disputationibus sæpe iactatus & accommodatus ad varios vsus, is erit accurate perpendendus, non omnibus quidem, sed illustrioribus aliquot interpretationibus allatis, atque, excussis vt quæ quibus anteferenda sit, innotescat vel ex antecedentium, & consequentium collatione, vel ex vi Græci sermonis, vel ex aliorum locorum obseruatione, vel ex insignium interpretũ auctoritate, vel ex rationum momentis. Quinto veniatur ad dubiola quædam siue de re ipsa, siue de mente Aristotelis: non affectanda quidem, sed si cuius momenti sint, non omittenda. Sexto his peractis tractandæ sunt quæstiones: quarum duplex genus accidere solet: vnum earum quæ per se ad materiam, de qua disputat Aristoteles, pertinent:

earum alterum, quæ ex alicuius propositionis, quã incidenter protulit Aristoteles, occasione nascuntur. Et quæstiones quidem posterioris ordinis, vbi primum occurrunt, tractandæ ferè sunt. Quæstiones vero prioris generis differantur vsque ad finẽ omnium textuum ad propositæ rei summam spectãtium, cũ ea de re nihil ferè definiri possit, nisi perspecta prius tota serie disputationis Aristotelicæ, tanquam fundamento quæstionũ, quæ superstruuntur: quod vt seruetur, magnopere non interest, si ea de causa necesse sit tota vna aliqua aut altera lectione in Aristotelis verbis enarrandis hærere Professorem, quia honorificum est, & non ingratũ Scholasticis, si iuuentur, vt Aristotelem probè possideant: leuatur etiam molestia tum dubijs literalibus, tum insigniorum textuum illustri interpretatione, tum insertis aduentitijs quæstionibus, tum celeri decursu textuum, si eorum vna aliqua tantum interpretatio seligatur.

Quod si contextus de vna aliqua materia, æquo prolixior sit, vt De Principijs generationis, De Causis, De Motu &c. non esset totus contextus antepo nendus quæstionibus, sed cum illis grata vice coniungendus, & in primis caueantur tractatus, quibus nihil molestius: sed difficultatis partes in suas diuidantur quæstiones, post aliquam textus partem interponendas. Porro expediret quam maxime si cui Nostrorum in Græcis, in Latinis, in Philosophia versatissimo demandetur prouincia interpretandi Aristotelem ex Græco in Latinum sermonem, re-

tenta

tenta quantum fieri potest sententiæ Aristotelicæ veritate: ea tamen perspicuitate, vt per se etiam intelligi possit ab eo, qui non sit penitus Philosophiæ ignarus, etiam si ipsa verba aliter & aliter construenda, aut formanda essent, dummodo integra maneat Aristotelicæ doctrinæ sinceritas: cuius etiam versionis ad finem operis, exemplo Lambini, reddi possent rationes per singula, collatis ac perpensis Græcis Latinisque vocabulis. Id enim & operi auctoritatem compararet, & magnam afferret lucem tenebris Aristotelicis; atque huic versioni magno esset præsidio, si plenior accederet commentarius, Nostrorum opera compilatus.

6 Logicæ Summula præmittatur, & Summula quidem P. Fonsecæ esset forte magis ad rem: quia latior, clarior, accommodatior Aristoteli, & sine tricis, quæ & inutiles sunt, & deterrent tirones: immo & ex ijs longe plures adhuc eßent recidendæ per ipsum Fonsecā, vel opera Professorum. In explicanda Summula duo menses collocentur, quia tirones magna egent explicatione, & satis magnum tempus Logicæ supererit, si Metaphysicalia resecentur: nec inutile erit Summulam explanate ac plene tradere, cum aliquos ea contentos esse oporteat transituros postea ad conscientiæ Casus, ad Controuersias, ad Leges &c. Dum autem Summula exponitur, nihil scribant auditores, nisi breuissima forte Scholiola, vt assuescant. Prima vero hebdomada, quotidiana quæ domi,

& in Scholis fieri ſolet repetitio, nihil habeat argumentorum, ſed nudam ferè explanationem, & dubiorum ſolutionem: poſtea vero argumentatiunculis aliquot locus præberi poſſet. Toto vero tempore Summulæ nec Profeſſor, nec Auditores in menſtruas diſputationes cum alijs conueniant: tametſi poſt vnam, aut alteram hebdomadam in ſua claſſe poſſent defendere Theſes aliquas in Sabbato, ſuggerente, ſi oporteret, argumenta Præceptore, donec paulatim exerceantur ad pugnam.

7 Nec ab re fuerit experiri, an pro Iſagoge Porphyriana poſsit à Noſtris alia conſcribi ex ipſomet Ariſtotele, vt à Noſtris claſsibus ablegemus Porphyrium hominem impium, de Chriſtianis peſsime meritum, & pleraque tradentem improprie, ſuperuacaneè, Platonice, & nimium prolixe. Ea res ſi ſcriberetur, poſſet priuato alicuius nomine exponi Pariſiis, vel in Luſitania: & ſi res bene cederet, ſenſim in alias partes induceretur.

8 De vacationibus, de remiſsionibus ſtudiorum, de modo legendi, de formandis partibus quæſtionis, de repetitionibus domeſticis, de hebdomadarijs diſputationibus in Schola, de priuato ſtudio Scholaſticorum quæcunque de Theologis dicta ſunt, de Philoſophis eadem intelligantur.

9 Congregatio Tertia generalis Canon. 8. R. inquit, Pater Noſter Præpoſitus Generalis com-

commendatum magnopere habeat, vt Præceptores Nostri qui Aristotelem interpretantur, non nisi cum magno delectu interpretes eos legant, qui contra Christiana dogmata impie scripserunt, & maxime impugnent, quæ Christianæ veritati aduersantur: & ita Philosophiam interpretentur, vt veræ Theologiæ Scholasticæ, quam nobis commendant Constitutiones, ancillari, & subseruire faciant.] Propterea Professores Auerroem, aliosve huius farinæ Philosophos ita legant, & allegent, vt non diuidere videantur sectam Auerroistarum, sectam Græcorum, sectam Latinorum: *nec ipsi harum sectarum alicui se vel suos addicant, sed singulorum per se sententias exponant: & si quando male senserit Auerroes, inde sumant occasionem deterendi eius auctoritatem, sed potius argumentis, quam conuitijs. At siquando bene, sine eius laude id defendatur: & ne auditores ad eum afficiantur, ostendant si possunt, id Auerroem aliunde sumpsisse: nec legant eius digressiones tanquam separatum aliquẽ tractatum Philosophicum, sed eius opinionem tantum referant in ordinarijs quæstionibus: ostendant quoque eum à nostris non minus recte intelligi quam ab Auerroistis: nec illum esse doctiorem alijs Philosophis, sed ex affectata quadam obscuritate seu barbarie parasse sibi auctoritatem apud multos.*

10 *Constitutiones* 4.*Par.Cap.*9.§.2. *Aliqui, inquiunt, aliquando è Collegijs educentur, quod ipsis*

ad maiorem in ſpiritu vel in litteris profectum alio transferri, vel quod ad vniuerſale bonum Societatis conueniat, vt accideret, ſi Artium curriculum in aliquo Collegio emenſus eſſet, vt eaſdem alibi prælegeret, ante Theologiæ ſtudium educeretur.] Quibus ex verbis non obſcure colligitur nõ niſi ob aliquam neceſſitatem eos, qui non dũ Theologiæ curſum peregerint, fieri debere Philoſophiæ Profeſſores: nam ſi Theologi non fuerint, minus erunt tuti in concludendo, in probando, in loquendo: ætatis minus maturæ: doctrinæ parum vberis: vix diſſoluere poterunt argumenta Infidelium iuxta Decretum Concilij Lateranen. neque ita Philoſophiam pertractabunt, vt Theologiæ deſeruiat. Tandem cum poſtea ad Theologiæ ſtudendum acceſſerint, vix poſſunt ſe gerere, vt diſcipulos decet.

11 Conſtitutiones 4. Par. Cap. 6. M. priuatum etiam & quietum ſtudium præſcribũt Noſtris, dũ audiunt Philoſophiam, quo tempore poſſent, inquiunt, ſi Rectori videretur, commentarium aliquem videre, qui ferè vnus & is quidem ſelectus eſſe deberet.] Hunc vero præceptor vnicuique diuidat, prout expedire iudicauerit, dummodo is Auerrois non ſit, nec obſcurior alius, niſi fortè in Metaphyſicis.

12 Duas quotidie lectiones, antemeridianam vnã, alteram pomeridianam, & quamlibet vnius horæ habeãt Profeſſores Philoſophiæ: quod autẽ ad morẽ dictãdi ſpectat, ſeruẽt, quod de Theologis dictũ eſt.

est. Qui vero non dictant, ita sibi temperent in legendo, vt quæ annotari oportet, commode excipiant auditores. Quod si præstari non poterit tam exacte, vt non frequenter accidat multa desiderari in scriptis discipulorum, quod assequi docentem non possint, lectione finita, ne repetitio, quæ statim sequi deberet, interrumpatur, discipulis curantibus potius ea, quæ scriptis desunt, resarcire, quam repetitioni attentos se præbere, operæpretium fuerit, priusquam ad repetitionem veniatur, aliquantisper subsistere Præceptorem, donec auditores, qui, per initia præsertim, lactãdi quodammodo sunt, expleant quæ inter scribendum exciderãt: eaque re quam breuissime fieri poterit expedita, inchoetur repetitio præsente Præceptore, eamque vt oportet, moderante, ita vt vnus repetat, audiant cæteri, vt habetur in 4. Par. Constitutionum Cap. 6. N. adhibitis & quidem seuerius remedijs, quæ in Theologica repetitione proposita sunt: sicubi vero id obtineri nullomodo posset, quòd grandiores iam discipuli eam repetendi legem non ferunt, diuidat Præceptor quaternos aut quinos, qui inter se repetant, vno aliquo Fratrum nostrorũ, si fieri commode potest, attributo singulis quaternionibus: Præceptor interim curet, vt ea res diligenter, & quietè peragatur: & nunc hæc, nunc illa obambulans auditorũ scamna, de dubijs, quæ suboriuntur, interrogandum se præbeat: impendatur autem repetitioni spatium semihoræ, etiam in Lusitania: demorari nanque in Schola Philosophos totas

duas

duas horas & dimidiam,vt modo sit,onerosum est Præceptori, & molestum auditoribus,quos priuato etiam studio consuescere non ab re fuerit, ne tanquam psitaci loqui semper videantur ex præscripto.

13 *Optandum est,vt Philosophia moralis, quam in nostris Scholis tractari iubent Constitutiones 4. Par. Cap. 12. C, introducatur in ea Collegia, in quibus tanquam Seminarijs instituūtur Nostri superioribus facultatibus. Huius enim scientiæ explicatio & á multis etiam nobilibus expetitur, & cū fundamenta iaciat moralis Theologiæ, multarum rerum onere leuare potest Theologos Professores, & prodest audituris ius ciuile, & adiumento est Nostris, si qui post auditam Philosophiam docturi sunt litteras humaniores, in quibus attinguntur crebro nonnulla,quæ ad morales quæstiones pertinent. Tandem hac lectione dum caremus, mancas & mutilas habemus Academias. Ea vero facultas cum Philosophiæ pars sit, Philosophis videtur prælegenda: & quidem anno tertio eadem hora,qua in secundo Mathematicam audiunt: neq; vero tribus lectionibus Metaphysicos nimium grauari putandum est,nam & totidem audiuntur tam á Physicis,quam á Theologis,cum præsertim ea lectio contēta sit tribus horæ quadrantibus, & quartus tribuatur repetitioni, vel modicæ intermissioni,antequā altera lectio succedat. Porro curandū est, vt non á lectore cursus Philosophici Ethica prælegātur,ne trium lectionum oneri succumbat.*

Vt

Vt autem vno anno possint octo libri Ethicorum (nam octauus, & nonus compendio percurrendi essent) absolui, satis erit sic singula capita Aristotelis exponere, vt cuiusque capitis sententia breuiter comprehensa, annotentur mox, & expendãtur quædam sententiæ celebriores: tum paucæ quæstiunculæ tractentur ex solis principijs Aristotelis, ijs omnino prætermissis, quæ ex reuelatis veritatibus pendẽt: quin potius de ijs differatur fusius, quæ vix attingit Theologus, vt de Passionibus, De Habitibus, De Virtutibus in genere, & alijs huiusmodi: atque hæc omnia maiore quadam exornentur elegantia sermonis, & cognitione Antiquitatis, Apophtegmatum, Adagiorum, Sententiarum ex Philosophis, aut Poetis, & alijs id genus. Habeat & Professor Ethicorum priuatas semel in mense Theses ac disputationes per horam suæ lectioni præstitutam, & in menstruis Philosophorũ disputationibus, Metaphysicæ auditor ponat duas etiam tresue Theses ex Ethicis, aduersus quas disputabitur mane, & vespere duabus extremis semihoris, Præside lectore Ethicorum.

14 *Constitutiones 4. Par. Cap. 15. §. 2. singulis, inquiunt, annis vnus Philosophiæ cursus incohabitur, & alius cum diuino auxilio absoluetur.*] *Et in Declaratione. C, Si opportunum nõ fuerit id ita omnino præstare vel quod desint homines, vel alias ob causas; præstabitur cum Præpositi Generalis, vel certe Prouincialis assensu, quod poterit.*]

15 Singulis Dominicis à prandio, vt habetur in Conſtitutionibus. 4. Par. Cap. 6. §. 10. defendantur Philoſophicæ concluſiones alternatim: primū à Metaphyſico: à Phyſico hebdomada altera: tertia vero à Logico, præſentibus ſtudiorum Præfecto, & tribus Profeſſoribus Philoſophiæ, quorum vnusquiſque ſtabit pro ſuo diſcipulo, qui reſpondet; cæteri iuuabunt argumentantes, & eorū proſequentur argumenta, ſed non niſi poſtquam animaduerterint argumentantem per ſe non poſſe vlterius vrgere vim argumenti vtiliter; id quod in publicis etiam diſputationibus obſeruetur, à Theologis etiam: & vt hæc diſputatio ſit omnibus vtilis, inter Theſes, quas Metaphyſicus proponit, aliquæ ſint pro Metaphyſicis; duæ treſue pro Phyſicis: totidem pro Logicis; Idque ex materijs, quæ tunc pertractantur in Schola. Tres erunt argumentatores per ſeſqui horam; & quidem contra Metaphyſicum primus erit auditor aliquis Theologiæ, ſecundus Phyſicus, tertius Logicus: aduerſus autem Phyſicum primus erit Metaphyſicus, alter Phyſicus, nouiſſimus Logicus: ijdem quoque erunt aduerſus Logicum: ſic enim ſatisfiet magis Conſtitutionibus. 4. Par. Cap. 13. §. 3. vbi ſtatuitur expedire, vt inferiorum claſsium auditores cum ſuperiorum ſtudioſis, & ij cum illis viciſſim diſputent. Optandum quoque eſſet, vt quoad eius fieri poterit, ſeruetur quod inſinuant eædem Conſtitutiones. 4. Par. Cap. 6. §. 10. vt hæ diſputationes eo loco ac tempore habeantur, quo externi etiam cum No-

ſtris

ſtris intereſſe, & argumentari poſſint.

16 Quolibet menſe tres Philoſophiæ Profeſſores cum Præfecto in Scholam vnam, quæ cæteris Philoſophorum claſsibus ſit capacior, cum omnibus Philoſophiæ ſtudioſis ad diſputandum conueniant: tres ſtudioſi ex ſcamno vno paulo editiore defendent Theſes, quilibet ex materijs, quæ tunc in claſſe tractantur: primus Metaphyſicus, alter Phyſicus, tertius Logicus. Idque per totum Scholarum tempus mane, & Veſpere: & mane quidem tres argumententur; contra Metaphyſicum aliquis Theologiæ ſtudioſus: contra Phyſicum Metaphyſicus, contra Logicum Phyſicus. Totidē quoq; à prandio argumentabuntur, ſed Metaphyſicus cum Metaphyſico, Phyſicus cum Phyſico, Logicus cum Logico; & priorum quidem duorum argumentantium cuilibet tres circiter quadrantes horæ tribuentur, tertio autem ſemihora, vt duas horas abſumant tres argumentatores, poſtrema namque ſemihora debetur Ethicis. Vbi vero non eſt niſi vnus Philoſophiæ Profeſſor, ad excitandos audientium animos, ter aut quater in anno inſtituat ſolēniores aliquas diſputationes pomeridianas in feſto alioue die feriato: idque eo ſplendore, atque apparatu, inuitatis etiā Religioſis, & Medicis ad argumentandum, vt ex ea re ſtudijs noſtris non infructuoſus aliquis feruor accedat.

17 In fine triennij, curſuſq; Philoſophici ad exhibendum ſpecimen aliquod ſuorum ſtudiorum, actum aliquem paulo celebriorem de vniuerſa

Phi-

Philosophia, qui eam audierunt, tueantnr. Id enim vehementius ad studendum inflammat adolescentes, & pudefacit desides, ac ignauos: Affert & Gymnasijs nostris auctoritatem non paruam. Verum ad huiusmodi actum admittendi non sunt, nisi qui multo plus quam mediocriter profecerint: alioquin & frigebit disputatio, & Scholarum collabetur auctoritas, & nimia defendentium multitudo pariet satietatem. Præstat ergo hos esse paucos sed egregie instructos, qui eius loci dignitatem sustinere possint. Quare ad id seligendi erunt examine præuio, quod non priuatim, sed (quod commodè fieri possit) publice habendum est: & si Nostrorum est, coram omnibus nostris Philosophiæ auditoribus; sin Alumnorum seu Conuictorum, coram omnibus sui Collegij Philosophis: sin externorum, coram omnibus externis Philosophis, saltem suæ Classis, quãuis externi ad hoc examen cogendi non sint nisi velint: ex Nostris vero Fratribus vel Alũnis vel Conuictoribus nullus ordinarie ab hoc examine excipiatur, sed omnes seuere examinandos se esse intelligant, vt inepti deterreantur à Philosophia, apti vero magis accendantur ad studium: erunt examinatores duo cum Præfecto, aut etiam plures si cuius Academiæ mos id exigat: neque semper ijdem, sed vt onus diuidatur in plures, aderit semper cum Præfecto Præceptor proprius, tertius vero vicissim commutetur, dummodo sit aliquis Professor, aut certe Theologiæ studiosus eo loco non indignus. Alumnos vero seu conuictores satis

tis eſt examinari à ſuo Præfecto, & duobus Philoſophiæ Repetitoribus, aut ſi ij defuerint, à prouectioribus duobus Theologiæ auditoribus: tametſi qui ad actum videbuntur idonei, priuſquam ad eũ ſeſe accingant, proprij quoque Præceptoris & ſtudiorum Præfecti Generalis iudicio eſſent probandi. Duret examen ſingulorum non minus duabus horis: quare ſtatim poſt Paſcha tertij anni poſſet incohari diſtributis dierum præſertim feſtorum vicibus eo ordine, quem Rector audito Præfecti & Præceptoris proprij conſilio exiſtimauerit commodiorem. Expedit autem vt per omnes primarias materias fiat examen: illas vero Præfectus eodem die vel pridie diſtribuet examinatoribus, ne in eaſdem concurrant, aut grauiores aliquas prætermittant; & ordinarie quidem res agetur per interrogationes, vt natura examinis poſtulat: admiſceantur tamen interdum breuiores quædam argumentationes, quibus exploretur magis reſpondentis ingenium. Actus autem totum Scholarum tempus occupet cum minimũ vel mane, vel à prandio: nam ſi breuioris fuerit temporis, nihil habebit dignitatis, nec magnum fiet ingenij periculum, nec niſi paucæ attingi poterunt quæſtiones: neque vero id futurum eſt cæteris rebus incommodum, quia pauciſſimi futuri ſunt, qui tanto præſtent ingenio, & doctrina, vt hoc actu digni cenſeantur: quod ſi complures fuerint, vt octo, vel decem, vel eo plures; neceſſe non eſt, vt eadem æſtate tot actus habeantur, ſed ita diuidantur, vt duo circiter in æſta-

tem cadant, totidem fere in tempus vacationum Autumnalium: alij in sequentis anni tempora distribuantur, vt in ferias Natalitias, in dies Bacchanaliũ, in Paschales vacationes, aliosue dies festos: Nec refert si tam longe distrahantur, dummodo cum fructu, & dignitate singuli obeantur: fient etiã ipsa raritate gratiores. Argumentatores vero tres esse oportet intra duas horas, & primum quidem aliquem ex nostris Professoribus Philosophiæ, vel Theologiæ: secũdum Doctorem aliquem externũ: tertium aut aliquem Theologiæ studiosum non mediocris ingenij, aut ẽt aliquẽ ex Defendẽtis condiscipulis, egregium tamen, cum enim bene percalleat fundamenta doctrinæ Præceptoris sui, acrius vrgebit, & inter ipsos condiscipulos vehementior æmulatio non parum auget atque excitat ardorem disputationis. Et quoniam horum actus oportet esse celebriores, interesse compellantur non solum Philosophi omnes tam auditores quam Professores, sed etiam Theologiæ studiosi, vt refricent memoriam rerum præteritarum, & frequentiorem efficiant conuentum: intersint etiam Professores Theologiæ, & omnes quidem, cum actus aliquis cæteris est magnificentior: in alijs vero alternatim, vt duo fere nunquam desint, qui laudando, instando, interrogãdo, aliaque huiusmodi præstando alacriorem, ac solemniorem reddant disputationem.

18 Caueant Philosophi, ne amplificent, quæ percurrenda sunt, vel res difficiliores, ac præcipuas perstringant, vel quæstiones alio transponant, quã opor-

oportet. Itaque in Prolegomenis Logicæ diſputent tantum, An ſit ſcientia, & de quo ſubiecto: tũ pauca de Secũdis intentionibus. Diſputationes Vniuerſalium differant in Metaphyſicam contenti tironibus tradere earum diſputationum breues definitiones ſub interrogandi, dubitandique charactere. De Prædicamentis etiam faciliora quædam, quæ fere attinguntur ab Ariſtotele explicent, cætera Metaphyſico relinquant. Librum ſecundum Periher. & ambos libros Priorum, præter primi prima capita 8. vel 9. compendio percurrant: exponant tamẽ quæſtiones illis proprias, breuiſſime vero eam, quæ eſt de Contingentibus, & nihil in ea de Libero arbitrio. Topicorum quoq; præter primum forte et ſecundum librum, & Elenchorum textus prætereundus eſt: Loci tamen & fallaciæ in commodiorẽ quendam ordinem redigantur, ne a Logicis ignorentur. In octo libris Phyſicorum compendio tradantur textus librorũ ſexti & ſeptimi, ẽt primi in ea parte, quæ eſt de Antiquorum opinionibus. In octauo libro Phyſicorũ nihil diſſeratur de numero Intelligentiarũ, nec de infinita virtute, & libertate primi Motoris, ſed hæc in Metaphyſicis diſputentur, & quidem ſolum de mente Ariſtotelis: nam ſecundum veritatem ſimpliciter pertinẽt ad Theologum, cui etiam relinquatur tota quæſtio De concurſu Dei cũ ſecundis cauſis, eũ tamen Philoſophi ſupponãt. Textus Secũdi, Tertij, Quarti librorũ de Cœlo breuiter perſtringantur, magna ẽt ex parte prætereãtur: nec tractentur quæſtiones, niſi paucæ

de Elementis, de Cœlo autem quæ diſſeri ſolent, relinquantur Mathematico, præterquam de ſubſtantia cœli, & de Influentijs; vbi vero non eſt Profeſſor Mathematicus, harum rerum epitome tradatur à Philoſopho. Libri Meteorologicorum, ſi vacat, redigantur in compendiũ: quanquam optandum potius eſſet, vbi fieri poteſt, vt ij libri eo tempore quo ſtudia remittuntur, cum vna tantum in die habetur lectio, exponerentur ab vno aliquo extraordinario Præceptore, vel ab ipſo Præceptore Curſus, ſi poſſet, & vellet, vltima hora pomeridiana. Si enim Meteora ſecundo, vel tertio anno inſerantur ordinarijs lectionibus, fieri nulla ratione poteſt, quin tempus neceſſarium præripiatur libris Phyſicorum, vel de Anima, vel de Generatione. Et mutiletur neceſſe eſt tractatio eorum librorum, atque interpretatio, qui ſunt omnes perdiligenter explicandi. In lib. 1. de Generatione, & primo item lib. de Anima antiquorum opiniones breuiter attingantur: in ſecundo vero libro de Anima expoſitis ſenſorijs non digrediantur Philoſophi in Anatomiam, & cætera, quæ Medicorum ſunt. Addãt potius, ſi vacat, Parua Naturalia. In Metaphyſicis, præter proœmiũ & magnam partẽ quinti, ſeptimi, duodecimi librorũ quorũ textus explicandi videntur diligenter, in cæteris neceſſe non eſt ordinate textũ interpretari: poſſent quidem in vnoquoq; libro ſeligi quidã textus, qui ſint tãquã fundamenta quæſtionum, quæ ad Metaphyſicum pertinent, dummodo de Suppoſito, & natura nihil

diſ-

disseratur, neque de aliis, quæ pendent ex veritatibus reuelatis.

10 Magnopere cauendum est, ne in libris Physicorum Professores tandiu morentur, vt paucos menses reseruent libris de Anima, & Metaphysicæ, quæ primaria pars est Philosophiæ, cum præsertim cæteris in libris quicquid disputatur, resoluatur vltimo in axiomata Metaphysicorum, vel in aliquot librorum de Anima sententias. Quare in iis Nostros oportet strenue esse exercitatos, & aliis potius quam istis libris detrahendum est, siquid detrahendum sit per temporis angustias. quocirca anno primo Logica explicetur, anno secundo libri Physicorum per sex menses, deinde libri de Cœlo, & prior liber de Generatione: Anno tandem tertio liber secundus de Generatione & libri de Anima per quinque circiter menses: Deinde libri Metaphysicorum per quinque seu cum minimum per quatuor menses: ii namque menses posteriores & æstiui sunt, & habent alicubi studiorum remissionem á prandio post Iunium: nec minus aliquid requiritur, vt tam multæ tamque arduæ quæstiones possint absolui. Porro ne secundus annus nimis oneratus videatur, Prolegomena Physicæ, quæ duos fere menses occupare solent, contrahenda videntur, & magna ex parte communicanda cum Logico, qui cum á multis quæstionibus, quas in Metaphysicam transposuimus, liberatus fuerit, potest sub finē librorum Posteriorum instituere pleniorem quandam de Scientia tra-

stationem & in ea differere de diuisionibus & abstractionibus scientiarum; de speculatiuo & practico: de subalternatione non solum in genere, sed etiam an scientiæ omnes subalternentur Metaphysicæ, de modo diuerso procedendi in Mathematicis et in Physicis de quo Aristoteles libro secundo Physicorum. Et quicquid de definitione dicitur libro secundo de Anima. Hæc enim & huiusmodi alia commodissime coniungi possunt, nec superant captum Auditorum, qui in fine Logicæ versantur.

20 In opinionum delectu generales regulæ Theologis præscriptæ, quatenus ad Philosophos pertinere poßunt, obseruentur. Illud proprie caueant, ne ab Aristotele recedant, nisi in ijs, quæ vel Fidei derogant aliqualiter, vel doctrinæ cuipiam, quæ vbique fere recepta sit, repugnant. Enixe quoque studeant communiores, magisque nunc approbatas Philosophorum sententias tueri, quales, exempli gratia, sunt, quæ sequuntur.

1 Materia prima habet propriam existentiam, seu actum entitatiuum.

2 Materiam primam, & fieri & esse sine forma per diuinam potentiam non repugnat.

3 Naturalis est motus cæli saltem secundum principium passiuum.

4 Est de ratione motus proprie dicti successio.

5 Intensio fit per additionem partium gradualium.

6 Motus & tempus sunt entia realia.

7 *De Anima intellectiua, etiam vt intellectiua, tractare Physici est.*
8 *In vno homine vna tantum est anima.*
9 *Anima rationalis, secundum Aristotelem, est immortalis, nec educitur de potentia materiæ, & est vere proprieque corporis forma.*
10 *Naturaliter demonstrari potest animam Rationalem esse immortalem, nec vnam in omnibus, & ita naturalem eße corporis formam, vt definitio Animæ ab Aristotele tradita ei competat vniuoce, secundum gradum etiam intellectiuum.*
11 *Anima rationalis, dum est in corpore & vt est forma corporis, ab eo non dependet, sed vere ac proprie per se subsistit.*
12 *Non negetur esse aliquã potentiã motiuam in substantia animæ, per quam anima separata per se mouere se possit.*
13 *Nec Brutum, nec hominis cogitatiua discurrunt formaliter.*
14 *Non datur sensus Agens.*
15 *Ab Appetitu sensitiuo seu Voluntate non minus distinguitur Potentia motiua, quam Intellectus, vel Imaginatio: tametsi has potentias ab animæ Angeliue substantia realiter distinguere cogendus sit nullus.*

Et aliæ id genus opiniones.

Onstitutiones 4. Par. Cap. 12. C. Tractabitur, inquiunt, Logica, Physica, Metaphysica, Moralis scientia, & etiam Mathematicæ, quatenus tamen ad finem nobis propositum conueniunt.] Conuenire autem videntur non parum, non solum quia sine Mathematicis Academiæ Nostræ magnò carerent ornamento, quin & mutilæ forent, cum nulla sit ferè paulo celebrior Academia, in qua suus non sit, & quidem non vltimus locus Mathematicis disciplinis: sed multo etiam magis, quia illarum præsidio cæteræ quoque scientiæ indigent admodum. Illæ nanque suppeditant, atque exponunt Poëtis ortus, occasusque syderum: Historicis locorum facies, atque interualla: Analyticis solidarum exempla demonstrationum: Politicis artes plane admirabiles rerum bene gerendarum domi, militiæque: Physicis cœlestium conuersionum, lucis, colorum, diaphanorum, sonorum formas, & discrimina: Metaphysicis Sphærarum atque Intelligentiarum numerum: Theologis præcipuas diuini opificij partes: Iuri & consuetudini Ecclesiasticæ accuratas temporum supputationes. Vt prætereantur interea quæ ex Mathematicorum labore redundant in Rempublicam

publicam

publicam vtilitates in morborum curationibus, in nauigationibus, in agricolarum studio. Conandum igitur est, vt sicut facultates cæteræ, ita & Mathematicæ in Nostris Gymnasijs floreant, vt hinc etiã Nostri fiant magis idonei ad varijs Ecclesiæ commodis inseruiendum, cum præsertim non parum indecorè careamus Professoribus, qui rerum Mathematicarum lectionem tam multis, tam præclaris vrbibus exoptatam habere posint. Romæ quoque si vnum, aut penè alterũ demas, vix vllus reliquus fiet, qui aut has facultates valeat profiteri, aut Apostolicæ Sedi præsto esse, cum de Ecclesiasticis temporibus disputatur.

2 Vt tãtæ paucitati ac penuriæ medeamur, duobus in Romano Collegio Mathematicis Professoribus indigemus. Quorum vnus sesquianno quotidianis lectionibus breue curriculum Mathematicarũ rerum conficiat a Nostris & ab externis audiendum, cuius initium Professor auspicabitur post Pascha Resurrectionis mane prima hora Scholarum auditoribus Logicæ, quia per id tempus fere parãt se ad Posteriora Analytica, quæ sine Mathematicis exemplis vix possunt intelligi; & cum sint paulo tunc prouectiores, impares non videntur oneri triũ lectionum. Illud tamen constitutum esse oportet, vt Euclidis elementa paulo spinosiora, aliqua semper interpretatione vel Geographiæ, vel Sphæræ condiantur, cum præsertim hæ res non egeãt magnopere cognitione omnium principiorum Euclidis, sed primorum quorundam, quæ postquam duobus circiter

citer mensibus exposita fuerint, ex tribus deinde quadrantibus, quibus Mathematica lectio circumscribitur, duobus prioribus sphæra aliave id genus gratiora tradantur, & in ijs ad studiorum usque finem perseueretur. Altero postmodum anno ijsdem auditoribus, qui Physici tunc erunt, prima hora Scholarum à prandio reliqua pars compendij Mathematici à P. Clauio conficiendi explicabitur. Cum vero ad Pascha peruentum fuerit, in gratiam nouorum Logicorum accedat altera lectio matutina, qua denuo Mathematicum compẽdium inchoetur: qui cursus ac recursus eodem ordine quotannis seruandus est.

3 *Professor alter, qui modo P. Clauius esse posset, constituatur, rerum Mathematicarum pleniorẽ doctrinam conferat in triennium, expliceta; priuatim Nostris octo circiter, aut decem, qui mediocri saltem sint ingenio, nec à Mathematicis alieno, & Philosophiam audierint, qui ex varijs essent conuocãdi Prouincijs, vnus ex qualibet, si fieri posset. Nec pauci futuri sunt, qui ex horum numero cupiant esse, si post Philosophiam quo tempore docent alij litteras humaniores, studeant ipsi Mathematicis: deinde etiam Theologiæ: ita sane vt primo biennio nihil præter Mathematicam audiant. Tertio vero anno duas etiã lectiones Scholasticæ Theologiæ cum earũ breui repetitione, quæ fiet in Scholis tantum, reliquum autem diem totum Mathematicis impendant. Porrò ex hac Academia eximij prodirent Mathematici, qui eam facultatem in*

omnes

omnes Prouincias, ad quas essent reuersuri, disseminarent, & Nostrorum tuerentur existimationem, siquando oporteret eos de Mathematicis respondere: Neque graue futurum est cuilibet Prouinciæ vnum aliquem ex suis Philosophis tertio quoque anno dicare Mathematicis cum spe tam eximij fructus.

DE

DE STVDIIS HVMANITATIS, hoc eſt, Grammaticæ, Hiſtoriæ, Poeticæ, & Rhetoricæ.

Oſtrorum progreſſus in literis Humanioribus magnæ curæ fuiſſe Patri Noſtro Ignatio ſanctæ memoriæ indicăt Cōſtitutiones, quæ de ijs non minus multa, quam de ſuperioribus facultatibus præcipiunt; & iubent eſſe Collegia quædam, quæ tota linguis docendis, diſcendiſque impendantur. Porro ad hæc ſtudia non vtilitas modo, ſed euidens neceſſitas, & nonnulla iuſtitiæ ratio debet Noſtros impellere, cum multorum Collegiorum reditus in onere docendi Grammaticam, literaſque Humaniores fundentur: cuiuſmodi obligationi ſatisfieri non poteſt, niſi per idoneos Præceptores: quales habituri non ſumus, niſi huiuſmodi ſtudia apud Noſtros floreant. Adde, quod linguæ Latinæ ſcientia atque vſu Noſtri cumprimis indigent propter variarum nationum communicationem: propter ſcholaſticas exercitationes, Theologorum etiam, & Philoſophorum: propter frequentes librorum & Tractatuum ſcriptiones: propter germanam intelligentiam Sanctorum Patrum, qui ſatis Latine ſcripſerunt: propter frequentem cum viris doctis conſuetudinem. Tandem horum ſtudiorum adminiculo potius, quă ſuperiorum facultatum Societas breui propagata

eſt in præcipuas orbis Chriſtiani partes: neque in ijs melius ac firmius conſeruari poteſt, quam ijſdem artibus, ob quas initio admiſſa fuit; & niſi hoc inſigne ornamentum, quo Deus Societatem cohoneſtare dignatus eſt, tueri ſtudeamus, verendum eſt, ne in eam barbariem, quam in alijs probare non ſolemus, facile dilabamur. Nã cæteras facultates, quæ per ſe ipſæ ſplendeſcunt, colimus non grauate: faſtidimus viciſsim ignobiliora ſtudia, & ad ea tanquã repugnante natura trahimur. Quare bonos agricolas imitari oportet, qui plus in ſatiuis, ac peregrinis arboribus alendis, quam in natiuis laborant: cuiuſmodi peculiaris humaniorum literarum cura grauiter commendatur Reg. 50. Prouincialis.

Dolent vero pleriqne omnes hæc ſtudia magna ex parte apud Noſtros concidiſſe, vt bono aliquo Grammatico, aut Rhetore, aut literarum Humaniorum perito nihil plane ſit rarius, ac difficilius inuentu: Fiet autem difficile magis in dies, niſi huic malo Superiorum ſedulitas vigilanter medeatur: Ex ijs vero, quæ ad id conferre videntur, pauca nunc attingemus. Et primo quidem non impune ferendum eſſet, ab ijs, qui ſtudijs altioribus vacant, contemni, & plane irrideri Grammaticos, ac Rhetores: id enim literas humaniores reddit odioſas: & meminiſſe Noſtros oporteret, arborum radices, ac fibras non eſſe ſpernendas: quippe ſine illis nullus eſſet virgultorum, foliorum, florum, fructuum decor, ac venuſtas. Secundo in actibus, & conuentibus publicis, inferiorum claſsium Præceptores non

debe-

deberent abijci in tenebras, aut ſtare inter turbas, ſed inter Philoſophos, & Theologos Profeſſores conſidere, cuiuſmodi honor officio, non perſonis haberetur, in Collegijs præſertim, in quibus id vſu receptũ eſt: in cæteris Rhetoricæ ſaltẽ Profeſſori is locus deferatur: alijs alius planè nõ obſcurus. Tertio in miniſterijs domeſticis obeũdis nõ eſſẽt vſqueadeo onerãdi Grãmatici, nec magis quã cæteri Profeſſores, cum illi non minus, ſed multo magis laborẽt in Schola, ijs præſertim diebus, quibus docetur; vix.n. aliquando inter ſcholaſticos, & domeſticos labores reſpirãdi locus eſt, vt dicant nonnulli ſe in piſtrino verſari toto tẽpore, quo Grãmaticã docẽt. Satis fuerit Præceptores in humilitatis ac obedientiæ ſpecimen ac exemplum in huiuſmodi functionibus occupari Dominico (niſi alius ipſis Profeſſoribus ſit cõmodior) die tantum, quod nunc in Collegio Romano ſeruatur, cuius conſuetudines in cæteris Collegijs ſeruandas eſſe ſignificãt Conſtitutiones. Potius auditores, ſiquando oporteret, onerandi eſſent, aut alij quorum munus minoris eſt aſsiduitatis, & laboris, quam Præceptorum. Aut ſi id fieri non poteſt, augeatur numerus Coadiutorum: Id vero ſi nec præſtari poteſt, alia ratione conſulendum eſt Præceptoribus, qui ex inſtituto pertinent ad Collegium: Confeſſarij vero ex conceſsione quadam, nec patiantur Rectores poſtremam haberi curam eorũ, quorum gratia & labore aluntur cæteri, nec putent grata fore Deo quæcunque agimus ex conſilio, niſi prius ſatisfiat præcepto, ac iuſtitiæ, ex qua

populis

populis, quorum reditu sustentamur, bonam debemus iuuentutis institutionem, de qua tamen non optime merentur, & vix nostræ obligationi respondēt Præceptores, quandiu amaro sunt animo. Quarto sua quoque Grammatici recreatione carere non debent, semel in hebdomada pomeridianis Scholis intermissis, vt præcipitur 4. Par. Constitutionum Cap. 13. F: & Regula 40. Rectoris, vel si id nullo modo potest obtineri, à prandio diebus Dominicis rusticari deberent. Quod si in æstate non potest fieri, alia quæratur ratio, vt recreentur ordinarie, & quidem missi à Superiore, sicut cæteri Professores: ea nanque cura Præpositorum mirifice exhilarat subditos, redditque alacres ad laborem. Quare in uestibus, in cubiculis, in libris, alijsque rebus necessarijs nihil ferè intelligatur esse discriminis inter istos, & illos Professores. Quinto cum quis se strenuè, ac patienter gerit in docendo, non inde sumatur occasio magis ac magis illum onerandi, & diutius in eo labore detinendi, alioquin, ne id sibi contingat, segnius alij, atque oscitantius suo munere fungentur. Sexto siquid carminum, aut orationū publicè proferunt, aut pronuntiant, intersint Superiores, videant, audiant, collaudent, & cæteros iubeant interesse; sin nihil tale scribunt, atque edunt Rhetores, et Grammatici, eos vrgeat Rector, atque inflammet ad hoc exercitationis genus, & sicut præmia distribuuntur externis, non ab re foret ter aut quater in anno egregias aliquas siue solutas, siue astrictas, compositiones Nostrorum publice

blice pronuntiari vel in Refectorio, vel in Vinea cum aliqua celebritate, & conuentu omnium. Septimo nonnulli quoque, qui post Theologiæ studium Scholis inferioribus sese addicerent, non parum iuuerit, si ad Professionem admittantur, aut si cum vllis dispensandum sit, cum ijs dispensetur etiam: vt aboleatur opinio quorundam, qui de studijs humanioribus parū honorifice loquuntur, aut sentiunt. Octauo: per octauū vel decimumquintū quemq; diē conuocandi essent à Rectore, & (quod eius Regulis valde congruit) beneuole rogandi, quid eis desit, qua in re iuuari velint, quidve optatos Scholarum progressus impediat, quid emendandum, quid commutandum, quid amplificandum occurrat. [redacted] in ijs, qui vel in Societa- + Octauo
tem cupiunt admitti, vel admissi iam ad superiores facultates profitendum promouendi sunt, alijs (si cætera valde imparia non sint) præferantur, sedulo etiam quærantur ij, qui literis humanioribus magis excellunt. Tandem illud vniuersim habēdum est, Rectoribus nihil antiquius, nihil optabilius esse debere, quam vt salua religiosæ pietatis disciplina Præceptorum conseruet hilaritatem, & in ea posita esse præsidia omnia Scholarum bene gerēdarum existiment. Iam vero aliquanto propius ad huiusmodi studiorum temperationem, institutionemque accedamus, quæ dilucida, ac distributa magis vt sit, priusquam ad ea, quæ propria sunt Humaniorū Scholarū singulis, descendamus, capita quædam exponemus eorū, quæ cōmunia sunt vniuersis.

SEPARANDANE SINT HVMAniorum & ſuperiorum facultatum ſeminaria.

CAP. I.

N expediat Noſtrorũ ſtudioſorũ Seminaria, quæ propria ſingulis Prouincijs eſſe debẽt, ita ſeparari, vt in aliquo Collegio floreant ſtudia Humanitatis, in alio vero Philoſophiæ, & Theologiæ, merito dubitatur. Videretur admodũ quidẽ vtilis hæc ſeparatio, tũ quia ex multitudine, nõ parua confuſio: tũ quia qui Grãmaticæ et Humanitati vacant, vileſcũt coram Philoſophis, & Theologis, quorum ſplendore ita opprimuntur, vt pene contemni videantur: tum quia ſi in alteram partem propendeat fauor Superiorum, alteram planè iacere oportebit. Neque vero ius æquabile ſeruari poteſt, cum Superioribus facultatibus plus debeatur: & ſi poſſet, fauor ille diuiſus neutram partem, vt par eſt, foueret: tum quia non pauci ægre ferunt ſe poſthaberi alijs, quos vident quotidie ad Philoſophiam promoueri, ſe vero ad inferiora deijci: tum quia Collegium vnum vix duplicati ſumptus onera ſuſtinere poteſt. Tandem Conſtitutiones in hanc ſeparationem propendent Par.4.Cap.7.B. Contra vero huiuſmodi ſeparatio non multum vtilitatis pollicetur: tum quia inſignes Humanis

maniorum literarum Doctores in primario Collegio oportet esse, in quo Philosophia, & Theologia vigent. Quod si Nostri, qui ad literas humaniores præcipuè instituuntur, amandentur in aliud Collegium, priuabimus Nostros auditores illustribus magistris, & illustres Magistros Nostris auditoribus: tum quia ipsa multitudo Scholasticorum, & Scholarum varietas splendorem & feruorem studijs afferre solent non modicum: tum quia mutuo se iuuant ac fouent vtraque studia. Nam in suarum disputationum præfationibus indigent Philosophi ac Theologi Humanistis, quorum etiam versibus, & orationibus recreantur interdum. Humanistæ quoque in obscuro iacerent, nisi suarum exercitationum testes, spectatores, approbatores haberent Philosophos & Theologos. Tum quia aliquot Academiæ certas habent fundationes pro vtrisque studijs, vt seiungi non possint. Fortè res ista magnæ deliberationis non indiget. Nam Collegiorum quædam primaria sunt, atque insignia, vt Romanum & similia; & horum amplitudo exigit omnium studiorum complexionem; Doctores etiã quam optimos in omni facultate: quare ad eos mittendi sunt, quicunque pollent ingenio in ea natione aut prouincia: quædam vero primaria non sunt, nec magnorum prouentuum: & in ijs ipsamet fundatio postulat separari superiora ab inferioribus studijs, cum vtrisque non suppetant reditus: qui sicubi essent paulo magis opimi, ampliandus videtur numerus Philosophorum & Theologorum,

quo magis ſtudia ferueant. Nam ſi diuidantur reditus ad alendos hinc paucos Humaniſtas, hinc paucos Theologos, & Philoſophos, vtraque ſtudiorum pars ſuorum paucitate frigeſcet.

HV-

HVMANITATIS DOCTORES quos, & quales oporteat esse.

CAP. II.

Egerrimè dispẽsandum videtur, vt aliqui, qui Philosophiæ ac Theologiæ alijsve Societatis ministerijs vacaturi sunt, non doceant aliquandiu Humanitatem vel Grammaticam in Scholis inferioribus. Nam primo si qui excipiantur, cæteris querelarum & æmulationum præbetur occasio: ipsum etiam magisterium Grammaticæ contemnitur, tanquam vile aliquid, atque ignobile, si ab illo Superiores eximant eos, quorum existimationi, vel autoritati volunt esse consultum. Secundo quia linguæ Latinæ vsus late patere videtur in omnia ministeria Societatis nostræ. Illum vero consequi vix possunt, nisi qui Grammaticam, vel literas humaniores aliquando docuerunt: contra vero si qui ab onere Scholarum immunes ad alia officia promoueãtur, in ijs parum decorè illos versari experimur: nam & Concionatores nonnunquam errant in pronuntiando: Confessarij quoque si quem Latine debent audire, æstuant, atque implicantur: præterquam quod vix commodè intelligunt Patrum homelias, & Breuiarij lectiones, quas tamen interdum eos cum Prælatis recitare contingit, vt omittantur errores in Missa legenda. Tertio Proderit

eadem exercitatio non parum futuris Superioribus: experimur enim nusquam maiorem rationem studiorum & Professorum haberi, quam in Collegijs, quorum Rectores aliquando Scholarum onus sustinuerunt, & alijs misereri didicerunt ex ijs, quæ passi sunt: alioquin effundunt se totos in res alias, ea quæ numquam pertractarunt, non magnopere promouentes, cum tamen pro literarum studijs Collegia instituta sint. Præterquam quod incidunt nonraro difficultates in Scholis, Collegiorum præsertim minorum, quæ superari vix poßunt, nisi à Rectore harum rerũ perito, alioquin vel res non bene is constituet, vel si quando bene, ægre Præceptores acquiescent, vix credentes ab homine ignaro recte posse ista pertractari. Imo si quando oporteat aliquid paulo durius statui in Præceptores, obstrepunt incusantes Rectoris inexperientiam. Ministros etiam oporteret prius ea in re esse versatos, alioquin nimium onerant Magistros, & curam maiorem habere vidẽtur Coadiutoris vnius, quam omnium Præceptorum: Ipsos etiam auditores à studijs abstrahunt alieno tempore &c. tandem decet Superiores lingua Latina vti posse, si quando oportet agere cum Transalpinis, cum Prælatis, in Congregationibus &c. quod vix præstare possunt, si linguæ Latinæ præcepta, quæ didicerunt, non etiam vsu docendi confirmauerint. Quarto si huiusmodi occupatio omnibus generaliter imponatur, singuli ferent eam libentius, & reiecta omni spe declinandi hoc onus, studebunt etiam ita se com

parare,

parare, vt hoc munus, quod aliquando subeundum est, exerceant quam commodissime. Contra vero si quos animaduertunt eximi, putant etiam sibi patere aliquot effugia, & tanquam cuniculos: quare causantur & obtendunt vel capitis imbecillitatem, vel imperitiam Grammaticæ, & Humanitatis, vel præpropere inuadunt in alias occupationes. Hæc vero aliaque id genus facile tollerentur, si persuasum esset omnibus hanc molestiam singulis aliquando deuorandam esse: & si diu non possunt, per annũ saltem; & si altiora nesciunt, ad infimam classem mittendos, vt doceant rudimenta Grammaticæ, ne quis ignorantiam causetur. Neque vero ab onere docendi Grammaticam liberandi videntur Theologi, qui eam nunquam docuerunt, siue in Societate, siue extra studuerint Theologiæ. Istud enim ministerium cum ex ordinarijs vnum sit, & prodesse possit etiam Theologis ad Latinæ linguæ, & humilitatis exercitationem, nullus ordinarie videtur eximendus; tametsi cum cætera paria sunt, docendæ Grammaticæ partibus grauandi potius videntur cæteri, quam Theologi, horum enim & maior est paucitas, & vsus multiplicior. Si qui tamen excipiendi videntur, esset hoc indulgendum vel Valetudinarijs, vel ijs, qui ingrediuntur Societatem grandiores iam, vel quorum insignis esset spes, & necessitas pro grauioribus occupationibus. Hos enim excipi ferè nullus indigne fert.

2 *Longe vero vtilius videtur Scholis Humanitatis & Grammaticæ, vt has Nostri doceant, an-*

tequam audiant Philoſophiam, quam poſtea. Primo quia inferiorum claſsium Præceptores in ſingulis pene rebus indigent directione Præfecti & Rectoris propter quotidianas difficultates in pueris regendis, promouendis, examinandis, expellendis &c. at Philoſophi non tam faciles ac tractabiles ſe exhibent Præfecto: poſſe ac debere ſe multa conſtituere exiſtimant, nec in ſingulis alieno ex arbitratu pendere: quin etiam dum adhuc in humili loco verſantur, & Nouitiatus feruorem retinent, alacrius humeros ſubmittunt tot laboribus, ac moleſtijs, quibus Doctoris munus implicatur. Secundo poſtquam Philoſophorum ſubtilitates deguſtarunt, adduci vix poſſunt, vt Grammaticorum tanquam ſpinoſis, & inſipidis inſtitutionibus delectentur: quare non raro deprehenſi ſunt in cubiculis abiecta Grammatica Philoſophiæ ſcriptis incubare: & ſi qua ſe præbet occaſio, facile excurrunt in Philoſophorum digreſsiones, quæ ad oſtentationem potius, quam ad vtilitatem pertineant. Tertio ſi ex Philoſophia ad Grammaticam reuertuntur, tam Grammaticæ, quam Theologiæ ſubſecuturæ incommodant. Nam vel ſerio ac ſtrenue ſtatuunt vacare Grammaticæ & Humanitati, vel oſcitanter, ac perfunctorie. Si ſtrenue, cum poſtea ad Theologiam aſcenderint, nihil plane recordabuntur Philoſophiæ, quam conſtat iacere fundamenta Theologiæ. Sin perfunctorie, magna fiet auditorum & totius Scholæ iactura, & hoc potius pertimeſcendum eſt, nam barbariem, quam ex Philo-

ſophis

ſophis hauſerant, dediſcere non poſſunt ſine magno labore, hunc vero fugimus libentius, quam ſubimus: qua re vel barbariem non deponunt, vel ſero tandem. Satius eſſet Grammaticam, quam didicerunt, vſu ſtatim docendi confirmare, vt linguæ Latinæ peritia facile poſtea conſeruetur, etiam cum opus fuerit Philoſophiam vel Theologiam profiteri. Quarto etiam Philoſophiæ prodeſt magiſterium Grammaticæ, hoc enim ita exercentur atque excitantur ingenia, vt aptiora poſtea fiant ad ea percipienda, quæ Philoſophi diſputant: præterquam quod ætas ipſa quo maturior eſt, eo altiores agit radices in Philoſophorum ſpeculationibus. Quinto Grammaticæ ſtudia alacritatem quandam iuuenilem deſiderant, & niſi à pene pueris decurrantur, non poſſunt vberiores fructus à grandioribus expectari: ſi quid vero iunioribus deeſt autoritatis, aut vſuperitiæ, facile eſt ſuppleri à Præfecto, qui Grammaticæ claſſibus ſedulo aſſiſtit. Sexto eſt etiam hoc probationis genus, vt priuſquam tanto labore ac ſumptu Societatis noſtræ fiant Philoſophi, aliquid vtilitatis incipiant afferre, & periculum ſui facere in noſtris miniſterijs: magis vero docendo, quam diſcendo agnoſcitur, quid quiſque præſtare poſſit. Et ſi ante Philoſophiam graue alicui videretur ad docendam Grammaticam deſcendere, fiet poſt Philoſophiam fortaſſis contumacior, quòd Philoſophus iam non magnopere videatur noſtra opera indigere, cum eo ſit proue-

ctus,

ctus, vt sibi ipse satis esse possit. Septimo peracto Philosophiæ cursu solent non pauci sibi præstituere vitæ quendam statum, ad quem se magis esse idoneos vel propensos intelligunt. Itaque ita cogitationes suas & studia omnia moderantur, vt exigere arbitrantur præiudicatum illum statum: ex quo fit, vt eorum animus proprijs quibusdam rationibus & consilijs præoccupatus minus quiete ac libere ad progressus in re Grammatica tam suos, quam suorum puerorum possit aduerti, aut intendi. Id vero ante Philosophiam vix accidit. Quare se totos exponunt, aut componunt ad Superioris arbitratum. Tandem Pater Annibal Codretus in literis humanioribus egregie versatus scripsit è Gallia enitendum esse magnopere, vt qui Grammaticam docturi sunt, nihil Philosophiæ antea degustauerint: illa enim sic solet animus absorberi, sic plures in partes mens distrahi, sic sermo latinus inquinari, vt vix vnquam postea soleant Nostri egregium aliquid præstare in litteris humanioribus. Constitutiones etiam 4. Par. Cap. 9. §. 2. dum statuunt ordinarie non esse Nostros è Collegio, in quo didicere Philosophiam, educendos; antequam Theologiæ dent operam, non obscure significant Philosophiæ, & Theologiæ cursus esse continuandos, & propterea Grammaticam docendi tempus non Philosophiam inter ac Theologiam interponendum, sed Philosophiæ potius præmittendum. Id quod etiam constitutum fuit in Prouinciali Congregatione Roma-

mana Anno 1575. Cap. 23. Quare præter Rhetoricæ Scholam, quæ Philosopho Doctore videtur indigere propter maximam huius facultatis cum Dialectica cognationem, & adhuc præter Humanitatis classem in primarijs Collegijs, scholis cæteris præficiendi videntur nondum Philosophi, nisi ætatis morumve ratio vel magisterio ineptos plane probet adolescentiores, vel a Philosophia retardandos non esse suadeat æquo grandiores,

3 *Esset autem operæpretiũ, vt non minus triennio (quamuis id & prorogari; & contrahi possit arbitrio Præpositorum) in Scholis inferioribus singuli versarentur, quia tã crebra, ac frequens Præceptorum mutatio plurimas excitat ciuium querimonias. Ipsi etiam Præceptores non possunt breuiori tempore perfici in re Grammatica, & cum intelligere incipiunt, quæ sint boni Præceptoris partes, amouentur à docendo. Quin etiam si modico tempore sciunt se in ijs Sholis moraturos, vix ad id, quod agendum est, animum possunt adiungere, & dum aliò spectant, & ad altiora se comparant, satis esse putant, si quoquomodo impleãt præsentis temporis functionem.*

4 *Porro quæsitum est, an expediat esse aliquos, qui (si se ad id sponte obtulerint) scholis inferioribus addicantur perpetui Præceptores. Vtile sane id videtur: Tum quia diuturno docendi vsu euadunt eximij Doctores: tum quia eorum exemplo animantur cæteri ad hoc munus hilariter obeundum,*

dum, saltem ad tempus; tum quia est insigne quoddam humilitatis exemplum. Contra vero id non videtur magnopere optandum. Nam inferiores classes Grammaticæ non indigent valde diuturno tempore, vt quæ sunt illis propria sciantur. Qua re sine incommodo scholarum seruari possunt Præceptorum commutationes & vices, quo suauius ac libentius toleretur hoc onus, & cum minore valetudinis detrimento. Ea vero perpetuitas sicubi optabilis esset, conueniret maxime classibus Humanitatis, & Rhetoricæ, quæ præstantes quosdam Præceptores, & in omni eruditione versatos, & Tulliani styli laude conspicuos desiderant, quæ nõ possunt nisi annorum multorum spatio comparari. Verum neque id semper accidit ex animi sententia, cum perpetuitas ista otij atque ignauiæ ansam nonnullis possit exhibere: postquam enim primis aliquot annis aliquam sibi existimationem, & doctrinæ opinionem collegerunt, malunt præteriti, licet modici, laboris fructu, ac nomine frui, quam nouis confici laboribus. Itaque nihil fere nouæ supellectilis, nihil eruditionis parant, sed hærent in eodem fere; & quæ docuerunt, eadem licet aliter atque aliter docent, & quod peius est, ac si diuturno opere defatigati essent, non posse se aiunt, sicut antea, laborare in auditoribus exercendis: quare frigent plane omnia, & libenter poscunt adiutorem, qui si indoctus est, nocet potius: sin doctus, vt quid duo in vno opere occupantur, cum possit alter suam in res alias operam conferre? Ea vero re in vtramque

partem iactata, tandem visum est valde optandum esse, vt multi (videlicet neq; ingenio, neq; doctrina abundantes) se se etiam inferioribus classibus perpetuos magistros dicent. Si nihil aliud hoc inde consequemur, ne adolescẽtes maioris ad doctrinã indolis in docẽdi munere inuiti, sine discipulorũ fructu, & cũ sua iactura diu versentur. Atque adeo Prouinciali faciendum videretur, vt ex ijs, qui ad Societatem sese adiungunt, si quos nactus esset eiusmodi, qui per ætatem, & ingenium non magnos in grauioribus studijs processus facturi viderentur, hos (cum id sine vocationis periculo fieri potest) priusquam reciperet in Societatem, benigne & comiter adhortetur, vt velint & apud se statuant perpetuo, aut quoad Superioribus videatur, pueros docere quod in Hispanijs factitatur, & succedit ex sentẽtia. Ex ijs autem, qui hisce Scholis se se addicunt, si qui defatigatione aut satietate docendi, minus diligentes se se in suo munere præbeant, vacent vno alterove anno, & postquam vires refecerint, redeant ad Scholas, id si fructuosum esse speratur: sin minus, officijs, ac muneribus alijs occupentur.

5 Iamvero Scholis nostris admodum conducibile videtur, eos qui nunc primum incipiunt docere, non statim (nisi præsens necessitas, aut aliquorum præstans indoles ac doctrina aliud exigant) fieri Præceptores primæ classis Grammaticæ, aut Humanitatis, etiam si alioquin ad id inepti non viderentur, sed initium facere ab infimis fere classi-

bus, & quotannis ad Superiorem progredi cū magna parte auditorum suorum, quia prima illa ruditas, atque imperitia regendarum scholarum minori cum damno in infimis, quam in supremis classibus vsu docendi paulatim deponitur: & si quid erratur à nouis Doctoribus, tolerabilius est in minimis, quam in maximis errari: naturæ quoque ordo postulat, vt à leuioribus ascendatur ad grauiora. Huc quoque accedit, quod non toties auditores magistros, aut magistri auditores commutarent nō sine aliqua temporis iactura, donec vtrique alteros agnoscant, & intelligant, quid cuique præstandum sit: sed cum ascendentibus Magistris ita Discipuli ascenderent, vt essent fere semper ijdem & auditoribus magistri, & magistris auditores. Id quod seruandum videtur in minoribus certe Collegijs, si non potest etiam in maioribus ac præcipuis, quod in his & magistris multi præsto sunt, ad quos confugiant, & Scholæ satis habent autoritatis, neque magistrorum mutatio magnum momentum habet. In illis autem cum Scholarum autoritas fere ex magistrorum opinione, & autoritate pendeat, incredibile dictu est, quantum incommodi afferat mutatio magistrorum, cum notis, & magna existimatione præditis ignoti, & nulla doctrinæ opinione succedunt, præsertim cum quem consulant, habeant neminem. At si qui primæ Scholæ præfuturi deinde sunt, priore anno secundæ præerunt, famæ aliquid interea colligent: sese ad Superiorem scholam comparabunt: quibus rebus egeant disci-

puli,

puli, videbunt: eos secum ad superiorem claßem deducent. Efficient denique, vt Magistrorum mutatio quæ tot sæpe tragœdias excitauit, non admodum sentiatur.

6 Denique scholis consultum esset quam maxime, si futuri Præceptores duobus ante mensibus, aut eo amplius priuatim ab aliquo peritissimo exercerentur in ratione legendi, docendi, emendandi, scribendi, & Scholam regendi. Hæc enim si ante non didicerunt, ea postmodum discere coguntur cum auditorum damno, & sero proficient post existimationis iacturam, & forte nunquam deponent inolitum vitium: quod interdum nec magnum, nec inemendabile est, si principio curetur: non curato autem fit prope inutilis, qui alioquin esset vtilissimus: dici vix potest, quam moleste emendari patiantur Præceptores, postquam certam aliquam docendi rationem inierunt, & quam crebræ ea de re cum Præfectis contentiones audiantur. Ab hoc malo Nostris vt sedulo caueatur, studiorũ Præfectus, qui fuerit in primario Collegio, ex quo litterarum Humaniorum & Grammaticæ Professores solent educi, quotannis sub extremam circiter æstatem tribus fere mensibus antequam sequentis anni studia instaurentur, Rectori ac Prouinciali reuocet in memoriam, si nouis in annum alterum Præceptoribus indiget Prouincia, deligant vnum aliquem in Scholis moderandis valde versatum, siue sit ex Professoribus, siue ex Theologiæ, Philosophiæve auditoribus, ad quem quotidie per horam

ram futuri Doctores conueniant, vt ad nouum ab illo instituantur magisterium, vicissim prælegendo, scribendo, dictando, emendando, aliaque munia boni Præceptoris obeundo.

Hactenus de Præceptoribus: nunc de ipsis Humanitatis Partibus recte constituẽdis, ac tradendis agendũ est.

QVAN-

QVANTVM REFERAT OPTIMA nostros vti Grammatica, quæue eiusmodi videatur.

CAP. III.

Voniam totius Humanitatis fundamentum in arte Grammatica positum est, ab ea videtur exordiendum esse. De ea vero facultate præcepere quã plurimi: sed in optimo seligendo laborandum est inprimis: nihil enim præclare sperari potest de male ruderata initio structura: nec facile est, si quã barbariem puerorum tener animus combiberit, exuere: nam quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu. Superioribus plane annis per varios itum est Grammaticos; & cum priores non placerent, alios atque alios subinde in Scholas nostras adsciuimus. Quæ tam crebra commutatio nec leuitatis nota, nec doctrinæ iactura caruit, quod homines nostri, quo tẽpore oportuit eos ad meliora proficere, cogerentur identidem noua conquirere: dediscere, quæ didicerãt: & tãquã de vertẽdo solo potius, quã de statuendo domicilio cogitare. Igitur è re nostra quamplurimum fuerit vnum aliquem Grammaticæ facultatis scriptorem nancisci, qui iure optimo possit cæteris anteponi: repertum vero ita constanter retinere, vt turpe esse posthac existimemus iterum incertis quasi sedibus vagari. Et

quidem in ea re strenue laborasse videtur Emmanuel noster. Significationes enim, & Constructiones Verborum, Nominum, aliarumque partium orationis ex optimis collegit autoribus, & in methodum redegit accuratissimam. Siquid igitur in Syntaxi latinum, purum, tutum, elegans optari potest, id non ex alijs Grammaticis, qui ea de re vel falso, vel improprie, vel barbare praeceperunt, sed ex Emmanuele petendum videtur. Ordo fortassis non nihil commutandus esset, vt facilior, planior, aptior pueris reddatur. Ordo siquidem Emmanuelis ijs fere laborat incommodis. Primo quidem, quod in rudimentis, quæ primo loco tradenda sunt pueris,
Pag. 126. quatuordecim ponit præcepta toti Syntaxi communia, quæ plus habent obscuritatis, quam vt intelligi possint à tironibus. In ijs enim aliquid præcipitur de Gerundijs, Supinis, Participijs, Infinitis. Additur et aliquid de Causa, de Instrumẽto, de Tẽporis continuatione, & huiusmodi alijs, quæ pueris nunc primum ingredientibus tanquam salebræ, aut tricæ obijci videntur. Secundo sub initium libri secundi & Syntaxeos, Regulæ quædam tradũtur, in quibus mentio fit Neutrorum, Deponentium, &c. quorum expositionem nullam autor præmiserat in 2. lib. sed in Rudimentis pag. 116. vbi tot Generum & classium verborum coaceruatio obruit puerum. Adde quod aliter in Syntaxi, aliter in Rudimentis Verba actiua, & neutra describit atque explicat: quod confusionem parit non modicam. Tertio quod in omni Syntaxi eundum sibi putauit per casus: cuius-

iusmodi ordo postulat,vt principio difficiliora quædam ponantur,quæ postea facilius intelligerentur, vt in Genitiuo explicando afferuntur nonnulla de Refert & Interest supra captum eorum, qui lactis indigent potius. Additur & nescio quid de Sum, cum ad aliquid pertinere significat, obscurum, & obscure. Alia multa huiusmodi occurrunt difficiliora, quæ tamen suscepti ordinis ratio principio collocari exigebat. Quarto Verba omnia, quæ ad eundem casum pertinent, in vnum colligit, cuiuscunque sint generis. Miscuit itaque Actiua Deponētibus, Neutra Communibus, Personalia Impersonalibus. Quam methodum probarent quidem maxime Philosophi, qui in certa quædam genera res vniuersas rēducunt: At non omnis ordo quo exactior, clarior etiam est, alioquin frustra Philosophi alium naturæ, alium doctrinæ distinguunt ordinem. Alius igitur inseruit ordo subtilitati, alius perspicuitati. Certe Emmanuelis ordo ex omni genere verba omnia in vnum casum coaceruātis subtilissimus est; sed pueris non admodum commodus, quorum fere lactescens ingenium tam variorum generum connexione, & tam dissimilium terminationum colligatione, tanquā versicoloribus aulæis, aut varijs luminibus simul obiectis imbecillior oculus præstringitur. Quinto in vno quolibet casu exponendo redigit multa verba in duo vel tria vel plura quædam capita, verbi gratia, omnia verba, quæ significāt obsequium, vel possessionem, vel quæ significant studium, &c. Hæc gene-

ralitas quanto methodica magis est, eo minus apta tironibus, qui axiomatum generalium non sunt capaces, sed singularium potius: in pueris enim viget magis sensus, qui est singularium, quam intelligendivis, ad quam generalia pertinent: præterquam quod horum generalium tot sunt exceptiones aliquando, vt vix diiudicari possit, ex ijs ne, an ex illis regula constituenda sit. Sexto, esto hæc generalia capiãtur a pueris: at ea singularibus adaptare non est puerorum; quali enim iudicio opus est, vt digno scant, an Adulor sit verbum obsequij, an Fruor sit verbum possessionis, &c? Quam vero generalia singularibus applicare arduum sit, indicant scientiæ Medicorum, Nautarum, & Casuum conscientiæ, & consultationes prudentium. Hæc & alia huiusmodi incommoda obseruari possunt in Emmanuelis ordine, optimo quidem per se, sed minus apto tironibus. Cum igitur illius res, & institutiones egregiæ sint, sed non plurimum fructuosæ ob methodũ obscuriorem, operæpretium videtur eas tanquam vberes vites in eum dirigere ordinem, qui feracior esse speratur: posset vero res tota hoc fere modo digeri.

2 Duas in primarias partes tota Syntaxis tribuenda esset. In quarum priorem conferatur simplex omnium verborum constructio, diuisa in ordines Actiuorum, Passiuorum, Neutrorum, Communium, Deponentium, Impersonalium. Actiua quoque in suas classes bene Latina & perspicua oratione subdiuidantur, quas ponit Emmanuel

lib.

lib. 2. pag. 178. In qualibet vero classe ponatur mediocris aliquis & selectus sane numerus verborũ, quæ essent ex solo Emmanuele desumẽda, quia eorũ constructiones, & significationes fidelius, quã cæteri, obseruauit: ponãtur vero seorsim verba singula cũ suo vulgari significatu quia singularia, & simpliciter tradita puerorũ ingenijs aptiora sunt, & inhærent altius, discunt enim more psitacorum, potius ex impressione sensuum, quam ex acrimonia iudicij hæc & illa conferentis, aut connectentis. Idem fiat postea in Passiuis ex pag. 187. deinde in Neutris ex pag. 189. tum in Communibus ex pag. 188. postea in Deponentibus, postremo in Impersonalibus.

Et quoniam imbecillitati puerilis ingenij sic consulendum est, vt cum paulo magis confirmatum fuerit, non defraudetur perfectione doctrinæ, non ab re fuerit ad finem primæ classis Actiuorum (idem iudicium sit de alijs classibus tum Actiuorum, tum Neutrorum & aliorum) post simplicem Verborum ad eam classem spectantium enumerationem, subijcere, tanquam appendicis loco, ex Emmanuele obseruationes quasdam vtiliores de significatu, seu constructione cuiusque verbi seorsim.

3 Ad posteriorem Syntaxeos partem pertinent difficiliora quædam, tradenda prouectioribus, qualia sunt insignia quædam accidentia verborum, vt Gerundia, Supina, Participia &c. Huc etiam pectat nominum regimen, & aliarum partium

orationis; huc & figurata constructio. Quæ omnia sic digerenda videntur. Primo loco ponantur quatuordecim illa præcepta toti Syntaxi communia, quæ habentur pag. 126. demptis ijs, quæ supra videntur exposita cum verbis. Deinde veniatur ad secundum Emmanuelis librum, cuius et res ipsæ & rerum ordo integra retinenda videntur, recisa solum ac dempta verborum constructione cum suis obseruationibus, hæc enim reiecta sunt in priorem Syntaxeos partem, & alio digesta ordine, nec repetenda nunc videntur: tum quia satis iam exposita fuerunt superius: tum quia diuersus ordo, quo ab Emmanuele ponuntur, præteritorum memoriã perturbaret. Quare nihil iam amplius hic de Verbis agendum: sed alia sit materies, alius ordo, aliæ obseruationes: idque eo prorsus modo, quo ab Emmanuele ponuntur, ita vt primum Regulæ exponantur omnes: deinde redeatur ad Appendices. Hac vero distributione id assequemur, vt prouectioribus, qui eum ferre possunt, Emmanuel ita tradatur, sicuti est: rudioribus vero ruditer emansus, & clariore methodo explicitus offeratur, & coniungatur simul perspicuus Italicæ Grammaticæ ordo a Prisciano, Phoca, Diomede, cæterisque antiquioribus obseruatus, quo lactentur pueri, cũ soliditate tum altioris methodi, tum purioris latinitatis: ita tamen, vt toti Grammaticæ nomen Emmanuelis prefigatur: quam in ordinem modumque supra memoratum redactam anno superiore, Romani nunc Professores & facillimam esse, & vtilissimam

mam pueris experiuntur. Hactenus de Syntaxi.

4 Rudimenta æquo prolixiora videntur, vt ijs non modo puerorum ingenium obruatur, sed nimium etiam detineantur, antequam ad Syntaxim accedant, cuius exercitatio potissima esse debet, & longioris indiget temporis. Igitur vtilius fore videtur, vt primo loco ponantur in Grãmatica, & pueris explicentur breues, & perspicuæ quædam singularum fere partium Orationis descriptiones, subiecto vno, aut altero exemplo. Secundo simplices Nominum substantiuorum declinationes quinque ex pag. 1. ad 6. cum prima tantum Adiectiuorum declinatione ex pag. 7. & cũ Pronominum declinationibus ex pag. 12. ad finem decimæoctauæ tantum. Hæc enim magis necessaria videntur; cætera differri possunt non incommode. Tertio simplices Verborum Coniugationes sine Modo potẽtiali, & permissiuo: est enim obscurus, & non valde necessarius. Quare satis fuerit post modum Subiunctiuũ addere hãc annotatiunculam Modus Subiunctiuus aliquando explicatur per Possum, vel Sino. Igitur Substantiuo verbo iam coniugato quattuor tantum simplices Coniugationes ponendæ videntur. His vero expositis, & memoriæ commendatis, statim ad Concordantias veniendum esset: & à Concordantijs ad Syntaxim pedetentim ordine supra exposito per quotidianam thematum compositionem: hæc enim est, quæ longo vsu debet linguam Latinam reddere pueris familiarem.

5 Toto vero tempore, quod Cõcordantijs, & scri

bendis thematibus impenditur, ſimul exerceantur pueri in intelligẽdis, & diſcendis Declinationibus, ac Coniugationibus, quæ ſupra fuerant omiſſæ ex Emmanuele. Hæ namque colligendæ forent in vnum, & collocandæ poſt quatuor ſimplices verborum Coniugationes, vt poſt has certo quodam diei tempore exponantur, & memoriter reddantur.

6 De nominum vero Generibus illud habendum eſt, neceſſe nõ videri, vt ſciat puer Genera omnium linguæ Latinæ nominum: vix hæc docti ſciunt, & ſcita facile excidunt, & ſemper Calepino opus eſt. Adde, quod hæ generum regulæ verſibus fere traduntur, alioquin vix memoriter retinentur: verſus vero & per ſe obſcuri ſunt, & impliciti ſexcentis exceptionibus, & monoſyllabis quibuſdam terminationibus inſuaues, & fere barbaro ſtylo conſcripti, vt ijs ad barbariem potius, quam ad Latinitatem inſtituantur pueri.

Eadem fere quadrant in Præterita, & Supina verborũ, de quibus & longæ ſunt præceptiones, & nimiũ tenebricoſæ, & coniectæ in verſus vix bene Latinos, & extremis detruncationibus inſulſos, qui diu remorantur pueros in re difficili, nec admodum neceſſaria: cur enim ſciant pueri ſtatim Præterita, & Supina omniũ verborum? Cur in ijs conſeneſcant, præſertim qui debiliori ſunt ingenio? Itaque fuerit ſatius ad Emmanuelis Genera, Præterita, & Supina addere paucos verſus non illepidos, atque inſulſos, ſed bene Latinos, quibus

Regu-

Regulæ quædam eorum, quæ frequentius in vsum veniunt, dilucidè comprehendantur, et à pueris edi ſcantur: Aliæ vero regulæ, ac multiplices exceptiones memoriæ non mandentur, ſed à Præceptore intra duas circiter hebdomadas (præterquam vbi prolixam horum explicationem eſſe longe vtiliorem experientia docuit) breuiter exponantur, & tanquam indicētur, vt in promptu habeat puer, ſiquando opus fuerit, vnde petat cuiuſque vel nominis genus, vel verbi præteritum ac ſupinum.

7 De Proſodia vero illud habendum eſt, paulo poſt initium ponendos atque explicandos eſſe communiores quoſdam pedes, vt Dactylum, Spondeum, Trochæum, Anapeſtum, Pyrrichium, Dichoreum: tum quædam peruulgata magis Metrorum genera, vt Hexametrum, Pentametrũ, Sapphicum, Phaleucium, Aſclepiadeum. Id enim proderit, vt antequam omnis ſyllabarum quantitas perlegatur, incipiant pueri pedetentim verſiculos aliquot & ſcandere & ſcribere.

8 Porrò annotationes illæ, quæ Typographo aſcribuntur, tollendæ ſunt: tum quia interturbant regularum curſum: tum quia Typographo tribuuntur, quæ nec ipſe cogitauit, nec intelligere poteſt, tum quia ſuperuacuum eſt tam frequenter rationem reddere mutationum omnium, cum ſatis videri poſsit, ſi in epiſtolio, quod Grammaticæ principio præfigi poſſet, dicatur [In Emmanuele nonnulla fuiße commutata, vt magis ad captum puerorũ explanaretur] eaque aſteriſco notanda eſſent.

Tandem

9 Tandem rudimenta conferenda non videntur in vnum volumen cum Syntaxi, ne hæc Grammatica æquo prolixior videatur, Italis præsertim, qui cum rudimenta à reliqua Grammatica seiuncta soleant habere; ac proinde vti breuiore quodã libello Grammaticæ, nancisci possent aliqui Nostras Scholas calumniandi occasionem ex grandiore quodam nostræ Grammaticæ volumine: cum præsertim infimæ classi, quæ tota ferè in declinando & coniugando est, nulli vsui sit libellus Syntaxeos.

AN CVM PRIMIS FERME Latinæ Grammaticæ elementis Græcæ etiam literæ diſcendæ ſint.

CAP. IIII.

Agnas ac multiplices eſſe Græcæ linguæ vtilitates ambigit nullus. Nam præterquam quod præcipui fere autores omnium diſciplinarum Græcè ſcripſerunt, vt patet in Medicina, in Philoſophia, in Mathematicis, in Græcis Biblijs, in Concilijs, & Patribus, quorũ veram ac germanam ſententiam vix aſſequi poſſumus ſine Græcæ linguæ adiumento, ipſe adhuc ſermo Latinus Græcis literis non parum indiget. Non enim poſſunt peti niſi ex Græco fonte multarum rerum nomina, & nominum proprietates, etymologiæ, accentus, quantitas ſyllabarum &c. Ipſa etiam Græcorum Poetarum, oratorum, Hiſtoricorum lectio, atque imitatio vberiorẽ reddit, & locupletiorem Latinam eloquentiam, poeſim, & hiſtoriam. Magnæ igitur & multæ ſunt Græcarum litterarum vtilitates: at niſi diſcantur à puero, & cum primis adeo Latinæ Grammaticæ elementis, aptè diſtributis pro numero claſsiũ Græcæ Grammaticæ partibus, vix vnquam diſcuntur. Itaque primò Latini veteres ſemper cum Latinis Græca coniunxerunt, & grauiſsimi quique viri no

ſtræ

stræ memoriæ simul vtranque linguam discendam esse sentiunt, vt Sigonius, Muretus, Petrus Victorius, Manutius. Id seruatur in nonnullis Galliæ Collegijs, & in Scholis ferè omnibus Germaniæ. Secundo molestias Græcorum rudimentorum melius pueri deuorant, grandiores vero illa exhorrent: etsi ea pueri didicissent, inciperent postea Græcam suauitatem degustare, & in ea alacrius versarentur. Contra vero Humanitatis & Rhetoricæ auditores ita nunc afflictantur, & torquentur spinis Græcorum elementorum, vt ad tormentum se trahi putent, cum ad Græca venitur: eaque de causa non nunquam post vnum aut alterum annum vix scribere, vix legere sciant. Certè satis patet experimento esse puerorum ingenia maxime ad linguas addiscendas accomodata, qui nisi cum teneri sunt, & memoria in primis vigent, ista perdiscant, quæ vnius penè memoriæ præsidio nituntur, vbi adoleuerunt, & memoria obduruit, nulla ratione animum ad eam rem posse adijcere. Tertio si tam multi anni Latinæ Grammaticæ tribuuntur, cur non & Græcæ? quæ & plenior est, & obscurior, & nostris peregrina magis: & si quotidie multas horas consumit Latinitatis exercitatio, quia eius vsus in communi vita frequentior est, cur Græcæ linguæ, quæ Latinam valde adiuuat, & ad pleraq; alia valde conducit, semihorula denegetur? Quarto turpe est in ea re vinci ab hæreticis, qui â teneris annis Græcè instituti contemnunt Catholicos Græci sermonis imperitos, & ad Græcos fontes

prouocare solent non sine Catholicorum ignominia. Quinto hic modus, quo nunc Græca traduntur à Nostris, nunquam egregium aliquem fructũ peperit, & experimur pueros in solo, τύπτω, consenescere, cũ iactis tempestiuè primis fundamentis citra vllum ferè sensum laboris paulatim prouehi possent ad maiora sine molestia, quæ magna nunc est grandioribus rei difficultatem & intelligentibus, & libenter declinantibus, ascensuris præsertim paulo post ad Philosophiam, vel ad ius ciuile, vt propterea vno aut altero anno quicquam boni se consequi posse diffidant. Pueri plane facilius, si sit opus, coguntur à Magistris: at grandiores cum semel obfirmare animum cœperunt, atque à literis Græcis abhorrere, quod ad illas attinet, nequaquam possunt in officio contineri. Sexto fatentur plerique Præceptores Grammaticæ superesse sibi aliquid temporis post Latinas exercitationes, & pueri varietate detinentur iucundius autore Quintiliano: & non oporteret quotannis in Scholis Humanitatis redire ad rudimenta Græca cum iactura & tædio prouectiorum. Septimo cum inter alias Nostræ Academiæ partes vna sit Græcas literas profiteri, vel ea res perficienda est, vel istiusmodi Prouincia deserenda, ne nobis probro vertatur tam tenuis ac pene pudendus fructus, qui in nostris auditoribus cernitur, quod ad Græca pertinet, vt propterea alicubi viri graues suos filios non mittant ad Academiam Nostram tanquã mutilam, ac mancam. Verendum quoque est, ne

hæc imperitia inter Nostros etiam serpat, ac futurum sit (ne dicam esse penè iam factum) vt careamus aliquando Præceptoribus, qui Græca docere possint. Manabit etiam eadem calamitas in magnam Ecclesiæ partem, cum raro alibi præterquã in Societate Catholici Theologi Græcè sciant; vt multa quæ in Sacris literis, & re Theologica ex Græcis pendent monumentis, paulatim exolescere, atque obliterari necesse sit. Quod si Græcæ linguæ fundamenta in Nostris Scholis probe constabiliantur, satis ea ratione prospicietur, tum vt in tota Ecclesia Græcarum cognitio literarum perpetuo vigeat, tum vt Nostra Societas abundet semper viris Græcæ linguæ peritis, quales .n. in suis Scholis educat atque instituit, tales postea, cum eos in suorum numerum cooptabit (cooptat autem ex Scholis quamplurimos) habitura est.

Contrà solẽt obijci nonnulla, sed quæ facile diluãtur. Latinis, inquiũt, exercitationibus tẽpus detrahetur. Primũ si paulo procedatur ob eã causam in Latinis litteris lentius, vt anno serius ad Rhetoricam, aut ad Logicam veniatur, quid erit quæso, cur quempiam tantulæ moræ pœniteat? deinde negandum videtur vllam iccirco in Latinis faciendam esse iacturam, tum quod ex quinis horis quotidianis Græcæ linguæ semihoram tantum tribui satis esset, quam semihoram sæpe à Magistris ipsis auditum est, cum dicerent ex Latinis exercitationibus superesse; tum quod re ipsa compertũ est cum in alijs locis, tum in Romano Collegio nullum propterea

afferri

afferri Latinis litteris detrimentum. Nam & in Prima classe Grammaticæ, & in Secunda quoque, ac Tertia ante aliquot annos pueri quotidie semihoram in Græcis ponebant, quo tempore P. Morales Visitator nihil censuit immutãdum, atq; adeo probauit: At per eos annos ex inferioribus classibus ad Superiores ita de more gradus est factus, vt qui tunc magistri, ac Præfecti res hasce tractabant, nũquam vel ipsius Latinæ linguæ peritiores fuisse discipulos recordarentur.

Quæ cum ita sint, neque obrui puerorum ingenia dici potest, quod secundo loco consueuit opponi, cum contra potius grata quadam vicissitudine, ac varietate mirifice subleuentur, præsertim si res paulatim, ac sensim illorum animis instillentur. Nã quæ sola prope memoria indigent, ea multo facilius, ac melius quamuis multa sint, ac minuta percipiuntur à pueris: grandiores vero, qui paulo plus iudicio, minus memoria valent, flectẽdorum Nominum, atque Verborum, cæteraque huiusmodi spinosa ediscendi molestiam reformidant. At quo nunc modo illis Græca traduntur, verè obrui videntur ingenia, cum simul ferè, ac breuissimo tempore, prouectiore iã ætate adolescentes Historiæ, Oratoriæ, Poeticæque artis, ac linguæ Græcæ præceptis & exercitationibus opprimantur.

At etiam qui suos, aiunt, ad ludum nostrum liberos mittunt, ferè de Græcis litteris non laborãt. Immo verò multi fortaße propterea non mittunt, quod Græca in classibus inferioribus nõ tradãtur;

Non-

Nonnulli etiam, qui mittunt, vt his Græcè quoque discere liceat, magnis à nobis precibus contendunt. Nemo vnquam, qui sciatur, recusauit, quo minus Græcam linguam sui, dum adhuc sunt pueri, docerentur. At nunc suos iam grandiores literis hisce incipere studere cum vident, multi valde recusant; negant enim id fieri posse sine Latinæ linguæ iactura; malle se suos liberos vnum, aut alterum annum vtiliter in Latinis tantum, quam in vtrisque sine fructu consumere.

At vero veniunt ad nos interdum, qui nihil omnino Græcè, Latinè aliquid sciant. huic incommodo facile videtur adhiberi posse remedium, si eadẽ in omnibus classibus hora literæ Græcæ discantur. Ita enim vltro citroq; pueri commeabũt, vt est hucusq; ob eandẽ causam in duabus Humanitatis classibus factitatum. Ad hæc qui ex alijs locis, Latinis imbuti literis, Græcarum prorsus ignari ad nos veniunt, pauci sunt, si cũ ijs conferantur, qui apud nos prima fundamẽta iaciunt in vtrisque. Quod si quibusdam erit vel propter ingenij tarditatem, vel propter ætatem immunitas concedenda, qui erunt certè paucissimi, cur id in Græcis videtur absurdum, cum in versibus etiam faciendis, in Hebraicis literis, in Mathematicis disciplinis non omnes operam ponere cogantur, sed aliqui semper iustis de causis eximantur?

4. Par. Cap. 13. Quod si Constitutiones, in classibus Humanitatis, ac Rhetoricæ significant Græcas literas esse discendas, id non incommode de autoribus explicandis,

dis, ſcribendiſque compoſitionibus intelligi poteſt, ac debet, non item de Rudimentis, cum cernamus oculis triginta fortaſſe, & eo amplius annorum experientia docti, ſi in duabus hiſce claſſibus tantum Græcæ linguæ ædificium tãquam tumultuarie con iectis lapidibus fiat, nunquam ad culmen poße perduci; et ſi quid eſt ædificatum, id totum, quantulumcunque tandem eſt, repente corruere ſimulac ſe ad Ius ciuile, ad Dialecticam, ad alia ſtudia iuuenes contulerunt. Quare vt non violari maiores Noſtri Conſtitutiones exiſtimarunt, cum multis ante annis cum alibi, tum Romæ in prima claſſe Grammaticæ adoleſcentes literis Græcis tingendos eſſe voluerunt, ne tempus deinde atque opera in aliis claſsibus perderetur: ita neque nunc eſſet ab iiſdem Conſtitutionibus alienum, ſi in cæteris quoque claſsibus pueri eiſdem literis erudirentur; cum alioquin tempus illud, quod Græcis datur in Humanitatis claſsibus, fruſtra poſitum eße videatur.

Verum, inquiunt, Magiſtri qui docere poſsint Græca tam multi non reperientur. Reſponderi poteſt ne paucos quidem propediem repertum iri, qui Græcas literas vel in claſsibus Humanitatis, ac Rhetoricæ doceant, niſi prouideatur: deinde ſcientia non tanta eſſet illis neceſſaria, quibus eſſet in tribus, vel quatuor inferioribus claſsibus docendum, vt non facile quiuis priuato ſtudio, ac peritiorum ope hoc onus poſsit pro dignitate ſuſtinere.

QVONAM MODO INSTITUENDA SINT EXERCITATIONUM GENERA, QUIBUS LATINÆ, GRÆCÆQUE LITERÆ PERDISCI SOLENT.

CAP. V.

Xercitationum genera, quæ prope quotidiano teruntur vsu, septem ferè numero sunt, de quibus sigillatim ita præcipiendum videtur. Ac primum pueris haud mediocriter proderit exerceri quotidie in epistolis, alijsve libris Ciceronis, quos deinceps à Præceptore sunt audituri, quam optimis characteribus diligentissimè describendis; eadem enim opera & literam efficient meliorem, & orthographiam sensim ediscent, & memoriam adiuuabunt, & quod à Præceptore interpretandum est, intelligent melius, si id attente prælegant: & quod in exscribendo Thucydide ferũt Demostheni contigisse, occultam Ciceronis imitandi facultatem, & consuetudinem nanciscentur. Hæc vero, quæ ex Cicerone transcribunt, alijque eorum libelli exceptorij nonnunquam à Magistro, interdum etiam à Præfecto legantur tum ad illorum diligentiam explorandam, tum ad emendandam orthographiam, qua nihil vitiosius in ijs, quæ scribuntur à puero. Tanto vero vigilantius arripiat Magister quancunque potest occasionem inculcandi & emendandi diphtõgos;

gos, aſpirationes, accentus, interpunctiones, aliaq; id genus, quorum frequens eſt in ſcribendo corruptela. Quo in genere nulla paulo prouectiorum admittenda videretur excuſatio, quod eos ſcribere penè nihil oporteret quod aliquo ex libro non tranſcripſerint.

2 Audiant attente prælegentem Magiſtrum, cum autorum interpretatio, ac ſtylus longè maioris vtilitatis ſint, quàm præcepta Grammatices, quanquam hæc ipſa minime negligenda ſunt. In prælegendo autem nil optandum magis eſt, quam vt vnuſquiſque Magiſter intra ſuæ ſe ſcholæ fines contineat, nec ſtudio maiorum rerum modulũ ſuũ tranſcendat, nec minuta quædam, & ieiuna conſectando, ad humiliora, quam quæ ſui ſunt ordinis, ſe demittat.

Iam vero in Grammaticæ, atque Latinæ linguæ autoribus explicandis longe diuerſam ineat rationem: in illis præceptionum, in his vocum, & locutionum nobis præcipuè ſupellectilem comparamus. Quocirca in Grammaticorum ſcriptis curandũ eſt maxime, vt res ipſas pueri quam optime teneant, verba non ita religioſe, attenteque ſectentur: contra in Epiſtolis M. Tullij, & reliquis huiuſcemodi libris non tam ſententiarum, quam ſingularum vocum, ac locutionum ducenda eſt ratio: ſententiarũ vis (præſertim cum eam rudes pueri minime capiunt) claſsibus altioribus reſeruetur.

In claſsibus ergo Grãmaticæ Magiſter interpretandi Ciceronis, aliuſve autoris hanc Regulam te-

neat. Primum sententiam autoris, & antecedentiũ cum ijs, quæ modo interpretanda sunt, connexionẽ perstringat quam paucissimis. Deinde periodum ad verbum interpretetur seruata collocatione, itemq; figuris autoris, quoad eius fieri poterit. Verborum nanque dispositio tanti est, vt vno interdum verbo male collocato, tota fere labi & concidere sententia videatur. Ex illa quippe exoritur numerus ille, qui, si vel reliquis careat ornamentis, ipse tamen per se mirabiliter aures, animosque delectat. Præceptores igitur suis locis voces, nisi coacti, non dimoueant; vt simul & locutionis integritati, quæ disiungendis vocibus persæpe vitiatur atque corrumpitur, et aurium interiori illi iudicio, quod plurimum refert in cognoscendis oratorijs numeris, consulatur. Tertio tota periodus ad structuram cognoscendã ita resoluatur, vt quæ quanq; vox regat, clare pueri intelligant, nec vtiles quasdã linguæ Latinæ obseruationes bonis autoribus familiares ignorent.

Singula deinde verba ita perpendantur, vt & quid vnoquoque significetur, & quibus eorum quodque rebus aptari possit, ostendatur, cureturq; vt puer vocis cuiusque natiuam, ac propriã (quoad eius fieri poterit) notionem ac vim, non communẽ quandam, atque adumbratam significationem intelligat: sciat etiam, quæ vulgaris consuetudinis phrases Latinis ex æquo proprieque respondeant. Metaphoras ac translationes præsertim Ciceroni proprias (quæ nisi intelligantur, veram ac propriam

linguæ

linguæ cognitionem vehementer impediunt) demonſtret Magiſter pueris maxime rudi Minerua, exēpliſque rerum notiſsimarū; tū Phraſes elegantiores excerpat, dictet diſcipulis, & earum poſtea vſum, atque imitationem exigat in ſcribendo. Poſtremo verba auctoris quemadmodum initio rurſus interpretetur: & ſi opus fuerit, etiam tertio, & quarto.

Porro ſeuere pueris interdicatur, vt ne vnam quidem literam ſcribant, niſi iuſsi. Ea vero, quæ ſcribenda pueris dictantur, intra tempus explicationi definitum abſoluantur, ne ſit neceſſe ſcribendi cauſa tempus interpretationis prorogare. Fit enim interdum, vt magno cum labore, iactura temporis, nulloque ſtudiorum vſu res neque prudentiſſime excogitatas, neque diligentiſsime diſpoſitas, perſæpe etiam leues, protritas, & male coagmentatas, non raro etiam vitioſas, turpi chirographo mendiſque & erroribus referto pro pretioſis rebus pueri literis mandent, ac ſedulo ſtudeant conſeruare. Pauca igitur, & quidem lectiſsima quæque dictentur.

Caueant præceptores, ne pædagogi pueris domi lectiones alias prælegant, ſed repetant duntaxat auditas in ſcholis, ne bonæ interpretationis, quam in ſcholis didicere, domi iacturam faciant.

3 *Habitæ prælectionis rationem à pueris ſtatim Magiſter exigat, curetque ea prorſus in repetendo ſeruari, quæ ipſe ſeruauerat prælegendo. Expedit tamen non ab vno totam repeti lectionem, vt*

quotidie exerceātur quamplurimi; nec eos Præceptor interroget ordine, quo considēt, sed prætereat quos velit, quo reddantur attentiores. Et primum quidem repetere iubeat prouectiores: deinde rudiores, aut etiam segniores, qui crebrius interrogandi videntur, quo acrius exstimulentur.

Par. 4. Cap. 13. *Nec solum, inquiunt Constitutiones, repetitiones vltimæ lectionis fieri oportebit, verum & Hebdomadæ die Sabbato, & longioris temporis, prout expedire iudicabitur.] Expedire autem videtur, vt postquam Præceptor vnum aliquem librum, seu magnam aliquam libri partem exposuerit, ad eius repetitionem pueros paratos esse iubeat in certum diem; non quod omnia penitus repetenda sint, sed capita quædam, de quibus illos interrogandos esse duxerit.*

In ijs repetitionibus non solum curet Præceptor, vt reddant pueri fideliter, quæ ipse tradiderat, sed vt pronuntient etiam tum clara voce, quæ & attentionem, & silentium facere solet; tum quā maxime emendate, exprimantque, quantum satis est, ea verba, seu literas, in quibus enucleate proferendis puerilis lingua laborare consueuit. Ea quoque de causa autoris contextum, quem Præceptor expositurus est, ab auditorum aliquo clare, ac distincte prælegi iubeat, curetque vt inter legendum pueri non modo barbarismos vitare, sed etiam ita lente pronūtiare consuescant, vt iusta per interualla voces ipsæ (quod sponte continget) sensim in memoria collocentur.

4 *In scribendis thematis exerceantur quotidie pueri; & quæ corrigenda sunt in schola, domi fere scribant: interdum tamen ad explorandam discipulorum in scribẽdo tum promptitudinem, tum fidem (ne scilicet alienis vtantur pro suis) etiam in ludo. Ad quod frequentius adigendi videntur rudiores, quam prouectiores, qui nisi Cicerone, Nizolio, aliÿsque libris vti possint, magno perpoliendi styli præsidio carituri sunt.*

Themata eo magis perspicua, & breuia sint, quo pueri rudiores. Vniuersim tamen illud omnino curandum est, vt assuescant pueri & perspicuitatis in scribendo rationem habere quãmaximam, & nihil mandare literis, quod vel M. Tullÿ, vel aliorum classicorum autoritate, sed præsertim M. Tullÿ, statim probare non possint. Autores autem ad vsum linguæ Latinæ pueris proponendi præcipuè sunt, ex Oratoribus M. Tullius, Iulius Cæsar, Salustius, Liuius: ex poetis Virgilius, Terentius, Horatiusque purgati. eo modo quo cap. 8.

Qui vero nondum ad stylum idonei sunt, ÿ creberrimis locutionibus ex præscripto Syntaxeos, quæ illis per id tempus explicabitur, verbo tenus transferendis in Latinum exerceantur, & ÿs quidem non temere confictis, sed ex probatis autoribus ita petitis, vt quam paucissimæ voces immutentur, & integra uis phrasis Latinæ permaneat: ne, quod ferè fit, dum Grammaticam addiscunt, impure loqui, & inquinatè consuescant.

Porro themata corrigerentur quam vtilissimè,

si Magister omnia sumeret in manus, ac perlegeret: verum quia ne posit omnia, prohibet multitudo, adhibeat eiusmodi emendationem quo pluribus poterit, nec minus ferè quam tribus, aut quatuor. In quibus non barbarismos solum, ac solæcismos, sed quicquid etiam in orthographia, aut interpunctione fuerit erratum, sua manu corrigat, idque clara voce pronunciet atque explicet rationes erratorum. Audiant interea cæteri, suaq; prout audiũt, corrigant. Tametsi satius foret vniuscuiusque thema aduersario tradi corrigendum: qui ne vicissim colludant, ac præuaricentur, emendatione peracta, duo, triave iubeat sibi Magister offerri, quæ maxime voluerit ex omnibus: & siquid fraudis, negligẽtiæve deprehenderit, id vero impunitum non dimittat. Proderit etiam aliquid honoris, aut præmioli constituere ijs, qui in aduersariorum erratis obseruandis, ac publicè prodendis acriores se solertioresque præbuerint.

5 Initio scholarum matutinam mane, vespertinam Vespere lectionem pueri reddant memoriter Decurionibus: Hi vero Magistro, qui tres, quatuorve ex alijs etiam audiat semper ad explorandam fidem Decurionum.

6 Vacent strenue partibus orationis, Præteritis, Supinis, Syntaxeos præceptis intelligendis atque ediscendis; Verbis etiam, Nominibusq; flectendis. Hæc vero, quæ iam didicerant in classibus inferioribus, conseruare studeant: quare in thematis dictandis aliquid semper interponatur, quod perti-

neat

neat ad Syntaxim inferioris scholæ; ne bene parta per desuetudinem dilabantur. In omnibus etiam Grammaticæ scholis vnum, aut alterum quotidie Verbũ coniugetur, suũ quolibet puero tẽpus reddẽte. Aliquid etiam Nominum, Præteritorum, Supinorum exigatur. Qua ratione consuletur etiam ijs, qui ad nostras scholas noui accedunt, versati quidẽ in paulo superioribus Grammaticæ præceptis, sed ignari ferè Declinationum, et Coniugationum: quã quam ij ad scholam, siqua sit ad declinandum, & coniugandum instituta mittendi essent; vnde, cum primum ista didicerint, ascendant, non expectata promotione communi.

7 In scholis, quæ huius rei capaces censentur, non nisi Latinè loqui Doctores oporteret: animaduertere etiam in auditores, si vernacula lingua vtantur data notula, siue catenula, cuius ad finem scholæ ratio exigatur, tam antemeridianis, quam pomeridianis horis. In sermone quoque domestico Nostrorum inter se incumbendum sedulo esset in restituendo, retinendoque vsu linguæ Latinæ, quẽ tantopere commendant Constitutiones, & quo indigent admodum ministeria Societatis, & nationũ communio. Instituendi viderentur eius rei Censores, & pœnitentiæ, vt earum frequentia prope quotidiana Nostros in officio contineat, eosque non solum a sermone vulgari auocet, sed à barbara quoque latinitate, quam affectare videntur interdum. Hora etiam recreationis Latini sermonis habeatur ratio, prout Superiores præscripserint, cum nihil

in

in commune possit ea de re decerni. Nam, Festis & Vacationibus exceptis, præterea nunquam, ne hora quidem recreationis, à Latino sermone viden tur eximendi, qui degunt in Collegijs Transalpinis propter commercium nationum dissimilium, & vt maxime recedant ab aliquot hæreticis, qui linguam etiam Latinam student nunc abolere ad præ cidendam omnem cum Catholicis societatem. In cæteris Prouincijs hoc iugum vix tolerabile videtur propter difficultatem Latinè loquendi; vt hora recreationis plena videatur mœroris & tristitiæ, cum præsertim non minus egeant linguæ patriæ pe ritia pro concionibus, pro confessionibus, pro literis, pro communi vitæ consuetudine. Idem de Seminarijs Conuictorum.

8 *Scholasticæ tandem exercitationes quo fructuosiores sint, dum illæ fiunt, silentium & attentio nem puerorum seuere Magister exigat. Neque vero eos solum, dum in schola sunt, exerceat, sed aliquid etiam imponat, quo occupentur in Festis, præsertim si plura sint. Porro cum Constitutiones signi ficent distribuendum esse Auditoribus nostris diur num tempus, vt illud expendant vtiliter, Magister consulto Præfecto ita nostris diuidat ac disponat priuati studij horas, vt maximo, quo fieri potest, compendio expendantur. Creentur etiam Visitato res, quos esse iubent Constitutiones Par. 4. Cap. 6. §. 15. ad explorandum, an nostri præscriptas horas benè collocent. Videndum vero est, ne Rhetoribus minus duabus horis tribuatur ad componen-*

dum:

dum: Humanistis vero nihil minus hora, dummodo aliquid etiam temporis assignetur, quo ediscatur, repetatur, legatur aliquid vtile, & audita recognoscantur. Eadem temporis diuisio præscribenda esset Alumnis vel Conuictoribus nostris; externis etiam, quoad eius fieri potest, & seuere ratio exigatur; vt pueri deterreantur à noxijs concursationibus, præsertim diebus æstiuis, cum à prandio multum est temporis ante scholas & audiuntur per atrium scholarum clamores & nugæ in multas horas.

∴

QVIBVS ADIVMENTIS ADOloſcentum ſtudia ad bonas artes capeſſendas excitari, atque inflammari poſſint.

CAP. VI.

Vos Magiſter quilibet pueros referat in Decurias, in quarũ tres quatuorue primas non niſi ex doctrinæ, diligentiæque prærogatiua adſciſcantur: & provt quotidie ſuam ſinguli operam probabauerint, ita vel ſuum tueantur gradum, vel aliqui deſcendant, aſcendant alij. Deſignet viciſſim in ludo locum quempiam abiectum maxime atque ignobilem, Negligentiæ ſcamnum nominetur. In hoc ignauiſſimus quiſque deijciatur. Qui vero in hoc ſcamno conſederint, frequenter examinentur, pudefiant, obiurgentur, vapulent. Quanquam huc deturbari ex ſummo etiam loco nihil prohibet aliquos grauioris errati cauſa. Inter alias vero ignominiæ notas, cenſeatur & illud, ſi quis eximi ſe poſtulet à ſcribendis verſibus, ab audiendis Græcis, ab ediſcendis lectionibus, aliíſq. id genus, quæ odioſiora videntur: eiuſmodi tamen exemptiones nec Præceptor, nec Præfectus concedat, niſi grauiſſimis de cauſis.

2 *Proderit & ſemel aut iterum quolibet menſe in ſcholis paulo ſuperioribus cuipiam puero deman-*

mandare, vt circiter semihora locum alicuius Autoris solito ornatius exponat ex suggesto, amicis etiam ad audiendum inuitatis, vt eorum gratulatione, & æqualium acclamatione ad officij ac laudis ornamenta puerilis animus incendatur; quod nihilò rarius à Nostris præstandum esset in Refectorio, dũ cœnatur, vel certe Oratio pronuntiãda.

3 *Nec parum extimulantur pueri concertatione mutua. Quocirca vnicuiq; suus attribuatur aduersarius, qui ius habeat alterum, quoties errantem audierit, corrigendi: si non correxerit, sit eiusdem noxæ reus. Rogent nonnunquam Magistrum, permittat, vt aliquem superioris Decuriæ lacessãt ad singulare certamen, eiusque locum illustriorẽ, si vicerint, consequantur. Huc etiam spectat quod est in Constitutionibus 4. Par. Cap. 6. §. 12. Qui literis, inquiunt, Humanioribus vacant, sua etiam stata tempora ad conferendum, & disputandum de ijs, quæ pertinent ad studia illa, coram aliquo, qui eosdem dirigere possit, habebunt: & Dominicis, vel alijs constitutis diebus, alternatim vel suæ facultatis positiones à prandio tuebuntur, vel se in componenda soluta oratione, aut carmine exercebunt.] & infra. Cap. 13. §. 3. studiosi, inquit, Literarum Humaniorũ ut familiarem sermonẽ Latine communiter loquendo, & stylum scribendo, ac pronunciationem composita bene pronunciando expoliant, curent; & his, ac multo magis facultatum superiorum studiosis crebras disputationes imponant, quibus dies, & horæ certæ constituantur;*

vbi

vbi non solum cum condiscipulis, verum paulo inferiores cum aliquanto prouectioribus disputent in ijs, quæ ipsi capiunt: quod etiam vice versa prouectiores cum minus prouectis, ad ea, quæ illi tractant, descendendo, & Præceptores alij cum alijs præstabunt; semper qua decet modestia obseruata; & aliquo Præsidente, qui contentionem dirimat, & quid doctrinæ elici oporteat ex disputatis, declaret.] Hæc vt seruentur committendi videntur interdum pueri finitimarum scholarum, minus prouectis ad superiorem classem ascendentibus, non vicissim; illud enim honorificum, hoc turpe videri potest. Certent itaque Quartani cum Tertianis, Secundani cum Primanis, Humanistæ cũ Rhetoribus, & vbi fuerit impar classium numerus alternis certet vna cũ duabus. Intersint ambo Præceptores: nam & eos inter se seruata, qua decet, modestia pugnare iubent Constitutiones præsidente aliquo, quem Præfectum esse oporteret. Non enim scholas omnes eodem tempore concertare decet, ne nimij strepitus excitentur ex tanto euntium, redeuntium, concursantium numero. Suum igitur binis quibusque classibus diem præstituat, ita vt duæ fiant quolibet mense scholarum omniũ cõcertationes, neq; enim pauciores oportet esse, cũ positiones alternis Hebdomadis ab ijsipsis defendi iubeant Constitutiones. Si quando ipse præesse non poterit, alium præficiat. Duret hæc concertatio semihora fere, quanquam superioribus Scholis hora tribuenda esset. Nec omnes vnius Scholæ ad alteram

ram ascendant, sed lectissimi quique, quos etiam in præsentem pugnam Præceptor, vt oportet, instruxerit, cæteris in Schola relictis ad aliquid interea scribendum sub cura Decurionum. Disputēt autem pueri de ijs tantum, quæ suæ classi propria sunt, nec Dialectico more, sed illo fere modo, Cedo mihi Modum, seu Tempus, Præteritum, seu Supinum illius verbi siue Latini, siue Græci: Inflecte nomen illud: Da etymologiam: Estnè hæc oratio bene Latina? Conuerte Latinè, seu Græcè sentētiam istam. Expone illam regulam Grammaticæ, locūve illum Virgilij, seu M. Tullij. Quænam est huius vocabuli germana vis, & quotuplex? Vnam aliquam sententiam tribus, aut pluribus Latinis phrasibus enuntia. Videturne tibi mendosus ille locus Horatij? & si mendosus, quomodo corrigeres? Explica figuram, seu tropum illum. Qua in re Homerū Virgilio, Pindarum Horatio posthaberes ex Scaligeri Critico, & Hypercritico? Interpretare illud Hieroglyphicum, Symbolū Pythagoreū, Apophtegma, Adagium, Emblema, Aenigma ex Athenæo, ex Gellio, ex Pausania, ex Crinito, ex Ausonio. Cuius historiæ fundamentum habent illæ fabulæ ex Palephato, ex Eusebio, ex Lilio? Quot sunt genera dicendi? Quid Exordium, quid Insinuatio? Quibus rebus hic, vel ille affectus cōmouetur? Quæ sunt præcepta scribēdi Epigrammatis, Elegiæ, aliusve Poematis? Iurene exacti Reges ab Vrbe? Præstantiorne Dux Annibal, an Scipio? Atque hæc, aliaq; id genus nunc viua voce, atque ex tempore, nunc
descri-

descriptis thesibus differentur. Harum vero formula sit eiusmodi. Exponemus obscuriores aliquot locos, illum Ciceronis, illum Virgilij, illũ Ouidij. Vel Nõ placet interpretatio illa Seruij, Pediani, Acronis. Vel Hanc esse mentem Virgilij in illo versu defendemus. Vel Ostẽdemus in hac tota oratione M. Tullij nihil esse nisi ex artis præscripto. Vel Recte Virgilius non ab excidio Troiæ, sed ab Aeneæ nauigatione exorsus est. Vel Quæcunq; propria sunt Epopœiæ, seu Tragœdiæ, egregie Virgilius in Aeneade, in Troade Seneca seruarunt; & alia huiusmodi. Neque vero dedeceret ex ijs, quæ interrogantur ex tempore, siqua longioris studij indigent ad respondendum, duos de ijs secreto conuenire Præceptores, vt qui responsuri sunt, accedant parati; neque vero id prorsus inutiliter fieret; assequerentur certe pueri earum rerum cognitionem, & memoriam exercerent: præterquam quod & audientes valde delectat crebra, nec hæsitans vnius percunctatio, alterius responsio.

4 Nec modicam sanè bonarum literarum studiosis alacritatem affert assiduus publicæ declamationis vsus, de quo Constitutiones 4. Par. Cap. 16. §. 3. Habebitur, inquiunt, etiam singulis Hebdomadis (vt de Collegijs est dictum) ab aliquo ex Scholasticis declamatio de rebus, quæ audientibus ædificationi sint, eosque ad augmentum in omni puritate, ac virtute expetendum inuitent, vt non solum stylus exerceatur, sed mores meliores reddantur. Omnes autem eos, qui Latine sciunt, huiusmodi

di declamationi interesse oportebit.] Curandum est igitur, vt qualibet hebdomada declametur festo die aliquo, idque in frequenti conuentu nostrorũ, omnium auditorum: quod vbi fieri commode non potest, saltem initio cuiuslibet mensis aulam quampiam ampliorem, vel ea si desit, in templum conueniant scholæ omnes superiores ad audiendam celebrem aliquam declamationem, seu declamatoriam cõcertationẽ inter duos adhibito etiã iudice, qui litem sua autoritate componat, dũmodo de his tãtum rebus litigetur, de quibus litigare non dedeceat, & quæ pie afficiant auditores ex instituto, vel ex opportuna digressione. Constitutionibus vero videndum est an satisfieri possit, si quolibet sabbato vltima semihorula scholæ pomeridianæ vnus Rhetorum aliquid non tam celebre in sua classe declamet, eôdem etiam conuenientibus Humanistis: sequente vero sabbato (præter tres, quatuorue primos anni menses, cum Humanistæ adhuc rudiores sunt) vicissim vnus Humanistarum idem præstet in classe Humanitatis præsentibus Rhetoribus: idque ea hora, qua consuetæ vtriusque classis explicationes non impediantur. Porro quicquid in schola priuatim, vel publice, in aula, temploue declamatur, ab eo, qui declamat, oportet esse conscriptum, nisi quod publica declamatio à Præceptore tanto accuratius emendanda est, vt ab eo penè profecta videatur. Et quidem ad hebdomadarias declamationes Philosophi, & Theologi non videntur cogendi, quod tam frequens exercitatio

Rhetoricæ, & Humanitatis auditoribus propria videatur, at cæteris per incommode cederet. Quibus enim diebus tam crebro declamandum est? Nam si in festis, quotusquisque conueniret? sin in die lectionum, hoc penso hebdomadario multum omnibus classibus decederet Philosophis, & Theologis: tanto magis, si oratio sit paulo longior, nā si sit valde breuis, nihil egregij polliceri potest. Item incommodū erit Rhetoricæ Præceptori tam multas, tamque diuersas orationes accurate scribere, vel emendare, quæ suppetant in singulas Hebdomadas, & publico conuentu dignæ sint, cum præsertim raro sint tam multi iuuenes ingeniosi: & horum siqui idonei sunt ad scribendum, non semper etiam ad pronuntiandum: & si præstant pronuntiatione, nonnunquam parum valent in scribendo, vt totus ferè labor recidat in caput Præceptoris.

Præter has Declamationes illustris adhuc Oratio in studiorum instauratione publicè pronuntianda est, quæ non videtur demandanda nisi insignioribus lectoribus, & qui sua autoritate eius loci & temporis impleant expectationem. Quo in genere, ne earundem rerum iteratio seu similitudo pariat satietatem, ad idem argumētum non redeatur, nisi post aliquot annos. Dicendum est igitur nunc de educatione puerorum: nunc de laudabili more fundandi Vniuersitates litterarias: nunc de coniungendis sapientia & virtute: nunc de laboris ac diligentiæ fructibus: nunc de bonorum laudibus auditorum: nunc de scientiæ doctrinæque quam maxi-

mis

mis vtilitatibus atque ornamentis: nunc de aliis id genus.

5 Neque declamatiotionibus habendis modo, sed versibus etiam pronuntiandis aut publice affigendis aluntur studia puerorum. Quocirca singuli Nostrorum, qui Humanioribus literis vacant, Dominico quoque die aliquid carminum affigant in Refectorij vestibulo, locoue alio, si aptior sit: quod in Renouatione votorum, cæterisque solennitatibus multo celebrius, ac plenius præstandũ est, idque à Philosophis etiam & Theologis, ne Poeticen dediscant: longe vero copiosissime, cum studiorum celebratur instauratio. Cæterum in ijs nihil fere interponatur (nisi cum celebritas aliqua multiplici varietate linguarum cohonestanda videretur) vulgari sermone conscriptum, non enim id agũt Nostri in scholis, vt vernaculam linguam condiscant, sed Latinam, vel Græcam, vel Hebræam. Ex his itaque linguis tantum scribenda sunt, quæ legenda alijs exponuntur. Ea vero exornentur non nũquã aliqua pictura, quæ Emblamati vel Aenigmati proposito respondeat: neque versibus solum implendi parietes, sed admiscendum etiam aliquid prosæ breuioris, cuius & vsus frequentior est, & inuentio grauior, & dictio nihilo minus laboriosa, cuius generis esse possent Epitaphia sepulchorum, inscriptiones Clypeorum, Templorum, Hortorum, Theatrorũ, breuiores aliquæ descriptiones Vrbis, Portus, Pugnæ, vetus Apophthegma cum eius expositione breuissima, aliqua cuiusquam Diui res

gesta. Iam vero quæcunque siue versu, siue soluta oratione à Nostris publice affigenda sunt, Rector ea prodire in publicum non patiatur, priusquam à duobus earum facultatum valde peritis recognita fuerint: nec id muneris sibi vendicet Præfectus, si contingat in hisce rebus non esse valde versatum, alioquin existimationis iacturam, quam in hoc genere facimus aliquando, maiorẽ in dies faciemus. Illud vero habendum est doctrinæ specimen non tã in rerum, quæ publice exponuntur multitudine, quam in accuratiore quodam cultu positum esse.

Quocirca expedit quidem, vt in studiorum votorumque instauratione, & diebus alijs celebrioribus iubeantnr omnes Poeticum aliquid vel Oratorium scribere. At cum ad eorum, quæ scripta sunt, delectum venitur, pauca, quæ legenda omnibus præbeantur, seligenda sunt; optima enim fere pauca sunt, & ex ijs potius, quam ex numerosa quadã farragine bona de scholis nostris opinio propagatur, præsertim si pauca illa manu quoque librarij, vt par est, exornentur.

6 *Nihil vero est, quod æque iuuenum animos ad studiorum labores inflammet atque diuisio præmiorum. Quare enixe conandum est, vt quolibet anno semel cum minimum distribuantur, si non plurimorum, at decem, vel duodecim aureorum impendio, ad quos liberaliter tribuendos prudenter ac beneuole essent in ducendi Magistratus, vel Prælati, vel ditiores, & illustriores aliqui.*

7 *Adolescentes tandem, eorumque parentes*

mi-

mirificè exhilarantur atque accenduntur, Nostræ etiam deuinciuntur Societati, cum nostra opera possunt in Theatro pueri aliquod sui studij, actionis, memoriæ specimen exhibere. Agendæ itaq; videntur Comœdiæ, ac tragœdiæ, ea tamen moderatione, quæ Regula 58. Prouincialis præscribitur. Quo in genere illud animaduertendum videtur, hanc rem per se molestam satis ac laboriosam, fieri etiam pene intolerabilem, quod labor ille multiplex, quem scænicæ actiones secum ferunt, ferme totus incumbit in Poetam, qui tamen satis laboraſse iudicandus esset in scribendo poemate: in ceteris vero quæ ad exercendos pueros, ad sumptum, ad variam vestem conquirendam, ad Theatrum extruendum pertinent, aliorum, qui ab ipso dirigerentur, opera leuandus esset: alioquin in graue tam religiosæ pietatis, quàm valetudinis periculum incidet: Idcircò satius esset ab hisce rebus abstinere.

Quoniam vero Tragædiæ nec vbique, nec semper, nec frequenter agi possunt, ne in nimiam desuetudinem abeat exercitatio, sine qua poesis pene omnis friget ac iacet, non parum expedit, ter aut quater in anno priuatim in Scholis Humanitatis, & Rhetoricæ sine scænico ornatu à pueris mutuò colloquentibus recitari ab ipsis compositas Aeglogas, Scænas, Dialogos, quorũ partes ita Magister disponet ac diuidet paulo prouectioribus scribendas, vt coniunctæ postea vnum corpus coagmentent.

RATIO PROMOVENDI PVEros ex inferiore ad superiorem classem, & promouendorum examen.

CAP. VII.

Iant promotiones ex schola, qua Nominũ, Verborumq; flexiones discuntur, tertio quoq; mense: ex classe autem Humanitatis initio tantum studiorum: ex cæteris præter hanc altera etiam addatur in Paschate, siue paulo ante; tametsi hoc tempore pauci sint promouẽdi, nec nisi optimi quique; qui si in ea classe morarentur diutius, noui pene nihil addiscerent.

2 *Hæ vero binæ promotiones exigunt, tum vt Præceptor quilibet sexto quoque mense suæ Scholæ pensum, cursumque peragat, ac rursus inchoet: non enim vlli promouendi sunt, priusquam omnia suæ classi propria didicerint: tum vt nullius scholæ status post primos anni sex menses attollatur, sed toto anno perseueret vniusmodi: alioquin minime congrueret ijs, qui tunc primum ad eam ascendũt. Id quod nec oberit antiquioribus, cum idcirco in qua erant, classe relinquantur, quod in ijs, quæ audierant, non dum profecerunt, vt par erat. Quadrat idem in Humanitatis classem, quæ si sub Quadragesimæ finem ad altiora proueheretur, Primanis,*

nis, quos tunc recipit, parũ apte conueniret. Igitur intra ſuos ſe fines contineat, & in eodẽ gradu perſiſtat ad duos vſq; menſes extremos, quibus ſatis fuerit in ea exponi Rhetoricæ compendium ex Cypriano, idque duntaxat vt ſuperioris claſſis iſagogen.

3 *Expedit autem promouendos examinari ſeuere, tum quia pueris pernicioſius eſt aſcendere non idoneos, quam idoneos vbi ſunt, retineri; tũ quia ſiquando ineptiores aliqui proueh untur, ſuperioris claſſis ordinem perturbant non parum: tum quia nonnulli Epiſcoporum Examinatores ex ea claſſe, ad quam quis promotus ſit apud Noſtros, iudicare ſolẽt de doctrinæ gradu, quẽ ſacri Ordines exigũt. Si qui vero toto biennio in aliqua claſſe fuerint, nec ad promotionem videntur idonei, diſpenſari cum ijs poſſet, ſi qua ſit ſpes eos in ſchola ſuperiore profecturos, vt aſcendant, non tamen legantur in catalogo promouẽdorum, ſed curetur potius, vt qua de cauſa promoueantur, cæteri non ignorent, quod ſine offenſione fieri poſſit. ſin deſperati plane ſint, nec honeſtis de cauſis viderentur expellendi, agatur cum ijs, ſicut & cum paucis illis, qui nomen ſuum in Matriculam referri nolunt.*

4 *In examine promouendorũ tres ſint Examinatores, qui quidẽ ſint & Iudices ad plura ſuffragia. Horum ſupremus ſit Præfectus, aliuſue, quem ipſe ſuffecerit: duos alios, nec Præceptorem a quo pueri aſcendunt, nec alterum ad quem aſcendunt, oporteret eſſe, ſed alios (vbi poſſunt haberi) in Humanioribus litteris verſatos, licet Philoſo-*

losophiæ, vel Theologiæ auditores: tametsi priusquam examen inchoetur, proprij Præceptoris iudicium de singulis esset audiendum, qui tradet Examinatoribus suorum auditorum catalogum, & cuilibet ad marginem ascribat vnā de tribus notulis, quarum vna indicentur optimi, altera inepti, & omnino retinendi: postrema mediocres, & de quibus aliqua posset esse dubitatio.

5 *Examinis ratio hæc fere sit. Semel & iterum periculi faciendi causa argumentum propositum in schola scribere iubeantur, suumque nomen subscribere, & tradere Præfecto; tum certa die Examinatores cuiuslibet seorsim compositionem examinent animaduersis non modo Syntaxeos, sed etiā orthographiæ vitijs, & vnius themate perlecto is statim vocetur, & de ijs, quæ suæ classi propria sunt, interrogetur, eoq; dimisso confestim dū examinis recēs adhuc memoria est, iudiciū de illo feratur. Idē quoq; fieri posset in binis, aut ternis seorsim. Quod vero tunc de quolibet constitutum fuerit pluribus suffragijs, non mutetur postea, nisi examine grauibus de causis iterato.*

DE LIBRIS.

CAP. VIII.

Vditoribus nostris non quicunque libri temere concedantur, sed ij duntaxat, quos quisque audit in schola, vel qui exponi solent, ac possunt in sua classe iuxta Catalogum infra proponendum. In ijs etiam multitudo cauenda est, quæ & opprimit ingenia & impedit, ne quotidianum pensum commode reddatur. Ex recentiorum vero libris & pauci, & magno cum delectu permittendi sunt.

2 *Ne Nostri copia librorum, sine quibus milites inermes esse videntur, careant, optandum esset, vt aliquis reditus annuus ampliandæ bibliothecæ attribuatur, qui in alios vsus non esset conuertendus.*

3 *Quorundam librorum expurgatio, quam etiã Constitutiones. 4. Par. Cap. 14 §. 2. insinuant non modicæ videtur vtilitatis: tum quia aliqua sunt poematum cæterorumq; argumentorũ genera, quæ nonnisi a parum honestis autoribus tractata sunt, vt Comœdiæ, Epigrammata, Elegiæ, & Odæ magna ex parte, quibus Nostri carituri sunt, si huiusmodi autoribus omnino priuentur: tũ quia etiamsi non desit interdum vnus aliquis autor, qui quæ turpiter alij, honestius ipse tractarit; at autorum varietas vberiorem reddit puerorum venam & faci-*

liorem

liorem imitationem: tum quia auditores nostri noui prorsus videbuntur ad ea, in quibus cæteri discipuli se iactabunt esse versatos. Cæterum ea purgandi ratio, quæ pro turpioribus verbis, aut rebus honestiora subrogat, non probatur: tum quia quævis adhibeatur purgatio, semper tamen liber, cuius argumentum turpe sit, pristinum, ac natiuum redolet odorem aut saporem: certè ipse dicendi character, allusiones, rerum series, uis affectuum, schemata, aliaque huiusmodi, quod virus hauserunt ab autoris animo, in lectoris mentem, quamuis ea de re nihil cogitantem, latenter instillant: tum quia quicquid in eorum, quæ scripsit autor, locum sufficitur, vix pertingere potest ad eam vel inuentionẽ, vel latinitatem, quæ cæteris respondeat. Quare huiusmodi expurgatio non probatur, nisi cum & paucissimis esset adhibenda voculis, & commode & cum dignitate præstari poßet: alioquin ineunda potius videtur alia quædam ratio longe aptior, nempè vt ex vno aliquo autore, verbi gratia, Horatio seligantur honestæ tantum Odæ prætermissis turpibus poematis; Titulus vero libro præfigi poßet huiusmodi, Selecta quædam ex Horatio, vel ex Catullo, vel ex Tibullo &c. Quin etiam ex poematis, quorum argumenta obscæna sunt, possent in vnum aliquod volumen colligi partes quædam honestiores, si a suo toto separatæ cohærere possunt, vt quædam similitudines, sentẽtiæ, antitheses, adagia, orationes, palestræ, cursus, descriptiones vel hortorũ, vel oriẽtis solis, vel armorum, vel sepulchrorum,

vel

vel vrbium, vel anni temporum &c. Eodem quoque conferri nihil prohibet tũ honestiores aliquas Epistolas Heroidum, vel Elegias Tibulli, Propertij, Galli, tum Epigrammata, seu Emblemata ex Gellio, Atheneo, Ausonio, Pausania &c. tum aliquas Terentij, vel Plauti non comœdias, sed sententias, vel scœnam aliquam honestiorem cum hac inscriptione, Collocutio Simonis, & Sosiæ, vel Chremetis, & Menedemi &c.

4 *Ad hæc multa sunt in Humanioribus studijs obseruanda, quæ quoniam nec Præceptoribus vacat explicare, nec auditores per se consequi possunt, nesciuntur ferè à Nostris, non sine aliqua eruditionis iactura. Quocirca prodesset admodum si cui harum rerum peritissimo demandetur onus colligendi optima quæque huius generis, & cultiore quodã stylo in vnũ aliquod opusculũ conferendi, in quo explicarentur leges scribẽdi Epigrãmatis, Elegiæ, Odes, Aeglogæ, Syluæ, Comœdiæ, Tragœdiæ, Epopœiæ, breuis Chronologiæ ratio, quis stylus Historicus, quis Poeticus, quis Epistolaris, quæ dicẽdi genera, & huiusmodi alia suis illustranda exemplis. Quod opusculum si conscriberetur, vel priuatim legeretur á nostris adolescentibus, vel in schola Humanitatis per horæ quadrantem aliquem exponeretur.*

DE VACATIONIBVS inferiorum classium.

CAP. VIIII.

Acationes vbi fere non sunt, non videtur introducendæ: vbi vero sunt, ita seruentur, vt ex Academiæ publico instituto, quod facile mutari non posit, habentur. In cæteris autē locis tēperentur hoc fere modo.

2 *Rhetorica Superiorum facultatum vacationes sequatur, vbi idem Professor & mane docet & â prandio: nam si semel in die, nec vltra mensem vacet in anni fine, nec alternis, sed quotidie doceat sub extremæ æstatis pomeridianas remisiones: quo vero tēpore vacāt Superiores classes, cæteræ binis horis tantū in opere versentur, tum mane, tum vespere. Verum ante studiorum repetitionē toto die vacet Humanitatis clasis tribus hebdomadis; Prima Grammaticæ duabus; vna tantum reliquæ: nisi vbi toto mense Septembri vacare cogit omnes auditores necessitas redeundi in patriam, & quærendi commeatus, ac sumptus.*

3 *Intra annū omnes ferientur tū mane tantū in die commemorationis Defunctorum, & in Feria quarta Cinerum: tum vespere tantum in peruigilio Natalis Domini, & Pentecostes, & in Feria quarta maioris Hebdomadæ, & in die Recreationis hebdomadariæ, quæ non interponatur, nisi vel quarta,*

vel

vel quinta Feria: tum toto die in Feria quinta sexagesimæ, & Feria secunda ac tertia Quinquagesimæ, nisi aliter consuetum sit, & tribus vltimis diebus maioris Hebdomadæ. + doceatur; tur tamen

4 Adolescentes nec dimittendi videntur ad spectanda supplicia reorum, nisi forsan hæreticorum, vel ad singulare, & inusitatum aliquid, exceptis paruulis: nec ad publicas (nisi Iobileo præscribantur) processiones: sed earum loco magister quilibet cum auditoribus in sua classe recitet Litanias paulo ante finem scholarum.

DE

DE TVENDA PVERORVM disciplina, ac pietate.

CAP. X.

Is, qui ad nostras scholas accedũt, principio statim Præfectus ostendat Regulas Auditorum, vt quales esse oporteat, si nostræ se disciplinæ tradere velint, intelligant.

2 *Inter prælegendum adhibeat curam Præceptor, vt ex eo loco, quem exponit, si res ferat, præceptum aliquod breuiter eliciat vel integritatis, vel prudentiæ comparandæ.*

3 *Alicui nostrorum Sacerdotum singulis mensibus confiteri iubeantur: quam ad rem obeundam non videtur dies aliquis deligendus, quo intermittãtur literariæ exercitationes, sed satis est, vt Præceptor cum Confessario (qui si vnus esset ac perpetuus omnium fere Scholasticorum auditor, homo ab alijs occupationibus liber & alicuius autoritatis, optimè res succederet) conueniat de stato die atque hora, qua terni, vel quini ad confitendum mittantur sine vacatione ab his, quæ scholarũ propria sunt: & si dies vna omnibus non sufficit, diuidatur res in multos dies, dummodo intra mensem con-*

confiteantur omnes, & curetur, quantum fieri potest, vt confessuri lectionẽ non amittant. Id quidẽ satius videtur, tũ quia vacationes illæ nocerent progressibus studiorum, et multo magis essent moribus pernitiosæ: tum quia raro possunt Confessarij totũ aliquem diem pueris audiendis impendere.

4 Sed præter menstruam Confessionem videntur adhuc ad Sacram etiam Communionem vehementer hortandi, saltem in Festis solennioribus, vt in celebritatibus Domini, Beatæ Mariæ, Apostolorum &c. Ad quod etiam Philosophi & Theologi Professores suos deberent cohortari in vigilijs maiorum Festorum.

5 Porro cum Constitutiones iubeant audiri conciones à pueris nostris, eius etiam rei rationem exigere debent Magistri adhibitis Censoribus.

6 Quotidie quoque Missæ Sacrificio intersint, idque ante scholas, vbi viget ea consuetudo, vt literariæ exercitationes à rebus diuinis initiũ sumant, & robur. Id quod etiam in Italia seruetur præsentibus Magistris, vel Decurionibus, præsertim post Pascha, cum in æstate partim labore scholarũ, partim feruente æstu valde laboriosum sit pueris post scholas reuerenter, & positis genibus Missam audire, vt aliquando deficiant.

7 Doctrinam Christianam Feria sexta, vel Sabbato postrema scholæ antemeridianæ semihora recitent pueri memoriter: ex eaque aliquid Magister quilibet exponat accomodate potius ad pie exhortandum, quàm ad subtiliter disputandum. Idq;

paulo

paulo plenius præstari poterit in scholis superioribus, quarum auditores cum Fidei rudimenta iam teneant, rarius ad ea recitanda cogendi sunt. Ea vero de re plurimi licet circunferantur libelli, breuior tamen ille P. Canisii cathechismus toti Societati videtur præscribendus, cum eo nihil magis perspicuum, distinctum, bene latinum, tutum, ac solidum habeamus.

(si alicubi inductus iam sit ...lus alius ni... ...mus utilis)

8 Curent Præceptores scholarum inferiorum aliquos habere, qui sciant domos suorum auditorũ, & per illos inquirant de reliquorum moribus, & cur ad scholas aliquando non veniant. Non patiantur suorum odia, & simultates, nec aliquid armorum in area, multo minus in scholis. Iam vero sicut socordes, ac segnes esse non decet in auditorum vitijs corrigendis, aut etiam puniendis cum sciuntur, aut facile sciri poßunt, ita nec oportet harum rerum anxios esse scrutatores, ne ijs prope quotidianis inquisitionibus, & flagellis scholæ reddantur infames. Nec publice puniant flagitia quædam secretiora, sed priuatim: aut si publice, alias obtendant causas, & satis est eos, qui plectuntur, conscios esse causarum.

9 Curandum tandem esset, vt D. Mariæ Annunciatæ Congregatio ex Romano Collegio in reliqua propagetur. Continet enim mirifice adolescentes in officio, & Nostrarum scholarum bonum odorem in totam plane ciuitatem diffundit. Ad eam vero Congregationem alliciendi essent Academia, in qua Congregationis alumni in disputando, in re-

petendo

petendo, in prælegendo diligenter exerceantur: ac propterea retinenda videtur vetus consuetudo, vt ad Academiam non cooptentur, nisi qui Congregationi nomen dederint: Illius enim proprio tanquam pabulo ad hanc solent inuitari. Illud vero commendandum, ne Congregationis, vel Academiæ exercitationes fiant eo tempore, quo conciones, sacræve lectiones habentur in templo. Harum nanque fructu priuarentur auditores nostri: Templum quoque tam multis spoliaretur auditoribus.

FINES

FINES ATQVE EXERCITAtiones Scholarum Grammaticæ, & Humanitatis.

Constitutiones 4. Par. Cap. 13. B. statuunt tres esse oportere Grammaticæ classes ordinariè, quartã Humaniorum literarum, quintã Rhetoricæ. Sed quia Grammaticorum numerus plerunque maior est, quam qui tribus classibus capiatur, vbi id contingeret, concedunt quanlibet vnam ex tribus Grammaticæ classibus diuidi posse in duas. Cuiusmodi diuisio si instituatur, erunt sex classes, seu trium classium sex ordines nempe.

[Primæ classis superior ordo.]
[Primæ classis inferior ordo.]
[Secundæ classis superior ordo.]
[Secundæ classis inferior ordo.]
[Tertiæ classis superior ordo.]
[Tertiæ classis inferior ordo.]

Et in Tertia quidem classe explicanda sunt rudimenta Grammaticæ. In Secunda breue & facile compẽdium Syntaxeos. In Prima absoluta & perfecta Syntaxis. Bini vero ordines, in quos vnaquæque classis diuiditur, sic videntur constituendi, vt quilibet sortiatur partem fere dimidiam pensi, atq;

oneris,

oneris, quod vni toti clasſi obuenerat. Hactenus in genere; nunc de ſingulis ordinibus diſtinctè ac dilucide, ſumpto ab infimis initio.

Tertiæ Claſſis inferior ordo.

In hoc ordine primum exponantur pueris breues ac perſpicuæ quædam ſingularum partium orationis deſcriptiones, ſubiecto vno aut altero exemplo: quæ deſumi poſſunt ex lib. primo Emmanuelis pag. 110. & ſequentibus.

Deinde tradantur ſimplices Nominum ſubſtantiuorum declinationes quinq; ex pag. prima vſq; ad ſextam, & prima Adiectiuorum declinatio ex pag. 7. & Pronominum declinationes ex pag. 12. ad finem 18. tantum.

Tum addiſcantur quatuor ſimplices verborum Coniugationes ex pag. 37. vſque ad finem 83. prætermiſſo modo Potētiali & Permiſsiuo, ſatis enim fuerit poſt modum Subiunctiuum addere hanc annotatiunculam, [modus Subiunctiuus aliquando explicatur per Poſſum, vel Sino.] Sed ante has quatuor coniugationes coniugandum eſt verbum Subſtantiuum tanquam fundamentum reliquorū ex pag. 21.

Hæc plane videntur principio tradenda Pueris, quia communiora, magis neceſſaria, & faciliora ſunt. His vero abſolutis exponi poſſet ſine appendicibus conſtructio Intranſitiua, quam vulgo Concordantias vocant. Quæ omnia trimeſtri ſpatio

finienda essent. Neque enim ad hanc classem pertinent Abecedarij, quos Constitutiones aperte separant à tribus classibus Grammaticæ, & significant à Nostris non esse instituendos ordinariè. Vbi vero instituuntur ex peculiari concessione, non videntur admittendi pueri, nisi post septennium; sunt enim ante hoc tempus molestissimi, & nutricibus potius indigent, quam ludimagistris.

Horarum diuisio in hoc ordine.

Prima hora antemeridiana. Dimidia reddentur memoriter primo descriptiones pártium orationis. Secundo aliqua declinatio, & coniugatio: singulis autem vocibus latinorũ temporum singulæ tantum vernaculæ interpretationes reddantur, etiam in coniunctiuo & infinitiuo, ne multiplici interpretatione rudium mentes obruantur. Dimidia altera, explicabitur constrúctio intransitiua, & in ea pueri varijs modis, & exemplis exercebuntur.

Secunda hora ante meridiana. Dimidia tribuetur varijs Nominibus inflectendis. Inflectentur autẽ substantiua nomina aliquando nuda, aliquando singula cum singulis, aut binis Epithetis; quæ tamen Epitheta aut eiusdem aut diuersarum sint declinationum pro cuiusque facultate. Erit autem duorum generũ exercitatio flectendorum Nominum: vno modo, continenti serie seu perpetua oratione, ita vt quæque nomina cum suis Epithetis à Recto per singulos Casus inclinata ad finem vsque ducantur: altero modo: Interrupto or-

dine, vt a singulis singulæ diuersorum Casuum voces auulsæ exquirantur. Dimidia altera in flectendis verbis ponetur: flectentur autem verba sicut & Nomina, tum continenti serie à prima verbi voce per inclinationes omnes ad finem vsque modorũ omnium: tum interrupta varijs eiusdem verbi vocibus discipulis singulis proponendis, ijsque è vulgari in Latinam linguam, & è Latina vertendis vicissim in vulgarem. Inter declinandum autem perpetua serie Pueri assuescant per singula tempora breuem aliquã orationem addere eiusdem Temporis, quam in vernaculam linguã conuertant. Assuescant vero Pueri tempora omnium verborum cuiuslibet Coniugationis tanta dexteritate cognoscere, vt facillime ex vernacula lingua Latinam, & ex Latina vernaculam vocem illi respondentem reddant: prolato etiam vno Tempore actiuæ vocis statim passiuam adiungere.

Recte scribere, & pronuntiare Pueri doceãtur. Scribere quidem vel illic traditis, vel domo allatis exemplaribus, quæ elegantia & emendata sint. Pronuntiare vero vno aliquo clara voce prælegente aliquid Ciceronis audientibus alijs, & vicissim hoc ipsum obeuntibus, donec ita emendate pronuntiare assuescant, vt nullum in eorum oratione ex ijs vitium appareat, quæ prima Emmanuelis admonitione castigantur. Semihora vltima ãte meridiana

Eædem exercitationes & eodem modo repetantur, nisi quod postrema semihora non videretur incommodum, si inciperent elementa Græca cogno- Scholis Pomeridianis.

ſcere, & ſyllabas coniungere, ſcribere etiam.

Tertiæ Claſſis ſuperior ordo.

Hic explicentur primo reliqua rudimenta partium orationis: ſecũdo difficiliores Declinationes; quæ ſuperſunt ex Emmanuele tam Subſtantiuorũ quam Adiectiuorũ: tertio reliquæ verborum Coniugationes quæ ſunt poſt quattuor illas ſimplices, addiſcantur.

In his vero dum Pueri exercentur, doceantur claſſes etiam Verborum Actiuorum, & Paſſiuorum ſine appẽdicibus, vt Secunda claſſis, quæ multis rebus oneranda eſt, aliquantulum leuetur. Addatur tandem aliquid ex epiſtolis M. Tullij. Atq; his omnibus abſoluendis tres menſes impendãtur.

Diuiſio horarum in hoc ordine.

Prima hora ãte meridiana.

Dimidia reddant memoriter Tullianam prælectionem cum aliquo Nomine, ſeu Verbo anomalo. Altera dimidia explicẽtur claſſes verborum Actiuorum & Paſſiuorum cum aliquot thematis extempore componendis iuxta præceptum, quod tunc expoſitum fuerit. Hæc autem facilia, breuia, & eiuſmodi ſint, vt multa vno die proponi poſſint: multi item per illa exerceri, donec eam facultatem aſſequantur, vt de rebus, quæ ad eos pertineant, interrogati, non magna interpoſita mora poſſint reſpondere. Quo vero die nihil occurrit ex Grammatica

tica exponendum, hesternæ prælectionis fiet repetitio.

Dimidia, M. Tullij prælectio explicabitur á Magistro simpliciter & nullo rerũ apparatu, nulla locutionũ varietate: totidẽ tãtũ vulgaris linguæ vocibus, ijsque propriã vim vocabuli cuiusq; locutionis exprimentibus: nec alia ostẽdantur, quã quæ didicerũt in dies ex Grãmaticis. Horæ quadrãte absoluetur lectio, & altero repetetur, idque á quam plurimis. Satis est habere pueros gustum quendam Ciceronis, vt inde compositionum suarum prima exempla decerpant. Altera dimidia scribendi dictabitur argumẽtum perbreue ac facillimum, atq; ex ijs fere, quæ frequenter in familiarem sermonem incidunt, ad imitationem tamen Ciceronis, quo ad eius fieri potest, & Nomina flectentur ijs seruatis, quæ de inferiori ordine dicta sunt. Secunda hora ante meridiana

Exerceantur in verbis coniugandis, ijsque difficilioribus, & aliquo ordine seruato, sicut & in Nominibus, vt nempe á simplicibus veniatur ad Anomala: deinde ad Defectiua: tum ad Impersonalia: rursusque cursu absoluto periodus eadem repetatur, nec ab re fuerit sub finem aliquid ex Cicerone ab vno vel altero clara voce pronuntiari, quod ad emendate legendum conferat. Vltima sesquihora antemeridiana.

Dimidia reddentur memoriter ea, quæ pridie ex Grammatica exposita sunt, & Verborum coniugationes cum multiplici illa interpretatione, atque annotationibus: altera dimidia puerorum Themata recognoscentur, & emendabuntur. Prima hora pomeridiana.

Secunda pomeridiana. Dimidia exerceantur breuioribus thematis ex tempore componendis, quæ aliquando ab ipsismet pueris se vicisim lacessentibus proponenda sunt. Altera dimidia declinetur partim, partim coniugetur.

Vltima semihora pomeridiana. Exerceantur in Græcis expedite legendis: posset & aliquid exponi de Grammaticæ Græcæ rudimentis breuiter ac perspicue. Pueri tandem, vt à principio Latino sermoni assuescant, cũ de communibus rebus, & quæ in quotidiano prope vsu positæ sunt, interrogantur, Latine interrogentur, & respondeant. Quod multo diligentius in superioribus classibus seruandum est.

Secundæ Classis inferior ordo.

Respõdet quartæ in Coll. Ro. Hic appendices primi generis intransitiuæ constructionis, & omnes Personalium, atque Impersonalium verborum classes cum constructione verbi infiniti, & casibus, qui omnibus verbis sunt communes sine vllis appendicibus exponantur: necnon & genera Nominum. Explicabitur etiam facilior aliquis liber epistolarum M. Tulij, vt xiij. & xiiij.

Horarum diuisio in hoc ordine.

Prima hora antemeridiana. Dimidia memoriter recitetur lectio Tulliana vna cum Verbo vno, seu Nomine difficiliore. Altera dimldia explicetur aliquid ex præceptis Grammaticæ, quæ ad hanc scholam pertinent cum extem-

temporali Thematum conuersione, & quo die nihil ex Grammatica exponendum occurrit, hesterna lectio M. Tulij cum exercitatione repetatur.

Explicabitur Cicero per quadrantem circiter eodem fere modo, qui superiori ordini Tertiæ classis præstitutus fuit, nisi quod hic plura suppetent Grãmaticæ præcepta, quæ inter prælegendum indicari possunt, & exigi inter repetendum, quæ exercitatio quia valde vtilis est, reliquum horæ occupet, & in cæteris etiam classibus conseruetur. Sub finem thema dictetur iuxta Grammaticæ canones, quos in dies pueri audiunt. Secunda antemeridiana.

Strenue vacetur inflectendis Verbis, cureturq; ne quæ ex Partibus orationis edidicerunt, obliuiscantur, sunt enim permultum ad constructionem necessaria. Vltima semihora antemeridiana.

Dimidia recitentur memoriter præcepta Grammaticæ cum Verbis: vt simul discant eorum Præterita, Supina, & significationes. Altera dimidia emendentur themata. Prima hora pomeridiana.

Dimidia exponantur canones de generibus Nominum, & ante exposita diligenter exigantur, & aliqua Nomina declinentur. Altera dimidia thematis extemporalibus exerceantur. Secunda pomeridiana.

Ponatur in Græcorum Nominum simplicibus, & contractis declinationibus, quæ & edisci a Pueris deberent, & describi, vt altius hæreant memoriæ. Quod etiam multo magis præstandum est in ijs, quæ Superioribus scholis propria sunt. Vltima semihora pomeridiana.

Secundæ Classis superior ordo.

Respōdet Tertiæ in Coll. Ro

Ad hunc ordinem pertinent primo Regulæ de Præteritis & Supinis: secundo secundi & tertij generis appendices constructionis Intransitiuæ: tertio appendices primi generis, quæ sunt tum in qualibet classe verborum Personalium, & Impersonalium, tum in casibus qui sunt communes omnibus verbis: quarto omnium orationis partium, excepto verbo, tota constructio Transitiua sine appendicibus Emmanuelis. Tandem epistolæ M. Tullij paulo grauiores, vel aliquæ Scœnæ Terentij selectæ.

Diuisio horarum in hoc ordine.

Prima hora antemeridiana.

Dimidia memoriter recitetur Autor, quem explicat Præceptor. Altera dimidia vel præcepta Grammaticæ huic classi propria declarentur cum exercitatione, quæ fieri solet, vel hesterna prælectio repetatur, cum nihil ex Grammatica exponitur.

Secunda antemeridiana.

Dimidia autor explicetur non solum cum obseruationibus, quæ ad Syntaxim huic Scholæ propriam pertinent, sed etiam cum vnius, vel alterius elegantioris locutionis, quam Pueri literis mandent, vsurpandam postea in Themate scribendo, cum res postulauerit, annotatione: quin etiam operæpretium erit quotidie, si modo se se offerat occasio, in plena vnius, aut alterius verbi explicatione immorari, vt propriam verbi cuiusque vim percipiant

piant Adolescentes. Atque hæc explicatio ad semihoram non perueniat, vt plus temporis tribuatur repetitioni, sub cuius finem Thema dictetur; & intelligatur, finem huius ordinis non esse res difficiles docere, sed in rebus facilibus eovsque promouere Adolescentes, vt orationem facilem, expedite, prompteque latinam reddant: atque hanc facultatem adepti ad alterum ordinem poterunt promoueri.

Alternis aut Verbis Nominibusque flectendis vacent, aut aliquid vulgari sermone dictatum ad Grammaticam rationem expendent: est enim rudioribus præsertĩ perutile, vt viua voce exigatur, atque indicetur, quomodo quidque sit vertendum Latine, qui modi, ac tempora latina vernaculis respondeāt: quonā pacto in scribēdo Themate cōsulēda, atque obseruanda sint præcepta Grammaticæ. Iuuerit etiam valde, si nonnunquam Ciceronis aliquam epistolam ex ijs, quas audierunt Pueri, in vernaculam linguam conuertant. Vltima semihora antemeridiana.

Dimidia reddent memoriter Grammaticæ regulas prioris diei. Altera dimidia Themata corrigentur. Prima Pomeridiana

Exponentur regulæ de Præteritis, & Supinis, & Themata breuiora singula ferè singulis Pueris proponantur ex tempore, siue per mutuam concertationem, siue per Præceptoris operam. Secunda pomeridiana.

Ponatur in Græcorum Barytonis verbis coniugandis. Vltima semihora pomeridiana

Primæ Classis inferior ordo.

Respondet secundæ in Collegio Romano.

Explicabuntur in hoc ordine primo appendices secundi generis per omnes verborum classes, casusque communes. Secundo reliquarum partium orationis, præterquam verbi, tota constructio Transitiua, vt habetur in Emmanuele cum eius appendicibus. Postremo exponentur epistolæ M. Tulij, quæ longius & accuratius scriptæ videbuntur: aliquæ etiam epistolæ Heroidum expurgatæ, vel honestiores Aeglogæ Virgilij.

Horarum diuisio in hoc ordine.

Prima hora antemeridiana.

Dimidia memoriter recitetur M. Tullij prælectio. Altera dimidia explicentur Grammaticæ præcepta cum exercitatione Thematum extemporalium, vel hesterna prælectio repetatur, si nihil ex Grammatica fuerit enarrandum.

Secunda antemeridiana.

M. Tullius explicetur semihora cum triũ quatuorue elegantiorum locutionum (quas Pueri excipiant scribendo) annotatione præter Grammaticas exercitationes: Deinde repetatur.

Vltima semihora antemeridiana.

Thema dictetur, & aliquando ad epistolæ formam: Verbum etiam vnum, aut duo, triaue nomina alternis inflectantur: & si plus aliquid vacet, superiorum dierum annotata reposcantur à Pueris.

Prima hora pomeridiana.

Dimidia recitentur memoriter præcepta Grammaticæ. Altera dimidia Themata emendentur.

Ex-

Explicetur aliqua vel Aegloga Virgilij, vel Epistola Heroidum Ouidij, sed tam breuiter vt prælectio & repetitio semihora concludantur: satis est enim gustus aliquis Poeticæ. Altera dimidia lacessant se Pueri sententijs Latine vertendis. Secunda pomeridiana.

In Grammaticæ Græcæ verbis contractis collocetur per menses quattuor: duobus vero reliquis alternatim vel Græcis vacetur, vel octo prima Prosodiæ præcepta exponantur, & dissolutos versus reficere Pueri assuescant, ne eius rei plane rudes ad superiorem ordinem ascendant, quod incommodissime cedere experimento comprobatum est. Vltima semihora pomeridiana.

Primæ Classis superior ordo.

Referendæ videntur in hunc ordinem primo appendices tertij generis in verbis & casibus communibus. Secundo difficiliora quædam totius Syntaxeos capita. Tertio figurata constructio, & vitia tam obscuræ, quam inornatæ orationis. Quarto Patronymica nomina. Quinto tota syllabarum dimensio, exceptis appendicibus, & incrementis tantum: hæc enim & implicita nimium sunt, nec admodum necessaria tironibus: quanquam principio exponendi essent communiores quidam tum pedes, vt Dactylus, Spondeus, Trochæus, Pyrrichius, Anapæstus: tum versus, vt Hexameter, Pentameter, Sapphicus, Asclepiadeus, Phalcucius. Exponentur tandem ex Poetis Ouidius de Ponto, & Respōdet Primę in Collegio Romano.

Tri-

Triſtibus, Martialis, & ſiquæ Elegiæ ex Tibullo, & Propertio ſeligerentur, ex Proſa vero M. Tul lij Epiſtolæ ad Atticum, et ad Quintum Fratrem, de Senectute, de Amicitia, Iuſtinus, Commentarij Cæſaris.

Diuiſio horarum in hoc ordine.

Prima hora antemeridiana. *Dimidia M. Tullius vel Cæſar memoriter reddatur. Altera dimidia explicentur, quæ ad Syntaxim ſpectāt, cum exercitatione breuiorum Thematum. Quo vero die nihil ex Syntaxi exponendū eſt, ſcandantur, & componantur verſus, ſeu prius dictati corrigantur: nec ab re fuerit aliquod nonnunquam Verbum aut Nomen inflecti ex difficilioribus, eo præſertim die, quo Syntaxis exponitur.*

Secunda antemeridiana. *Explicetur M. Tullius vel Cæſar ſemihora, & primum quidem Latino, mox iterum vulgari ſermone. Obſeruentur breuiter tum quæ pertinent ad Grammaticam, tum phraſes illuſtriores, & quidem paulo vberius, quam in claſsibus inferioribus. Non nihil etiam aſpergatur eruditionis, & antiquitatis, breuiter tamen, quia magis prodeſt latinas phraſes obſeruare, atque inculcare diligentius, quas etiam à Pueris emendate deſcribi, ac referri in libellos papyraceos oportet. Altera dimidia diligēs fiet repetitio.*

Vltima ſemihora antemeridiana. *Thema dictetur, & ſyllabarum dimenſio exponatur cum aliqua exercitatione.*

Prima horà pomeridiana. *Dimidia Syntaxeos, & Proſodiæ præcepta reddantur.*

dantur memoriter. Altera dimidia Themata corrigantur.

Explicetur Poeta per ſemihoram, & per alteram repetatur. Secunda pomeridiana.

Ponatur in Græcis verbis in MI, & Anomalis & in ratione inueſtigandi Thematis & in varijs Dialectis cum exercitatione per breues interrogationes eorum, quæ iam didicerunt: alternis autem explicabitur facilior aliquis Autor, vt Aeſopus, Homiliæ quædam Chryſoſtomi, Baſilij, et id genus. Bis etiam in hebdomada aliquid Græce conuertatur. Vltima ſemihora pomeridiana.

Illud tandem his omnibus ordinibus commune eſt, vt prius, quam Præceptor aggrediatur, quæ ſui ordinis propria ſunt in Syntaxi, breuiter repetat ſemper quæ in inferiore claſſe fuerant expoſita, vt identidem inculcata plenius intelligantur, et hæreant firmius.

Vbi vero quinque ſunt Præceptores Grammaticæ, duo ordines infimi, qui pertinent ad rudimenta, redigantur in vnam claſſem ſub eodem Præceptore, à qua non promoueantur, niſi poſt ſemeſtre tempus ordinarie.

Quod ſi Grammatica inſtitutio quatuor ſortiatur Magiſtros, in infimam claſſem coaleſcant duo ordines, videlicet inferior Secundæ claſsis, et ſuperior Tertiæ excluſo inferiori, quanquam ſi neceſſe ſit, omnia quæ ſunt Tertiæ claſsis, in vnum redigi poſſent ordinem.

Iam ſi tres fuerint Grammaticæ Profeſſores, qui-

quilibet binos vnius classis ordines sortiatur; sin fuerint duo, non expedit ab his doceri rudimenta: quare vnus sibi duos ordines Secundæ classis, alter Primæ duos ordines vendicabit. Quod si rudimẽtis etiam nostram operam oportebit impendere, annectantur Secundæ classi. Tertius vero Magister qui præter duos Grammaticos in Collegijs minoribus solet esse, non videtur Grammatica onerandus: satius erit docere illum, quæ sunt propria scholæ Humanitatis & anno vertente addere compendium Rhetoricæ ex Cypriano.

Præterea si quod Collegium duos tantum Magistros habeat, quos & Humanitatem & Grammaticam docere necesse sit, in duos quælibet classis diuidatur ordines hoc fere modo. Secundæ hoc est, inferioris classis ordini inferiori rudimenta & quæ sunt propria inferiori ordini Secundæ classis, exponantur: Superiori vero ordini tota Syntaxis sine appendicibus Emmanuelis, sed cum primi & secundi generis appendicibus per ordines verborum.

Primæ hoc est, superioris classis ordini inferiori repetatur tota Syntaxis, sed additis omnibus appendicibus cum figurata constructione, & Patronymicis. Superiori autem ordini explicetur Prosodia cum reliquis, quæ ad classem Humanitatis pertinent. Illud vero interest inter huiusmodi Collegia duorum Magistrorum & cætera, quod in istis, quæ vnicuilibet ordini propria sunt, non nisi per annum possunt absolui, in cæteris autem per semiannum, præterquã in duobus Tertiæ classis ordinibus quorum

rum cuilibet trimeſtre ſpatium ſatis eſt.

Iam claſſis quæcunque duos ordines ſub vno Præceptore complectitur, non indiget diſtinctis aut Thematibus, aut lectionibus. Nam Thema vnũ paulo longius dictandum eſt, quod totum ab ordine ſuperiore ſcribatur, ab inferiori vero pars tantum prior, quæ Grammaticæ præceptis huic ordini ſolitis exponi reſpondeat, ſicut poſterior Thematis pars Syntaxi ſuperioris ordinis adaptanda eſt. Idem etiam Autor vtrique ordini explicandus videtur, ſed ſemel iuxta captum inferioris ordinis, iterum paulo eruditius in gratiam prouectiorum. Quod ſi in Collegijs duorum Magiſtrorum magna duorum ordinum diſſimilitudo, ac diuerſitas ad vnum Autorem redigi vix poterit, duo prælegantur, ſed ea breuitate, vt tempus reliquis exercitationibus non præripiatur.

At verò ſicubi Emmanuelis Grammatica, prout ab Autore digeſta fuit, exponi ſolet magno cũ puerorum fructu, poſſet ea diuidi hoc fere modo, niſi vtilior alius iam in vſu ſit. In Secundæ claſſis ordine inferiore explicentur xiiij. præcepta prima Emmanuelis cum intranſitiua conſtructione ſine appendicibus. In eiuſdem claſſis ordine ſuperiore tota tranſitiua Syntaxis ſine appendicibus. In Primæ claſſis ordine inferiore tam intranſitiua, quã tranſitiua conſtructio cum appendicibus. In eiuſdem claſſis ordine ſuperiore ſeruetur ordo ſuperioris formulæ reciſis appendicibus tertij generis verborum.

Classis Humanitatis.

Modus constituendi classem Humanitatis duplex esse posse videtur. Vnus est eiusmodi. Postquam in Grammatica quantum oportet, profecerunt Pueri, ad classem Humanitatis ascendant stylum aliquem conformaturi, atque ideo ne obruantur varietate lectionum; audiant fere Tullium de Officijs, vel quid simile, & ex Poetis Virgilium, idq; primis anni mensibus: reliquus pene annus cõsumatur totus in legenda Rhetorica M. Tullij, & eius orationibus. Qua in re postquam quantum necesse fuit, se exercuerunt, promoueantur ad classem Rhetoricæ, vbi eadem præcepta artis, sed ex alijs libris audiant cum Orationibus, et maneant in scholis quinque horas. In eadem etiam Rhetoricæ classe tradatur illis autorum varietas, vt Poetarum, Historiarum, Philosophicorũ librorum M. Tullij. Postquam enim aliquantulum confirmauerunt sibi stylum in classe Humanitatis, minus periculi est, ne illis noceat hæc varietas lectionũ, quas in classe Rhetoricæ audiunt. Quinetiam exercitatio in versibus magis fere quotidiana sit in classe Rhetoricæ, quam Humanitatis, licet vtrobique declametur fere æqualiter, sed cum maiori incommodo Magistri Humanitatis, qui debet rudes expolire, quos expolitos accipit Rhetoricæ Professor. Alter modus est fere huiusmodi. Humanitatis classis comparata videtur ad duo, Primũ ad multiplicẽ, & variam eruditionem ex Poetis, historijs, moribus

bus gētium, Apophtegmatis, Adagijs, morali Philosophia M. Tullij &c. Secundum ad stylum conformandum in prosa, & in versu, dummodo in fine anni tradatur compendium Rhetoricæ ex Cypriano cum aliqua faciliore Oratione M. Tullij. Huic modo fauent Constitutiones. 4. Par. Cap. 12. A, in Declaratione. Sub literis, inquiunt, Humanioribus præter Grammaticā intelligatur quod ad Rhetoricam, Poesim, & Historiam pertinet.] Deinde Cap. 13. B, quinque classes instituunt, & tribus quidem attribuunt Grammaticam, vni & supremæ Rhetoricam, proximæ vero Humanitatem. Quo loco cum Humanitatem diuisissent in Grammaticā, Historiam, Poesim, & Rhetoricam, & cum Grammaticam, & Rhetoricam in proprias classes segregassent, consequens est classi Humanitatis relinqui Historiā, & Poesim. Ad hæc eā rē sic intelligendā esse ostendit antiqua consuetudo Collegij Romani, Messanensis, Panhormitani, & huiusmodi aliorū, quæ ipsemet P. Ignatius fundauit. Fauet & huic consuetudini ratio. Aliud est enim Latinus stylus, aliud stylus Oratorius, & pure Tullianus: posterior quidem ex M. Tullio, præsertim ex libris Rhetoricis, et Orationibus petendus videtur; prior vero ex alijs etiam Autoribus, quales leguntur in classe Humanitatis. Cum vero altior sit oratorius stylus, quā latinus quilibet, ille seruādus est supremæ classi, in qua nō nisi Tullius legatur, qui solus prope facit oratores. Prior vero stylus cū sit facilior, ī classe Humanitatis discendus est, nec vitiatur, sed cor-

roboratur potius bonorũ Autorum varietate, ad quam dantur quinque horæ : in Rhetorica vero quatuor circiter, duæ antemeridianæ, totidem pomeridianæ, vt plus vacet ad exercendum stylum.

Diuisio horarum in hac Humanitatis Classe.
Hora prima antemeridiana.

Reddatur memoriter M. Tullius, & themata corrigantur, & quia recitatio puerorum vix solet quadrantem excedere, reliquum horæ tribuatur emendationi, quo sit accuratior; cum non solum vitia Syntaxeos corrigenda sint, sed etiam elegantiæ & cultus ratio exigenda: quanquam si quid tẽporis superfuerit, mutuis adolescentum concertationibus esset impendendum: qua in re semihora saltem quolibet sabbato collocetur.

Scribatur autem in sabbato, & quo die vacatur, carmine; diebus cæteris oratione soluta, cuius argumentum epistolare sit, & ferme vulgari lingua in latinam vertendum. Aliquando etiam pridie Festorum breue aliquod argumentum proponatur latine ad inuentionem exercendam, quod proximo post festum die reddatur, idque iuxta rationem progymnasmatum Apthonij. Cum vero themata scribendorum versuum proponuntur; indicet Præceptor aliqua Poetarum loca, quæ imitari possent auditores.

Secunda hora antemerediana.

Explicetur M. Tullius paulo vltra semihorã, & repetatur. Pertinent autem ad hanc antemeridianã Scholam hi fere libri, Ciceronis Officia, Lælius, Cato, Paradoxa, Tusculanæ quæstiones præter primam, De Finibus, De Diuinatione, & de Claris Oratoribus, cum sit liber pene historicus.

Explicandi vero ratio, quæ congruit huic scholæ, licet multiplici antiquitatis, ac rerum scientia magis abundare debeat, quàm inferiorum classiũ: modus ille tamen adhibeatur, vt id potius citra fiat quàm vltra mediocritatem. Quod autem ad obseruationes linguæ Latinæ, imitationem, locutionum vsum, varietatemque pertinet, in ijs se totum Magister effundet: leuiora, & quæ verisimile est auditores in inferioribus classibus didicisse, ita prætereat, vt ea tamen non sit alienum innuere, præsertim si id vtile esse intelligat auditoribus.

Possent aliquandiu aliquæ epistolæ Plinij exponi, vt ad eius imitationem aliquid suo Marte conscribere adolescentes assuescant: cuius etiam rei gratia non ab re fuerit nonnullas incertis diebus Ciceronis epistolas percurrere potius, quàm interpretari.

Vltima semihora.

Hæc nulla in re vtilius collocari posse videtur, quã in Historico quopiã exponẽdo: tũ quia cæteris,

quæ ad hanc claßem spectant, locus satis amplus erit scholis pomeridianis: tum quia auditores nostri nimis rudes sunt antiquitatis, ex qua & viuendi, & scribendi exempla egregia desumi possunt: tũ quia si Poeta, & Historicus alternatim prælegantur, totos sex menses Poetis carebit ea classis, quæ Poeticæ maxime dicata est: contra si Poetæ quotidiana prælectio habeatur, copiosam pueris afferret poeticæ inuentionis, & locutionis supellectilem. Neque vero historici explicatio Præceptori futura est nimis onerosa: nam historiæ stylus planior, ac lucidior est, vt magno non indigeat studio, & satis fuerit explicare rem gestam, prout ab autore narratur, vt non sit opus alios etiam consulere scriptores, licet de eodem argumento scripserint. Ipsa etiam historici explicatio facilis esse debet, vt autoris sententia proposita, eius verba leuiter attingantur, & ea tantum, quæ plusculum habent obscuritatis. Quo sane modo multa breui percurri possunt, et minus quàm semihorula, vt aliquid temporis supersit non ad omnia quidem, sed ad præcipua quædam repetenda. Historici vero qui in hac classe videntur exponendi, sunt Cæsar, Salustius, Q. Curtius, Iustinus, Cornelius Tacitus, aliquid Liuij.

Alternatio vero pomeridiana Poetæ, & Historici permitti posset primis duobus circiter anni mẽsibus, quibus antemeridiana semihora vltima exponendæ accuratius Prosodiæ tribuenda est.

Hora prima pomeridiana.

Recitetur alternatim vel poeta, vel præcepta Grammaticæ: Thema dictetur, & inchoetur Poetæ prælectio, quæ aliquantulum producatur vltra primam horam.

Secunda hora pomeridiana.

Prælectio finiatur, & repetatur, & vltimo circiter quadrante secundæ horæ, Græcæ linguæ exercitationes inchoentur ad finem vsque scholarum. Poetæ vero huius classis fere sunt Virgilius, Horatius, Fasti Ouidij, Tragœdiæ Senecæ, Statij Syluæ, Claudianus.

In Græcis autem explicentur Isocrates, Lucianus, Epigrammata, Aristophanes, Theocritus. Exponatur etiam Syntaxis, ratio accentuum, & spirituum. Alternis diebus aliquid Græci conuertatur, & tribus postremis anni mensibus tradatur breuis ratio Prosodiæ, & nonnulla tentetur in versibus faciendis prolusio. Nec mediocriter conducet, si præceptor faciliora quædam Græce interroget, Græce etiam respondeant auditores.

Duobus extremis anni mensibus mane loco M. Tullij, & Historici exponatur Rhetoricæ compendium ex Cypriano cum faciliori aliqua M. Tullij Oratione, vt pro Archia, pro Marcello, pro Deiotaro, Philippica septima. Quo tempore adole-

ſcentibus proponãtur argumenta Exordiorũ, Narrationum, Epilogorum, aliarumue partium orationis initio: paulo poſt totarum etiam orationum vſque ad finem. Cur vero hæc exercitatio à Paſchali tempore inchoanda non ſit, alibi ratio reddita eſt.

Claſſis Rhetoricæ.

1 *Sicubi neceſſe ſit Rhetoribus exponere compendium Logicæ (quod Philoſophiæ, alijſque facultatibus vacare non poſſunt) non expedit toto anno Logicam cum Rhetorica coniungere, vna enim alterius & phraſim, & exercitationes impedit. Quare tribus tantum vltimis anni menſibus Dialecticæ epitome mane, & veſpere exponatur, & in diſputationibus Logicis adoleſcentes exerceantur. Quod ſi conſuetudo ſit, vt tota die detineantur in ſchola, & ad totum diẽ implendũ ſatis eſſe non videtur ſtudium Dialecticæ, adiungi tunc etiam poſſet aliquid, quod ad oratoriam facultatem pertineret.*

2 *Valde incommodum videtur, vt Rhetoricam duo Profeſſores doceant, vnus præcepta, alter orationes. Vſus enim præceptorum ab eo videtur explicandus, a quo præcepta traduntur: & frequenter accidere poteſt, vt in orationibus M. Tullij præcepta indicentur longè aliter, quam expoſita fuerint in arte. Multo vero incommodius eſt, vt argumenta compoſitionum ab alio dictentur, & emenden-*

dentur, quam ab eo, qui exponit artem, cum exercendi ſint auditores iuxta normam, quæ ſingulis diebus ex arte præſcribitur. Neque vero nimium vnus Profeßor Rhetoricæ oneraretur, cum Philoſophi duas quotidie habeant lectiones, repetitiones præterea, & diſputationes, & quotidianas propè reſponſiones ad ea, de quibus priuatim interrogantur. Poſſet adhuc mos iſte Romanus alere pigritiã aliarum Prouinciarum, in quibus Rhetoricæ Profeſſores poſſent ſibi collegam, aut ſocium petere exemplo Romani Collegij; & iam diu iſta res non bene audit in Prouincijs, in quibus et artem, et orationes, & Græcam lectionem vnus Profeſſor ſuſtinet fere.

3 *Nihil minus duabus mane horis, & duabus à prandio in ſchola manendum eſſe videtur, id enim in omnibus prouincijs receptum eſt, à quibus Romanum Collegium diſcrepare non decet, cum illud Collegijs cæteris tanquam exemplar proponatur in Conſtitutionibus. Adoleſcentes quoque, qui Rhetoricam audiunt, quo amplius in ſchola morantur, eo minus rebus noxijs implicantur: implicantur autem nihilo minus, quam aliarum ſcholarum auditores. Neque vero propterea diſcipulis ad elaborate ſcribendum tempus deerit, ſi prudenter diuidatur. Præceptor quoq; exiſtimet ſuam auditoribus operam vtiliorem eſſe, dum in ſchola verſatur, quam cum priuatim tanto apparatu ſe comparat ad legendum. Huc accedit, quod cum Rhetores verſibus etiam ſcribendis frequenter vacent, iuuandi viden-*

tur

tur propè quotidiana Poetæ alicuius enarratione, vnde depromi posſit Poeticæ imitationis, atque locutionis varietas, & copia.

4 Libri in Rhetorica exponendi, fere sunt Orationes Tullianæ, aliquæ etiam Liuianæ, Partitiones, Libri de Oratore, de Inuentione, Rhetorica Aristotelis: Topica M. Tullij vix videntur vtilia propter exemplorum obscuritatem, quæ plus temporis sibi vendicant; quam ea, quæ sunt propria Rhetoricæ. Quare loci oratorij exponi poſſunt in Partitionibus, alijs ve libris, in quibus eos breuiter attingit Tullius, Præceptore interim rem locupletante, quantum satis est, ex alijs autoribus: vel cum de his agendum videbitur, exponi poſſet liber septimus Quintiliani. Nihil vero Rodulphi Agricolæ videtur legendum, nec aliquid Dialecticum, cum à stylo, inuentione, spirituque Dialectico oratores maximè sint abstrahendi.

Hoc loco dubitari põt, an expediat biẽnio, quo in schola Rhetoricæ adoleſcẽtes detinẽtur ordinarie, perfici totũ Rhetoricæ cursum ex locis, ex partibus orationis, ex figuris, ex dicendi generibus, ex periodis, &c. Et fortè id non eſſet inutile, vt totã artẽ habere posſint ob oculos auditores, cũ nõ parũ præceptis iuuãtur in scribẽdo: cõtra vero accidere solet, vt licet biennio, triennio ve audiuerint, nihil tamen sciant de numero, nihil de concinnitate, nihil de affectibus &c. Deberent autem hæ Rhetoricæ partes non modo desumi, sed etiam ad verbum transcribi ex varijs M. Tull ij locis in vnum opus collatis: &

in idem volumen redigi possent nonnullæ institutiones, seu tractationes, quas M. Tullius leuiter attigit, vt de numero, de periodis, de generibus dicendi alijsque id genus, quæ ex alijs autoribus Græcis, aut Latinis, recentioribus etiam peti possent, sed M. Tullij tantum verbis explicari. Nec inutile foret si ex multis Nostrorum Professorum Rhetoricæ lucubrationibus tam in artem, quam in orationes, optima quæque in vnum volumen collecta in lucem ederentur in subsidium multorum, qui nunc primum Rhetoricam incipiunt profiteri.

5 In hac classe prælegendi ratio recipit magnã doctrinæ varietatem ex veteri memoria, & locorum insignium interpretatione, ex grauibus autorum sententijs, ex clarorum virorum apophtegmatis, ex exemplis, ex testimonijs, ex multarum rerũ originibus, ex nobilissimarum Rerumpublicarum gentiumque institutis, moribus, litteris, magistratibus, legibus, ritibus, sacris. Huius etiam scholæ sunt reconditæ illæ, quæ ex interioribus literis promuntur obseruationes tum linguæ Latinæ, tum illustrium locutionum, tum omnis artis, & imitationis oratoriæ. Videndum est tamen in ijs, sicut in cæteris, ne quid a proposita re dicatur alienum, neu ad speciem ac pompam magis, quam ad fructum vtilitatemque discipulorum industria conferatur.

6 Porrò in classe Rhetoricæ, atque Humanitatis non quælibet indiscriminatim dictanda, atque excipienda sunt, sed peculiares quædam locorum difficilium interpretationes, quæ aut non facilè cuiuis

obuiæ

obuiæ ſint, aut quas ex ſua quiſque doctrina Magiſtri deprompſerint: ad hæc annotationes quædam inſigniores in alia, atque alia loca Scriptoris illius, qui præ manibus habetur, earum rerum ſimiles, quas ij pertractant, qui variarum lectionum libros ediderunt: id enim & dignitatem habebit, & adoleſcentibus erit ad cognitionem opportunum. Ne illud quidem abfuerit à dignitate, ſiquando in hac claſſe phraſes quædam vtiliores, aut Latinæ linguæ obſeruationes grauiores exciperentur; dummodo ex ijs eſſent, quæ a communi, vulgarique conſuetudine recedunt.

Diuiſio horarum.

Prima hora antemeridiana, quæ ſit ſemihora poſt commune principium ſcholarum.

Recitetur memoriter Oratio M. Tullij. Prælegantur præcepta Rhetoricæ.

Secunda hora.

Dimidia & repetatur, & aliquid à diſcipulis compoſitum corrigatur: Thema vero breuiter a Magiſtro dictetur, quod amplificent poſtea diſcipuli. Affligatur interdum alicuius oratio parieti, vt cæterorum iuuenum cenſura caſtigetur. Verſus, & ſoluta oratio diebus alternis ſcribantur. Dimidia

midia altera hora aliquis Poeta enarretur, cursim tamen, & breuiter, vt res, & phrases plane intelligantur, & paulo ante finem semihoræ aliquid ex ijs, quæ exposita sunt, repetatur.

Hora prima pomeridiana, quæ fit dimidia hora post aliarum schola- rum initium.

Prælegatur Oratio M. Tullij, sed non sine aliqua repetitiuncula ad finem.

Secunda hora.

Græcis vacetur: explicētur verò Demosthenes, Xenophon, Homerus, Pindarus, Euripides, Sophocles, Thucydides. In quorum lectione longius esset quotidie progrediendum, tametsi satis esset quaternos, aut senos Autoris quotidie versiculos ediscere. Nec quicquam explicetur a Magistro, quod statim ab auditoribus non repetatur.

Toto vero anno semel minimum octauo quoque die solutam orationem, semel item carmen argumento proposito scribendum videretur. Singulis etiam minimum mensibus breuis aliqua oratio, vel carmen Græcum cum Latino publice pronunciandum.

Est & illud scribendi genus valde vtile, si quod a Græcis Autoribus vincta, solutave oratione scriptum est, Latinè vertatur eodem orationis genere.

In diſtribuendis horis priuati ſtudij ſemihora ſaltem ſeligatur, quam auditores in Græcis collocent alternatim vel aliquid ſcribendo, vel audita recognoſcendo. Domi etiam cum Rhetorica repetitur, nihil minus vltimo quadrante Græcis repetendis tribuatur.

∴

G E.

GENERALIS DISTRIBVTIO horarum toto anno.

Nter alia, quæ ad ordinem, formamque studiorum pertinent, numeratur & illud in Constitutionibus Par. 4. Cap. 13. A. vt certæ statuantur horæ lectionum, ac propterea eorum etiam, quæ priuatim à Nostris quotidie domi fieri solent, propter maximam domesticarum, scholasticarumque rerum inter se connexionem. Et quoniam Horologij dissimilitudo, climatis inæqualitas, & gentium mores eandem prorsus normam, ac legem ferre nō possunt, conati sumus (id quod monent ibidem Constitutiones) vt vbique fiat, quod inibi magis expedire visum est ad maiorem in literis profectum. Horæ vero hic notantur, vt vel ad amussim seruentur, cum possunt, vel ab eis non longe recedatur.

Sur-

A In Italia hora	12	à Nouembri, & deinceps.
	11	Idibus Februarij.
	10	Idibus Martij.
	9	Idibus Aprilis.
	8	Kal. Maij vsque ad medium Augusti.
	9	Idibus Augusti.

In { Germania, Gallia, Polonia } B hora 4

In { Hispania, Lusitania } hora { 5. à Nouēbri vsq; ad Quadragesi. 4. à Quadr. et deinceps per æstatē. }

A Rerum domesticarum, & scholarum horas (sunt enim vtræque connexæ inter se) crebro mutari est præter morem omnium Academiarum, & parum habet dignitatis; auditoribus quoque molestum est, cum ea de causa oporteat eos & tot mutationum meminisse quotidie, & rerum suarum, quas obire solent extra scholas, cursum atque ordinem identidem variare. Et alijs quidem nationibus, quarum horologium ad Mathematicas rationes dirigitur, facile est duabus toto anno mutationibus esse contentas. Id quod quoniam cum Italici horologij temperatione conuenire non potest, conandum est Italis, vt suarum horarum mutationes redigant, quoad eius fieri potest, ad paucissimas, nec eas quadrantibus, aut semihorulis intercidant, sed horis integris absoluant: cum tolerabilius sit præ-

præproperam aliquam, tardioremve ſcholarum incboationem pati; quam tam multiplicem temporis inconſtantiam. Itaque vernis menſibus, qui mutationibus obnoxij maxime ſunt, quater duntaxat ſcholarum tempora varientur, idque non niſi per horam integram. Quod & in Autumnũ quadrat, minus tamen neceſſario propter vacationes.

B *Licet id tempeſtiue nimium videatur, eſt tamen iuxta vetuſtiſsimum morem earum gentium, à quo recedi vix poteſt ſine externorum offendiculo.*

INCHOENTVR LECTIONES matutinæ.

In Italia hora
- 15. *à Nouẽbr. & deinceps. vt finis ſit hora 17. cum dimidia.*
- 14. *à medio Februarij.*
- 13. *à medio Martij.*
- 12. *à medio Aprilis.*
- 11. *à medio Maij.*
- 12. *à medio Auguſti.*

In** Hiſpania, Luſitania, Gallia* ***hora
- 8. *& finis hora 10. cũ dimidia in hyeme.*
- 7. *et finis hora 9. cum dimidia in æſtate.*

C

In** Germania, Polonia* ***hora
- 7. *cum dimidia, & finis 10. in hyeme.*
- 6. *cum dimidia, & finis 9. in æſtate.*

C *Curetur in Germania, vt Missæ Sacrificium, cui auditores externi debent interesse, peractum iam sit hora septima & quadrante; tum statim detur signum prius scholarum: quo tempore sumant, qui velint ientaculum, ne propterea scholam intermittere necesse sit. Eadem ordinis ratio in æstate quoque retineatur: nempe vt Missæ finis cadat in sextam & quadrantem, & altero mox interposito quadrante ad ientandum, incboentur lectiones.*

PRANDEATVR.

In Italia hora
- 18. *à mense Nouembri.*
- 17. *Idibus Februarij: sed per Quadragesimam 18. Dominicis exceptis.*
- 17. *Idibus Martij in Quadragesima.*
- 15. *Idibus Aprilis post Pascha.*
- 14. *Idibus Maij.*
- 15. *Idibus Augusti.*
- *Diebus ieiuniorum hora circiter ante meridiem.*

In *Hispania, Lusitania, Gallia* **hora**
- 11. *in hyeme etiam in Quadragesima. In Vigilijs, & quatuor Temporibus dimidia ante duodecimã.*
- 10. *in æstate; diebus ieiuniorum hora* 11.

In

In {Germania, Polonia} hora { 10. cum dimidia in hyeme: Diebus vero ieiuniorum, et in Quadragesima hora 11. / 10. in æstate: Diebus vero ieiuniorum, & in Quadrag. hora. 11. }

POMERIDIANAE LECTIONES.

D

In Italia hora { 21. â mense Nouembri. / 20. $\frac{1}{2}$ Idibus Martij. / 19. $\frac{1}{2}$ Idibus Maij. / 20. Idibus Augusti. }

In {Hispania, Lusitania, Gallia} hora secũda vsque ad quartam, & mediam. E

F

In {Germania, Polonia} hora prima vsque ad quadrantem ante quartam.

D Cum vbique hyemales scholæ finiantur semihora circiter anté solis occasum, obstare nihil videtur, cur etiam in Italia id seruari non posit, ac debeat. Experimur enim valde commodum esse Magistris ad pomeridianas scholas redire, quanto fieri potest longius â prandio. Neq; cœlum Italis adeo insalubre est, vt pueris aliquanto serius è schola exeuntibus nocturni temporis propinquitas metuenda sit. Quod vero pertinet ad eorum mores,

eo melius cum illis agitur, quo minus temporis post scholas superest ad euagandum. Nam vt domum commode redeant, semihora satis est.

E *Non enim decet noctu docere, vt hucusque Galli fecerunt.*

F *Id seruetur, si tolli non potest Germanis ientaculi quadrans interponi solitus. Post finem scholarum dimidia hora consumatur in exeundo è scholis, et domũ redeundo, & in domestico labore, post quem repetitio sequatur.*

REPETITIO. G

I

Hyeme in
- *Italia hora*
  - 24. *à Nouembri vsque ad idus Martij.*
  - 23. & *media ab idibus Martij.*
- *Hispania, & Lusitania hora 5.*
- *Gallia* 12. *cum dimidia.* H
- *Germania, & Polonia hora post quartam horam & quadrãtem.*

Aestate in
- *Italia hora*
  - 17. *vel* 18. *ab idibus Aprilis.*
  - 17. *ab idibus Maij.*
  - 18. *ab idib. Aug.* Idẽ *post intermissiones*
- *Hispania, Lusitania, Gallia, Germania, Polonia* — 12. *vel prima.*

G Hæc intermittitur in Sabbato propter Fratrũ nostrorum confessiones: Nam Exhortatio domestica ne in Collegio quidem Romano transferenda videtur in Sabbatum; cum Fer. 6. semper & vbiq; à Patris Ignatij tempore consueuerit haberi; & merito quidem, tum quia eius diei religio, & Christi patiẽtis commemoratio nos ad pium hoc munus inuitat: tum quia ex 6. Feriæ abstinentia accrescit semihora, quæ fere satis est Exhortationi, si lentæ prolixæque expectationi modus adhibeatur. Nec illud obest; quod in Sabbato cum alijs occupationibus Nostri minus fatigentur, attentius audiunt exhortantẽ: nam nequaquã minus fatigantur, cũ Sabbato in scholis siquando non docetur, disputetur, quod minus laboriosum non est: domi vero pro repetitionibus instet cura Confessionum, quæ Exhortationis intercursu in alia atque alia tempora dissipantur incommodè. Quæ vero repetitio, seu disputatio fieri solet die Dominico, vesperas proxime antecedat in æstate: sed in hyeme sub occasum Solis inchoetur.

H Non enim differri potest in nocturnum tempus, cum sub meridiem, conuenientibus etiam externis auditoribus repeti soleat ex vetusto Academiæ more, quem si Nostri non sequerentur, deserentur á discipulis.

I Satius est sub initium noctis fieri repetitiones: tum quia Id citius Nostros ad officiũ reuocabit ab euagatione, quæ per id temporis cernitur interdũ: tum quia quicquid á prima noctis hora superest

temporis, & quietius est, & aptius cubiculari studio.

CŒNETVR.

In Italia hora
- $2\frac{1}{2}$ *à Nouembri.*
- $1\frac{1}{2}$ *Idib. Februarij, & Octobr.*
- $24\frac{1}{2}$ *Idibus Martij, et Septemb.*
- $23\frac{1}{2}$ *Idibus Aprilis.*
- $22\frac{1}{2}$ *Idibus Maij.*
- $23\frac{1}{2}$ *Idibus Augusti.*

In Hispania / Lusitania hora
- *7. & dimidia in hyeme.*
- *6. & dimidia in æstate, & Dominicis Quadr.*

In Gallia / Germania / Polonia hora 6. & dimidia.

CVBITVM EATVR.

L

In Italia hora quadrante ante
- *5. à Nouembri vsque ad Februarium.*
- *4. Idibus Februarij, & Octobris.*
- *3. Idibus Martij, & Septēbris.*
- *2. Idibus Aprilis.*
- *1. Idibus Maij.*
- *2. Idibus Augusti.*

In Hispania / Lusitania quadrante ante
- *10. in hyeme.*
- *9. in Quadrage. / Aestate.*

In

In { *Gallia* / *Germania* / *Polonia* } *quadrante ante* 9.

L *Præter ſeptem horas conceditur etiam quadrans poſt nocturnum examen conſcientiæ, quo ijs, quæ cubationem ſolent antecedere, commodius peractis, integræ horæ ſeptem cuilibet relinquantur ad dormiendum; tantum enim temporis præſcribitur in Conſtitutionibus.*

DE RELIQVO DELECTV opinionum in Theologica facultate.

Vm hoc volumen imprimi cœptũ est, recognitæ erant opiniones Theologicæ ex Prima tantũ Parte S. Thomæ. Hæ vero cum studiorum Praxi dum adhuc essent sub Typographi prelo, peracta est etiam reliquarum S. Thomæ Partium recognitio; quare ipsæ etiam vt hic adijcerentur, curatum est, tametsi huiusmodi sententiæ non ad hũc locum, sed ad Delectum opinionum in Theologica facultate pertineant: inserantur itaque formulæ, quæ principio Regulis vndecim comprehensa fuit. Et quoniam harum quædam sunt eiusmodi, vt eas docere Nostri non sint cogendi: quædam autẽ sequendæ omnibus præscribuntur, prioris ordinis quæ sunt ad Regulam quintam referantur: quæ vero posterioris, ad sextam, hoc fere modo.

Posita Regula quinta, & sententijs ex Prima S. Thomæ Parte subiectis, istæ aliæ continuo subnectantur.

Non cogantur Nostri docere.

Ex Prima Secundæ.

1 *Beatitudinem formalem siue naturalem viæ, siue*

siue supernaturalem Patriæ consistere in actu intellectus, quamuis hoc probabilius sit.

2 Sine practici intellectus errore seu actuali inconsideratione non posse esse prauam Volũtatis electionem & peccatum.

3 Imperium seu legem esse actum intellectus.

4 Bonitatem & malitiam moralem esse differentias essentiales actus interioris Voluntatis sumpti secundum esse naturale.

5 Actum exteriorem siue vt est obiectum Voluntatis, siue vt est in executione, non habere formaliter bonitatem, & malitiam moralem ex obiecto, & circunstantijs.

6 Præter Fortitudinem, & Tẽperantiam in appetitu sensitiuo non esse alios earundem virtutum habitus in Voluntate.

7 Prudentiam esse vnum habitum.

8 Dari Virtutes morales infusas ex genere realiter distinctas à cæteris omnibus.

9 Dona Spiritussancti esse habitus alios à Virtutibus, seu Fructus & Beatitudines esse actus alios ab actibus virtutum.

10 Originalis peccati subiectum esse animæ essentiam.

11 Ratione solius iustitiæ originalis Adam non potuisse peccare venialiter, antequam mortaliter.

12 Angelum non potuisse prius venialiter, quam mortaliter peccare.

13 Esse aliquod Dei præceptum, quo quis teneatur

tur ad Deum se conuertere, cum primum ad vsum rationis peruenerit.

14 *Gratiam esse alium habitum à Caritate.*

15 *Sine vlla qualitate superaddita dimitti peccatum, repugnare per absolutam Dei potentiam.*

16 *Actus omnes moraliter bonos, quos existens in gratia facit, nec in Deum refert expresse, esse meritorios.*

Ex Secunda Secundæ.

1 *Cum scientiæ actu circa idem obiectum incompossibilem esse actum fidei.*

2 *Peccatum mortale expellere Caritatem non demeritorie tantum, sed etiam effectiue.*

3 *Diligendi inimici difficultatem nunquam esse tantam, vt diligendi amici perfectionem excedat.*

Ex Tertia Parte.

1 *Adam non peccante Filium Dei incarnandum non fuisse.*

2 *Accidens, & materiam primam à diuino Supposito assumi ac terminari non posse.*

3 *Humanitatem proprio terminatam supposito, non posse iterum à Verbo terminari.*

4 *Secundum influentiam meriti Christum non esse caput Angelorum.*

5 *Non esse in Christo reales duas filiationes.*

6 *Characterem pertinere ad secundam speciem*

Qua-

Qualitatis, & esse in intellectu, tanquã in subiecto.

7 *Apostolos initio baptizasse sub hac forma, In nomine Christi.*

8 *Ad iustificandum in Circuncisione paruulum non fuisse satis solam Synagogæ fidem, quæ ei per modum Sacramenti applicabatur ab intendente facere, quod Synagoga.*

9 *Corpus Christi, vt est in Eucharistia, videri aut videre per Dei potentiam non posse.*

10 *Amissam gratiam, & opera peccato mortificata non ex toto reuiuiscere per Pænitentiam, sed iuxta proportionem dispositionis. Et vero contrarium probabilius est.*

11 *In extrema necessitate absolui non posse non confessum sed exhibentem signa pænitentiæ quibus aliquo modo se peccatorẽ confiteatur generaliter.*

12 *Non esse necessarium confiteri circunstantias, malitiã eiusdem speciei ita notabiliter aggrauãtes, vt magnopere & euidenter varient & statum pænitentis, & Confessarij iudicium de illo.*

13 *Ordines minores esse Sacramenta, & imprimere characterem.*

Deinde veniatur ad Regulam sextam, qua, & opinionibus ex Prima S. Thomæ Parte decursis, hæ statim adiungantur, vt eadem regula definitæ.

Ex Prima Secundæ.

1 *Supernaturalis beatitudo viæ consistit in actu Caritatis.*

Nul-

2 Nullus potest esse beatus formaliter ea visione, qua Deus se ipsum videt, nec per solum diuinæ essentiæ illapsum mentibus hominum.

3 Sensualitatis nulla est formaliter libertas, nec eius motus omnem rationis deliberationem præuenientes, peccata sunt.

4 Vt delectatio morosa seu consensus interpretatiuus in eam sit peccatum mortale, non requiritur semper periculum seu animaduersio periculi de pollutione, seu de expresso consensu.

5 Inter entitatem actus mali, seu peccati, & priuationem rectitudinis debitæ inesse secundum rationem, non est media aliqua entitas positiua moralis, quæ sit formalis ratio peccati,

6 Nulla creatura intellectualis, & per voluntatem libera dari potest, quæ sit per solam suam naturam impeccabilis.

7 Pontificiæ leges, seu Constitutiones, vt obligent vbique, non requirunt promulgationẽ in Prouincijs, sed Romæ tantum.

8 Leges humanæ iustæ, etiam pœnales, siue mixtæ, siue puræ obligant ad culpam.

9 Sine speciali Dei auxilio non possumus efficaciter super omnia diligere Deum, ne vt finem quidem naturalem; nec totam legem naturalem seruare, seu efficaciter velle seruare; nec resistere tentationibus vehementioribus.

10 Aliquod opus morale bonum ex obiecto, & omnibus circunstantijs secundum rectam rationem & velle, & facere aliquando possumus per naturalem

ralem Liberi Arbitrij facultatem.

11 Præcepta credendi, sperandi, diligendi, pænitendi, impleri non possunt sine speciali Dei auxilio

12 Fieri potest, vt æqualis gratia duobus collata, sit efficax in vno, inefficax in altero, quia non vult consentire, licet possit per sufficientem gratiam sine nouo augmento gratiæ.

13 Ex auxilio speciali, non ex habitu gratiæ & Caritatis elicitur vltima ad gratiam dispositio, nec ad eam producendam assumitur dispositio vt instrumentum actiuum.

Ex Secunda Secundæ.

1 Fides supernaturalis non solum ex parte principij credendi, sed etiam ex parte obiecti crediti, fuit semper ad iustificationem necessaria.

2 Explicita fides in Christum post sufficientem Euangelij promulgationem tam necessitate præcepti, quam medij est neceßaria ad salutem, etiam viæ.

3 Prophetæ, & Apostoli, quibus erat euidens Deum esse, qui eis mysteria reuelabat, fidem habuerunt eiusdem speciei cum nostra.

4 Cuilibet remisso Caritatis actui suus in patria redditur gradus Caritatis, gratiæ, & gloriæ: in via vero an statim augeatur Caritas liberum sit opinari.

5 Eleemosynæ præcepto non satisfacit, qui mutuat, non donat.

Præ-

6 *Præceptum est de erogando superfluo etiam Status, licet conseruato ad mutandum Statum altiorem, si occurrant graues proximorum necessitates.*

7 *Hæretici non sunt denuntiandi, omissa correptione fraterna, si ex ea certo speratur emendatio: Si tamen contraria lex humana ferretur, iusta esset.*

De cæteris, quæ ad Conscientiæ Casus pertinẽt, nullum adhuc examen habitum est. Id enim & plus temporis, & longe aliam desiderat tractationem.

Ex Tertia Parte.

1 *De rigore iustitiæ, quo modo Christus satisfecit, purus homo cum quauis gratia Dei non potuit pro peccato mortali satisfacere.*

2 *Humanũ Suppositum, quod aßumptæ Humanitati deest, formaliter superaddit naturæ positiuam entitatem, & rationem, qua natura subsistit.*

3 *In Christi ratione superiore, non quidem vt considerante æterna, sed temporalia propter rationes æternas, fuit tristitia ex peccatis hominum.*

4 *Humanitas Christi licet propria careat subsistentia: propria tamen existit existentia. De hac existentia præsertim S. Thomam Nostri, prout cuique videbitur, interpretentur.*

5 *In passione, & morte, de qua Christus habuit præceptum, meruit secundũ actus etiã substantiã.*

Chri-

6 *Christus, ne vt homo quidem, est Dei filius adoptiuus.*

7 *Beata Maria & fuit concepta sine peccato originali, & de congruo tantum meruit esse mater Dei.*

8 *Homines Deus, etiam in particulari, ex præuiso Christi merito elegit ac prædestinauit: tametsi hos potius, quam illos elegerit independenter ab omni creata voluntate, etiam Christi.*

8 *Effectiuè & ac Physicè concurrunt & Christi Humanitas ad miracula, & gehennæ ignis ad spiritus cruciandos.*

10 *Circuncisio nec adultum faciebat ex attrito contritum, nec præter gratiam operi operantis respondentem, conferebat alium gradum contrito tunc, vel antea.*

11 *Inuitis parentibus, & tutoribus infidelibus infantes baptizare licet, cum sunt sub potestate tutorum, vel parentes sunt mancipia Christianorum, vel iam morituri sunt, nisi subuersio vel scandalum timeatur.*

12 *In Sacramentis Baptismi, & Pœnitentiæ fictus recedente fictione gratiam recipit sacramentalem. De cæteris Sacramentis licebit etiam idem opinari.*

13 *Per absolutam Dei potentiam non repugnat idem corpus simul esse in multis locis circunscriptiue: nec Christi corpus, corruptis iam speciebus, in Altari remanere.*

14 *Quantitas non sit materia, sed est ita quanti-*

tas

tas post consecrationem sicut antea; nec nouam acquirit a Deo subsistentiam.

15 Post transubstantiationẽ, substãtia panis secundum nullum sui gradum, ne entis vel existentiæ quidem, remanet.

16 Vini consecrati nullæ corrumpuntur particulæ, si aliud addatur eiusdem speciei, sed nec si diuersæ, cum non est magnæ quantitatis.

17 In forma Calicis verba, quæ sunt post illud; Sanguinis mei,] non sunt de essentia.

18 In panis consecrandi forma, Corpus, nullam formam, nec vt dantem esse corporeum, per se primo includit.

19 Aqua Vino admista debet prius in vinum cõuerti, quam in Christi Sanguinem; tametsi damnãdum non videatur, si ab aliquo probabiliter dicatur aquam in Sanguinem immediate posse cõuerti.

20 Putans se baptizatum, cum non sit, recipit vere Eucharistiæ Sacramentum, sed non effectum ex opere operato: quo tamen non carebant baptizati infantes, cum olim communicarent.

21 Valor Sacrificij Mißæ non est infinitus nisi ex parte rei oblatæ tãtum; nec Sacerdos pro vna Missa plures eleemosynas (nisi valde tenues sint) potest accipere.

22 Per Missæ Sacrificium non fit is, pro quo offertur, de attrito contritus, quod est proprium Sacramentorum.

23 Pœnitentiæ Sacramentum absenti per nuntiũ seu per literas collatum, non est validum.

24 Per ligandi potestatem quilibet Confessarius vere obligat, si vult, pœnitentem ad impositam Satisfactionem exequendam.

25 Per Satisfactionem Sacramentalem re exhibitam non fit quis ex attrito contritus.

26 Martyr non fit ex attrito contritus per Martyrium, nec sine formali pœnitentia, si potest haberi, iustificatur.

27 Tenemur necessariam circunstantiam tertiæ personæ confiteri, cum inde aliud non sequitur, quā mala Confessarij opinio de tertio.

28 Indulgentiarum dispensatio principaliter est absolutio iudicialis à pœnis; includit tamen solutionem de Thesauro Ecclesiæ.

29 Animæ Purgatorij iuuātur Indulgentijs per modum suffragij, quod certa lege Deus semper acceptat.

30 Veniales culpæ decedentiū in gratia, in ingressu Purgatorij remittuntur per actum aliquem Caritatis, aut Pænitentiæ.

31 Episcopatus Sacramentum est: suumque gratiæ gradum confert: characterem autem vel imprimit proprium, vel extendit Presbyteralem.

32 In Matrimonio Sacerdos, ne post Tridentinū quidem Concilium, est huius Sacramenti minister essentialis, sed contrahētes: nec Sacerdotalis benedictio est forma essentialis.

33 Beata Maria ante Matrimonium Deo inspirāte Virginitatem vouit absolute: postea tamen cum ad Matrimonium accessit, non consensit in copulā,

sed

sed in obligationem ad eam, tradendo ius sui corporis, si vir debitum petijsset, à Spiritusancto edocta illum nunquam petiturum.

34 Voti solennitas consistit in sui traditione, à Deo per Ecclesiam acceptata; & in eo dispensari potest ab Apostolica Sede.

35 Post Tridentinum Concilium sponsalia valida, si sequatur copula affectu maritali, ex hoc solo non transeunt in Matrimonium.

36 Ens permanens annihilatum, per Dei potentiam reparabile est idem numero: de successiuo autem, prout ei videbitur, sentiat vnusquisque.

37 Gloriosi corporis omnes dotes sunt quædam qualitates supernaturales corpori inhærentes: ad quas producendas anima gloriosa effectiue non concurrit.

In ijs præter paucissimas, quas à S. Thoma plane constat alienas esse, de cæteris intelligatur & seruetur, quod in Regula septima habetur.

Post hæc subijciantur aliæ regulæ, quibus iam constitutis, hæc etiam subnectantur.

De Opinionum delectu pro Scripturæ, & Controuersiarum Professoribus.

Quoniam non modo Scholasticorum Theologorum consulendum est securitati & concordiæ, sed

eorum quoque, qui Scripturas & Controuersias explicant, in horum gratiam sententiæ, quæ sequũtur, definitæ sunt: quarum quidem paulo maiorem numerum esse oportuit, quòd in alijs quæstionibus breuitatem seu paucitatem eorum, quæ distinctè præscribuntur, satis compensat præsidium S. Thomæ, quo istæ materiæ fermè destituuntur. Huc accedit, quòd hæ disputationes cum Fidei Catholicæ veritatibus, quas nunc exagitant Hæretici, tanta connexione coniunguntur, vt se mutuo foueant ac muniant non parum: & qui de vnis, vt oportet, non sentit, alteras statim faciat infirmiores. Est adhæc his in rebus lubricum sane iudicium, & lapsus longe procliuior, quam in multis ex S. Thoma definitis: quare maior suspicio periculi pleniorem quoq; poscebat explanationem. Optandum tandem est, vt quoties Hæretici, vt solent, in capita, quæ præscribuntur hoc loco, digrediũtur, Catholici, præsertim Nostri, concorditer ijs solideque respondeãt, ne nostris illi dissensionibus, aut incautis locutionibus nostra debilitari, sua corroborari arbitrentur. Ob firmiorem itaque doctrinæ constantiam in rebus tam periculosis, aliquanto plura de his, quam de cæteris, enucleate debere tradi visa sunt, hoc fere modo.

De Scripturis Canonicis earumque editionibus.

1 *Ne in minutijs quidem sensus vllus falsus est*

in

in Scripturis, neque in personis, quas loquentes introducunt, vt plenas Spiritusancto.

2 Probabilius est verba primorum exemplariū ac fontium incorruptorum fuisse omnia, & singula à Spiritusancto dictata secūdum substantiam, multiformiter tamen pro varia instrumentorum conditione.

3 Tituli Prophetarum, & Psalmorum Canonici sunt.

4 Post Concilium saltem Tridentinum pro Canonicis habenda sunt Capita quædam Esther, vltimum Caput Marci, Historia Susannæ, & huiusmodi.

5 Concilij Tridentini decreto repugnat omnis sensus contrarius sensui, quem vulgata editio Latina reddit euidenter.

6 Sensus non contrarius vulgatæ, sed diuersus non prohibetur à Concilio, si cum authentico stare potest.

7 Marginales lectiones de Hebræo, Græcoue exemplari desumptæ, nunquam textui præferendæ sunt.

8 Quæ vero ex aliorum codicum Latinorum collatione collectæ sunt, possunt nonnunquam textui præferri, sed non nisi grauissimæ sint coniecturæ, & multorū iudicio doctorum comprobatæ; hæ tamen textui non sunt inserendæ sine publica Ecclesiæ autoritate.

9 Non facile suspicandum est aliquid extraneū additū et insertum esse textui Sacro, nisi constet au-

toritate Patrum. Aliqua creduntur ab interprete Latino addita, ex alijs tamen locis Scripturæ trãspoſita, & hæc Canonica ſunt.

10 Sin aliqua de ſuo appoſuit interpres ad exprimendum id, quod in energia Hebræorum, Græcorumve verborum implicite & virtualiter incluſum eſt, Sacra & canonica ſunt.

11 Factæ etiam videntur fuiſſe nonnullæ additiones ad Etymologiam vocabuli exprimendam, quæ in Nouo Teſtamento ſunt ipſius Canonici Scriptoris, & ideo Canonicæ.

12 In Veteri autem Teſtamento vel fuerunt etiã Scriptoris Canonici, licet poſtea interciderint, vel interpretis, quæ Canonicæ quidem non ſunt, non tamen reijciendæ.

13 Nominum propriorum, quæ in fontibus habentur, interdum ſignificationem fuiſſe conſtat immutatam ab Interprete ad exprimendam alluſionem, quæ ijſdem nominibus conſeruari non potuit, vt in arboribus apud Danielem; in ijs materiale Canonicum eſt, non formale.

14 Interpretatio nominum propriorum per Rabinos facta, ſeu per Rabiniſtas, ſi à vulgata editione diſſonat, ſuſpecta debet eſſe.

15 Sed ſi huiuſmodi interpretationes factæ ſunt per Autores plane Catholicos aſſerẽtes vocabula, quæ in fontibus habentur, eſſe æquiuoca, recipi poſſunt, ſed textui non præferantur.

16 In ijs, quæ in Hebræis, Græcisve codicibus contraria ſunt vulgatæ, decreto Concilij Tridentini deroga-

derogata est omnis fides alijs linguis.

17 Versio Septuaginta Interpretum quandiu incorrupta mansit, non minus fuit authentica, quam vulgata Latina nunc.

18 Cum Hebræi, Græcive codices contrarij non sunt Latinis, sed diuersi, si quam eorum lectionem Patres plerique omnes incorruptam esse testantur, eam authenticam esse credendum est.

19 In ijsdem si de alicuius Hebrææ, Græcæve lectionis synceritate non conueniunt Patres, aut nihil dicunt, recentiores vero eam incorruptam esse prædicant, probabilis erit, & vulgatæ Latinæ explanationem poterit adiuuare.

20 Tridentinum Concilium non solum in quæstionibus Fidei & morum, sed in omnibus planè rebus vulgatam editionem fecit authenticam.

21 Christus & Apostoli non allegarunt Scripturas per accommodationem ad rem suam, sed iuxta sensum verum illius loci, & intentum à Spiritu Sancto.

22 Ea quæ in vulgata editione habentur, nec verius, neque simpliciter melius verti potuere: aliqua tamen clarius & significantius verti potuisse nihil prohibet, nec necesse est Spiritū Sanctum astitisse singulis etiam verbis.

23 Aliqui codices vulgatæ editionis possunt esse mendosi: non expedit tamen à Nostris doceri vniuersos vulgatæ editionis codices in aliquibus locis esse nunc, seu aliquando fuisse mendosos, ne in numeris quidem.

24 *Si quod tamen mendum, quod in omnibus codicibus Latinis nunc extet, suspicandum esset, id potius insinuetur, quam asseratur; nec sine grauissimis autoribus & coniecturis.*

De Ecclesia.

1 *Vera Dei, Ecclesia visibilis est, quæ in externo cultu, in externa professione fidei, & in Sacramentorum participatione communicat cum vero capite & Christi Vicario, qui est Romanus Pontifex.*

2 *In tota hac Ecclesia visibili vera fides interior deficere non potest, licet illam in singulis esse non sit necessarium.*

3 *Fide interiori, & baptismali charactere præditi, licet peccatores sint, non viua quidem, proprie tamen, uere & simpliciter membra sunt Ecclesiæ.*

4 *Cathecumenus, licet fidelis, non est simpliciter membrum Ecclesiæ, sed secundum quid, & inchoate; nec numero, sed merito.*

5 *Schismaticus vel Hæreticus per Ecclesiæ sententiam præcisus, simpliciter non est Ecclesiæ membrum, nec intra Ecclesiam, nisi imperfecto quodam modo, ratione characteris.*

6 *Is, cui vel fides interior, vel baptismalis character deest, si in externo cultu Sacramentorum, & fidei Professione cum vera Ecclesia communicat, est vere & proprie membrum Ecclesiæ, vt visibilis;*

sibilis; licet putatiue tantum sit membrum Ecclesiæ simpliciter, quæ interiorem, & exteriorem fidem, cultumque includit.

7 Nec Scriptura verior, seu veracior quam Ecclesia, nec Ecclesia, quam Scriptura: sed eadem vtriusq; est veritas ab assistentia Spiritussancti.

8 Nobis quidem notior ac prior est Ecclesiæ veritas, quam Scripturæ: secundum se autem, & ex natura rei veritas Ecclesiæ pendet à veritate verbi Dei, cum Ecclesia nihil definiat, nisi ex verbo Dei scripto, vel tradito.

9 Ecclesiæ, quæ est iudex, & animata lex, potestas patet latius, quam Scripturæ.

10 Scripturæ verba etiam à Deo sunt, & rationes, & factorum narrationes, quæ tria non sunt in Ecclesiæ constitutionibus semper à Deo, sed substantia definitionum.

De Concilio, & Romano Pontifice.

1 Concilium generale licet à Pontifice Romano legitime congregatum, & sub eius obedientia perseuerans præsidentibus, et consentientibus Legatis Apostolicis, nondum est de fide. Nec eius decreta (nisi in summi Pontificis speciali instructione contineantur) sunt de fide, antequam à Papa confirmentur.

2 De facto nullum vnquam Romanorum Pontificum fuisse hæreticum probabilius est, & à Nostris strenue defendendum: posse vero vt hominem

ac Doctorem priuatum, hæreticum esse probabile facit communior Scholasticorum opinio, licet contrarium satis pie credi possit.

3 Papa si potest hæreticus eße, non desinit esse verus & legitimus Papa prius, quam declaretur hæreticus vel ipsa facti notoreitate, vel generali Concilij sententia.

4 Probabilius est non deponi tũc Papã à Concilio iudiciaria ac superiore potestate, sed à Deo immediate posita Concilij declaratione, vt conditione sine qua non.

5 Tempore schismatis si post diligentem Ecclesiæ inquisitionem, quis sit verus Papa nescitur, aut dubitatur, perinde est ac si nullus esset Papa.

6 Apostolicæ traditioni magis consentaneũ est, Papatum Episcopatui Romano annexum esse iure diuino.

7 Male sonans ac periculosum est sentire, in canonizandis Sanctis, ac Religionibus approbandis Papam errare posse.

8 Ante quam Papa, vel Concilium aliquid definiant de Fide & moribus, diuino tenentur præcepto humanam inquisitionem ac discusionem adhibere.

9 Infallibilitas non est promissa diuinitus huic discusioni, sed conclusioni.

10 Licet hæc discusio maior, minorve pro rerum grauitate esse debeat, non potest tamen tanta rei grauitas eße, vt Papa indigeat generalis Concilij discusione ad infallibiliter definiendum.

11 *De Fide est Papæ definitio, cum dicit, Contrarium anathema sit: Hæreticum est: Repugnat Ecclesiæ, Euangelio, Scripturæ, & huiusmodi.*

12 *Nec secundum priuatam opinionem, sed ex Cathedra respondet, remque de Fide statuit esse, cum Papa ad id, de quo consulitur, directe, absolute, & sine hæsitatione respondet.*

13 *Probabilius est esse de Fide immediate, eum, qui iam electus, & ab Ecclesia receptus est pro vero Papa, esse verum & legitimum Papam: neque id locum habere dūtaxat, postquam Papa aliquod edidit decretum Fidei, sed etiam antea.*

De Traditionibus.

1 *Diuina traditio est, quam, licet in Scripturis non habeatur, ex ore Christi acceperunt Apostoli: & hæc est de Fide.*

2 *Idem iudicium est de Apostolica traditione, quā vt instrumenta Spiritussancti, seu Spiritusancto dictante Apostoli tradiderunt Ecclesiæ.*

3 *Est & quædam Apostolica traditio, quā Apostoli vt Ecclesiæ gubernatores sanxerunt, & hæc recipit dispensationem per Apostolicam Sedem, nec est de Fide.*

4 *Multo minus Apostolica quædam traditio, quæ non tam ius continet, quam Historiam quandam iam inde à tempore Apostolorum deductam.*

De Doctorum autoritate.

1 *Cum Sancti Doctores in aliquo consentiunt, est præceptum Ecclesiæ, ne ab illis recedatur in ijs, quæ sunt Fidei & morum, & in expositione Scripturæ.*

2 *Si vnanimis Doctorum Sanctorum consensus affirmat aliquid esse de Fide, aut dogma Ecclesiæ, id est de Fide, non propter eorum autoritatem definiendi res Fidei, sed indicandi, & testificădi, quod aliunde est de Fide.*

3 *Sin Doctores cum consenserint, non asserant id esse de Fide, sed quod docent, probent ex Scriptura, vel ex traditione, vel ex Ecclesiæ definitione, & hæc ipsa per se euidentia sint, ipsa per se faciunt rem de Fide.*

4 *Sin Scripturæ, et Ecclesiæ sanctiones non sunt adeo claræ, & euidentes, tunc quod vnanimi Doctorum consensioni aduersatur, non est hæreticum, sed erroneum, si tamen quod Doctores docent, asseueranter doceant.*

5 *Siquid vnanimiter docent Scholastici Theologi, de quo nihil Patres dixerant, sunt de ipsis faciendæ eædem ferè distinctiones, quæ supra de Sanctis Doctoribus factæ sunt, licet non eodem plane gradu.*

FINIS.

LAVS DEO, ET B. MARIAE V.

ERRATA	CORRECTA
Pag.1.Ver.16.quoqne	quoque
Pag.3.Ver.12. non nullis	nonnullis
Pag.5.Ver.5. congrueres	congrueret
Pag.6.Ver.17.interdnm	interdum
Pag.7.Ver.8.non nulla	nonnulla
Pag.9.Ver.21.indocendo	in docendo
P.15.in marg.vlt.ſ.Reg.1.	Reg.11.
Pag.21.V.6.accidere poſſi	accidere poſſit
Pag.22.Ver.7.ſætera	cætera
Pag.25.Ver.21.perſuatum	perſuaſum
Pag.28.V.3.in opinionibes	in opinionibus
Pag.28.Ver.17. ſamiliarum	familiarum
Pag.32.Ver.3.impoſiium	impoſitum
Pag.32.Ver.8. nec vllagens	nec vlla gens
Pag.34.Ver.7.quæcunquæ	quæcunque
Pag.34.Ve.13.eoqne magis	eoque magis
Pag.36.Ver.15.& qua	& quia
Pag.36.Ver.16.An quia	An quando
Pag.45.Ver.26.tamen abeo	tamen ab eo
Pag.64.Ver.27.Præsbytero	Presbytero
Pag.65.Ver.9.ocius	ocyus
Pag.65.Ver.14.bracchij	brachij
Pag.66.Ver.1.contra ire	contraire
Pag.66.Ver.15.contra ire	contraire
P.68.V.14.Prouinclaiibus	Prouincialibus
Pag.70.Ver.3.apud Noſlros	apud Noſtros
Pag.70.Ver.8.in Scripturis	in Scripturas
Pag.71.Ver.5.Hæreticos	Hæreticos,
Pag.72.Ver.vltimo. mnlta	multa
Pag.75 Ver.5.eorunque	eorumque
Pag.76.Ver.7.peruulgat	peruulgata
Pag.76.Ver.24.ſatisfuerit	ſatis fuerit
Pag.82.Ver.4.lud	aliud
Pag.83.Ver.29.præſcritur	præſcribetur

Pag.

Pag.85.Ver.21.vngueleonē	vngue leonem
Pag.88.Ver.14.& Secundam	Primam
Pag 90.Ver.20.& inter ea	& interea
Pag 93.V.4. dequo monēdi	de quo monendi
Pag.97.Ver.6.sed quibusdā,	sed quibusdā peculiare;
Pag.98.V.14.Quia dictatio	Dictatio
P.100.V.23. tamet siminus	tametsi minus
Pag.106.Ver.17.relinquant	relinquantur
Pag.131.Ver.4.scbolarum	scholarum
ag.133.V.1. dispulationes	disputationes
Pag.149.Ver.20.Catbolicā	Catholicam
Pag.153.Ver.23.bæc	hæc
Ibid.circiter quadrante	quadrantem
Pag.159.V.22.necessaria,sit	necessaria sit,
Pag.165.Ver.6.magisto	magistro
Pag.168.Ver.6.in proxima	proximè
Pag.169.Ver.7.satisfiat	satisfiat,
Pag.169.Ver.7.annum,	annum
Pag.181.Ver.25.ae plene	ac plene
Ibidem,contensos	contentos
Pag.184.Ver.3.si artium	si qui artium
Pag.186.Ver.4.psitaci	psittaci
Pag.206.V.20.in eo lahore	in eo labore
Pag.216.Ver.25.Tbeologiæ	Theologiæ
Pag.217.Ver.20.Sholis	Scholis
P.219.V.4.aliud hoc inde,	aliud,hoc inde
Pag.227.Ver.vltimo. pectat	spectat
Pag.243.Ver.4.exercepat	excerpat
Pa.250.V.7. probabauerint	probauerint
Pag.255. Ver.3, nostrorum,	nostrorum
Pag.255.Ver.5. aulam	in aulam
Pag.255.V.24. vel publice,	vel publice
Pag.256.V.2.per incōmode	perincommode

Pag.

Pag.256. Ver. 6. decederet Philoſophis	decederet præſertim Philoſophis
Pag.256.Ver.7.ſit valde	ſi valde
Pag.256.Ver.17. ſere labor	fere labor
P.257.V.3.declamatiotiõib⁹	declamationibus
Pag.257.Ve.25.ſepulchorũ	ſepulchrorum
Pag.262.Ver.14.Syntaneos	Syntaxeos
Pag.273.V.14 ex pag.12.ad finem 18 .tantum	Ex pag.12. ad finẽ decimæ octauæ tantum
Pag.278.Ver.3.vicıſim	viciſſim
Pag.278.Ver.29.dimldia	dimidia
P.277.V.18.diffificılioribus	difficilioribus
Pag.282.Ver.6.M.Tulij	M. Tullij
Pag.285.Ver.7.perbreues	per breues
Pag.289.Ver.2.ſecundum	ſecundo
Pag.290.Ver.28.Apthonij	Aphthonij
Pa.291. V.1.antemerediana	antemerıdiana
Pag.292.Ver.9.afferret	afferet
Pag.293.Ver.14.Græci	Græce
Pag.296.Ver.25.iuuantur	iuuentur
P.299.V.24.ſolutã orationẽ	ſoluta oratio
Pag.307.Ver.24.repet	repeti
Ibid.Ver.28.quia d cıtius	quia id citius
Pag.308.in ıtalia hora qua drante ante	in Italia quadrante ante horam

REGESTVM.

* ABCDEFGHIKLMNOPQ RSTVX.

Omnes sunt Quaterniones, * Semiduernio.

ROMAE.

Excudebat Franciſcus Zanettus.

M D LXXXVI.